



**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

**Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук**

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

**ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМ. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ**

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

ЯГЕЛЛОНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)

ФОНД ГЕРДИ ХЕНКЕЛЬ (Німеччина)

КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ П. ХАШДЕУ (Молдова)

МУЗЕЙ КАРОЛЯ І В БРАЇЛІ (Румунія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«УКРАЇНА ТА СВІТ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ
ЗБРОЙНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ (З 2014 р.)»**

6 червня 2024 р.

м. Київ

УДК 327:355.01(477)(470+571-651.1)

Україна та світ в умовах російської збройної інтервенції (з 2014 р.) / за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 6 червня 2024 р. К., 2024. 356 с.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Україна та світ в умовах російської збройної інтервенції (з 2014 р.)», яка була організована кафедрою міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 6 червня 2024 р. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції і охоплює широке коло питань міжнародного становища України в умовах російсько-української війни; впливу російської агресії на європейську та світову безпеку; стану та перспектив європейської інтеграції України, поглиблення співпраці Україна – НАТО; аналізу цивілізаційних та ціннісних вимірів російсько-української війни; проблем функціонування освіти в умовах встановлення й розширення контактів між представниками освітянської, наукової спільноти та громадськості.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх хто цікавиться питаннями сучасних міжнародних відносин.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 14 від 20.06.2024 р.).

Редакційна колегія:

Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (голова);
Тонха О.Л., д-р сільгосп. наук, проф. (співголова);
Любовець О.М., д-р істор. наук, проф.
Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.
Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

Відповідальна за випуск докт. іст. наук, проф. Любовець О.М.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику наукових праць матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2024

© Автори, 2024

СЕКЦІЯ 1.

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО СВІТОПОРЯДКУ: НОВІТНІ ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

*Резит Олександр Петрович,
доктор історичних наук,
член-кореспондент НАН України, професор,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)*

ВІД РОМАНОВИХ ДО ПУТІНА: КРИВАВЕ РОЗЛУЧЕННЯ УКРАЇНИ З РОСІЙСЬКОЮ ІМПЕРІЄЮ

Росія і Україна – екзистенційні антагоністи на полі східноєвропейської історії ХХІ ст., які свого часу однаково значно доклалися до творення спільного імперського проекту – Російської імперії. Якщо відкинути притаманний багатьом сучасникам спрощений вульгаризований погляд на історію з характерним для нього баченням східноєвропейських народів як наперед визначених «предковічних» утворень і твердо стати на ґрунт візії ідентичностей як на складний і тривалий процес їх формування, що за словами С. Плохія, завжди перебуває у русі, то муситимемо визнати, що становище України і українців у Російській імперії щонайменше було двоїтим і аж ніяк не може бути описане у категоріях лише колоніального дискурсу, як це часто робиться (особливо тепер – зі зрозумілих причин).

Українці чимало доклалися (чого вартий лише внесок Ф. Прокоповича) до формування імперської ідеології на основі киево-руського міфу; до численних воєнних перемог імперії (не лише в ролі солдатського гарматного м'яса, а й нескінченної шерехи видатних полководців) і не тільки над її зовнішніми ворогами, а й над внутрішніми, беручи активну участь в їх «упокоренні»; до творення імперських літератури, мистецтва, музики й культури загалом; до формування привілейованих еліт та чиновництва. В усіх цих названих іпостасях українці як індивідууми цілком комфортно могли почуватися співтворцями величезної імперії та її культурних набутків, а як спільнота – сприймалися владою останньої як невід'ємна складова «триєдиного» російського народу, звісно, за умови, що вони не наполягали на своїй особливій окремішності, а свою регіональну ідентичність не ставили вище за санкціоновану владою офіційно.

Попри усю свою очевидну штучність і відірваність від реальності (хай ким себе на різних етапах не усвідомлювали і не називали етнічні росіяни, українці і білоруси, фактом залишалося те, що розмовляли вони трьома принципово відмінними одна від одної мовами), схоластична, з глибоким релігійним корінням доктрина про «триєдиний» російський народ – мала найвищу з боку

влади санкцію, становлячи один з найважливіших атрибутів ідеологічного офіціозу імперії. Зауважимо, що в офіційному статусі цієї доктрини були зацікавлені як сама імперія, яка позиціонувала себе як «російська» (без українців і білорусів власне росіяни становили абсолютну меншість її населення), так і, до певної міри, усі три східнослов'янські народи, для яких вона матеріалізувала та захищала їхню співпричетність (зі всіма вигодами, що з неї витікали) до панівного в імперії державотворчого народу – байдуже, що цілком штучного і тільки уявного у своїй цілісності.

Важливо усвідомити, що Російська імперія – не була державою великоросів (власне, росіян), українці й білоруси – були її повноправними співтворцями як складові цього імперського офіціозного «триєдиного» російського народу. Не дивно, що офіційна статистика Російської імперії в усі часи існування останньої під «росіянами» завжди розуміла сукупність трьох східнослов'янських народів, лише інколи, вже після наведення загальних даних, також подаючи статистику кожної з трьох складових «триєдиного» російського народу.

Утилітарна функція офіційної доктрини про «триєдиний» російський народ, до положень якої могли активно апелювати, захищаючи свої інтереси в імперії лояльні до неї серед українців, яскраво виявила себе в роки та одразу після Першої російської революції 1905-1907 рр., коли на політичну сцену став виходити як антитеза офіційному «триєдиному» етнічний великоросійський націоналізм, одним із найбільш красномовних пропагандистів якого був дуже плідний і впливовий колумніст петербурзького «Нового времени» М. Меньшиков. Він вважав і широко публічно обстоював позицію, що Російська імперія та всі її здобутки є дітищем і плодом докладених зусиль перш за все власне росіян (великоросів), які і повинні одноосібно бути обличчям імперії та визначати напрямки її розвитку. Такі погляди М. Меньшикова зустріли рішучий протест з боку лояльних до імперії серед українців (малоросів) діячів, перш за все київських, які як щитом захищались від закидів саме положеннями офіційної доктрини про «триєдність» російського народу, не забуваючи при цьому звертати увагу на величезну роль та внесок уродженців України у створенні та розвитку Російської імперії. Сама ж гостра й тривала публічна полеміка між «петербуржцями» і «киянами», де перші представляли позицію російського націоналізму етнічного (великоросійського), що тільки починав виходити на політичну сцену, а другі – російського націоналізму схоластичного, офіційного (у дусі доктрини про «триєдність»), є надзвичайно цікавим і показовим феноменом свого часу.

Не менш важливо також зрозуміти, чим були і яку головну функцію виконували в період імперії Романових офіційні російська мова, російська література, російська музика, російське мистецтво і загалом російська культура? Чи були це інструменти етнічні – власне російського народу (великоросів)? Чи, може, вони були перш за все інструментами імперськими – своєрідним штучним, хоча і досконалим «есперанто» імперії, покликаним уніфікувати й з'єднувати її частини засобами мови, літератури, музики, мистецтва, культури, величезний внесок українців у творення і розвиток яких – складно переоцінити?

Якщо стати, а для цього, як видається, є усі підстави на другу точку зору, то цілком зрозумілою стане й принципова різниця між росіянами і українцями у ставленні до спадку імперії Романових, а також екзистенційні причини відмінності долі цих двох слов'янських народів. Відмінності, що вповні виявила себе ще в імперський період. В той час як українці, доклавши чимало зусиль і хисту до творення спільного імперського «есперанто», в особі перш за все своєї інтелігенції збагнули багатство й невичерпність потенціалу української народної культури й заходилися до розвитку й підняття її до рівня потреб освічених верств суспільства й стандартів культурного розвитку цивілізованих націй, створивши паралельний штучному імперському «есперанто» рідний національний культурний проєкт, якому, врешті, й віддали перевагу (і це в жорстких умовах його перебування поза офіційною освітньою системою і без найменшої промоції з боку державних інститутів!), то росіяни, занедбавши народну культуру свого народу, обмежили себе значною мірою відірваним від неї потенціалом створеного зусиллями не лише росіян імперського культурного «есперанто» в усіх його проявах, надалі цілком привласнивши культурні набутки останнього не лише у власних, але й в очах цивілізованого світу.

Саме цим пояснюється відносна легкість за сприятливих внутрішніх і зовнішніх обставин потенційного розставання з імперією та її спадщиною у будь-який період модерного часу українців і просто-таки фізична неможливість існування поза імперським дискурсом та спадщиною імперії – росіян. Не створивши культурного продукту на ґрунті народної культури власного народу, росіяни тільки могли й можуть що жити в дискурсі імперії і далі паразитувати на її «есперантській» за сутністю культурній спадщині. Без України і українців як її співтворців – імперія неможлива (без них – «король - голий»). Як і неможлива вона без Києва – наріжного каменя й основи-основ усього імперського дискурсу. А це означає, що допоки росіяни як нація не знайдуть для себе прийнятні цивілізаційні орієнтири поза імперськими нарративами, екзистенційне протистояння між Росією і Україною та росіянами і українцями – триватиме, чого яскравим проявом є кривава й жорстока війна «не на життя, а на смерть», розв'язана Російською Федерацією проти України у лютому 2014 р. у гібридній, а 24 лютого 2022 р. – у нічим не обмеженій, «на повне знищення» формі.

Чи був шанс в імперський період у штучної і схоластичної, проте офіційно санкціонованої доктрини про «триєдиний» російський народ на, так би мовити, її «матеріалізацію» в реальності? Суто теоретично – так, був, але лише за певних умов (відсутності одних і наявності інших), одні з яких не залежали від самої імперії, а інші, що перебували у її компетенції, остання не була спроможна забезпечити. На перешкоді стояли переважно інтелігентський український національний рух (спочатку лише у культурній, а згодом і у політичній площині), перебування достатньо вагомої, щоб її ігнорувати, частини українського народу поза межами кордонів і прямого впливу імперії Романових в монархії Габсбургів та багатомільйонна маса значною мірою неосвіченого, з пластичною ідентичністю, консервативного за своєю природою селянства, яке не так усвідомлено як стихійно зберігало свій національно-культурний код, змінити

який і привести у відповідність з офіційною доктриною про «триєдиний» російський народ можна було тільки шляхом швидкої (впродовж життя одного-двох поколінь) емансипації селянства руйнуванням традиційних соціальних зв'язків й перетворенням його більшості в міські верстви суспільства, а також за допомогою інструменту якісної, загальної, обов'язкової для всіх системи державної освіти, опертої на імперські наративи, чого Російська імперія, з причини своєї цивілізаційної відсталості забезпечити не могла і не змогла (не встигла). Але що шанс на успіх імперської доктрини щодо українців не дорівнював нулю – засвідчує, зокрема, сумний досвід мільйонів українців на українських етнічних землях за межами України, де населення численних українських «клинів» на теренах РФ (радянської і пострадянської), хоча й не було винищене фізично, проте, позбавлене доступу до освіти рідною мовою і в адміністративному порядку записане як російське, фактично вже є остаточно зросійщеним і втраченим для національної справи.

Крах Російської імперії Романових у 1917 р., Громадянська війна на її колишніх теренах (зауважимо, що саме росіяни, не здатні як народ себе мислити поза імперським простором, виступали рушієм збереження імперії без огляду на соціальний лад у ній) і державотворчий досвід мільйонів у роки Української революції 1917-1921 рр. настільки змінили свідомість українців і українського суспільства, що ці зміни не могли ігнорувати навіть нові більшовицькі володарі країни, змушені вбрати свою владу над українцями в шати національної радянської квазідержавної республіки.

Природна смерть Радянського Союзу у 1991 р. стала шансом для народів, що здобули (відновили) свою незалежність, зокрема й українського. Тоді як для російського і то на загаль, а не лише для В. Путіна – вона стала, за пізнішим висловлюванням останнього, «найбільшою геополітичною катастрофою ХХ ст.». Обернений поглядами в імперське минуле, російський народ виявився нездатним рухатися вперед до цивілізації поза імперським дискурсом з усіма його неодмінними атрибутами – жаданою уявною «величчю», перманентним «вставанням з колін», «можемо повторити», світосприйняттям «фортеці в облозі», оманливим відчуттям духовної вищості та «скріпності», повним нехтуванням міжнародним правом на угоду праву сили – здебільшого грубої, що ламає через коліно...

Мюнхенська промова В. Путіна 2007 р., у якій було кинуте виклик колективному Заходу з претензією на розподіл Європи та світу на сфери впливу з окресленням Східної Європи та пострадянського простору як сфери «особливих» історичних інтересів Росії – заклала фундамент для подальшого стрімкого сповзання РФ у бік історичного реваншизму на тлі посилення виразних авторитарних тенденцій в країні. Ідеологічне обґрунтування «розвороту» Росії тим легше було зробити, що як колись Й. Сталін в СРСР 30-х років минулого століття з його «Кратким курсом истории ВКП(б)», так тепер В. Путін в РФ стали головними «істориками», що визначають напрямок офіційної історичної науки, покликаної виключно йти у фарватері з думками «першої особи», фактично наділеної необмеженими владними повноваженнями, що

дозволяють штучно «конструювати» реальність у відповідності з найвідірванішими від реальності поглядами.

І не так важливо, чиї саме ідеї (Ільїна, Дугіна або когось іншого), або які події (розвал СРСР, власні невдачі на українському трекові в 2004-2005 і 2013-2014 рр.), чи навіть просто банальна люта мстива образа на народ, для якого ти, попри усю свою надуту велич і всевладність – вже десять років як лише дошкульне слово з п'яти літер на «х», справили вирішальний вплив на формування поглядів В. Путіна з «українського питання», незаперечним фактом залишається те, що, почавши з обережних висловлювань про «близькі братерські народи», «особливі історичні взаємини», «спільні корені» тощо, вже станом на 2014-й він додав до свого «українського лексикону» твердження про Україну як «історичні російські землі», про «один народ», плутаючись, хто саме – про різних творців (від поляків і австрійців до кайзерівського генштабу і В. Леніна) «придуманій» ними України, які розвинув у своїй статті «Про історичну єдність росіян та українців», опублікованої 12 липня 2021 р. – за пів року до початку повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну, до рівня історичної реабілітації та офіційного санкціонування в РФ давно померлої і від самого народження нежиттєздатної імперської доктрини про «триєдиний» російський народ.

В усіх своїх подальших «явленнях» народу з «українського питання» (під час визнання «народних республік» і проголошення СВО у лютому 2022 р., урочистостей з нагоди «прийняття» до складу РФ «нових суб'єктів Федерації» у жовтні того ж року та у численних інтерв'ю) В. Путін дійшов до фактично повного заперечення права українського народу та Української держави на існування, давши старт в РФ відповідній широкій публічній інформаційній кампанії, кровожерливою вершиною якої можна вважати нище й запопадливе «вождеві» рішення 25-го «Всемирного русского народного собора», що зібрався у березні 2024 р. під егідою патріарха РПЦ Кирила й у своєму «наказі» проголосив СВО – «священною війною» – «новим етапом національно-визвольної війни російського народу проти західного сатанізму», одним з результатів якої має стати повне поглинання Росією України.

Симптоматично, що саме РПЦ – єдина структура на теренах Радянського Союзу, яка після краху імперії Романових продовжувала плекати доктрину про «триєдиний» російський народ, зберігши її як інтегральну частину свого релігійно-ідеологічного «кредо», а вже в новітні часи, після розпаду СРСР, оновила її, трансформувавши в релігійно-світську концепцію «русского мира», яка від 2012 р. по суті перетворилася на бойовий прапор реваншистської, експансіоністської та месіанської ідеології рашизму, освятила війну на знищення, розв'язану Росією проти України. Тому статус УПЦ в Україні це перш за все навіть не так і не стільки питання про її безсумнівну канонічну залежність від РПЦ, як про її повну церковно-ідеологічну «сродність» з останньою, допоки концепція «русского мира», за якою б назвою вона не ховалася – «святої Русі», «одного народу» тощо – є й залишатиметься одним з наріжних каменів у підмурку її світосприйняття.

Отже, будучи співтворцями Російської імперії (включно з її ідеологічним підмурком) та її позбавленої етнічності, за своєю природою «есперантської» в усіх її проявах імперської культури й активно користаючись в імперській період з утилітарною метою захисними функціями схоластичної офіційної доктрини про «триєдиний» російський народ, українці, на відміну від росіян, які не створили нічого властиво свого, а лише привласнили спільний спадок імперії, в надскладних умовах паралельно з імперським створили й розвинули на ґрунті народної культури свій рідний осібний національний проєкт, якому, зрештою, віддали перевагу перед імперським. Росіяни ж, живучи спільним привласненим ними спадком імперії і перебуваючи в полоні імперських наративів, виявили нездатність до творення власного національного проєкту і розвитку поза межами імперської парадигми.

Оскільки імперія Романових була неможливою без України та українців і спиралась на схоластичну офіційну у ній доктрину про «триєдиний» російський народ, то й імперія Путіна так само потребує України і українців, байдуже, що потяг давно вже пішов...

Все, чого свідками ми зараз є, це остання спроба імперії переписати (повернути в минуле) за допомогою грубої сили, бо усі інші важелі не спрацювали, історію, що і визначає екзистенційний характер протистояння між Україною та Росією у ХХІ ст.

Україні і українцям не залишили вибору, окрім як зі зброєю у руках вибороти своє право на місце під сонцем Історії і вони цей виклик гідно прийняли...

Українці довели, що не потребують імперії як спільного дому з росіянами і хочуть жити окремо, своїм власним життям...

Якщо ж росіяни не здатні жити без українців, то це, як то кажуть, їхні власні проблеми, що й буде доведено...

*Якубова Лариса Дмитрівна,
доктор історичних наук,
член-кореспондент НАН України,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)*

ВІД «РУСКАГО МІРУ» ДО РАШИЗМУ: КОНСЕРВАТИВНА РЕВОЛЮЦІЯ 2014–2024 рр.

Рашизм – неологізм, який позначає сучасний політичний режим РФ. За найбільш поширеним уявленням він утворений шляхом об'єднання слів Russia (англ. – Росія) та частки -shism, яка підкреслює подібність політичного режиму путінської Росії загалом та зовнішньої політики, передусім стосовно України, зокрема, до фашистських/нацистських практик ХХ сторіччя. Станом на 2024 р. термін «рашизм» оформився як інтерпретаційна платформа для дослідження і описання тоталітарної системи, що втретє в історії виникла на російському

етнокультурному та суспільно-політичному ґрунті. Позначуваний терміном феномен все ще перебуває в стадії трансформації, кристалізації ідеологічних і організаційних засад, оформлення репресивного кістяка, що вже приступив до демонтажу державних та соціальних інститутів та інституцій, зокрема громадянського суспільства. Предтечами, ідеологічними і політичними джерелами рашизму найчастіше вважають націонал-більшовизм, фашизм, нацизм, руский фашизм, (нео)євразійство, а також політтехнологію «Руский мір» (РМ).

Від 2022 р. основоположні тези РМ артикульовані президентом РФ В. Путіним як підстава повномасштабної агресії проти України та її ліквідації як держави і нації. На підтвердження права Росії на знищення України наводяться такі «аргументи»: «Українське питання» є осердям руской консервативної революції, завданням якої є витворення (в антитезу загально відомій тезі Кремля — «Україна то є анти-Росія») *анти-України*. Ідеться про розбудову тоталітарної неоімперії, що протиставляється ліберально-демократичній проєвропейській Україні, яка розуміється як зрадниця одвічної руской матриці.

Основний зміст трансформації РФ в контексті російсько-української війни загалом, широкомасштабної фази зокрема, варто концептуалізувати терміном «консервативна революція». Перетворення РФ на тоталітарну систему стало наслідком консервативного розвороту, відлік якого можна вести від 2004 року. З початком російсько-української війни 2014 р. відбувається докорінний перегляд парадигми світобачення Росії загалом, місця в ній України зокрема. З геополітичного партнера і опори Росії («братня країна», «братній народ») Україна перетворюється на гібридну жертву. На час оголошення так званої СВО, в офіційному дискурсі Росії вона вже дискредитована, доктринально десуб'єктивізована, позбавлена права на існування в історичному та есенціальному вимірах. Умоглядний «превентивний наступ» на Захід розпочинається на теренах України під супровід заяв В. Путіна: немає такої держави – Україна, немає такої нації – українці, є єдиний «руский народ».

Від лютого 2022 р. війна в Україні стає смислом, формою існування і змінювання самої Росії – її перетворення на тоталітарну систему — «фортецю Росія», яка перебуває у стані «війни цивілізацій» (Північноатлантичної та Євразійської). Остання позиціонується як «цивілізація цивілізацій, оплот протистояння неоколоніалізму, вільного розвитку цивілізацій, культур». Насправді ідеться про тоталітарну трансформацію РФ, розбудову офіційної тоталітарної ідеології та її імплантацію в масову свідомість, що засвідчує серія підручників з історії, опрацьована під керівництвом В. Медінського.

Їхній зміст унаочнює, що влада РФ перейшла до фінального етапу консервативної революції. Ідеологеми рашизму імплементовані в курс базової історичної освіти, спотворюють історичну правду і вибудовують автономний рашистський світогляд. Історична картина перетворена на набір обов'язкових практик/маркерів, що розв'язують руки імперському реваншизму і нормалізують геноцид українців. Отже, ідеться про тоталітарну трансформацію РФ, розбудову офіційної тоталітарної ідеології та її імплантацію в масову свідомість,

затвердження офіційного історичного канону, що не підлягає ревізії чи критиці. Канон цей є рашистським за наповненням. Його структурними компонентами є такі максими:

- Росія – це окрема «особлива» частина світу, певний "цивілізаційний континент", що розвивається за законами, відмінними від тих, що рухають США й ЄС.

- Росія/Євразійська цивілізація претендує на геополітичне домінування в Євразії від Німеччини до Китаю, її цивілізаційна місія полягає в докорінній перебудові геополітичної конфігурації світу.

- РМ – це не лише росіяни, а й прихильники цінностей РМ усюди в світі. Величезна частина громадян України належать до РМ (словами В. Путіна — «наші люди»), так само, як і землі, на яких вони живуть.

- «Українське питання» є осердям рускої консервативної революції, завданням якої є витворення (в антитезу загально відомій тезі Кремля — «Україна то є анти-Росія») *анти-України*. Ідеться про розбудову тоталітарної неоімперії, що протиставляється ліберально-демократичній проєвропейській Україні, яка розуміється як зрадниця одвічної рускої матриці.

Сконструйована за настановами і відповідно до бачення В. Путіна уможлядна «історія» використовується для прискорення процесів тоталітаризації («згвалтування історією»), промисловизації вирощування нових поколінь «людини юрби», основним і єдиним призначенням якої є демографічне забезпечення довічної війни тоталітарної Росії із ворожим їй світом. Отже, розгортається завершальна фаза нормалізації масової свідомості тоталітарного зразка (рашизму) в загальноосвітніх навчальних закладах, метою якої є затвердження російського неототалітаризму (рашизму) як основи проекту майбутнього РФ. Політизуючи і мілітаризуючи, всупереч чинній Конституції середню і вищу школу, Кремль формує фундамент тоталітарного світогляду, загальнообов'язкового для мешканця РФ.

Підпорядковані тій самій меті процеси розгортаються й у решті сфер соціально-економічного та суспільно-політичного відтворення РФ.

Література:

1. Якубова Л. До свободи крізь вогонь: Україна проти рашизму. К.: ТОВ «КЛЮ», 2023. 432 с.

2. Російські підручники з історії: школа ненависті і ворожнечі. Аналітична записка / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України; НАПН України. Інститут педагогіки. Київ, 2023. 57 с.

*Любовець Олена Миколаївна,
доктор історичних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ДИПЛОМАТИЧНІ СПРОБИ ЗАВАДИТИ ШИРОКОМАСШТАБНІЙ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: ГОЛОВНІ АКТОРИ ТА ПРИЧИНИ НЕВДАЧІ

Загальновідомим і поширеним є вираз «Коли дипломати говорять, гармати мовчать».

Переживаючи третій рік поспіль всі жахи широкомасштабної війни, частина українського суспільства задається питанням – чи можливо було дипломатичним шляхом вирішити існуючі російсько-українські протиріччя та запобігти збройному варіанту розв'язання проблем? Чи достатньо дипломатичних зусиль доклала українська влада та світове співтовариство для можливого мирного врегулювання конфлікту?

Можливі відповіді на ці питання надає аналіз дипломатичних перемовин України та провідних світових держав із РФ протягом 2021 р. і початку 2022 р. – останнього мирного року ...

На початку 2021 р. стало очевидним, що «мінський процес» заходить у глухий кут і вирішення дипломатичним шляхом проблем, спричинених російською агресією 2014 р. стає все більш проблематичним. Ситуація значно ускладнилася навесні, коли 31 березня РФ офіційно вийшла з режиму припинення вогню. Паралельно було оголошено про військові навчання, під прикриттям яких на кордонах із РФ, Білоруссю та на території окупованого Криму скупчилися значні російські військові угруповання.

В світі такий стан речей сприймався як реальна загроза початку військових дій, що стимулювало світових лідерів до активізації перемовин із В. Путіним. Так, 13 квітня 2021 р. Дж. Байден, вперше після свого обрання на посаду Президента США, зателефонував В. Путіну й закликав його до здійснення заходів щодо зменшення напруги на російсько-українському кордоні, а також запропонував провести зустріч для обговорення нагальних безпекових проблем. У наступні тижні РФ відвела частину своїх військ від кордону, що сприяло послабленню напруги. 16 червня 2021 р. у Женеві відбувся саміт Дж. Байдена та В. Путіна, на якому одним із центральних питань стали російсько-українські відносини. Переговори проходили у закритому режимі. Хоча обидва лідери й заявили про «теплу атмосферу» та домовленості щодо «стратегічної стабільності», той факт, що не було підписано жодного документу, свідчило про малу результативність зустрічі [1].

Новий виток напруги спричинила стаття В. Путіна «Про історичну єдність росіян та українців», оприлюднена в липні 2021 р. У статті заперечувався факт існування окремого українського народу та його право на власну державність.

Певною реакцією на статтю стало запровадження з ініціативи Президента України В. Зеленського нового свята – 28 липня – Дня української державності.

Водночас Україна активізувала свої зусилля щодо пошуку міжнародної підтримки поверненню Криму. 23 серпня у Києві пройшов установчий саміт Кримської платформи, у роботі якого взяли участь 46 країн та міжнародних організацій. Але, серед учасників були переважно європейські країни, а також Туреччина, Австралія, Нова Зеландія та Японія. Від участі відмовились арабські країни, країни Африки, Латинської Америки, Південної та Південно-Східної Азії. Індія та Китай не направили на саміт навіть своїх послів у Києві. Серед головних причин ігнорування цими країнами саміту варто вважати потужний тиск Москви на ці держави, яка вкрай негативно ставилася до Кримської платформи [2].

В умовах наростання військової загрози офіційний Київ прагнув залучитися якомога ширшою підтримкою США. Відповідно В. Зеленський здійснив триденний офіційний візит до США (31 серпня – 2 вересня), в рамках якого відбулася зустріч із Дж. Байденом. Світові ЗМІ зазначали, що розмова була напруженою і, хоча США підтвердили підтримку України щодо відновлення її територіальної цілісності, економічну та військово-технічну допомогу, проривних рішень, як того жадало і очікувало українське керівництво, досягнуто не було. Зокрема, невирішеними залишилися такі питання як членство України в НАТО, приєднання США до переговорів «нормандського формату», зупинка російсько-німецького проекту «Північний потік-2» тощо [3].

Ситуація на російсько-українському кордоні восени 2021 р. знову істотно загострилася на тлі збільшення російського військового угруповання під прикриттям військових навчань «Захід-2021» (до 200 тис. військовослужбовців).

9 листопада Москву відвідав глава ЦРУ У. Бернс і мав телефонну розмову з В. Путіним (той перебував у своїй резиденції в Сочі) щодо планів російського вторгнення в Україну. Показово, що президент РФ не став їх заперечувати і озвучив претензії до Заходу, зокрема, щодо гарантій безпеки Росії та потребу обговорення нового міжнародного порядку. Доповідаючи за підсумками розмови Дж. Байдену, У. Бернс зазначив, що остаточне рішення В. Путін ще не ухвалив [4]. Однак, незважаючи на це, занепокоєння Заходу зростало.

В цей час на сторінках закордонних ЗМІ поширювалися різноманітні можливі сценарії російської агресії щодо України. Певну інформацію щодо російських планів мали й українські спецслужби. Ряд європейських політиків наприкінці листопада провели телефонні перемовини з В. Путіним. Президент Туреччини Р. Ердоган зголосився виступити посередником між РФ та Україною. 7 грудня 2021 р. у закритому форматі було проведено відео-переговори Дж. Байдена та В. Путіна [5]. Показово, що до і після розмови американський президент проводив консультації з лідерами Німеччини, Франції, Італії та Великої Британії.

Росія в свою чергу також активно просувала своє бачення основ світового порядку. В середині грудня 2021 р. МЗС офіційно передало США проєкт угоди щодо гарантій безпеки між Росією та США, між Росією та НАТО. Основною

вимогою було виведення військ НАТО з країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи, балтійських республік. Акцентувалося також на неприпустимості приєднання до Альянсу держав – колишніх республік СРСР [6]. Фактично, Росія пропонувала повернутися до архітектури міжнародного порядку до 1097 р., що було нереальним.

Дипломатичні зусилля щодо врегулювання конфлікту здійснювала й українська сторона. На тлі заяв В. Путіна, що Україна відмовлялася виконувати Мінські угоди, українська сторона запропонувала план їх імплементації. Так, 21 грудня 2021 р. В. Зеленський заявив, що Україна розробила 10-кроковий план із реалізації Мінських домовленостей і передала його США, Німеччині, Франції та Росії [7]. 22 грудня відбулося засідання Тристоронньої контактної групи, за результатами якого сторони досягли спільного розуміння необхідності відновлення дії режиму припинення вогню на умовах, узгоджених 21 липня 2020 р. [8].

Дипломатичні заходи продовжилися й на початку 2022 р. До середини січня були проведені консультативні зустрічі США, НАТО, ОБСЄ та РФ, але компромісу досягти не вдалося. 12 лютого на зустрічі у форматі РФ-НАТО держави Альянсу відмовили Росії у задоволенні її вимог щодо нерозширення НАТО та виведення військ блоку з території Східної Європи [9]. 13 січня В. Залужний взяв участь у засіданні Військового комітету НАТО на рівні начальників генеральних штабів країн Альянсу, де розглядалося питання безпеки України.

26 січня 2022 р. у Парижі відбулася зустріч політичних радників «нормандського формату». За результатами заходу було погоджено спільне комюніке та домовлено про наступну зустріч за два тижні в Берліні. У комюніке представники Німеччини, Франції, України та Росії наголосили, що налаштовані зменшити поточні розбіжності задля просування переговорного процесу [10]. На жаль, ці заяви залишилися тільки намірами ...

Цього ж дня США направили РФ свою відповідь на безпекові вимоги РФ, в якій відкинули всі її пропозиції щодо зміни засад європейської безпеки, в тому числі й політику «відкритих дверей» НАТО. Водночас США запевняли про свою готовність обговорювати з РФ ці проблеми з метою зняти низку російських безпекових побоювань.

У ролі посередника знову виступив Р. Ердоган. 3 лютого 2022 р. він зустрівся з В. Зеленським у Києві й запропонував перенести переговори Трьохсторонньої контактної групи до Туреччини. Українська сторона погодилася на цю пропозицію [11].

Активно діяв у цей час і президент Франції Е. Макрон. Він провів низку телефонних розмов із В. Путіним і В. Зеленським – 28 січня і 4 лютого 2022 р. Однак він змушений був констатувати, що Кремль не йде на жодну поступку. Нічого не змінила і його особиста зустріч у Москві з В. Путіним 7 лютого [12]. Після Москви Е. Макрон зустрівся з В. Зеленським у Києві. Президент України підтвердив готовність виконувати Мінські угоди. Після цієї зустрічі в Берліні у форматі «Веймарського трикутника» Е. Макрон обговорив ситуацію навколо України з А. Дудою та О. Шольцем. 10 лютого у Берліні відбулися переговори

політичних радників «нормандської четвірки». За підсумками дев'ятигодинних дискусій не було ухвалено жодного документа [13]. У цей же день, 10 лютого, РФ проголосила про проведення спільних російсько-білоруських військових навчань «Союзна рішучість-2022».

11 лютого 2022 р. Дж. Байден провів онлайн-зустріч із лідерами Канади, ЄС, Франції, Німеччини, Італії, Польщі, Румунії, Великої Британії та НАТО щодо російської агресії проти України. Згідно повідомлень ЗМІ, президент США заявив, що Росія атакує Україну найближчими днями [14].

12 лютого Е. Макрон знову подзвонив В. Путіну. Згодом В. Путіну зателефонував Дж. Байден і годину переконував не вторгтися в Україну та повернутися за стіл переговорів. Про безрезультатність цих перемовин свідчить той факт, що цього ж дня Держдеп США наказав евакуювати більшість співробітників посольства США з Києва (за два дні до цього було оголошено про евакуацію самого посольства до Львова). Одночасно США та близько 30 іноземних держав закликали своїх громадян терміново залишити територію України. Того ж дня Росія заявила про «деяку оптимізацію» штатів своїх дипломатичних установ в Україні.

Наступну спробу вмовити В. Путіна розв'язати конфліктну ситуацію мирним шляхом зробив канцлер Німеччини О. Шольц, відвідавши Москву 15 лютого 2022 р. [15]. Опісля він зателефонував Дж. Байдену. Згодом президент США заявив ЗМІ про високу ймовірність російського вторгнення в Україну у найближчі дні.

19 лютого 2022 р. В. Зеленський взяв участь у Мюнхенській конференції з безпеки, де зустрівся з прем'єр-міністром Великої Британії Б. Джонсоном, віце-президентом США К. Харріс, прем'єр-міністром Болгарії К. Петковим, президентом Європейської комісії У. фон дер Ляєн, президентом групи Світового банку Д. Малпасом, канцлером О. Шольцем. У цей же день він провів телефонну розмову з Е. Макроном.

Е. Макрон 20 лютого знову зателефонував В. Путіну, потім – В. Зеленському, Б. Джонсону та Дж. Байдену. В ніч з 20 на 21 лютого Е. Макрон зробив останню відчайдушну спробу дипломатичного врегулювання – він у якості посередника був на постійному телефонному зв'язку з Дж. Байденом та В. Путіним. Тоді навіть розпочалася підготовка прес-релізу з анонсом проведення саміту США–РФ. Однак врешті-решт В. Путін зателефонував Е. Макрону і О. Шольцу й повідомив, що визнає «ДНР» та «ЛНР» [16]. Це фактично означало, що війна стала невідвратною.

22 лютого 2022 р. Державна дума та Рада федерації РФ одностайно ратифікували договори «Про дружбу, співпрацю та взаємну допомогу» з «ДНР» та «ЛНР» [17]. Закони терміново були підписані В. Путіним. Того ж дня Рада федерації РФ одностайно надала В. Путіну згоду на використання ЗС РФ за кордоном.

23 лютого персонал посольства РФ залишив Україну, на території посольства був спущений державний прапор РФ. МЗС України закликала українських громадян терміново залишити територію РФ.

24 лютого 2022 р. мешканці України проснулися від звуків вибухів. Почали говорити гармати, а дипломати замовкли ...

Отже, короткий огляд дипломатичних зусиль провідних країн світу протягом останнього року свідчать, що всі спроби виявилися марними.

Література:

1. Путін і Байден уперше зустрілись і провели переговори у Женеві. Як це було. URL: <https://susilne.media/139778-putin-pribuv-do-zenevi-dla-zustrici-z-bajdenom/>
2. «Кримська платформа»: як Москві нагадали про Крим. URL: <https://www.dw.com/uk/samit-krymskoi-platfomy-46-krain-nahadaly-moskvi-shcho-pytannia-krymu-ne-zakryte/a-58959040>
3. Головне із зустрічі Зеленського і Байдена: коротко. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/holovne-iz-zustrichi-zelens%CA%B9koho-i-baydena-korotko/31440450.html>
4. Голова ЦРУ в Москві? Не допустити удару по Україні? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/burns-in-russia/31553088.html>
5. Відеопереговори Джо Байдена з Путіним завершилися. URL: https://lb.ua/world/2021/12/07/500364_videoperegovori_dzho_baydena_z.html
6. Росія показала проекти договорів зі США і НАТО про майбутнє України. Головні вимоги. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-59700220>
7. Зеленський: Україна розробила "10 кроків для виконання Мінська" й готова говорити з РФ напрому. URL: <https://susilne.media/191582-zelenskij-ukraina-rozrobila-10-krokv-dla-vikonanna-minska-j-gotova-govoriti-z-rf-napramu/>
8. Щодо засідання Тристоронньої контактної групи. URL: <https://www.president.gov.ua/news/shodo-zasidannya-tristoronnoyi-kontaktnoyi-grupi-72237>
9. НАТО відмовив Росії у виконанні вимог щодо України та присутності на Сході Європи. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/01/12/7132488/>
10. У Парижі політичні радники лідерів «Нормандської четвірки» вперше за довгий час погодили спільне комюніке й домовилися про наступну зустріч у Берліні. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-parizhi-politichni-radniki-lideriv-normandskoyi-chetvirki-72561>
11. Ердоган у Києві: Стамбул замість Мінська, байрактари і вільна торгівля. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3397700-erdogan-u-kievi-stambul-zamist-minska-bajraktari-i-vilna-torgivla.html>
12. Макрон після зустрічі з Путіним заявив, що «найближчі дні будуть вирішальними» для України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-macron-putin-ukrajina/31692343.html>
13. Радники лідерів норманської четвірки провели зустріч у Берліні – результати перемовин. URL: <https://susilne.media/205922-radniki-lideriv-normandskoi-cetvirki-domovilisa-rozblokuvati-robotu-tkg-ermak/>
14. Нове вторгнення РФ в Україну може статися в будь-який момент, навіть до закінчення Олімпіади-2022, - Блінкен. URL: <https://espresso.tv/nove-vtorgnennya-rf-v-ukrainu-mozhe-statisya-v-bud-yakiy-moment-navit-do-zakinchennya-olimpiadi-2022-blinken>
15. Візит Шольца в Москву: що канцлер може запропонувати Путіну? URL: <https://www.dw.com/uk/vizyt-sholtza-do-moskvy-shcho-kantsler-mozhe-zaproponuvaty-putinu/a-60778823>
16. Путін повідомив Макрона й Шльца про намір визнати «незалежність» угруповань «ЛНР» і «ДНР». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-putin-makron-sholtz-ordlo/31714900.html>
17. Держдума РФ та Рада Федерації проголосували за ратифікацію угод про «дружбу, співпрацю та взаємну допомогу» з «ЛДНР». URL: <https://espresso.tv/derzhduma-rf-progolosuvala-za-ratifikatsiyu-ugod-pro-druzhbu-spiivpratsyu-ta-vzaemnu-dopomogu-z-ldnr>

*Калакура Олег Ярославич,
доктор політичних наук, професор,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І.Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)*

ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ЯК БАНКРУТСТВО ІМПЕРСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ ПАНСЛАВІЗМУ

Війна РФ проти України призвела не лише до масштабних людських втрат, цинічних руйнувань цивільної інфраструктури, але й до краху цілої низки імперських ідеологем, які її супроводжують. Йдеться, насамперед, про всі різновидності російського месіанства, гегемонізму, включаючи парадигми «руського велічєя» («великої рускої культури», «світової держави»), «руського міра», «рускої ідеї», концепцій про «право на священну війну», «особливу місію Росії», «Москву – третій Рим», радянських теорій про «спільну колыску трьох східнослов'янських / братніх народів», дружби народів і «советського народу» як нової спільності людей, трансформованих в сучасній Росії в концепт «один народ». Не витримала перевірки війною й месіанська ідея панславізму [1], адже Москва, яка століттями видавала себе захисником слов'янства, розпочала і веде повномасштабну імперіалістичну війну на тотальне знищення одного з найбільших та найдавніших слов'янських народів – українського, який ще недавно фігурував в їхньому суспільному дискурсі як «молодший брат росіян». Водночас на підтримку України виступили представники інших слов'янських етносів – болгари, поляки, серби, словаки, хорвати, чехи та ін., відстоюючи у такий спосіб і свої ідентичності та справжні цивілізаційні цінності: гідність, свободу і права людини, демократію і гуманізм, моральні настанови, культурну самобутність, а не фальшиві і лицемірні гасла. Успадкувавши імперські традиції і оголосивши себе правонаступницею тоталітарного СРСР, Росія фактично виявилася не захисником, а ворогом слов'ян.

Актуальність проблеми зумовлюється як її важливістю, так і її недостатнім переосмисленням з урахуванням сучасних реалій. З одного боку, Москва демонструє войовничий панславізм, постколоніальне право застосовувати силу проти України за її прагнення зберегти свій суверенітет і незалежність, а з другого, прикриваючись династичним принципом своєї історії, вона продовжує претендувати на території, які колись були окуповані її правителями. І хоч війна призвела міф «слов'янського братства» до повного банкрутства, пропаганда продовжує видавати Росію рятівником і захисником слов'ян від загроз «неонацизму», західної цивілізації, воєнної експансії НАТО.

Моя *мета* – розглянути ідею неопанславізму як інформаційне прикриття ідеології рашизму в контексті нинішньої війни. Зважаючи, що концепт «панславізм» має декілька вимірів: історичний, соціокультурний, філософський, релігієзнавчий, зацентруємо увагу на етнополітологічному.

Зради об'єктивності зазначимо, що панславізм, як інструмент етнополітики, не є чисто російським винаходом. Його ідейні витoki сягають

боротьби балканських народів проти окупаційної політики Османської імперії в XVII ст. Вони були підтримані чехами в протестному русі проти германської «грубої сили». Саме в Празі в 1848 р. проходив Перший Всеслов'янський конгрес. Через два десятиріччя в 1867 р. Росія, намагаючись перехопити ініціативу, провела другий Всеслов'янський з'їзд у Москві, перетворивши панславізм у свою офіційну доктрину на противагу пангерманізму. Не вдаючись у деталі інших ініціатив слов'янофільства, яке мало своїх прихильників і в українському русі, зокрема в середовищі кирило-мефодіївців, варто зазначити, що саме вони в середині XIX ст. розгледіли небезпеку великодержавницької спрямованості ідеології російського панславізму. Першим лицемірство московських слов'янофілів, їх заклики до об'єднання під зверхністю російського царя рішуче і образно викрив Т. Шевченко. Критику цієї ідеології знаходимо в наукових дослідженнях та публіцистиці П. Куліша, М. Драгоманова, І. Франка та ін. Різновидом російського слов'янофільства було москвофільство, діячів якого в Галичині, Буковині та Закарпатті спонсорувала Росія. М. Грушевський відкрито виступав проти «панславізму», застерігаючи, що він не відповідає національним інтересам українського народу.

Хоча марксизм також піддавав критиці ідеологію панславізму, вбачаючи в ньому загрозу гаслу «Пролетарі всіх країн, єднайтеся», депортація німецького населення за національною ознакою на початку німецько-радянської війни стала важливим кроком на шляху консолідації населення СРСР у війні проти Німеччини передусім на основі панславізму. В серпні 1941 р. в Москві проходив слов'янський з'їзд, на якому було створено Всеслов'янський комітет, покликаний підтримувати СРСР у війні з гітлерівцями та їх сателітами. Кон'юнктурні мотиви, зумовлені поразками на фронтах війни, змусили звернутися до перевіреної ще у часи існування Російської імперії ідеологічної зброї – панславізму, який, зокрема, базувався на тезі про винятковість історичного розвитку слов'янських народів. Участь росіян і українців (та й слов'ян загалом) у бойових діях проти Червоної Армії могли змусити Сталіна вдатися до глорифікації ролі російського народу у війні, аби приховати масштаби антирадянських настроїв [2, с. 328–329.].

З приходом до влади Путіна і його курсом на відновлення СРСР почалася реанімація ідеології панславізму у поєднанні з концепцією євразійства в обгортці «руського міра» [3]. Для цього Кремль вдався до відвертої фальсифікації історії і підміни понять під кутом зору легітимації експансіоністської політики та підготовки збройної агресії проти Грузії, відтак України. Розгортаючи інформаційну підготовку до війни, РФ не оминула реінкарнацію ідей панславізму. Спочатку окупаційно-гібридний етап війни (2014-2022 рр.): окупація АР Крим, частини Донецької та Луганської областей під гаслом захисту співвітчизників від українських «неонацистів, русофобів і антисемітів» з метою дискредитації Майдану та Революції Гідності. Потім повномасштабне вторгнення в Україну під виглядом «військової спецоперації». До інформаційної війни залучені російські історики, етнополітологи, які стверджують, що носіями слов'янської мегакультури (читайте – прихильниками «руського міра») є понад

300 млн осіб, які, мовляв, населяють понад 50 відсотків території Європи. Відтак Росія зацікавлена у пропаганді, використанні ідеології слов'янофільства як «м'якої сили» політики задля створення союзу слов'янських народів на чолі з РФ. Цей союз опирається на РПЦ, апріорі протиставляє «слов'янсько-православні» цінності західними цінностям. «Руская ідея» є антагоністом «західних гуманістичних цінностей». Причому ігнорується той факт, що значна частина слов'ян Центральної та Східної Європи є вірними РКЦ. Ще однією маніпуляцією неопанславізму є твердження, що глобальна культура загрожує асиміляції слов'янських культур, може призвести до розмивання національних ідентичностей, а приєднання до культури російської «світової держави» дозволить зберегти окремі слов'янські культури та ідентичності всередині слов'янської мегакультури. Насправді переписи населення РФ засвідчують шалені темпи асиміляції народів Росії, насамперед етнічних українців у російську (руську) ідентичність. Сумнівні наукові погляди на концепцію панславізму з ентузіазмом були підхоплені деякими прокремлівськими пропагандистами і в Україні. Маніпуляції, ІПСО, широке зомбування користувачів соціальних мереж ідеями великодержавності передувало повномасштабному вторгненню в Україну і зараз є одним із елементів інформаційно-світоглядної війни з українською ідентичністю.

На протигагу ідеології російського панславізму Україна послідовно реалізує пріоритети своєї етнонаціональної політики відповідно до положень Конституції щодо євроатлантичної інтеграції країни. Концептуальними засадами державної етнополітики України залишаються гарантії демократичного вибору України, захищеність прав громадянина (як частини етнічної спільноти) та власне етнічних спільнот – української нації/етносу, корінних народів та національних меншин, рівноправні відносини з країнами-батьківщинами національних меншин. Українські дослідники відзначають, що за даними перепису 2001 р. населення України на 96% складалося з громадян, які ідентифікували своє походження зі слов'янськими народами, але на відміну від російських «стратегів» не тільки не пропонують заходи асиміляційного характеру в етнічній політиці, а, навпаки, впродовж усього періоду незалежності українська держава робить усе можливе для збереження українського різноманіття. Україна послідовно відстоює свої національні інтереси в стратегічних партнерських відносинах з усіма країнами, включаючи слов'янські, які є членами ЄС: Польщею, Чехією, Словаччиною, Болгарією, Словенією, Хорватією, та країнами, які, сподіваємось, увійдуть до ЄС разом з Україною. Особливо актуальним для державної етнополітики залишається завдання розширення співпраці з нашими сусідами, поглиблення діалогу з питань забезпечення прав національних меншин в Україні та вирішення проблем українських біженців та заробітчан у країнах партнерах, повернення та участі українців з Європи та світу у повоєнній відбудові.

Таким чином, традиційна орієнтація панславізму на етнічну, мовну та культурну спорідненість слов'ян під впливом імперської стратегії Росії трансформувалася в ідеологію російського гегемонізму і месіанства. Більше

того, Росія не відмовилась від ідеї злиття слов'ян в одній державі під її патронатом. Підтвердженням таких намірів є перетворення Білорусі в сателіта Москви, нинішня загарбницька війна проти України, міграційний та ядерний шантаж проти Польщі, Чехії, країн Балтії. З погляду подальших історико-політологічних досліджень дуже важливо продовжити очищення української гуманітаристики від залишків совковості та російських підходів до історії і теорії панславізму, рішуче відійти від російсько-радянської міфологеми про «братні народи», її слов'янофільського трактування. Сьогодні актуальним є досвід постколоніальних та посттоталітарних студій для з'ясування особливостей історії України та її перспектив. Війна дозволила нам ще глибше усвідомити несумісність культурно-цивілізаційного розвитку України і Росії, особливо з точки зору наших євроатлантичних інтеграційних орієнтирів.

Література:

1. Суботін А. Панславізм. Політична енциклопедія. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 534.
2. Николаєць Ю. Національні меншини України в часи Другої світової війни: науковий дискурс. Національні меншини України в політичних процесах XX – XXI століть: стан і проблеми дослідження. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2020. С. 294–401.
3. Ковальчук Н. Ідеї панславізму в сучасному російському офіційному дискурсі і пропаганді. Проблеми слов'янознавства. 2016. Вип. 65. С.193–200.

Кондратенко Олег Юрійович,
доктор політичних наук, доцент,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК ТРИГЕР ЗМІНИ СВІТОПОРЯДКУ

Російська агресія, що триває десятиліття поспіль стала ключовим фактором прискорення зміни сучасного світопорядку. Слід зауважити, що початком тектонічних зсувів у світовій політиці стала анексія Криму у 2014 році та інспірація Росією конфлікту на Донбасі. Представники експертних та наукових кіл дедалі частіше сходяться на думці, що окупаційну віну, яку веде Росія від 2014 року, уможливила відверто пасивна позиція адміністрації тодішнього президента США Б. Обама. Відтоді Захід (Глобальна Північ) очолюваний США ввівши досить обмежені санкції та демонструючи пасивну «стурбованість» намагався триматися осторонь набираючого обертів протистояння. Така неоднозначна позиція Вашингтона, що апріорі має позиціонувати себе у якості стражу світового порядку, вселила агресивну геополітичну впевненість у автократа В. Путіна та його найближчого оточення. Представники путінського режиму зробили тоді попередній висновок, що США та Захід в цілому не будуть втручатися та стримувати агресивну політику Москви.

Розв'язана Росією війна на своєму початковому етапі носила завуальований, або так званий гібридний характер. Адже Росія всіляко демонструвала світовій громадськості свою неучасть у цій агресії. Ба більше, у своїх пропагандистських наративах Кремль постійно твердив про відсутність регулярних військ (відомий вираз «Нас там нет...») на теренах Криму, а згодом і Донбасу. Росія тиражувала міф про так зване народне ополчення та так звані сили самооборони. Остання досить послідовно замовчувала факт походження «зелених чоловічків», яких можна вважати порівняно новим інструментом ведення гібридних війн. Проте доволі складно було приховати факт їх присутності, які напряду підпорядковувалися російському Міноборони та відіграли ключову роль у блокуванні Кримського парламенту, українських військових частин та окупації півострова в цілому, що сталася 18 березня 2014 року з проведенням відверто фейкового референдуму щодо входження Криму до складу РФ [2]. Згодом В. Путін визнав та публічно заявив, що російські військові таки були присутні в Криму та прикривали ті самі міфічні сили самооборони.

Також загальновідомо, що російські війська приймали безпосередню участь у війні на Донбасі, що розпочалася у квітні 2014 року. Від початку події на Донбасі, за задумом Росії, мали розгортатися за кримським сценарієм. Адже українським збройним силам протистояли підтримувані Росією місцеві збройні формування (бойовики) – іменовані як ополченці. Проте з самого початку війни на Донбасі участь у бойових діях проти Збройних сил України (ЗСУ) та спецпідрозділів СБУ «Альфа» брали участь російські диверсійні загони (одним з очільників яких був відомий І. Гіркін (Стрелков)). Врешті участь регулярних російських військових формувань призвела до серії важких поразок ЗСУ на Донбасі – під Іловайськом, Луганськом, Маріуполем, а згодом і Дебальцевим, що врешті й призвело до нав'язання Україні ганебних Мінських угод [1]. У підсумку, завдяки безпосередньому збройному втручання Росії було уможливлено створення псевдореспублік – ЛНР та ДНР за рахунок окупованих територій Луганської та Донецької областей. Відтак є всі підстави стверджувати, що безпосередня участь збройних сил РФ у боях на Донбасі забезпечила різкий транзит російсько-української війни від гібридної до конвенційної.

Події 24 лютого 2022 року, що ознаменувалися початком повномасштабної російсько-української війни (насправді є лише черговим її етапом) стали тим вододілом, що ознаменували завершення епохи Постялтинського світу й формування нового світового порядку у якому форматується кардинально інший розклад та баланс сил, покликаний у віддаленій перспективі забезпечити стратегічну стабільність. На шляху формування нового світового порядку, як відзначають експерти, міжнародну систему чекає цілий каскад війн і конфліктів різного рівня – як регіонального, так і локального масштабу. Відтак глобальна нестабільність, прискорена російсько-українською війною, буде дедалі лише посилюватися. Наразі Україна опинилася в епіцентрі геополітичного протистояння, яке наразі відбувається по лінії колективності – «Південь – Північ». Тож російсько-українська війна є лише однією зі складових багатовимірності сучасного протистояння, що все більше набуває рис

глобальності. Виходячи з цього обстоюємо думку, що російсько-українська війна екстраполює конфліктогенну багатовимірність, що відзначається протистоянням по таких лініях розломів, як от: Глобальна Північ – Глобальний Південь; Світові демократії – світові автократії; лібералізм – традиціоналізм; постмодерн – відсталість; багатство – бідність; майбутнє – минуле.

Виходячи із зазначеного доходимо висновку про велику ймовірність встановлення нового біполярного світу, який утім не буде новим перевиданням на кшталт Ялта-2 як цього прагне В. Путін. Натомість світ дедалі буде відзначатися біфуркацією дихотомій. Спостерігаємо висхідну траєкторію відходу від світової горизонтальної дихотомії Захід – Схід та набуття/закріплення нового вертикального формату Північ – Південь [2]. Колективна Північ буде як і попередньо асоціюватися з демократією, ліберальними/лібертаріанськими цінностями та економічним процвітанням, тоді як глобальний Південь (з населенням близько 5 млрд чоловік), представлений переважно авторитарними країнами та країнами, котрі застигли в статусі транзитивних демократій і прагнуть увійти до когорти глобальної Півночі, а також країнами, що розвиваються. Постає колективна/глобальна Північ (ядром глобальної Півночі буде G-7) на чолі зі США і колективний/глобальний Південь (ядром глобального Півдня буде БРІКС) на чолі з Китаєм, який ймовірно домінуватиме у Східній Азії та Південнокитайському та Східнокитайському морях, тоді як вплив США у цьому регіоні зменшиться. Відтак США і Китай остаточно перетворюються на суперників та проєктуватимуть інтенсивну конкуренцію у сфері глобальної політичної та економічної безпеки, а також новітніх технологій.

Література:

1. *Гай-Нижник П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. Київ: «МП Леся», 2017. 332 с.*
2. Кондратенко О.Ю. Інтеграція України в геополітичний простір. В кн.: Політична безпека України: проблеми політичного і державного правління. Прогнозна оцінка, механізми забезпечення: монографія / за ред. чл.-кор. НАН України О.О. Рафальського, чл.-кор. НАН України О.М. Майбороди. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. С. 251–298.
3. От «их там нет» к «чего скрывать?» Как Россия отрицала захват Крыма. Радио Свобода. 2019. 26 февраля. URL: <https://www.svoboda.org/a/29791934.html>.

*Сергійчук Володимир Іванович,
доктор історичних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА В США: ПОНАДСТОЛІТНІЙ ЗДВИГ І ПОЛІТИЧНИЙ ЧИН СЬОГОДНІ

З початком Першої світової війни українська діаспора в США одержує потужний імпульс політичного здвигу. Скажімо, в Нью-Йорку уконституюється Українська громада, яка вже офіційно представляє наших

земляків перед американською владою. На своєму першому засіданні 5 серпня 1914 р. вона оголошує влаштування власного «народного життя з усіма його культурними кличами в одну відпорну цілість в цім, оборони спільність наших інтересів, як, приміром, зорганізована лучність в поході проти москвофільства, як також інформоване чужоземної преси о всіх наших здобутках на кождім полі, вияснюванє справ, котрі, будучи для нас великого значіння, не зискують у чужинців із-за хибного інформування їх з тильної нам сторони» [1, с. 22].

Протоколи Української Ради Нью-Йорка висвітлюють широке коло організаційних та ідеологічних питань. Поряд із дискусією щодо її назви, членства, самопожертви від кожного по 1 долару щомісячно, можна дізнатися про різні товариства, які стали основою спільної організації, зокрема, «Запорозька Січ», «Подільська Січ» і «Просвіта». До речі, підписували ці документи Володимир Кнішницький як голова та Іван Добрянський як секретар [1, с. 23].

Щоправда, вплив цієї громади, як і пізніше створених загальноамериканських українських організацій, був, малопомітний, оскільки, як відомо, в знаменитому меморандумі Президента Вудро Вільсона про підтримку поневолених народів після закінчення в Європі воєнних дій, українці, хоч і найчисельніші серед таких, не згадуються серед тих, хто має право на власну державність.

Тож про її визнання в Білому домі й не йшлося. Визначивши пріоритет своїх інтересів у збереженні Росії в межах і формі колишньої імперії, США поставилися до Української державності негативно. Коли влітку 1919 р. до США прибула Дипломатична Місія УНР, що мала повноваження від Директорії «позискати симпатії американського народу в боротьбі українців о незалежність, одержати від Злучених Держав признання Української Народної Республіки та нав'язати торговельні зносини між республіками Америки і України» [2, арк. 45], то це не мало ніякого успіху.

У відповідь дипломатичний представник УНР Юліан Бачинський одержав із Державного департаменту роз'яснення за підписом його керівника Роберта Ленсинга, «що уряд і народ Злучених Держав живо і симпатично зацікавлені долею людей у всіх частинах Росії, включно з Україною; одначе Злучені Держави ані не признали незалежність України, ані ніякого уряду, який тепер там є при владі, і послідовно не є приготовані прийняти ніяких представників цього уряду» [2, арк. 45].

Він узагалі ухилився від зустрічі з дипломатичним представником УНР, чим чітко засвідчив позицію американських властей до України, яку вони продовжували вважати частиною Росії. А щодо визнання її уряду, то Роберт Ленсинг додавав і таке: «Ви можете бути певні, якщо взагалі якийсь уряд буде визнаний, то це станеться тоді, коли це буде всеросійський уряд, бо я не хочу бачити Росію розчленованою» [3, с. 119].

Треба наголосити, що тоді у Вашингтоні холодно поставилися навіть до відправки в Україну вже закуплених нею медикаментів для армії, яку косив тиф,

про що повідомляли дипломати УНР: «Маємо перешкоди політичного характеру від сторони Державного департаменту» [2, арк. 64].

Однак, треба визнати, що й самі українці США певною мірою доклалися до того, оскільки діяли неконсолідовано. Серед них розпочалася внутрішня боротьба двох таборів: більшовицький і антибільшовицький. З огляду на це Українська Дипломатична Місія у вересні 1919 р. звернулася до «всього українського громадянства в Америці», наголошуючи, що «Україна ще не визнана більшістю держав, що її сусіди все ще не відреклися посягань на наші землі», а відтак треба «шукати визнання для неї і при всяких нагодах заступатися перед американським народом і урядом за інтереси України» [3, с. 120].

Уряд УНР ще в 1919 р. усвідомлював, що українській справі дуже шкодить «та величезна протипогромна агітація, яка ведеться тепер у широких розмірах західноєвропейським (англійським) і американським жидівством. Агітація ця в теперішній час ведеться не проти уряду Петлюри виключно, але проти погромів на Україні взагалі» [4, арк. 16].

Таку офіційну позицію Білого Дому добре знали й представники США за кордоном. Скажімо, американський посол у Норвегії Фіш, приймаючи українського дипломата стереотипно твердив: «Америка ніколи не погодиться з розчленуванням Росії і не допустить до того».

Ця суперечність, продовжував цей автор, після проголошення президентом США Вільсоном «14 точок включно з правом народів на самовизначення, лише дивувала. Як же бо народи в рамках колишньої Російської імперії могли самовизначуватись аж до незалежнення, якщо цілість не сміла бути розчленованою і залишатись під пануванням одиноких москалів?» [5, с. 23].

Американці на це реагували досить спокійно: мовляв, змусили ж ми англійців «проти їх волі прийняти з 14 точок Вільсона аж 13», тому в них вистачить сил для оборони цієї позиції і в майбутньому [5, с. 31].

Для заспокоєння українців вони відповідали: «український нарід, як культурніший, повинен взяти на себе провідну ролю в федерації народів Росії не лише в Європі, але й на Сибірі, де не можна перейти до денного порядку над тамошніми українцями, що теж видвигаються вищостю своєї культури» [5, с. 31].

Налагодженню нормальних відносин УНР із США заважало не лише неправильне уявлення Америки, як і цілого Заходу, про Україну й Симона Петлюру. Поділ в українській громаді в США також не сприяв здобуттю серед американських політиків і їх розуміння українських державницьких устремлінь. Не могли мати успіху в Вашингтоні меморіали Української Дипломатичної Місії, якщо туди також надходили меморіали від Федерації Українців у США та від Українського Народного Комітету, які вважали себе представниками всього українського народу.

За таких обставин важливою для консолідації української громади США була поїздка за океан Митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького в 1921 – 1922 роках. Бо він був таким архиєреєм, який, за словами о. Петра Понятишина, «умів знаменито зв'язувати любов і службу Богові з любов'ю і службою своєму народові». Бо в християнській релігії

«любити свій народ і допомагати йому в його слухних змаганнях до кращої долі є обов'язком сумління, себто обов'язком моральним, бо ж сам Господь Бог вписав цю любов глибоко в людські серця, бо її освятив і ублагороднив своїм прикладом Спаситель людського роду Ісус Христос...» [6, с. 34].

Його зустрічі з президентом США, державним секретарем і міністром торгівлі не тільки привернули увагу керівників цієї країни до української проблеми в Європі, а й змусили власне українську громаду організовуватися в ім'я загальнонаціональних інтересів, що спостерігаємо в міжвоєнний період. Зрештою, це призвело до створення в 1940 р. єдиної організації, яка й донині гуртує всіх українців США.

Саме її представники прибули до Сан-Франциска, де в повоєнний час закладалися основи ООН, із вимогою надати в її складі місце для вільних українців. На це представник США відповів українцям своєї країни: «ЗСА мусять у першу чергу дбати про приязне ладнання з СРСР» [7, с. 838].

Однак українці США не заспокоювалися. Особливо зросли їхні вимоги з прибуттям наприкінці 1940-х років за океан нової хвилі української політичної еміграції, серед якої були не тільки активні учасники боротьби за державність під час Другої світової війни, а й багато представників національної еліти. Зокрема, з початку 1950-х років питання про відродження Української самостійної держави все частіше починає звучати в Конгресі США, щороку 22 січня в багатьох країнах на урядових будинках стали вивішувати українські національні прапори, а віце-президент США Буш у травні 1982 р. запевнить українців, що вони «також не забуді» і закінчить свою промову словами «Ще не вмерла Україна!».

З відродженням української державності, здавалося б, причини еміграції як явища в нас перестануть існувати. Але сьогодні ми маємо найбільш потужну українську еміграцію за всі роки існування українства. Названа четвертою хвилею, вона, до речі, не дуже переймається проблемами української державності, збереженням власної національної ідентичності, оскільки всі свої зусилля, як і кожна заробітчанська маса, спрямовує на нагромадження матеріальних статків. І треба величезних зусиль докласти і старшій генерації української діаспори, особливо нашим церковним інституціям, та й підтримка України багато важить, аби ці мільйони українців, більшість із яких найближчим часом не повернуться на батьківщину, усвідомили себе таки приналежними до рідного народу й не розчинилися серед чужинців, а постійно відчували свій обов'язок перед землею предків.

Ще більш ускладнилася проблема української еміграції з початком широкомасштабної російської агресії проти України з 2022 р., оскільки нові мільйони наших біженців поповнили діаспору, в тому числі й за океаном. Завдання, яке ставить перед собою нині наша організована діаспора, насамперед у США, – це політичний тиск на уряд своєї країни з метою добитися повноцінної підтримки Збройних Сил України сучасною військовою технікою й боєприпасами до неї. Для цього вживаються різні протестаційні акції як до Білого дому, так і щодо окремих сенаторів і конгресменів з метою прискорення

ухвалення необхідних рішень на користь України та її армії.

На особливу повагу заслуговують жертводавці, які вносять значні суми на допомогу ЗСУ. Серед таких Григорій Степанець, який залишив у спадок мільйон доларів для головнокомандувача Валерія Залужного, а той вніс ці кошти на зміцнення рідного війська. Постійною жертвоністю відзначається і колишній Президент СКУ Аскольд Лозинський з Нью-Йорка, який уже передав у фонд оборони рідної землі своїх батьків різного необхідного обладнання й амуніції майже на 300 тисяч доларів [8, с. 319].

Можна з певністю стверджувати, що організоване українство США сьогодні постійно в контакті з Батьківщиною своїх предків, усвідомлює, що без перемоги українського війська не має майбутнього й наша діаспора. І в цьому справді запорука нашої спільної перемоги над одвічним ворогом.

Література:

1. Сергійчук В. Відродження українства 1914–1922. Вишгород: ПП Сергійчук М. І., 2018. 492 с.
2. ЦДАВОВУ: Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 287.
3. Кравченко О. Перша Українська Дипломатична Місія в Америці (1919—1921). Альманах Українського Братського Союзу (Скрантон). 1994. С.114-126.
4. ЦДАВОВУ: Ф. 3696. Оп. 2. Спр. 159.
5. Косаренко-Косаревич В. Українська дипломатична місія до Скандинавії. Вісник ООЧСУ. 1954. Ч. 4.
6. Ювілейна книга Українського Народного Союзу. 1894-1954. Джерзі-Сіті, 1954. 383 с.
7. Сергійчук В. Неусвідомлення України. Ставлення світу до Української державності: погляд у 1917 – 1921 роки з аналізом сьогодення. – Київ: ПП Сергійчук М. І., 2012. 872 с.
8. Сергійчук В. Велика Українська народна війна. – Вишгород: ПП Сергійчук М. І., 2024. 352 с.

Стрілець Василь Васильович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ВСЕСВІТНЬОЮ ПРОДОВОЛЬЧОЮ ПРОГРАМОЮ ООН В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ

Україна активно співпрацює із спеціалізованими установи ООН – міжнародними організаціями, що діють на основі спеціальних угод із Економічною і Соціальною Радою ООН. До таких спеціалізованих установ аграрного профілю належать Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (ІФАД), Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) та Всесвітня продовольча програма ООН (далі – ВПП ООН).

ВПП ООН – міжнародна організація в рамках ООН з питань надання продовольчої допомоги, найбільший підрозділ гуманітарної допомоги – використовує гнучке поєднання продовольчої та грошової допомоги для

підтримки вразливих категорій людей в Україні. Це включає роботу з місцевими партнерами для розподілу продовольчих пайків у прифронтових районах і надання грошових переказів скрізь, де люди мають доступ до банків і ринків, щоб придбати продукти харчування. Грошова допомога надає можливість громадянам задовольняти свої основні потреби за власним бажанням і стимулює місцеву економіку. З березня 2022 р. ВПП ООН розподілила приблизно 550 мільйонів доларів США у вигляді грошової допомоги понад 3 мільйонам людей в Україні. ВПП ООП співпрацює з Міністерством соціальної політики, щоб допомогти підвищити ефективність і прозорість Єдиного соціального реєстру та спростити подання запитів для вразливих верств населення, отримати доступ до фінансової допомоги та соціальних виплат як від держави, так і від міжнародних організацій. Там, де це доцільно та безпечно, ВПП розповсюджує ваучери для супермаркетів, щоб допомогти людям купувати продукти харчування та інші товари першої необхідності безпосередньо в цих закладах.

ВПП доставляє продовольчі набори та готові до вживання харчові пайки головним чином у райони, де йдуть інтенсивні бойові дії, де комерційні лінії постачання порушені, а доступ до продуктів харчування є ненадійним. Продуктові набори зазвичай включають пшеничне борошно або рис, макарони, соняшникову олію, цукор і консервовану квасолю або м'ясо. ВПП закуповує майже всі ці продукти в Україні та співпрацює з місцевими пекарнями для доставки хліба. ВПП також надає продовольчі товари таким установам, як лікарні, центри догляду, центри переміщення та дитячі будинки.

Від імені ООН ВПП координує гуманітарну логістику та телекомунікаційні послуги в Україні як головна організація логістичного кластеру логістики та кластеру телекомунікацій у надзвичайних ситуаціях. Логістичний кластер консолідує та обмінюється інформацією про логістичні послуги, об'єкти та обмеження доступу, надає послуги автомобільного транспорту, доставки та зберігання вантажів, а також підтримує консолідацію вантажів і планування для гуманітарних конвоїв.

ВПП забезпечує щоденне гаряче харчування в школах в рамках програми реформування шкільного харчування, що розпочалося з 58 шкіл Київської області. Станом на червень 2024 р. ВПП сприяє забезпеченню гарячим поживним харчуванням понад 100 000 дітей у понад 700 школах по всій Україні. Значна частина цих дітей є внутрішньо переміщеними особами та безпосередньо постраждалими від війни.

Упродовж лише 2022 р. в рамках своєї діяльності в Україні ВПП допомогла 10 мільйонам людей уразливих категорій. Близько 3 мільйони людей постійно отримували підтримку щомісяця. Пріоритет надавався людям на найбільш постраждалих територіях; понад 80 відсотків продовольства було роздано у прифронтових районах. ВПП сприяла стабілізації місцевої економіки. Майже 80 відсотків загальних видатків у 2022 р. інвестовано в місцеву економіку. Загалом з березня 2022 року ВПП влила в українську економіку понад 1,2 мільярда доларів США.

Продовольча та грошова допомога ВПП ООН в Україні фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), Центральним фондом реагування на надзвичайні ситуації (СЕРФ) ООН, а також приватними корпораціями та приватними особами.

ВПП співпрацює з ФАО, урядом України та Швейцарським фондом протимінної діяльності, щоб обстежувати сільськогосподарські землі на наявність мін та інших вибухонебезпечних пережитків війни, розчистити їх, де це необхідно, і підтримати їх безпечне використання для виробництва продуктів харчування. Ця співпраця сприяє підтримці сільськогосподарського виробництва та зменшуватиме потребу в продовольчій допомозі для тисяч сімей. Зараз у Харківській області триває початковий етап проекту.

ВПП підтримала Чорноморську зернову ініціативу, яка також забезпечила певний поштовх для економіки України. З моменту її впровадження ВПП вивезла понад 480 000 тонн пшениці з України, підтримуючи гуманітарні операції в Ефіопії, Ємені, Афганістані, Сомалі.

Отже, в умовах широкомасштабного російського вторгнення в Україну її співробітництво зі спеціалізованими установами ООН аграрного профілю, зокрема, з ВПП, зазнало істотної трансформації. Україна як один із провідних експортерів сільськогосподарської продукції в світі сама опинилася в скрутному становищі й отримує від ВПП вагомую економічну та продовольчу допомогу. Але навіть в таких умовах Україна в рамках Чорноморської зернової ініціативи значною мірою сприяла підтримці гуманітарних операцій ООН в низці країн світу.

*Liliia Tsyganenko,
Doktor der Geschichtswissenschaften (Dr. habil.), Professorin,
Stipendiatin der Gerda Henkel Stiftung (Deutschland)*

DIE ROLLE INTERNATIONALER MENSCHENRECHTSORGANISATIONEN BEI DER DOKUMENTATION UND RECHTLICHEN BEWERTUNG DER RUSSISCHEN MILITÄRISCHEN AGGRESSION GEGEN DIE UKRAINE (2014-2024)

Im Februar 2014 die RF startete eine Aggression gegen die Ukraine. Die Ereignisse begannen mit der Besetzung und Annexion der Krim und weiteren militärischen Konfrontationen im Osten der Ukraine in den Regionen Donezk und Luhansk. Im Februar 2022 setzte das Aggressorland seine Invasionspläne fort und startete eine groß angelegte Invasion in der Ukraine. Dieser Krieg, der bis heute andauert, hat vielfältige Folgen für die Region, das Land und die Welt und beeinträchtigt die Sicherheit, die Stabilität und die internationalen Beziehungen.

Der Krieg hat zu erheblichen menschlichen Verlusten geführt. Millionen von Ukrainern wurden zu Binnenflüchtlingen oder waren gezwungen, auf der Suche nach Schutz vor Krieg und Aggression ins Ausland auszuwandern.

Das aggressive Vorgehen der Russischen Föderation widerspricht allen Grundsätzen des Völkerrechts, verstößt gegen die UN-Charta, das Schlussabkommen von Helsinki, die Genfer Konventionen und das Budapester Memorandum. Damit die internationale Gemeinschaft jedoch angemessen auf den Krieg reagieren kann, ist eine objektive rechtliche Bewertung der Handlungen des Aggressorlandes erforderlich, insbesondere die Dokumentation und Qualifizierung von Menschenrechtsverletzungen und Kriegsverbrechen.

Internationale Menschenrechtsorganisationen wie Human Rights Watch, Amnesty International und die OSZE spielen eine wichtige Rolle bei der Dokumentation von Menschenrechtsverletzungen, Verbrechen gegen die Menschlichkeit und Kriegsgräueln. Die Berichte und Untersuchungen dieser Organisationen helfen bei der Gestaltung der internationalen Politik in Bezug auf den militärischen Konflikt, tragen zur Weiterentwicklung der Sanktionen gegen die Russische Föderation bei und beeinflussen die Entscheidungen internationaler Gerichte.

Solche Maßnahmen internationaler Menschenrechtsorganisationen tragen dazu bei, die Gerechtigkeit in der Welt zu gewährleisten und die Verantwortlichen für Menschenrechtsverletzungen und Kriegsverbrechen vor Gericht zu bringen. Darüber hinaus leisten internationale Rechtsorganisationen direkte Hilfe für die Opfer von Kriegen und tragen zum Schutz ihrer Rechte auf internationaler Ebene bei. Der Krieg in der Ukraine hat einen Präzedenzfall für das Völkerrecht geschaffen, der unsere heutigen und zukünftigen Konflikte und die entsprechende Reaktion der internationalen Gemeinschaft maßgeblich beeinflusst. All dies macht die rechtliche Bewertung des Konflikts wichtig und gewichtig und fördert die Rolle der internationalen Menschenrechtsorganisationen in diesem Prozess.

Lassen Sie uns die Aktivitäten einiger internationaler Rechtsorganisationen genauer analysieren.

Human Rights Watch (HRW) ist eine internationale Menschenrechtsorganisation, die 1978 als "Helsinki Watch Group" gegründet wurde, um die Einhaltung der Menschenrechte in den an den Helsinki-Vereinbarungen beteiligten Ländern zu überwachen. Nach und nach erweiterte die Organisation ihren Tätigkeitsbereich und entwickelte sich zu einer der wichtigsten internationalen Menschenrechtsorganisationen. Die Organisation, die 1997 mit dem Nobelpreis ausgezeichnet wurde, hat den Auftrag und die Ziele, die Menschenrechte weltweit zu schützen und zu gewährleisten, indem sie Menschenrechtsverletzungen aufdeckt, die Aufmerksamkeit der Weltgemeinschaft auf bestehende Probleme lenkt und zur erfolgreichen Überwindung bestehender Konflikte.

Zu den wichtigsten Methoden der Arbeit von HRW gehört die Sammlung von Informationen oder Beweisen, einschließlich der Befragung von Opfern, Zeugen und Experten, die Analyse von Dokumenten und offiziellen Erklärungen oder Anordnungen sowie die Verwendung von Fotos, Videos und Satellitenbildern. Auf der Grundlage des gesammelten Dokumentationsmaterials erstellt die Organisation Berichte, die nur verifizierte oder von Fachleuten überprüfte Informationen enthalten. Bei der Erstellung dieses Teils der Arbeit der Organisation ist das Grundprinzip die

Genauigkeit der Fakten. Nach der Erstellung der Berichte besteht die nächste Phase der Arbeit von HRW darin, internationale Organisationen und die Öffentlichkeit mit den Ergebnissen der Berichte vertraut zu machen und die europäischen Regierungen über die Lage in der militärischen Konfliktzone zu informieren. Parallel dazu setzt sich HRW mit verschiedenen Informationskampagnen und Veranstaltungen für positive Veränderungen in der Gesetzgebung ein. In der konkreten Praxis werden die Berichte von HRW über Misshandlungen und illegale Inhaftierungen durch russische Besatzer, Beschuss von zivilen Objekten, vermisste Personen und sexuelle Gewalt genutzt, um Sanktionen gegen die Russische Föderation zu fördern und die internationale Politik zu ändern. Die gesammelten Informationen können auch zur Vorbereitung von Appellen und Erklärungen vor internationalen Gerichten verwendet werden.

Die Zusammenarbeit von Human Rights Watch mit anderen internationalen Menschenrechtsorganisationen wie Amnesty International oder der OSZE sowie mit ukrainischen Menschenrechtsgruppen und Nichtregierungsorganisationen trägt zu einer vollständigeren Erfassung und Sammlung von Daten über die Opfer von Menschenrechtsverletzungen bei.

Amnesty International ist eine internationale Nichtregierungsorganisation, die sich für den Schutz der Menschenrechte einsetzt. Sie wurde 1961 von dem britischen Rechtsanwalt Peter Benenson gegründet, der sich für "Gewissensgefangene" einsetzte - Menschen, die wegen ihrer politischen, religiösen oder sonstigen Überzeugungen inhaftiert wurden. Das internationale Sekretariat befindet sich in London. Die Organisation wird durch Spenden von Einzelpersonen finanziert, wodurch sie ihre Unabhängigkeit von Regierungen und Unternehmen wahren kann. Zu den wichtigsten Zielen der Organisation gehören die Freilassung von Gefangenen aus Gewissensgründen, die Gewährleistung eines fairen Verfahrens für alle politischen Gefangenen, die Ablehnung von Folter und grausamer, unmenschlicher oder erniedrigender Behandlung von Gefangenen aus Gewissensgründen und Kriegsgefangenen sowie die Verhinderung von Hinrichtungen. Die Arbeit der Organisation genießt weltweit hohes Ansehen und wurde mit zahlreichen Preisen ausgezeichnet, unter anderem mit dem Friedensnobelpreis (1977). Amnesty International hat eine wichtige Rolle bei der Förderung internationaler Menschenrechtsstandards und -gesetze gespielt (Übereinkommen gegen Folter, Internationaler Strafgerichtshof). Neben spezifischen Kampagnen ist Amnesty International aktiv an der Erfassung und Dokumentation von Verbrechen beteiligt, die von der Russischen Föderation im modernen Krieg auf dem Gebiet der Ukraine begangen wurden.

Die Organisation für Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa (OSZE) ist die größte regionale Organisation der Welt, die sich mit Sicherheit, Menschenrechten, Demokratisierung, Wahlbeobachtung, Rüstungskontrolle und Konfliktmanagement befasst. Die OSZE umfasst 57 Teilnehmerstaaten aus Europa, Zentralasien und Nordamerika und spielt eine wichtige Rolle bei der Förderung von Stabilität, Frieden und Demokratie. Die OSZE hat ihren Ursprung in der 1975 unterzeichneten Schlussakte von Helsinki. Leider schöpft die OSZE trotz ihrer erklärten Grundsätze wie Konfliktverhütung und -lösung durch diplomatische Bemühungen unserer Ansicht

nach ihre Möglichkeiten nicht voll aus, um den Krieg in der Ukraine zu beenden und die russischen Kriegsverbrecher vor Gericht zu stellen. Und das, obwohl die Sonderbeobachtungskommission der OSZE seit 2014 in der Ukraine tätig ist.

Human Rights Watch, Amnesty International und die OSZE spielen weiterhin eine wichtige Rolle in der Weltpolitik und tragen zum Schutz und zur Förderung von Menschenrechten, Demokratie und Sicherheit bei. Sie nehmen Einfluss auf Regierungen und internationale Organisationen, prägen globale Standards und unterstützen die Opfer von Menschenrechtsverletzungen. Ihre Arbeit ist wichtig für die Aufrechterhaltung einer internationalen Ordnung, die auf der Achtung der Rechte und Freiheiten aller Menschen beruht. Die gesammelten Beweise zu russischen Kriegsverbrechen in der Ukraine könnten letztendlich die Grundlage für das Urteil des Internationalen Gerichtshofs über den Aggressorstaat bilden.

Literatur:

1. Steve Crawshaw and John Jackson. *Small Acts of Resistance: How Courage, Tenacity, and Ingenuity Can Change the World*. Publisher: Union Square Press, 2010.
2. Carmen Gebhard, David J. Galbreath. *Cooperation or Conflict? Problematizing Organizational Overlap in Europe*. Ashgate Publishing, Ltd., 2010.
3. Geoffrey Robertson. *Crimes Against Humanity: The Struggle for Global Justice*. Penguin UK, 2006.

Кушнір Олександр Олександрович,
кандидат історичних наук, старший викладач,
Фаховий коледж Закладу вищої освіти
«Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая» (м. Київ, Україна)

ТЕРМІН ВІЙНА У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ

Актуальність проблеми. У центрі наукового дискурсу стоїть проблема визначення терміну «війна» та його відхилення від суміжних понять, вирішення якої має значне теоретичне та практичне значення. Відсутність загальновизнаного правового визначення ускладнює правову кваліфікацію збройних конфліктів, окремих подій, дій, а також призводить до різноманітних трактувань. Можна впевнено сказати, що завдання сучасного міжнародного права полягає в тому, щоб зосередити увагу на правовому вимірі війни та пов'язаних з нею явищ, проблемах її обмеження та процесуальних гарантій, що пом'якшують руйнівні наслідки збройних конфліктів [1].

Мета дослідження. Пояснити термін війна та пов'язані з ним поняття через призму міжнародних правових норм та практики.

Результати наукових досліджень. Політичні, соціологічні та правові науки виробили різні підходи до тлумачення терміну «війна». За словами прусського полководця і відомого розробника теорії війни Карла фон Клаузевіца, «війна – це продовження політики іншими, насильницькими засобами, метою яких є змусити ворога виконувати його волю» [2, с. 75].

Стратегія, тактика, цілі, способи і методи оголошення та інструменти введення є частиною політики. Характер і гострота війни, умови застосування і укладення мирного договору, залучення союзників, створення коаліцій і т.д. залежить від політичних цілей і можливості їх досягнення.

За визначенням Г. М. Каллена, війна – це «збройне протистояння між двома чи більше суверенними інститутами міжнародного права, які використовують організовані збройні сили для досягнення конкретних цілей» [3, с. 361].

Важливими ознаками війни, які можна вивести з наведених визначень, є такі: наявність двох чи більше протидіючих держав, протидія певних груп усередині держави; залучення збройних сил; головною метою війни є перемога однієї держави шляхом нав'язування власних правил стороні, що програла.

Ми також називаємо війною будь-яку серію подій, якщо вона відповідає критеріям величини втрат, підготовки та законності:

1) втрати в бою не менше 1000 вояків, не рахуючи непрямі жертви через відсутність притулку, голод, хвороби тощо;

2) підготовлена заздалегідь, підтримана великими організаціями, за допомогою таких засобів, як набір, навчання та розгортання військ, надбання, зберігання та розподіл зброї та боєприпасів, підготовка конкретних військових планів тощо;

3) вона легітимізована державою чи недержавною організацією таким чином, що масові вбивства вважаються не злочином, а обов'язком [4].

До характерних ознак, наявність яких дозволяє вважати збройний конфлікт війною, також належать такі: одна зі сторін конфлікту повинна бути представлена регулярними урядовими силами; сторони, які беруть участь у конфлікті, мають бути централізовано організовані; бої тривають безперервно.

Трактування війни крізь призму юриспруденції тісно пов'язане з політичною концепцією. У вітчизняних правових енциклопедичних виданнях війна визначається як «стан, за якого держави здійснюють одна на одну всі види тиску відповідно до законів і звичаїв ведення війни» [5, с. 499].

Міжнародне право збройних конфліктів охоплює три сфери: право війни або Гаазьке право; міжнародне гуманітарне або Женевське право та право контролю над озброєннями. Перші закони війни були не загальними, а регіональними. Таким чином, перші спроби кодифікації поведінки на війні можна знайти в Кодексі Хаммурапі XIX ст. до н.е., де стверджується, що сильні не повинні пригнічувати слабких. У XIX ст. важливий крок до створення воєнного права було зроблено в 1863 році, коли президент Сполучених Штатів Авраам Лінкольн попросив юриста Френсіса Лібера скласти збірку інструкцій для солдатів, які воюють у громадянській війні. Закони війни були закріплені на Гаазькій мирній конференції 1899 року.

До Першої світової війни поняття «війна» класифікували переважно як конфлікти між державами, які охоплювали всі форми та прояви військових конфліктів і зіткнень. Міжнародне право безпосередньо не регулювало конфлікти, офіційно оголошені війнами. За умовами оголошення війни конфлікти не визнавалися війною і не підпадали під сферу дії міжнародного

права. Однак докорінна трансформація міжнародних відносин після Першої світової війни і особливо Другої світової війни також трансформує міжнародні правові норми щодо формального підходу до поняття «війна».

Необхідно розрізнити поняття «війна» і «збройний конфлікт». Дослідники зазначають, що у «другій половині ХХ століття, у зв'язку зі зміною підходу до розуміння терміну «війна», його неспроможністю охопити різні види збройних протистоянь, що не підпадають під це поняття, відбувається відмова від його первісного розуміння та набуває поширення термін «збройний конфлікт» [6, с. 188. Слід зазначити, що міжнародне законодавство не містить його визначення. Війна – різновид збройного конфлікту.

У разі війни застосовуються радикально інші заходи та правові документи, ніж в інших збройних конфліктах. Проведення військових дій може призвести, зокрема, до розриву між державами всіх дипломатичних, політико-економічних і навіть гуманітарних відносин, водночас вони означають збереження інших видів збройних конфліктів. Це має багато наслідків, пов'язаних насамперед зі ст. 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), яка містить положення про те, що «у разі війни або інших надзвичайних ситуацій, що загрожують життю нації, будь-яка держава може вжити заходів для відступу від своїх зобов'язань». [7]. Ці наслідки означають скасування певних зобов'язань щодо прав людини, включаючи право на життя. Іншим важливим аспектом, який обумовлює розмежування понять «війна», «воєнний конфлікт» чи «збройний конфлікт», є причина початку воєнних дій, оскільки від цього залежить здійснення ефективних заходів щодо їх припинення. Більше того, розмежування цих понять має політичне значення як у країні, так і у світовій спільноті.

Термін «агресія» часто використовується як синонім слова «війна». Міжнародно-правова доктрина класифікує агресивну війну як «основний злочин» [8, с. 145]. Концепція криміналізації війни не була криміналізована в системі Версальського світопорядку. Перша світова війна привернула увагу політики та наукової спільноти до проблем збройної агресії, її визначення та концептуалізації. Так, укладено багато міжнародно-правових актів і угод, у т. ч.: Договір про взаємодопомогу (1923 р.); Женевський протокол про мирне вирішення міжнародних спорів (1924 р.), який вперше визначив війну як злочин, а не як протиправне діяння; Договір про взаємні гарантії між Німеччиною, Бельгією, Францією, Великою Британією та Італією (1925 р.), більш відомий як Локарнський пакт, також не дав визначення терміну «війна» і не містив посилання на термін «агресія».

Починаючи з 1950 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла ряд резолюцій, присвячених проблемі визначення агресії. Зокрема, Резолюція № 3314 від 14.12.1974 р. у ст. 1. подає загальне визначення агресії: «застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави або будь-яким іншим способом, несумісним зі Статутом ООН», а також ряд випадків, які вважаються актами агресії (ст. 3). А ст. 4 зазначає, що цей перелік не є повним і його буде розширено Радою Безпеки.

Висновки. Модернізація збройних сил і нові загрози змінюють правові рамки поняття «збройний конфлікт». В епоху глобалізації, коли кожна локальна війна має наслідки глобального масштабу, необхідно переосмислити базові поняття, характерні для збройних конфліктів, щоб краще зрозуміти їх значення. Це необхідно для правильного визначення та тлумачення, а також для передбачення та оцінки правових наслідків, які вони спричиняють. Наявність збройного конфлікту визначається на основі законодавчо визначеного набору умов, але критерії визначення кожного виду різні. Тому слід зазначити, що лише точне визначення таких понять, як «війна», «збройний конфлікт», «агресія» тощо, бажано шляхом включення їх у національне чи міжнародне право, покладе край їх суперечливим тлумаченням. Внесок міжнародної судової практики у цю справу є вагомим, оскільки вона дає змогу з'ясувати ці категорії та порівняти їх з реальністю.

Сучасне міжнародне право відмовилося від поняття «війна» на користь поняття «збройний конфлікт», яке є більш об'єктивним і ширшим за змістом, що дозволяє охоплювати більше ситуацій. Зокрема, у Статуті ООН немає посилання на термін «війна», а використовуються більш нейтральні терміни, зокрема «застосування сили», «порушення миру», «агресія» тощо.

Література:

1. Pietropaoli St. Defining evil. The war of aggression and international law. URL: <https://www.juragentium.org/topics/wlgo/cortona/en/pietropa.htm>.
2. Clausewitz Carl. On War. Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1989. 732 p.
3. Kallen H. M. Of war and peace. New York : Graduate Faculty of Political and Social Science, New School for Social Research, 1939. P. 361–391.
4. Singer J. D., Small M. The wages of war, 1816-1965: a statistical handbook. 1972. New York : Wiley. 419 p.
5. Енциклопедія міжнародного права : у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов [та ін.]. Київ : Академперіодика, 2014. Т. 1. 920 с.
6. Кузьмін Е. Е. Поняття збройного конфлікту: первісні роздуми. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція : зб. наук. пр. Одеса, 2014. № 12, т. 2. С. 187–190.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів 1, 4, 6, 7, 11–16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
8. Cassese A. Lineamenti di diritto internazionale penale. I. Diritto sostanziale; II. Diritto processuale. Mulino, Bologna 2005. 216 p.

*Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

БІХЕВІОРИЗМ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Методологія вивчення історії та сучасності міжнародних відносин як системи взаємин держав, міжнародних організацій, транснаціональних

угруповань в епоху глобалізації потребує, крім іншого, ретельного вивчення взаємозалежності різних сфер суспільного життя: політичних, економічних, військових контактів чи протистоянь, ступенем урбанізації населення, його щільності, політичної активності, морально-психологічних якостей тощо.

Такий підхід є на практиці доволі далеким від, наприклад, етичних оцінок, геостратегічних, зовнішньополітичних рішень і базується на позитивістсько-прагматичних установах.

У контексті вивчення сутності та стану міжнародних відносин звернемо увагу на структурно-функціональний метод, що він дозволяє розглядати суспільство, державу, об'єднання держав як систему, що вона має складну структуру, кожний елемент якої виконує власні специфічні функції що вони задовольняють певні потреби, вимоги та очікування системи. При цьому елементи системи діють відповідно до певної програми, що їй задано самою структурою організації. Головним завданням такої організації є збереження рівноваги у системі, досконале виконання функцій (ролей) елементами організації.

Вважається, що одним з перших такого роду аналіз став широко використовувати ще Н. Макіавеллі. У своїй найвідомішій праці «Государ» він проголошує необхідність відмови у реальній політиці від викликаних релігійними догмами етичних цінностей. Його методологічним кредо став аналіз реальностей життя, політики як сукупності постійних протиріч.

І тут варто згадати саме про біхевіористський підхід (в багатьох дослідженнях його називають власне методом) до вивчення й оцінки реалій світової політики. Він зокрема доволі широко використовує методіку природничих наук та конкретику соціологічних розвідок, вимагаючи ясності, чіткості, однозначності висновків та перевіряємості їх емпіричними результатами.

Коротко скажемо, що біхевіоризм народився наприкінці XIX – на початку XX ст. як один із напрямів американської психології, що наголошував на необхідності вивчення особи через фіксацію конкретних рефлексій людини на певні специфічні зовнішні подразнення. У теорії міжнародних відносин основні принципи біхевіоризму запозичуються в 40—50-х роках XX ст., коли здійснюються перші спроби дослідження міжнародних відносин, що ґрунтуються на емпіричності сприйняття реальності. Власне з біхевіоризму у психології запозичена ідея про необхідність вивчати конкретні прояви діяльності учасників міжнародних відносин на основі емпіризму, який полягає у прагненні визначити чіткі кількісні параметри явищ та процесів, пов'язаних з ними. Прихильників біхевіоризму "приваблювали ті об'єкти досліджень, де можна зібрати кількісні дані". [1,63] Кількісний вимір міжнародних відносин у кінці 60-х — на початку 70-х років XX ст. виглядає на той час як найточніше, таке, що адекватно їх відображає і дає змогу абстрагуватись від суб'єктивного і випадкового та будувати свої висновки на основі об'єктивного знання про досліджувані процеси та явища.

Зауважимо однак, що вимоги до підходу, що він увійшов сьогодні у науковий обіг як біхевіористський метод, стосовно політики (міжнародної політики) запропонував ще 1880 року Вудро Вільсон, майбутній 28-й президент США.

Якщо зовсім коротко, то їхню сутність можна звести до наступного:

- політика (зовнішня політика) має особистісний вимір. Дії людей через їхні інтереси фокусує й виявляє конкретна особа, що вона й має бути головним об'єктом дослідження;

- головними у поведінці та діях людей є психологічні мотиви, що вони можуть бути обумовлені соціально, проте мати й специфічну, індивідуальну природу;

- широке використання методів природничих наук, наприклад кількісних вимірів із залученням математичних, статистичних даних тощо.

Сьогодні *біхевіоризм* у теорії політиці, міжнародних відносин, геополітиці можна визначити як напрямок в політології, що досліджує індивідуальну поведінку, дії людей, що вони є спрямовані на досягнення їхніх політичних цілей.

І, попри наявну вітчизняну наукову базу його досліджень, цей метод, нашим переконанням, заслуговує на більш інтенсивне вивчення ефективності його застосування у теоретико-методологічних розвідках та практичного використання у реалізації зовнішньополітичного курсу нашої держави, досягненні її геополітичних інтересів на світовій арені.

Література

1. Короткий оксфордський політичний словник / Пер. з англ.; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. К.: Вид-во «Основи», 2005. 789 с.
2. Гнасевич Н. В. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин». Тернопіль, 2018. 163 с.
3. Мальський М.З., Мацяк М.М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. 4-е вид. К.: Знання, 2011. 406 с.
4. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин: навч. Посіб. 3-тє вид., доповн. та випр. Львів: Новий світ, 2007. 360 с.

*Хвіст Вікторія Олексіївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ОДКБ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ

З моменту розпаду СРСР, Російською Федерацією постійно проводилася політика щодо збереження статусу наддержави на міжнародній арені, а також беззаперечного регіонального гегемона або ж країни-лідера на пострадянському просторі. З цією метою саме Росією ініціювалися і реалізовувалися численні, так звані, інтеграційні проекти в ключових життєво важливих напрямках. Зокрема, в

галузі оборони, ще в 1992 році було укладено в Ташкенті Договір про колективну безпеку, який об'єднав тоді 9 країн в бажанні створити єдиний безпечний простір і поклав початок Організації договору колективної безпеки.

ОДКБ створювалася як військовий союз, певною мірою як протипага НАТО, однак у військових конфліктах організація брати участь уникала. А у січні 2022 року, чи не вперше, сили ОДКБ були задіяні у Казахстані з метою придушення опозиційних протестів і, по суті, виконали не захисну, а поліцейську функцію.

Нині до складу «російського антиНАТО», окрім РФ, входять Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан та Білорусь. По суті, ці країни-партнери є найближчими союзниками російського диктатора, і здавалося б мали б підтримувати його політику і в російсько-українському питанні. Однак, як це не дивно всі намагання Росії залучити на свій бік союзників не спрацювали, окрім Білорусі. Тобто надання прямої військової допомоги ними для війни проти України відсутнє. Але цей факт зовсім не говорить про їх миролюбність чи підтримку України, а пояснюється небажанням наражатися на санкції з боку західних держав та збереження внутрішнього суспільного спокою.

Усі країни-члени ОДКБ зберігають більш-менш нейтральний статус і навіть не висловили хоча б формальної політичної підтримки РФ.

Але чи справді все так як виглядає на перший погляд... Звичайно ж ні. Оскільки непряму допомогу від своїх союзників Росія все ж таки отримує. Зокрема, йдеться про допомогу в обході санкцій. Як варіант це легальна купівля обладнання західного виробництва та передача його російським партнерам.

Такі російські торговельні мережі як «Магніт» та «Лента» також докладають зусиль сформувати логістичні ланцюжки постачання через Казахстан на російський ринок імпортованих товарів. Продовжуючи у цьому ж дусі деякі російські компанії починають реєструватися в країнах ОДКБ, зокрема в Казахстані. Не варто забувати, й про те, що військово-технічна допомога для РФ може здійснюватися приховано, через наявні канали військово-технічної співпраці. І це знаходить підтвердження у виявленні численних випадків західних комплектуючих в російських безпілотноках, танках, автомобілях та ракетах.

Про готовність до продовження та навіть поглиблення співпраці Росії з країнами-партнерами можуть свідчити результати засідання робочої групи військово-технічного співробітництва при Міжнародній комісії військово-економічного співробітництва ОДКБ у квітні 2022 року. За результатами якого Киргизстан та Росія розглянули питання щодо розвитку кооперації та інтеграції підприємств і організацій ОПК держав-членів ОДКБ та провели переговори щодо «початку роботи над інвестиційним проектом військового та подвійного призначення на території Киргизстану».

Ще одним проявом непрямой співпраці є можлива участь ОДКБ у форматі миротворчої операції. І хоче зараз цей варіант є малоімовірним (тому що для

цього потрібен мандат ООН), проте, для реалізації цього задуму в ОДКБ є миротворчі сили загальною чисельністю понад 20000 осіб. Цей факт ще раз підтверджує те, що Росія заздалегідь готує відповідні «миротворчі» інструменти та не виключає їх застосування за сприятливої міжнародної ситуації.

Виходячи з вище сказаного, Україні в такій ситуації варто максимально уважно стежити за фактами та потенційними можливостями обходу санкцій.

Для запобігання використанню напівлегальних схем слід вдосконалити механізми застосування вторинних санкцій за співробітництво з російськими підсанкційними компаніями. Ідеальним правилом має стати те, що якщо компанії країн ОДКБ співпрацюють з російським бізнесом, то усі без винятку галузеві компанії відповідної країни повинні втратити доступ до європейського ринку та технологій. Стосовно західних виробників, які поставляють обладнання до Росії через треті країни, повинні бути введені серйозні обмежувачі та штрафні заходи. А їх декларована нейтральність повинна стати не формальною, а реальною.

Тож Україні разом з партнерами по ЄС та НАТО слід працювати над створенням такого токсичного та некомфортного для Росії середовища, в тому числі серед її найближчих союзників.

*Hrushetskyi Bohdan,
Ph.D. in political science, associate professor,
National university of life and environmental
sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

PUBLIC DIPLOMACY OF UKRAINE IN THE CENTRAL AND EASTERN EUROPE IN 2022-2024

The second stage of Russian aggression against Ukraine, which began in 2022, led to the activation of Ukrainian diplomacy in strengthening existing international partnerships and establishing new ones. Public diplomacy plays a huge role in these efforts. Nicholas J. Cull gives the following definition: «public diplomacy is an international actor's attempt to manage the international environment through engagement with a foreign public» [3, p. 12].

Public diplomacy of Ukraine during 2022-2024 developed at all levels: at the level of state authorities (Verkhovna Rada, President, Cabinet of Ministers, Ministry of Foreign Affairs), at the level of specialized state institutions (Ukrainian Institute) and at the level of non-state actors (public organizations, movements, influencers). One of the key areas of public diplomacy was the region of Central and Eastern Europe: primarily the states of the Visegrad Group (Poland, Slovakia, Hungary, Czechia), as well as neighboring Moldova and Romania.

During 2022, online speeches of the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyi before the parliaments of the countries of the world were a unique form of foreign policy activity that combined both elements of traditional and public diplomacy. These

speeches were covered by the media and were an excellent opportunity to convey Ukraine's position both to the legislators and to the public of the respective countries at the beginning of the full-scale Russian invasion. As Mykhailo Drapak notes, «the Polish Sejm was one of the first parliaments in the world before which V. Zelenskyi spoke online in March» [6, p. 144]. Later, during 2022, Volodymyr Zelenskyi gave online speeches before the parliaments of Romania (April), Slovakia (May) and the Czechia (June) [6, p. 148, 154, 167]. At the same time, this format was not practiced in the case of the parliaments of Moldova and Hungary.

The Polish direction of Ukraine's public diplomacy had a special place, given the importance of Poland as one of Ukraine's key international partners. The words from Volodymyr Zelenskyi's speech in Warsaw on April 5, 2023, during one of his first foreign visits since the full-scale invasion, in which he thanked the Polish people for helping millions of Ukrainian refugees, became symbolic: «There were no borders between us, and I consider this the beginning of the fact that there will be no borders between us in the future: political, economic and - what is very important - historical» [4]. On September 23, 2023, Volodymyr Zelenskyi, while in Lublin, awarded Polish volunteers who helped Ukrainians [5].

Ambassadors of Ukraine in the countries of Central and Eastern Europe actively participated in public events, in particular, participated in forums and conferences, gave comments and interviews to national media, opened exhibitions, and organized public events in support of Ukraine. The experts of "Ukrainian Prism" highlight in their research the activities of such Ukrainian diplomats as Yevhen Perebyinis in the Czech Republic, Ihor Prokopchuk in Romania, Liubov Nepop in Hungary, Marko Shevchenko in Moldova [6, p. 163, 168; 7, p. 150, 155]. However, in the case of Hungary, there were certain restrictions, for example, interviews and comments of Liubov Nepop were published only by opposition, not pro-government media [6, p. 163].

The Ukrainian Institute, as a key state institution of cultural diplomacy, carried out its activities in all countries of the region during 2022-2023. Among the key events, it is possible to note participation in the film festival Ukraina Festiwal Filmowy (Warsaw), music festivals Jazz Jantar (Gdansk), Budapest Ritmo (Budapest), Pohoda Festival (Bratislava), book festival Svět knihy (Prague), Warsaw Book Fair, international festival of fiction SedeńCon (Vaplev), the European Music Forum Sustain Music (Budapest), the conference Orchestras Now! (Wrocław), the Night of Literature action (Prague) and many other events. As part of the Postcards from Ukraine project, exhibitions were opened in Moldova and Hungary, and the Czech publication Tydenik Forum also prepared a publication about it. The campaign «National communities of Ukraine at war against Russia» reached users from Poland and Hungary [1; 2].

In general, it is worth noting that the main focus of Ukraine's public diplomacy during 2022-2024 was still the states of Western Europe and North America, primarily Germany, France and the USA, although the role of the countries of Central and Eastern Europe increased. It is also necessary to pay attention to the fact that about half of the events from the countries of the region, to which the Ukrainian Institute joins,

take place in Poland, to a lesser extent in Hungary and the Czech Republic, but very few in Slovakia, Romania and Moldova.

Literature:

1. Annual Report 2022 / Ukrainian Institute. URL: <https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/annual-report-2022.pdf>
2. Annual Report 2023 / Ukrainian Institute. URL: <https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/annual-report-2023-eng.pdf>
3. Cull N. J. Public Diplomacy: Lessons from the Past. Los Angeles: Figueroa Press, 2009. 62 p.
4. In Warsaw, Andrzej Duda presented Volodymyr Zelenskyy with Poland's highest state award – the Order of the White Eagle / Official website of President of Ukraine. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/u-varshavi-andzhej-duda-vruchiv-volodimiru-zelenskomu-najvis-82097>
5. Returning to Ukraine, Volodymyr Zelenskyy honored Polish volunteers with state awards / Official website of President of Ukraine. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/povertayuchis-do-ukrayini-volodimir-zelenskij-vidznachiv-der-85873>
6. Ukrainian Prism: Foreign Policy 2022: Analytical study / Foreign Policy Council «Ukrainian Prism», Representation of the Friedrich-Ebert-Stiftung in Ukraine. Kyiv: Vistka, 2023. 284 p.
7. Ukrainian Prism: Foreign Policy 2023: Analytical study / Foreign Policy Council «Ukrainian Prism», Representation of the Friedrich-Ebert-Stiftung in Ukraine. Kyiv: Vistka, 2024. 320 p.

*Меженська Олена Володимирівна,
кандидат політичних наук, доцент,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Полтава, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ

Дипломатія вважається одним з найефективніших засобів побудови відносин між державами та іншими суб'єктами міжнародних відносин на довгостроковій основі, з метою забезпечення світової стабільності, сприяння умовам налагодження миру та безпеки людства, вдосконалення системи співпраці між країнами. У ХХІ столітті фактично змінюється подальше сприйняття побудови дипломатичних відносин, спричинене як процесуальними особливостями глобалізації та формуванням нової багатопольярної системи міжнародного порядку, так і появою «точок нестабільності», які проявляються у формі збройних конфліктів або воєн, які носять гібридний характер.

«Дипломати завжди грають за правилами. Агресори завжди порушують правила та активно виправдовують своє насильство. У таких випадках слід мислити нестандартно, мати гострий розум та гострі зуби. Володіння цими трьома елементами - запорука успіху. Думаю, що різниця між дипломатією України до та після 2014 року в цьому й полягає: ми навчилися мислити

нестандартно, стали мислити гостро і, що навіть більш важливо, ми нагострили наші зуби», зазначає в Дмитро Кулеба [1].

Аналізуючи принципи дипломатії В. Зеленського з урегулювання російсько-українського конфлікту на Донбасі до 2022 року Г. Перепелиця вказує на те, що вона є наслідком і продовженням зовнішньої політики П. Порошенка і була спрямована, головним чином, на : суто політико-дипломатичні інструменти з огляду на вимоги Заходу, а також наслідки трьох нищівних поразок України на Донбасі протягом 2014–2015 рр; на розвиток співпраці з міжнародними партнерами із вірою в те, що вони допоможуть зупинити війну й зберігатимуть санкції проти росії; на непохитне дотримання вимог і принципів політики Заходу щодо росії; на результативність прямого діалогу з В. Путіним і досягненням конструктивного порозуміння [2].

В межах Нормандського формату (2019р) були досягнуті домовленості щодо: забезпечення повного та безстрокового перемир'я до 31 грудня 2019 року, з розширенням мандата ОБСЄ (зокрема, цілодобове патрулювання); звільнення полонених «всіх на всіх» до кінця 2019 року, та надання Червоному Хресту доступ до всіх утримуваних осіб; продовження розведення військ на узгоджених ділянках до кінця березня 2020 року [3].

Здобутком української дипломатії 2020–2021 років можна вважати запровадження одностороннього перемир'я, яке призвело до зменшення обстрілів українських позицій і втрат особового складу ЗСУ.

Головними напрями діяльності української дипломатії на 2022 рік було визначено: пошук союзників, санкції та зброя. Звісно, пошук союзників був спрямований насамперед на політичну підтримку з боку основних євроатлантичних партнерів. Проте НАТО та ЄС одразу заявили, що в разі російської воєнної агресії проти України не надаватимуть їй військової допомоги, позаяк та не є членом Альянсу, а Євросоюз не оборонна організація, отже, можуть допомогти лише фінансово і дипломатично. Тільки Швеція та Велика Британія висловили готовність відправити своїх військовиків в Україну, однак згодом дезавуювали заяви [4].

24 лютого 2022 року Україна була втягнена у війну, не маючи чіткого уявлення про її формат. На цьому етапі Україна, як і Захід, з дипломатичної точки спочатку дотримувалися стратегії «стримування росії», яка передбачала комплексний пакет політичного, дипломатичного й економічного тиску, а також перелік конкретних потреб для зміцнення української армії.

Базову роль в українській дипломатії починають відігравати не класичні методи дипломатії, а ті, що є найбільш затребувані в сучасному світі, і які дозволяють суттєво підвищувати авторитет та імідж держав на міжнародній арені, щоб в подальшому відстоювати власні та надзвичайно життєві національні інтереси. Адже після початку повномасштабного вторгнення правила «мирної» дипломатії не могли забезпечити швидку мобілізацію міжнародної спільноти й допомогти Україні підштовхнути партнерів до дієвих рішень. Визначальною рисою української дипломатії стає пряма, манера спілкування українського керівництва.

12 квітня 2024 року на I Форумі дипломатії воєнного часу, ініційованого та організованого Мережевим аналітичним центром в сфері зовнішньої політики і міжнародної безпеки за підтримки Представництва Фонду імені Фрідріха Еберта. У своїй програмній доповіді міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба чітко провів паралелі між дипломатією мирного та воєнного часу: 1) воєнна дипломатія завжди повинна мати в собі союзників, які підтримують зусилля в цій війні; 2) у воєнній дипломатії, на відміну від дипломатії мирного часу, повинно бути переконання для пошуку тез та аргументів; 3) воєнна дипломатія враховує всі можливі зміни поведінки, що відбувається між миром та війною.

Мова йде і про нові принципи дипломатії воєнного часу, сім із яких були сформульовані Міністром закордонних справ Д.Кулебою, ак саме: *упертість* – «почувши негативну відмову, дипломат воєнного часу б'ється до тих пір, поки не буде позитивного результату»; *вміння не боятися ставити друзів у незручне становище* – «якщо потрібно витягнути друзів із зони комфорту, то обов'язково потрібно це робити»; *непотрібність іншого «плану Б»* – «або йде досягнення певного результату, або всім настане кінець»; *максимальне стиснення часу для прийняття рішень* – «під час війни ти не маєш часу на затримку важливих рішень»; *гнучкість рішень у стилі «меню»* – «військова дипломатія – це поєднання жорсткості, принциповості та гнучкості»; *«усі говорять з усіма» та чіткість у прямові висловлювань, що є доречними у конкретній ситуації* [5]

В структурі дипломатії воєнного часу можна виокремити такі види дипломатії: а) військова дипломатія; б) публічна дипломатія; в) цифрова (медійна) та кібердипломатія. За рахунок поєднання цих складових частин, дипломатія воєнного часу зберігає свою повноцінну функціональність та ефективність в такі досить складні часи, коли будь-яка дипломатична діяльність в цьому напрямку є досить важливою та цінною для держави в цілому. Тому охарактеризуємо кожен з цих елементів більш детально, враховуючи сучасний вимір російсько-української війни.

Особливості та здобутки військової дипломатії України, є: 1) злагоджені воєнні контакти між оборонними відомствами, особливо військовим комітетом НАТО та Пентагоном; 2) створення міжнародних оборонних компаній та коаліцій з надання різних видів озброєння (наприклад, формат «Рамштайн»); 3) підписання двосторонніх та багатосторонніх угод між державами, які містять підкріплені військовою сферою гарантії безпеки для України.

Важливою складовою у публічній дипломатії залишається посилення підтримки та збереження міжнародного фокуса уваги до України. Особливо хотілось би підкреслити роль недержавних акторів, які впливають на процеси публічної дипломатії в міжнародних відносинах, сприяючи при цьому подальшій репрезентації України на базі створення своєрідного бренду «Ukraine Now».

Серед основних пріоритетів цифрової (медійної) дипломатії слід відмітити ефективне позиціонування України на міжнародній арені та застосування м'якої сили для підтримання уваги й постійного інтересу до подій, що відбуваються в умовах повномасштабної російської агресії. У поєднанні з численними заходами

дипломатичного, військового, економічного та культурного характеру цифрова дипломатія залишається дієвим інструментом впливу на світову спільноту.

Кібердипломатія – це виконання дипломатичних функцій щодо захисту національних інтересів у кіберпросторі; це Впровадження цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту у дипломатичну практику, використання кіберпростору для здійснення дипломатичних комунікацій та реалізації зовнішньополітичних завдань створюють надзвичайні можливості для інтенсифікації та підвищення ефективності дипломатичних зносин в умовах російсько-української війни.

Отже, українська дипломатія воєнного часу має чітко виражений та структурований механізм планування державної політики, що може, на наш погляд, докорінно змінити плани ворога і змусити військове та політичне керівництво російської федерації змінити власну політику і тим самим відмовитися від подальших агресивних дій, які можуть загрожувати не тільки безпеці Україні, а й безпеці всієї Європи та світу загалом.

Література:

1. Дзвенислава Карплюк. Кулеба розповів, як українська дипломатія «нагострила зуби». Главком. 20 червня, 2021, 22:46. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/kuleba-rozpoviv-yak-ukrajinska-diplomatiya-nagostrila-zubi-764055.html>
2. Перепелиця Г. Дипломатія Зеленського в урегулюванні російсько-українського конфлікту на Донбасі. *Україна дипломатична*. 2021. Вип. 22. С. 745-762. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrdip_2021_22_72
3. Сидоренко С. Перша нормандська: як та у чому Зеленський переміг Путіна на саміті в Парижі. *Європейська правда*. 10 грудня 2019. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2019/12/10/7104052/>
4. Мінджоса С. Україна зміцнює безпеку за трьома напрямками через агресію Росії, Кулеба. 24 канал. 18 листопада 2021. URL: https://24tv.ua/ukrayina-zmitsnyuye-bezpeku-za-troma-napryamkami-cherez-agresiyu_n1797833
5. Жорстко, без правил та без "плану Б": сім принципів української дипломатії воєнного часу від Дмитра Кулеби, *Європейська правда*. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2024/04/15/7183772/>

UKHOV Andrey,
*Ph.D. Associate Professor of Finance Pizzagalli
Chair in Free Enterprise Grossman School of
Business University of Vermont (Burlington, Vermont, USA)*

AN ECONOMIC FRAMEWORK FOR UKRAINIAN DIPLOMACY

The Nobel Memorial Prize in Economic Sciences, officially the *Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel*, and commonly referred to as the *Nobel Prize in Economics*, has been established in 1968, first awarded in 1969. As we read attentively through the awards of the Nobel Prize in Economics, we will find many accomplishments in theory, mathematical methods, econometrics, statistical methodology, numerous incredibly innovative ideas. As we read closely, we will discover that five major themes – foundational ideas – are persistent throughout

economic analysis. I refer to these five major economic themes, or five economic principles, as *fundamental economic forces*.

These five fundamental economic forces are: (1) Information, Informational Environment, and Asymmetric Information; (2) Competition, Competitiveness and Competitive Environment; (3) Property Rights; (4) Incentives (motivations); (5) Institutions.

I will briefly discuss each one proposing that any and all diplomatic efforts by Ukraine when dealing with economic aspects of the war (broadly understood) must take into account these five economic forces. A Ukrainian diplomat building a strategy in diplomacy or preparing for a meeting must understand how these five forces work in a given situation and prepare a strategy for addressing the working of each force as diplomatic efforts go forward. Whether or not one believes in gravity is irrelevant – the gravitational force works regardless of whether we believe in it, or not. Similarly, it is irrelevant whether someone believes in these five forces – they are at work in every economic and social-economic situation. Therefore, any given diplomatic effort must explicitly address these five forces.

(1) **Informational Environment.** George Akerlof won the **2001** Nobel Memorial Prize in Economic Sciences (shared with Michael Spence and Joseph E. Stiglitz) for his work on asymmetric information – a situation when parties to an transaction do not have the same information, and one party is better informed, than the other [1]. Quality of information that the parties have can greatly affect the outcome of the transaction, including “no transaction” when the asymmetric information is too large. Diplomatic efforts must keep in mind potential “no transaction” risks when information asymmetry is too large. Also, the battlefield is generating a lot of incredibly valuable information for military and for weapons designers and manufacturers. Ukrainian diplomats must have confidence in the value of information generated every day by Ukrainian defenders and volunteers; this information is one of valuable diplomatic tools.

(2) **Competition.** Degree of competition affects decisions, allocation of resources, and economic results. Competition, and competitiveness also has effect on incentives of the parties involved. Competition characterizes not only economic players (for example, manufacturers of different equipment or weapons systems), but also involves competition between political parties, individual politicians, and different aspects of domestic political agenda in the countries that support Ukraine. Competition among political leaders for the role of the leader of the Free World may benefit Ukraine; Political “populism”, on the other hand, may present a challenge for Ukrainian diplomatic efforts. For example, in USA, those opposed to helping Ukraine used the argument that “American taxpayers are spending too much on Ukraine”. In response to this argument, I made a simple factual calculation (the numbers are for the first two years of the full-scale war and do not include the latest \$61 billion package). During the first two years of the full-scale war, since 2022, United States has spent 0.8% of income taxes collected in United States.

(3) The concept of *property rights* – critically important in economics and in financial economics – deserves to be broadened for this diplomacy-related discussion to become the concept of *the rule of international law*. It is established in economic

research that countries with a transparent stable legal system, operating under a rule of law attain higher levels of economic development. The aggressor states, such as Russian Federation, violate international rule of law, create political and therefore economic instability. By increasing risks to international security and by growing political risks, the aggressors impose an economic cost on others. One of the several roles for economic sanctions imposed on the aggressor is to levy (impose) such economic costs back on the aggressor. Enforcing international rule of law has an economic benefit that should be well understood by the diplomats and by political decision-makers.

(4) *Incentives* of decision makers help understand the decisions they make. Perhaps cynically, but also realistically, economic theories of incentives will point us in the direction that individuals will behave in their own best interest. With regard to the War in Ukraine, what are the incentives of different political parties of Ukrainian allies? What are incentives of individual politicians? Can Ukrainian diplomacy identify political and industrial groups whose incentives make them natural allies? It is important to understand incentives of the opponents. Russian Federation is using money – a simplistic, direct incentive – to recruit soldiers to fight and invade Ukraine. In the absence of economic opportunity and in the presence of complete profound moral decay in Russian Federation, this strategy has generated a large quantity of men. Since it is well understood that the incentives Russian Federation offers its troops are financial, it follows immediately that economic sanctions imposed on the Russian Federation must be so strong as to severely diminish the aggressor’s ability to generate income to fund the aggression.

(5) *Institutions* are themselves shaped by other economic forces and institutions themselves affect how other four forces work. Economically important institutions include the legal system and courts that enforce laws; institutions that mitigate the asymmetric information problem through informational disclosure or regulation of markets with asymmetric information; institutions that channel savings into investments (the banking system and its regulators, securities markets and its governing and regulating bodies). In the context of the War in Ukraine, the new and critically important institution that has emerged in Ukraine is “*volontery*” (volunteers) – self-organized individuals that help Ukrainian military and Internally Displaced Persons. ***This is a new institution.*** Every Ukrainian knows what volunteers do and how important they are. Ukrainian diplomats must communicate the work of Ukrainian volunteers to the outside world. For example, traditionally in United States of America the philosophy is “help those, who help themselves”; It is a part of American mindset to do so. Ukrainian diplomats must improve the information in the work of Ukrainian volunteers to the American society; this will strengthen the notion that the United States of America is helping those who work extremely hard at helping themselves. A critically important institution for Ukrainian Diplomacy to engage is US educational system (Universities). Two examples: (1) Timothy Snyder, the Richard C. Levin Professor of History at Yale University and a strong supporter of Ukraine; (2) On June 8, 2022 President Volodymyr Zelensky of Ukraine made a live remote appearance at

the Yale Chief Executive Leadership Institute's CEO Summit organized by Yale School of Management.

Conclusion. The five fundamental economic forces -- (1) Informational Environment and Asymmetric Information; (2) Competition; (3) Property Rights; (4) Incentives; (5) Institutions – comprise a *general economic framework* that, when adopted, can help guide Ukrainian diplomacy at a strategic level, as well as help Ukrainian diplomats prepare for their daily activities. I propose that Ukrainian diplomats carefully and thoughtfully consider these five fundamental economic forces when building strategy and when executing it in a variety of settings that the diplomats encounter in their work.

Literature:

1. Akerlof, George A. (1970). "The Market for 'Lemons': Quality Uncertainty and the Market Mechanism". *Quarterly Journal of Economics*. **84** (3), pp. 488–500.

*Захожай Зореслава Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Таврійський національний університет
імені В.І. Вернадського (м. Київ, Україна)*

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОКУПАЦІЇ КРИМУ

Окупація Криму 2014 року - це наслідок агресивної російської політики з моменту захоплення півострова після російсько-турецької війни 1774 р. та перманентної міфологічної кремлівської пропаганди про «ісконно русские землі».

Захопивши у Крим, у XVIII ст. російські війська перетворили міста Керч та Єні-Кале, Кабарда (а також Азов та Кінбурн за межами півострова) на російські фортеці. З 1783 Севастопольська бухта стає базою для нового флоту Російської імперії - чорноморського. І хоч за умовами Кючук-Кайнарджійського мирного договору Кримське ханство ставало незалежним, та існування російських військових гарнізонів в Криму та російських баз, не давало підстав для незалежності Криму.

Після маніфесту Катерини II «Про прийняття півострова Кримського, острова Тамані і всієї Кубанської сторони під Російську державу» від 8 квітня 1783, Кримське ханство ліквідувалось, а Крим ставав частиною Російської імперії.

Перехід Криму до Росії приніс багато змін для життя півострова. Аби прив'язати Крим до «одвічності тут руських земель» Катерина II наказала переписати історію, і цією фальшивкою в Росії користуються сьогодні, виправдовуючи сучасну війну «за іконно русские земли». Перше, що зробили росіяни в захопленому Криму – це перейменували південні міста та кримські поселення. Таким чином, Акмесджит став Сімферополем, Ахтіяр – Севастополем, Білоховичі – Херсоном, Кезлев – Євпаторією, Домаха – Маріуполем, Кизияр – Мелітополем, Хаджибей - Одесою .

Після 1783 розпочалася перша хвиля масового виїзду з Криму татар. До початку ХХ-го ст., через великодержавну політику, голод, розрухи, жорстоку військову диктатуру, щонайменше півмільйона кримських татар змушені були емігрувати до Туреччини. Християн, що жили на півострові насильницьки депортували. А спустошені кримські землі активно заселяли росіянами та іноземцями – німцями, болгарами, греками тощо. Переселяли сюди і українців з далекого до Криму правобережжя.

Російський царизм винищував риси життя минулих сторіч, сліди корінних жителів - кримських татар: у 1833 р., з усього півострова були зібрані всі книги, колекції рукописів, у тому числі стародавніх, літописи і хроніки, історичні та філософські трактати і по варварськи спалені.

На початку ХХ ст. кримчани намагались відновити незалежність, утворивши Кримську народну республіку на чолі з Номаном Челебіджиханом. Та у 1920 р. зазнавши поразки Крим вдруге анексований вже більшовиками, і став однією з республік советського Союзу.

З приходом більшовиків до влади, політика проти корінних жителів продовжувалась - вільних фермерів розкуркулювали, селян заганяли в колгоспи, щоб трудились на «общее благо», інтелігенцію і все національне – знищували. Голод 20-х років знищив 100 тис кримських татар. У трагічні 30-ті були ліквідовані майже всі діячі кримськотатарської культури.

А далі запрацювала потужна державна машина депортації негодних народів - «чистка» Криму органами НКВС: виселяли італійців, греків, турків, в червні 1944 - вірменів та болгар. Та найтрагічнішою сторінкою 1944 року є депортація кримських татар. Страшний радянський експеримент, який мав на меті очистити півострів від корінних жителів, які відрізнялись культурою, мовою, релігією і з яких не виходило зліпити модель советського человека. Так само як і в 1941 р. німці знищили 80 % корінного населення Криму – кримчаків, так і радянська влада намагалась стерти пам'ять про кримських татар.

В 1944-1948 роках в Криму провели масштабне перейменування населених пунктів, масово змінювали кримськотатарську топоніміку - назви міст, річок, селищ, зокрема нову назву отримало місто Білогірськ (до 1944 - Карасубазар). Коктебель переназвали як Планерское, Ак-мечеть стало Чорноморським, Біюк-Онлар стало Октябрське, Карасу-Базар - Ілогорськ, Джурджи - Первомайським, Сейтлер- Нижньогорське, село Улу-Узень назвали Генеральським, село Ескі-алі-кеч стало Алексеєвкою, Ай серез – Междуречьем, Капсіхор – Морським, Мамашай – Орловка, Гора Аю даг - Медведь-гора.

Це робили для того аби викорчувати коріння, стерти пам'ять про минуле півострова, його легенди та історію, в честь якої були названі населені пункти, щоб нічого не нагадувало про корінних жителів, їхню культуру. Внаслідок перейменувань замінено 1300 населених пунктів, що складало понад 90%. Вулиці перейменовували в честь російських героїв, а російська мова стала панівною.

Потрібно було розчистити місце «руського міра», для росіян із глибинки, для родин «освободітелей» і НКВДистів, які якраз і створили сьогодні підґрунтя для анексії Криму.

1945 року була скасована автономія Криму, півострів став Кримською областю у складі РРФСР. За 10 років «райського життя» в Криму, нові жителі привели до повного занепаду економіку півострова, замулили джерела, перетворили розвинуте раніше сільське господарство в пустелю. Тоді 1954 р. з прірви півострів спасли українці.

Радянська Україна потурала російським нарративам, та й незалежна Україна не достатньо приділяла уваги, щоб міцніше прив'язати Крим до материкової частини держави. Проте, незалежність підтримали більша частина учасників голосування: 57 % у Севастополі й 54 % на всьому півострові. (У той час росіяни становили 66 % населення півострова, українці - 25 %, а кримських татар, які щойно почали повертатись на батьківщину своїх предків – всього 1,5%).

В часи незалежності України, російська держава не скривала намірів щодо намірів анексувати Крим – операція ретельно і довго планувалась спецслужбами Росії. Україна ж повністю програла державної історичну політику та інформаційну війну: на півострові не було української преси, телебачення, відсутні українські школи, натомість була радянсько-російська регіоналізація, потужні російсько-радянські інформаційні впливи, масове використання російською пропагандою та місцевими проросійськими силами антиукраїнських інтерпретацій історичних подій та ін... До того ж і чисельні проросійські сили у владних структурах України відстоювали інтереси Росії, проводили підривну діяльність.

Отже, передумовами анексії Криму, стало: масове винищення корінних народів впродовж трьох століть та переселення туди росіян, формування потужної бази для процвітання міфічного руського міру, та найголовніше, недостатньо свідома українська політика на півострові.

Література:

1. Чумак В. Україна і Крим: спільність історичної долі. Монографія. Вид. 2-ге. К.: ВПЦ АМУ, 2013. 180 с.

2. Кополовець Р. Причини та передумови анексії Автономної Республіки Крим. Емпіричний аналіз і стан демократичного розвитку. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політ. Студії 2018. Випіск 20. С.168-173.

*Секунова Юлія Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНА ТА НІМЕЧЧИНА: ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

В останні десятиліття міжнародні відносини між Україною та Німеччиною зазнали значних змін. Ці трансформації обумовлені як внутрішньополітичними

змiнами в обох державах, так i загальними тенденцiями в Європі та свiтi. Україна та Німеччина мають багатовiкову iсторiю взаємовiдносин, яка сягає часiв Київської Русi та Священної Римської iмперiї. Протягом столiть цi вiдносини мали рiзні форми, вiд торгiвельних та культурних контактiв до воєнних конфлiктiв та дипломатичних союзiв. Пiсля здобуття Україною незалежностi в 1991 році, Німеччина стала одним iз перших захiдних партнерiв, що визнали її суверенiтет та пiдтримали становлення демократичних iнститутiв.

Однiєю з ключових подiй у вiдносинах мiж двома краiнами стало пiдписання Договору про добросусiдство, партнерство та спiвпрацю мiж Україною та Німеччиною у 1993 році. Цей договiр заклав основи для подальшого розвитку двостороннiх вiдносин, визначивши принципи спiвпрацi у полiтичній, економічній, культурній та iнших сферах.

Політична спiвпраця мiж Україною та Німеччиною розвивається в рамках двостороннiх контактiв та на рiвнi Європейського Союзу, де Німеччина є однiєю з провiдних держав. Німеччина активно пiдтримувала Україну пiд час Революцiї гiдностi 2013-2014 рокiв, коли український народ виступив за європейські цiнностi, демократiю та верховенство права. Пiсля змiни влади в Україні, Німеччина була однiєю з перших держав, що висловила пiдтримку новому уряду та його прагненню до європейської iнтеграцiї.

Берлін також вiдiграв важливу роль у запровадженнi санкцiй проти Росiї у вiдповiдь на анексію Криму та пiдтримку сепаратистiв на сходi України. Німеччина була однiєю iз ключових учасникiв Мiнського процесу, спрямованого на мирне врегулювання конфлiкту на Донбасi. Канцлер Ангела Меркель та iнші високопосадовцi Німеччини неодноразово брали участь у переговорах з українськими та російськими лiдерами, намагаючись знайти шляхи досягнення сталого миру.

Німеччина вiдiграє важливу роль у пiдтримцi безпеки України. Окрiм дипломатичної пiдтримки, Берлін надає Києву значну технiчну та фiнансову допомогу для змiцнення обороноздатностi держави. Німеччина також пiдтримує Україну у спiвпрацi з НАТО, де вона є однiєю з провiдних країн, що сприяють розширенню спiвпрацi Альянсу з Україною. Німеччина бере активну участь у реалiзацiї програм, спрямованих на реформування українського сектору безпеки та оборони. Це включає пiдтримку у впровадженнi стандартiв НАТО, модернiзацiю Збройних сил України, а також пiдготовку українських вiйськових. Такi заходи сприяють пiдвищенню обороноздатностi України та її здатностi протистояти російській агресiї на сьогодні.

Одним iз важливих аспектiв є культурна спiвпраця, зокрема пiдтримка української дiаспори в Німеччинi. Німецькi урядовi та громадські органiзацiї надають допомогу українським громадським органiзацiям, школам та культурним центрам, що дiють на територiї Німеччини. Це сприяє збереженню та розвитку української культури та традицiй серед українцiв, що проживають у Німеччинi.

На сучасному етапi у зв'язку з повномасштабним вторгненням росiї до України Німеччина прийняла понад 1 млн. 132 тис. (зареєстровано станом на 1

січня 2024 р.) українських біженців. Українці дуже активно інтегруються до німецького суспільства: вчать німецьку мову; українські діти навчаються в школах (продовжують одночасно навчатись в українських школах); знайомляться з німецькою культурою та знайомлять німців з українською культурою і традиціями; отримують грошову допомогу. Українці вимушені були поїхати з своєї країни, але перебуваючи в Німеччині, відчували від німців підтримку, доброту, допомогу, співчуття, розуміння та велику турботу.

Найважливішими актуальними питаннями є те, що Україна продовжує прагнути до інтеграції в європейські структури, зокрема Європейський Союз та НАТО. Німеччина підтримує ці прагнення України, проте наголошує на необхідності виконання всіх умов та проведення необхідних реформ для досягнення цих цілей. Берлін активно сприяє процесу європейської інтеграції України, надаючи технічну та фінансову допомогу для адаптації українського законодавства до європейських стандартів та проведення необхідних реформ.

Подальший розвиток співпраці між Україною та Німеччиною в рамках європейських та євроатлантичних структур є важливим чинником для зміцнення стабільності та безпеки в регіоні. Важливу роль у цьому процесі відіграє діалог між урядами двох держав, а також співпраця з іншими європейськими партнерами та міжнародними організаціями.

Таким чином, трансформація міжнародних відносин між Україною та Німеччиною на сучасному етапі відображає загальні тенденції в європейській та світовій політиці. Поглиблення політичної, економічної та культурно-гуманітарної співпраці між двома державами є запорукою їхнього спільного успіху та стабільності в регіоні. Надалі важливо продовжувати діалог та спільну роботу для подолання існуючих викликів та реалізації нових можливостей.

Україна та Німеччина мають всі шанси на подальше зміцнення своїх відносин, що буде сприяти не тільки розвитку обох держав, але й забезпеченню стабільності та безпеки в Європі. Важливою складовою цього процесу є взаємна підтримка та спільні зусилля, спрямовані на досягнення спільних цілей та подолання викликів, що постають перед сучасним світом.

Література:

1. Клімкін П. Україна та Німеччина: перспективи співпраці // Політична думка № 4(1). 2018. 34-50.
2. Müller M. Germany and Ukraine: Strategic partnership in the context of European integration. Berlin: Springer. 2021.
3. NATO. Relations with Ukraine. 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm
4. Stiftung Wissenschaft und Politik. Ukraine und Deutschland: Herausforderungen und Perspektiven. 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.swp-berlin.org>
5. Глобальні і локальні виклики енергетичної безпеки України: аналітичний огляд. Київ: Інститут енергетичних досліджень. 2022.
6. Європейська комісія. Стан відносин між Україною та ЄС. 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ec.europa.eu>

*Сорокін Андрій Анатолійович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАРУБІЖНИХ ЗВ'ЯЗКІВ м. КИЄВА ВПРОДОВЖ ПЕРШОГО ПІВРІЧЧЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «ХРЕЩАТИК»

Нині важливим є дослідження змін у зовнішніх зв'язках м. Києва з початку повномасштабного російського вторгнення [5, с. 52–53]. У відповідному контексті цінним є вивчення матеріалів періодичної преси, серед яких значна роль належить «Хрещатику» як газеті Київміськради [1, с. 269].

Мета доповіді – розкрити особливості висвітлення в газеті «Хрещатик» зарубіжних контактів столиці України впродовж 24 лютого–24 серпня 2022 р.

У названому виданні відображено зміни у специфіці міжмуніципального співробітництва столиці України [5, с. 52–53]. В номері від 14 червня 2022 р. наведено новину про позбавлення м. Мінська статусу міста-побратима м. Києва [5, с. 52; 11]. Номер від 26 липня 2022 р. повідомляв про зустріч В. Кличка як Київського міського голови [14, с. 5] із делегацією Метрополії Великого Парижа на чолі з П. Ольє [10] та переукладення [5, с. 51] 14 квітня 2022 р. Угоди про дружбу та співробітництво між мм. Києвом і Парижем [10]. В номері від 2 серпня 2022 р. було згадано факт надання В. Кличку звання Почесного громадянина м. Варшави 31 липня 2022 р. [6], а в номері від 16 серпня 2022 р. – проведення дистанційної розмови В. Кличка з мером м. Берліна стосовно прийняття українських біженців та інформаційної безпеки [4].

В «Хрещатику» публікувалася інформація й про інші заходи київської міської влади, зокрема щодо ізраїльської допомоги у підготовці українських психологів [12] та направлення українських багатодітних родин на оздоровлення до Італії у співпраці КМДА з муніципалітетами Сицилії [7].

Також «Хрещатик» висвітлював участь влади м. Києва у міждержавних відносинах України [15, с. 33]: зустрічі В. Кличка із дипломатами 23-х держав включно із 17-ма послами до Дня Європи 21 травня 2022 р. [3], новим послом США в Україні Б. Брінк [2], послом Ізраїлю М. Бродським [12], делегацією Бундестагу 18 липня 2022 р. [13]; участь мера м. Києва [14, с. 5] у Всесвітньому економічному форумі в м. Давосі [9] та саміті НАТО в м. Мадриді [8].

Отже, в газеті «Хрещатик» було окреслено згортання за період з 24 лютого по 24 серпня 2022 р. зв'язків мм. Мінська та Києва на тлі активного розширення багаторівневих контактів останнього як столиці України [15, с. 20–21] із західними державами, муніципалітетами та організаціями.

Література:

1. Андрусів Л. М. Техніко-юридичні та методологічні засади оприлюднення нормативно-правових актів. Київ – Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2020. 444 с.

2. Віталій Кличко зустрівся із Надзвичайним та Повноважним Послом США в Україні пані Бріджит Брінк. Хрещатик. 2022. № 18 (5442). 19 лип. С. 2. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2022/07/22/hr_18.pdf
3. Віталій Кличко напередодні Дня Європи зустрівся з послами та дипломатами іноземних держав. Хрещатик. 2022. № 11 (5435). 21 трав. С. 2. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2022/06/28/hr_11.pdf
4. Віталій Кличко обговорив з мером Берліна загрози медіавійни, яку веде рф проти України та ЄС. Хрещатик. 2022. № 21 (5445). 16 серп. С. 1. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2022/08/23/hr_21_.pdf
5. Дронова О. Л., Макарчук Є. Є. «Чи ти брат мені, Мінськ?»: зміна векторів у системі міст-побратимів Києва. Географічна наука та освіта: перспективи й інновації : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф., Переяслав, 19-20 жовт. 2022 р. Переяслав (Київ. обл.), 2022. С. 49–54. URL: <https://igu.org.ua/sites/default/files/igu-files/files-news/34204202244102220.pdf#page=50>
6. Київський міський голова став Почесним громадянином Варшави. Хрещатик. 2022. № 20 (5444). 2 серп. С. 1. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2023/03/20/hr_20.pdf
7. Київські багатодітні родини відправили на оздоровлення до Італії. *Хрещатик*. 2022. № 16 (5440). 5 лип. С. 2. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2022/07/06/hr_16.pdf
8. Кличко В. «Якщо ми дозволимо путіну перемогти в Україні, результати будуть руйнівними і для НАТО». Хрещатик. 2022. № 16 (5440). 5 лип. С. 2. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2022/07/06/hr_16.pdf
9. Мер Києва бере участь у Всесвітньому економічному форумі в Давосі: теми зустрічей. Хрещатик. 2022. № 11 (5435). 21 трав. С. 2. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2022/06/28/hr_11.pdf
10. Мер Києва зустрівся з делегацією Метрополії Великого Парижу. Хрещатик. 2022. № 19 (5443). 26 лип. С. 1. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2022/07/22/hr_19.pdf
11. Столичні депутати позбавили Мінськ статусу міста-побратима Києва. Хрещатик. 2022. № 14 (5438). 14 черв. С. 2. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2022/06/28/hr_14.pdf
12. Хонда М. Ізраїль готує українських психологів для роботи з постраждалими від війни. Хрещатик. 2022. № 21 (5445). 16 серп. С. 1. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2022/08/23/hr_21_.pdf
13. Черговий сигнал підтримки від Німеччини: Кличко зустрівся з депутатами Бундестагу. Хрещатик. 2022. № 19 (5443). 26 лип. С. 1. URL: https://khreshchatyk.kyiv.ua/uploads/2022/07/22/hr_19.pdf
14. Шейгас М. В. Адміністративно-правовий статус голови Київської міської адміністрації. Академічні візії. 2023. Вип. 16. С. 1–8. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/175/163>
15. Яловий В. На рубежі Європи та Азії: київські сюжети міжнародних відносин. Україна дипломатична. 2003. Вип. 4. С. 20–33.

*Орос Богдана Василівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Білан Сергій Олексійович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Військова агресія росії проти України, яка розпочалася в 2014 р. та набула значної ескалації в 2022 р., стала поворотним моментом у зовнішній політиці Європейського Союзу. Цей конфлікт не лише сколихнув геополітичний ландшафт Європи, але й змусив ЄС переглянути свої фундаментальні принципи та пріоритети.

До 2014 р. зовнішня політика ЄС щодо росії ґрунтувалася на багатовекторному підході, який прагнув поєднати співпрацю та діалог з жорсткою позицією у питаннях дотримання міжнародного права та норм. Проте вторгнення росії в Україну розірвало цю ілюзію співпраці, оголивши імперські амбіції росії та загрозу європейській безпеці, все це тільки загострилося після вторгнення в лютому 2022 р.

У відповідь ЄС запровадив низку безпрецедентних заходів, спрямованих на стримування росії та підтримку України. До них належать:

1. Жорсткі санкції, які ЄС запровадив через низку санкційних пакетів, спрямованих на те, щоб завдати шкоди російській економіці та змусити її припинити агресію. Вони включають заморожування активів, обмеження доступу до фінансових ринків, ембарго на зброю та інші товари, а також персональні санкції проти російських посадовців та олігархів [1].

2. ЄС надав Україні значну фінансову, військову та гуманітарну допомогу. Це включає кредити та гранти, а також постачання зброї, боєприпасів та іншого військового обладнання. ЄС також запропонував Україні тимчасовий захист для українських біженців, які вимушені були тікати від війни до ЄС, довгострокові цілі включають сприяння демократичним реформам в Україні та її повну інтеграцію до Європейського Союзу.

3. Посилення своєї власної оборони, збільшивши військові витрати і посиливши співпрацю в галузі безпеки та оборони. Цей конфлікт змусив ЄС переосмислити свої основоположні принципи суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів. Євросоюз почав активніше підтримувати демократію та права людини в сусідніх країнах, чітко усвідомлюючи загрозу, яку становлять авторитарні режими для європейської безпеки. Зростає визнання необхідності більш рішучої та чіткої спільної зовнішньої політики, здатної

протистояти викликам у динамічному геополітичному середовищі [3].

4. Агресія росії також призвела до поновленого інтересу щодо розширення НАТО. Швеція та Фінляндія, які протягом десятиліть дотримувалися політики нейтралітету, подали заявки на членство в альянсі та стали її повноправними членами. Це розширення розглядається як стримуючий фактор проти подальшої російської агресії.

5. Війна в Україні також підкреслила залежність ЄС від російських енергоносіїв. ЄС вживає заходів для диверсифікації своїх джерел енергії та зменшення залежності від росії, що в свою чергу включає збільшення інвестицій у відновлювані джерела енергії та енергоефективність, а також імпорт енергоносіїв з інших країн [4].

Вторгнення росії в Україну стало першим масштабним воєнним конфліктом на європейському континенті з часів Другої світової війни, що призвело до значного посилення напруги між росією та Заходом, а також до посилення ролі НАТО в обороні Європи. Війна також продемонструвала залежність ЄС від російських енергоносіїв, що стало каталізатором для диверсифікації джерел енергії та посилення енергетичної безпеки. Війна в Україні матиме далекосяжні наслідки для ЄС. Ці зміни, ймовірно, матимуть тривалий вплив на геополітичну ситуацію в Європі та світі.

Таким чином, важливо зазначити, що зовнішня політика ЄС продовжує розвиватися у відповідь на поточні виклики. Війна росії проти України стала поворотним моментом в історії ЄС. Цей конфлікт змусив Євросоюз переглянути свої фундаментальні принципи, пріоритети та підходи до зовнішньої політики. Відповідь ЄС на цю кризу буде визначати її майбутнє та її роль у світі, який стає дедалі більше нестабільним.

Література:

1. Санкції, запроваджені ЄС щодо Росії через вторгнення в Україну. Солідарність ЄС з Україною. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_uk
2. Can Ukraine join the EU quickly? L'Institut d'études européennes. URL: <https://www.iee-ulb.eu/en/blog/news/can-ukraine-join-the-eu-quickly/>
3. Caołán Rooney and Claire Cogan, 'Neutrality or NATO? Irish attitudes to neutrality and possible NATO membership', BehaviourWise, August 2022, <https://www.behaviourwise.ie/irelands-views-on-neutrality-and-nato>
4. Energy security. Energy. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-security_en
5. European Defence Fund (EDF) – Official Webpage of the European Commission. Defence Industry and Space. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/european-defence-fund-edf-official-webpage-european-commission_en

*Ціпан Ілля Юрійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЄВРОПЕЙСЬКУ ТА СВІТОВУ СИСТЕМУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Російсько-українська війна, яка почалася в 2014 році, загострилася повномасштабним вторгненням Росії в Україну в лютому 2022 року, що мало великий вплив на європейську та світову систему міжнародних відносин. Конфлікт змінив баланс сил у світі, вплинувши на політику безпеки, економічні відносини та міжнародне співробітництво.

Щоб зрозуміти вплив російсько-української війни на міжнародні відносини, необхідно простежити її історичне коріння. Після розпаду Радянського Союзу в 1991 році Україна отримала незалежність, але Росія не вважала це остаточним розлученням. Прагнення України до євроінтеграції та демократичних реформ, виражене під час Помаранчевої революції 2004 року та Революції Гідності 2014 року, викликало занепокоєння в Кремлі. Анексія Криму у 2014 році та підтримка сепаратистського руху на сході України стали початком довготривалого конфлікту, який згодом переріс у повномасштабну війну.

Російсько-українська війна суттєво змінила безпекову політику Європи.

Однією з головних відповідей на російську агресію було збільшення військової присутності НАТО у Східній Європі.

Багато країн НАТО збільшили свої оборонні бюджети та розмістили додаткові війська та обладнання в країнах Балтії, Польщі та інших країнах Східної Європи.

Конфлікт також сприяв посиленню співпраці між ЄС і НАТО. Було посилено співпрацю з питань безпеки та оборони та запроваджено нові санкції проти Росії.

Водночас Україна отримувала значну військову та фінансову підтримку західних країн, що сприяло стримуванню російської агресії.

Російсько-українська війна мала значний вплив на економічні відносини у світі. Санкції, запроваджені проти Росії, призвели до економічної ізоляції країни та суттєвих втрат для її економіки. Водночас західні країни зіткнулися з необхідністю переорієнтації своїх енергетичних поставок. Росія довгий час була основним постачальником енергоносіїв до Європи, але війна змусила європейські країни шукати альтернативні джерела енергії, що сприяло розвитку відновлюваних джерел та зміцненню енергетичної незалежності ЄС.

Український конфлікт спричинив значні геополітичні зміни. Зміцнення трансатлантичних відносин між Європою та США стало відповіддю на російську загрозу. Крім того, війна в Україні спонукала такі країни, як Японія та Австралія, тісніше співпрацювати з ЄС і НАТО з питань безпеки.

Російсько-українська війна вплинула і на позиції Китаю в міжнародних відносинах. Китай, який спочатку займав нейтральну позицію, з часом почав надавати певну підтримку Росії, що призвело до посилення напруженості у відносинах із Заходом. Він також закликав країни Заходу зміцнити зв'язки з іншими азіатськими країнами, такими як Індія та Південна Корея.

Отже, російсько-українська війна суттєво змінила систему міжнародних відносин у Європі та світі. Це призвело до посилення політики безпеки в Європі, змін в економічних відносинах та енергетичній політиці та значних геополітичних змін. Цей конфлікт кинув виклик міжнародним організаціям і системам колективної безпеки, змусив їх шукати нові підходи до вирішення глобальних проблем і забезпечення миру у всьому світі.

Література:

1. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/topics/czp6w66edqpt>
2. New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/search?dropmab=false&query=ukraine&sort=best>

*Осипенко Дар'я Ігорівна,
студентка, спеціальність «Біоінженерія та біотехнології»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Секунова Юлія Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНА ТА СВІТ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ (2014-2024)

Російсько-українська війна, яка розпочалася у 2014 р., стала одним із наймасштабніших геополітичних катаклізмів XXI ст. Вона суттєво вплинула на міжнародні відносини, геополітичну систему світової безпеки та розклад сил на світовій арені.

Ця війна призвела до чіткого поділу країн на три групи. Країни, які підтримали Україну: США, країни ЄС, Велика Британія, Канада, Японія та інші. Ці держави надали Україні військову, фінансову та гуманітарну допомогу, а також запровадили жорсткі санкції проти Росії. Країни, які стали на бік РФ: Білорусь, Сирія та Північна Корея. Ці держави відкрито підтримують агресію Росії та надають їй допомогу. Країни, які не приєдналися до жодної з груп або приховано підтримують Росію: Китай, Індія, Південна Африка та інші. Ці

держави прагнуть зберегти нейтралітет та намагаються не загострювати відносини з жодною зі сторін конфлікту.

Важливо зауважити, що на сучасному етапі багато держав переглянули свої оборонні стратегії та значно збільшили витрати на оборону. НАТО – Північноатлантичний альянс отримав нове життя та значно посилив свою присутність у Східній Європі. На сьогодні НАТО збільшується, в результаті Фінляндія та Швеція подали заявки на членство в НАТО та стали членами цієї організації (Фінляндія 4 квітня 2023 р. та Швеція 7 березня 2024 р.).

За останні роки і європейські держави посилюють заходи безпеки, зокрема ЄС вживає заходів щодо посилення спільної оборони та створення власної єдиної армії. Україна стала лідером антиросійського опору та здобула статус кандидата в члени ЄС [1].

Війна в Україні призвела до різкого зростання цін на енергоносії та продовольство, що спричинило глобальну енергетичну та продовольчу кризу. Європа почала активно диверсифікувати джерела постачання енергоносіїв, щоб зменшити залежність від російського газу та нафти. Росія блокує експорт українського зерна, що загрожує голодом мільйонам людей у світі.

Росія неодноразово погрожувала застосуванням ядерної зброї, що значно погіршило безпекову ситуацію в світі. США та їхні союзники послали ядерне стримування, щоб убезпечити себе від російської агресії. Важливість режиму нерозповсюдження ядерної зброї зростає як ніколи раніше [2].

Росія грубо порушила норми міжнародного права, що призвело до підризу довіри щодо міжнародних інституцій та загрози сталому світовому порядку. З нашої точки зору, важливо згадати деякі ключові порушення: російське вторгнення в Україну є явним порушенням Статуту ООН, який забороняє застосування сили проти іншої держави; російські війська звинувачуються у скоєнні численних воєнних злочинів, включаючи вбивства мирних жителів, тортури та зґвалтування; російський режим звинувачується у скоєнні злочинів проти людяності, таких як депортації, етнічні чистки та геноцид; Росія звинувачується у використанні хімічної зброї проти мирних жителів у Сирії та Україні; Росія неодноразово погрожувала застосуванням ядерної зброї, що є прямим порушенням Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

Ці порушення міжнародного права мали ряд серйозних наслідків: російські дії призвели до значного падіння довіри до таких міжнародних інституцій, як ООН та Рада Безпеки ООН; російська агресія проти України кинула виклик сталому світовому порядку, заснованому на принципах міжнародного права; російські погрози застосування ядерної зброї значно підвищили ризик ядерної війни. А також, вторгнення в Україну призвело до масштабної гуманітарної кризи. Мільйони людей були змушені покинути свої домівки, а багато хто загинув або отримав поранення. Росія веде активну інформаційну війну, щоб маніпулювати громадською думкою та з метою виправдання своєї агресії.

Отже, міжнародне співтовариство має вжити заходів для того, щоб притягнути Росію до відповідальності за свої злочини та захистити принципи

міжнародного права. Захист міжнародного права має вирішальне значення для забезпечення миру та безпеки у світі.

Таким чином, важливо пам'ятати, що війна в Україні – це не лише українська проблема. Це глобальний виклик, який загрожує миру та безпеці у світі. Треба, щоб ми всі об'єдналися, щоб протистояти російській агресії та захистити принципи міжнародного права.

Література:

1. Як змінилося сприйняття України у світі після 24 лютого 2022 року. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/23/yak-zminylosya-spryjnyattya-ukrayiny-u-sviti-pislya-24-lyutogo-2022-roku/>

2. Як війна Росії проти України змінила світ. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/yak-viyuna-rosiyi-proty-ukrayiny-zminyla-svit>

*Левчук Тетяна Станіславівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА СЕРЕДОВИЩЕ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Вплив повномасштабної агресії Росії в Україні на середовище системи міжнародних відносин є предметом актуального обговорення в сучасному світі. Цей вплив виявляється у різних аспектах, включаючи політичні, економічні, соціальні та гуманітарні. Він створює виклики для всіх учасників міжнародного співтовариства та вимагає ефективних стратегій реагування. Агресія РФ на території України спричинила значні зміни у геополітичному ландшафті регіону та світовій політичній арені.

Спочатку, агресія в Україні призвела до загострення відносин між Росією та багатьма іншими країнами, що призвело до введення міжнародних санкцій проти Росії. Це викликало реакцію з боку багатьох держав, які засудили агресію та підтримали територіальну цілісність України. Порушення міжнародного права Росією викликало реакцію міжнародного співтовариства, що вплинуло на формування нових стратегій та політичних альянсів в регіоні.

Події в Україні також викликали переосмислення ролі та функцій міжнародних організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй та Європейського Союзу. Ці організації відіграли активну роль у вирішенні конфлікту та мирному врегулюванні ситуації в Україні. Крім того, агресія в Україні підкреслила необхідність підтримки суверенітету та територіальної цілісності країн.

Однією з ключових проблем, які виникли внаслідок агресії в Україні, є втручання зовнішніх сил у внутрішні справи країни та порушення міжнародного права. Це створило низку викликів для міжнародного співтовариства та підкреслило потребу у зміцненні міжнародного правопорядку та механізмів забезпечення безпеки в регіоні.

Отже, агресія в Україні вплинула на систему міжнародних відносин, змінюючи політичний, економічний та стратегічний ландшафт регіону. Ці зміни відображаються на рівні міжнародних альянсів, політичних рішень та стратегій безпеки, що робить їх ключовими аспектами сучасної геополітики та міжнародних відносин.

*Валяєва Тая Сергіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНА У СВІТІ ТА МІЖНАРОДНИЙ ТИСК НА ДЕРЖАВУ- АГРЕСОРА

Актуальність. Дослідження ролі дипломатії під час воєнного стану є актуальним із огляду на жорстокість та масштабність російського вторгнення до України, що ставить перед дипломатією виклики щодо досягнення безпеки України у довгостроковій перспективі шляхом залучення сторонніх країн-гарантів, та зважаючи на загрозу на тлі російсько-української війни загострення безпекової ситуації у світі на порозі Третьої світової війни.

Метою дослідження є визначення ролі дипломатії під час воєнного стану. У дослідженні застосовано наступні **методи дослідження**: формально-логічний, структурно-функціональний, комплексний, юридичного аналізу, логічний та інші, які дозволили комплексно та всебічно дослідити проблемні питання досліджуваної теми. У процесі дослідження отримано такі **результати**: визначено сучасні тенденції дипломатії, специфіку дипломатії конфлікту, особливості дипломатії під час воєнного стану, особливості дипломатії під час воєнного стану в Україні. Наразі дипломатичні зусилля вітчизняного дипломатичного корпусу, президента та уповноважених посадових осіб передусім спрямовані на 3 напрямки: посилення санкцій; формування програми економічної підтримки України (за прикладом Плану Маршала); забезпечення військової та економічної допомоги.

Основна ідея та аргументи. Дипломатія є ключовим інструментом для забезпечення безпеки в умовах воєнного конфлікту. Дослідження доводить, що

дипломатія грає важливу роль у формуванні міжнародної підтримки, розробці економічних програм та забезпеченні військової та економічної допомоги.

Основні тези та аргументи:

1. Сучасні тенденції дипломатії
2. Представництво та захист інтересів України на міжнародній арені
3. Дипломатія під час воєнного стану: від превентивної дипломатії до врегулювання наслідків.
4. Перспективи розвитку дипломатичних зусиль після завершення воєнного конфлікту.

У ході дослідження зроблені наступні **висновки**: внесок дипломатів є не меншим, ніж внесок військових безпосередньо на лінії фронту. Адже надання військової зброї у потрібних обсягах та потрібного виду та її фінансування повністю віднесено до пріоритетних завдань дипломатії. Після закінчення військових дій потребуватимуть додаткових досліджень ефективність роботи дипломатії та її роль із огляду на досягнуті результати, які можна буде оцінити після підписання угоди по зупиненню військових дій або перемир'я. У той же час необхідно відзначити, що і сам факт зупинення війни разом із наявністю гарантій безпеки та недопущення повторення вторгнення теж буде результатом роботи дипломатії вже у період після гострої фази.

Література:

1. Міністерство закордонних справ України. Wartime Diplomacy 2022-2023 pp. URL: <https://wartimediplomacy.mfa.gov.ua/>
2. Binnendijk, H., & Kugler, R. L. (2006). Seeing the Elephant: The U.S. Role in Global Security.
3. Grossman, M. (2010, October 26). Diplomacy Before and After Conflict.

*Мельник Аліна Юрївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Гейко Світлана Миколаївна,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

БАГАТОПОЛЯРНІСТЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА РИСА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Початок ХХ ст. був свідком багатопольярної світової системи, яка перейшла до біполярної динаміки через дві світові війни, Велику депресію та різноманітні регіональні конфлікти. Ця епоха характеризувалася балансом сил між США та колишнім Союзом Радянських Соціалістичних Республік (СРСР). Закінчення холодної війни та подальший розпад СРСР призвели до появи однополярної

світової системи, де домінують США. Проте з початку XXI ст. динаміка глобальної влади зазнає значних зрушень, готуючи основу для трансформації від однополярного до нового світового порядку. Перехід від однополярного до багатопольярного світового порядку зумовлений появою нових центрів влади, особливо на Сході та Півдні, що знаменує кінець епохи домінування єдиної глобальної сили.

У багатопольярному світі розмір не обов'язково визначає вплив. Середні сили сьогодні мають значно більший вплив, ніж у минулому, і існує незбалансована полярність. Концепція багатопольярності передбачає світ, де співіснують численні центри влади, кожен із яких має здатність впливати на глобальні справи.

Важливо зазначити, що прогнозований занепад світового порядку під керівництвом США не означає повного перегляду всієї глобальної системи. Не очікується, що нові держави, індивідуально чи колективно, повністю демонтують або візьмуть на себе повну відповідальність за функціонування міжнародної системи. Тим не менш, беззаперечно, що вони відіграватимуть ключову роль у формуванні динаміки майбутнього світового порядку.

Щодо характеристик багатопольярності. Важливими ознаками багатопольярності, перш за все, є те, що кілька держав та регіональних об'єднань мають значний вплив на міжнародну політику (серед них можна виділити США, Китай, Росію, Європейський Союз, Індію, Бразилію та ін). Вплив не обмежується лише військовою силою, але також включає економічну потужність, технологічний розвиток, культурний вплив та дипломатичні можливості. Багатопольярність також може призвести до більш збалансованого розподілу влади, що зменшує ймовірність глобального конфлікту, але водночас збільшує ризики регіональних протистоянь та нестабільності.

Багатопольярність створює можливості для збалансованішого та співпрацюючого світового порядку. Це зокрема:

- збалансованіша система міжнародних відносин;
- зростання ролі міжнародних організацій;
- підвищена співпраця між державами;
- глобалізація торгівлі;
- конкуренція ідей та підходів;
- диверсифікація економічних партнерів.

Водночас сприяє й новим викликам для міжнародної стабільності та безпеки. Такими викликами є:

- ризик регіональних конфліктів;
- змагання за ресурси та вплив;
- розбіжності в інтересах;
- неоднорідний економічний розвиток;
- кіберзагрози та нові виклики безпеці;
- фрагментація глобальної політики;
- посилення локальних конфліктів.

Отже, багатополярність є визначальною рисою сучасної системи міжнародних відносин, відображаючи перехід від домінування однієї або двох наддержав до складнішої та динамічної структури. Цей новий порядок світової політики характеризується наявністю кількох ключових гравців, таких як США, Китай, Європейський Союз, Індія та інші, які мають значний вплив на глобальні процеси. Багатополярність також відображає складну і багатогранну реальність сучасного світу. Вона приносить як нові можливості для співпраці та розвитку, так і значні виклики для стабільності та безпеки.

*Іванов Данило Михайлович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Любовець Олена Миколаївна,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА УРОКИ

Сьогодні взаємини між Україною та Росією набули глобального значення. Після початку агресії з боку Росії ці відносини впливають на долю багатьох інших народів і держав, особливо європейських. Через це стан українсько-російських відносин привертає значну увагу та постійний інтерес громадськості обох країн.

Сучасна політика Росії все більше рухається до абсолютизму, зокрема імперського абсолютизму. У такій системі лідер одноосібно визначає цілі, тоді як інші мають лише можливість реалізовувати ці цілі, виявляючи ініціативу в більшою чи меншою мірою.

Війна за спадок Київської Русі. Росія, всупереч своїм заявам, передусім воює не з колективним Заходом чи НАТО, а з усією військовою жорстокістю вирішує віковичну суперечку з Україною. При цьому ми маємо визнати, що киево-руська ідентичність не є анахронізмом; вона існує й сьогодні і становить архетипову основу саме української ідентичності [1].

Причиною Російського вторгнення в Україну є бажання Росії запобігти будь якій співпраці України з Європою, а особливо Блоком НАТО. Анексія Криму була викликана, в першу чергу, бажанням контролю Чорного моря та попередженням можливої присутності кораблів НАТО у цьому регіоні. Путін в той час висловився неоднозначно: «Військові з НАТО гарні хлопці, але вони ніколи не будуть у Севастополі». Саме вимога демілітаризації України та не входження до блоку НАТО є одними з основних вимог до України та виправдання війни проти України. Входження України до Європейського

співтовариства та блоку НАТО – це, в першу чергу, політична загроза. Розмови про військову загрозу від України призначені лише для промивання мізків власних громадян. Небезпечним для Росії був би прецедент входження в Європейське співтовариство і НАТО великої держави на кордоні Росії. Це був би приклад для інших країн. Входження України до ЄС та НАТО могло стати поштовхом у відцентрових рухах у самій Росії. Про можливий розпад Росії на окремі держави аналітики говорять давно [2].

Підтримка України з боку Заходу у боротьбі проти Росії не є постійною. Архетипово-культурна та ціннісна єдність країн, яка дозволяє консолідацію та її посилення, не гарантує вічності цієї консолідації. Справа в тому, що країни мають не лише цінності, але й власні інтереси та потреби. Коли виникає конфлікт між цінностями, з одного боку, і інтересами та потребами - з іншого, перевагу отримують останні, принаймні час від часу.

Російське вторгнення в Україну стало серйозним економічним потрясінням невизначеного тривалого часу та масштабу. Війна на території України призвела до значних економічних втрат для Східної Європи та частини Азії, перевищуючи наслідки пандемії коронавірусу. Україна відіграє ключову роль на агропродовольчих ринках. Конфлікт спричинив тривале зменшення експорту продовольства з України і підвищення світових цін на продовольчі товари, що негативно вплинуло на економічно вразливі країни.

У багатьох країнах Заходу збільшиться кількість біженців, більшість біженців є громадянами України. Демографічна криза в Україні демонструє одне з найбільших переселень з часів Першої світової війни. Наразі кількість українських переселенців втричі перевищує кількість сирійських біженців. Для економік багатьох країн ЄС українські біженці можуть мати як виклик, так і можливість.

Можна виділити декілька найважливіших наслідків російсько - української війни:

1. Руйнування інфраструктури: військовий конфлікт призвів до значного пошкодження мереж транспорту, електропостачання, водопостачання та іншої інфраструктури.

2. Людські жертви та поранення: війна вже привела до численних втрат людських життів і травм серед цивільних і військових.

3. Глобальний вплив: військовий конфлікт між Росією та Україною може мати значні наслідки для міжнародної спільноти, зокрема, викликати різноманітні наслідки для геополітики та міжнародних відносин.

4. Підвищення рівня насильства: війна може призвести до збільшення рівня насильства у регіоні та світі, включаючи терористичні акти, кібератаки та інші дії [3].

Провал підготовки влади України до наступу Росії. Незважаючи на заяви західних політиків про готовність, уряд не зміг підготуватися до наступу в усіх аспектах, починаючи від інформування населення та закінчуючи розмінуванням мостів за кілька днів до наступу. Варто зазначити, що країна до війни певним

чином підготувалася, що дозволило зупинити ворога та не дати йому окупувати всю територію.

Один із найважливіших уроків російської агресії проти України полягає в тому, що велика звичайна війна в сучасному світі можлива, навіть із урахуванням економічної взаємозалежності та балансу сил і ядерного стримування. І ця війна така ж жорстока, як і в минулому. Одним із найстрашніших аспектів цієї війни є те, наскільки крихким є мир, як легко його порушити і як швидко ми можемо опинитися в центрі справжньої катастрофи. Висновок: незважаючи на всі досягнення теоретиків-міжнародників, ми все ще мало розуміємо, як функціонує наш світ.

Висновки. Російська агресія проти України, що розпочалася у 2014 р. з анексії Криму та війни на Сході України, має складні історичні, культурні та геополітичні причини. Вона призвела до значних гуманітарних та економічних втрат, політичної ізоляції Росії та зміцнення національної ідентичності України. Головні уроки цього конфлікту включають необхідність сильної національної оборони, міжнародної підтримки, ефективних економічних санкцій та внутрішніх реформ в Україні. Ці висновки підкреслюють важливість стійкості, рішучості та міжнародної солідарності у протистоянні агресії.

Література:

1. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь. Ред. кол.: С.І. Пирожков, О.М. Майборода, Н.В. Хамітов, Є.І. Головаха, С.С. Дембіцький, В.А. Смолій, О.В. Скрипнюк, С.В. Стоєцький. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. С. 58—61.

2. Заплатинський, Василь Миронович (2022) Українсько-Російська війна – причини, перспективи та уроки *Kultura Bezpieczeństwa* (41). pp. 33-42.

3. Зозуля, І. В. (2023). Глобальний, регіональний та національний виміри російсько-української війни. *Форум Права*, 74(1), 52–67.

*Середа Максим Валерійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Любовець Олена Миколаївна,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЗМІНА УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО КОРДОНУ ЧЕРЕЗ ВІЙСЬКОВУ АГРЕСІЮ РФ

Військова агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалася у 2014 р., спричинила значні зміни, зокрема зміни кордону між Україною та

Росією. Ця доповідь аналізує ці зміни та їхній вплив на безпеку України і міжнародне право.

Одним із найважливіших наслідків російської агресії стала анексія Криму та Севастополя. У березні 2014 р. Росія провела незаконний референдум на півострові, де більшість жителів Криму висловилися за приєднання до РФ. Проте міжнародна спільнота визнала цей референдум незаконним і нелегітимним. 16 березня 2014 р. Росія офіційно анексувала Крим та Севастополь, порушивши міжнародне право, зокрема принципи територіальної цілісності та невикористання сили. Це призвело до загострення україно-російських відносин та введення низки санкцій проти РФ з боку Заходу [1].

Після анексії Криму Росія почала підтримувати сепаратистів на Сході України, постачаючи їм зброю та боєприпаси і здійснюючи пряме військове втручання. У 2014 р. проросійські сепаратисти проголосили створення «Донецької Народної Республіки» (ДНР) та «Луганської Народної Республіки» (ЛНР), захопивши частини Донецької та Луганської областей. Це призвело до зміни адміністративних кордонів. ДНР та ЛНР контролювали міста Донецьк, Луганськ, Горлівку та інші населені пункти.

Окупація частини Донбасу спричинила масштабну гуманітарну кризу та загибель тисяч людей. Це також створило серйозну загрозу безпеці України та всієї Європи. ДНР, з 2014 р. і дотепер, контролює східну частину Донецької області, включаючи Донецьк і Макіївку, тоді як західна частина області залишається під контролем України. ЛНР протягом 2014–2022 рр. контролювала східну частину Луганської області, включаючи Луганськ та Алчевськ, тоді як західна частина області залишалася під контролем України [2].

Зміни на українсько-російському кордоні внаслідок російської агресії мали значний вплив на безпеку України, спричинивши ослаблення її обороноздатності та збільшення ризику нового повномасштабного вторгнення з боку Росії. Вони також погіршили відносини між Україною та Росією, унеможлививши конструктивний діалог з питань безпеки.

Анексія Криму та окупація частини Донбасу стали грубим порушенням принципів територіальної цілісності та невикористання сили, основоположних принципів міжнародного права. Ці події можуть стати прецедентом для інших країн, які можуть спробувати силою змінити кордони своїх сусідів, що призведе до дестабілізації міжнародної системи та нових військових конфліктів.

У 2022 р. російські війська окупували Херсонську обл. на Півдні України, проте українські сили ведуть контрнаступальні дії. Частина Запорізької обл., включаючи Мелітополь, також перебуває під контролем російських військ, а Харківська обл. стала одним із основних напрямків агресії РФ у 2022 р. Українські сили успішно відбили більшість атак, зберігаючи контроль над Харковом та більшою частиною області [4].

Повномасштабна війна 2022 р. призвела до суттєвих змін на українсько-російському кордоні. Російські війська окупували частину Харківської,

Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганської областей, вчинивши численні воєнні злочини проти мирного населення та зруйнувавши багато міст і сіл. Мільйони людей стали переселенцями [3].

Наразі лінія кордону (лінія бойових дій) проходить по населених пунктах Харківської області: Тополі, Кам'янка, Петрівка, Новомлинськ, Дворічна, Лиман, Масютівка, Лиман, Орлянка, Кислівка, Табаївка, Берестове; Луганської області: Андріївка, Новогорівка; Донецької області: Роздолівка, Васюківка, Калинівка, Кліщіївка, Новоолександрівка, Новопокровське, Яснобродівка, Парасковіївка, Старомайорське; Запорізької області: Марфопіль, Дорожнянка, Мирне, Лугівське, Роботине, П'ятихатки; Херсонської області: Велика Лепетиха, Каховка, Кринки, Козачі Лагери, Олешки.

Ця війна значно погіршила безпекову ситуацію в Україні та Європі, підвищивши ризик застосування Росією ядерної зброї та маючи руйнівний вплив на світову економіку, що призвело до зростання цін на енергоносії та продовольство і загрози голоду в багатьох країнах. Кордон із Росією залишається складним напрямком та несе загрозу. У Харківській області йдеться про два напрямки: пункти пропуску «Липці» та «Вовчанськ». Там тривають заходи з недопущення просування ворога вглиб території. На інших ділянках регіону наразі ситуація стабільна.

Проте ми повинні бути готові до будь-якого розвитку подій, зокрема у напрямку Сумської області. Сили і засоби, які ворог тримає навпроти нашої території, свідчать про можливість спроби розширити зони бойових дій у будь-який момент.

Росія може вдатися до розширення зони бойових дій з метою розосередження сил і засобів України.

Міжнародна спільнота повинна вжити всіх необхідних заходів для зупинки війни в Україні, покарання злочинців та притягнення Росії до відповідальності за її дії.

Література:

1. Олександр Задорожній, Анексія Криму – міжнародний злочин: Монографія. URL: https://books.google.com.ua/books?id=ZE_7CgAAQBAJ
2. Андрощук О. В. Бойові дії на Донбасі у травні-серпні 2014// Енциклопедія історії України: Додатковий том. Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова редкол.) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.:«Наукова думка», 2021.
3. Головка В. Вторгнення. 2022. Широкомасштабна агресія Росії проти України / Володимир Головка; відп. ред. В. Смолій; Інститут історії України НАН України. Київ: Інститут історії України НАН України, 2023.
4. Детальний огляд фронту: мапа. URL: <https://deepstatemap.live/en>

*Євтушенко Ксенія Володимирівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Кравченко Наталія Борисівна,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ГІБРИДНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

Гібридна війна та гібридні загрози визначають багато сучасних тенденцій в еволюції миру та війни. Поняття гібридної війни ще не є чітко окресленим та визначеним. Гібридна війна - тип конфлікту, народжений змішуванням сил, засобів, методів і тактик конвенційної та іррегулярної війни. Більше того, з моменту її виникнення і до сьогоднішнього дня уявлення людей про гібридну війну суттєво змінилися [3]. Її можна визначити як новий підхід до ведення війни, який відрізняється від звичної нам, де використовується переважно військова сила.

З точки зору сучасного досвіду зрозуміло, що такий підхід не вичерпує всіх її проявів і типів. Гібридна війна як конфлікт ХХІ століття - це більш складний набір інструментів та засобів, що використовуються. Водночас гібридні війни недержавних і незаконних збройних формувань проти суверенних держав і легітимних збройних сил ще не повністю розкрили свій потенціал у сучасному світі.

Гібридна війна є інструментом агресії, що використовується державами та країнами, які прагнуть зберегти колоніальний порядок у світі, здійснити новий територіальний перерозподіл на користь контролю над глобальними ресурсами, визначення глобальних політичних акторів та дезінтеграції країн, що чинять опір, а також мілітаристськими державами, які прагнуть розширити свою сферу геополітичного впливу, вирішити територіальні суперечки силовим шляхом та реалізувати свої експансіоністські територіальні претензії. Ключовою особливістю гібридної війни є її асиметричний характер, коли держава протистоїть недержавним акторам, чії військові сили значно незбалансовані або застосовують радикально відмінні стратегії і тактики. Ці асиметричні методи і дії характеризують і невійськову сферу протистояння, оскільки гібридна війна - це збройний конфлікт, який ведеться шляхом поєднання невійськових і військових засобів із загальним ефектом. Однак, слід зазначити, що гібридна війна все ж не є тотожною поняттю «асиметрична війна» і є більш складною.

В умовах гібридної війни росії проти України особливо важливим є вибір стратегічних партнерів і союзників, за допомогою яких можна успішно протистояти агресії Кремля. Щоб вистояти у довготривалій гібридній війні, не

кажучи вже про перемогу, Україні необхідно зміцнювати свої безпекові та оборонні спроможності, забезпечувати економічний розвиток та залучати допомогу міжнародної спільноти. На даному етапі, Україна найбільше зацікавлена в інтернаціоналізації [2].

Сучасні конфлікти більше не вимагають суворого розмежування військових і невійськових зусиль, а також концентрації великих сил воюючими сторонами. Здебільшого вони навіть не оголошуються офіційно. Натомість, ці протистояння характеризуються неоголошеною війною, гібридними операціями, що поєднують військові та невійськові дії, а також невеликими силами, які націлені на критичну інфраструктуру противника [1]. Водночас, сучасна війна фокусується на розвідці та домінуванні в інформаційному просторі. Характерно, що в російській моделі сучасної війни роль невійськових методів у вирішенні міждержавних конфліктів - саме довготривала інформаційна кампанія є основою для насильницької реалізації інтересів росії за кордоном, а військові ресурси виділяються лише для військових [4].

Таким чином, при підготовці та здійсненні акту воєнно-політичної агресії проти України рф використала модернізований стратегічний підхід, в якому інформаційно-пропагандистська складова зайняла одну з домінуючих позицій. На момент початку гібридної агресії проти державного суверенітету і територіальної цілісності, Україна не була готова до масованої інформаційно-пропагандистської атаки в рамках воєнного конфлікту нової генерації. Контрзаходи, вжиті Україною в інформаційній сфері, були недостатніми, в той час як російська пропаганда стрімко еволюціонує у своїх формах і технологіях, має у своєму розпорядженні значні ресурси, що вимагає регулярного моніторингу та аудиту ефективності контрпропагандистських сценаріїв у розвинених демократичних країнах.

Література:

1. Torichnyi V., Biletska T., Rybshchun O., Kupriyenko D., Ivashkov Y., & Bratko A. Information and propaganda component of the Russian Federation hybrid aggression: Conclusions for developed democratic countries on the experience of Ukraine. *Trames Journal of the Humanities and Social Sciences*. 2021, 25(75/70), 3, 355–368.

2. Вейбел В. Росія маніпулює ЗМІ як засобом психологічної війни. *Per Concordiam*. 2016. С. 14–19.

3. Машовець М. К. Гібридна війна росії – виклик і загроза для Європи. Київ, 2016. 88 с. URL: <https://bit.ly/3ppWeBd>.

Маркітантов В., Рибщун О., Столяр Ю. Російська гібридна війна: від доктрини до тактики : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2018. 234 с.

*Дудар Анна Олегівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Хвіст Вікторія Олексіївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ МЗС УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ 24 ЛЮТОГО 2022 р.

Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 р., виявилось неочікуваним для більшості населення України, хоча відчуття небезпеки було присутнє протягом останніх місяців та стало переломним моментом в зовнішньополітичних пріоритетах нашої держави.

Міністерство закордонних справ України (МЗС) зосередило свої зусилля на кількох ключових напрямках, які мають критичне значення для національної безпеки, міжнародної підтримки та відновлення суверенітету і територіальної цілісності України. Серед основних напрямів діяльності МЗС після повномасштабного вторгнення пріоритетним стала, насамперед, міжнародна дипломатична підтримка, що в свою чергу передбачає дипломатичні переговори, організацію візитів, проведення міжнародних конференцій, форумів та самітів задля створення міжнародної коаліції підтримки України у боротьбі проти агресії росії. Український дипломатичний корпус докладає максимальних зусиль для створення та ефективного функціонування потужної коаліції на підтримку України.

Як показав початок війни, Україна являється важливим світовим партнером в забезпеченні продовольчої безпеки в багатьох регіонах світу. Проведення переговорів та забезпечення зернового коридору дало можливість уникнути катастрофічних наслідків для мільйонів людей з інших країн світу. Діяльність постійних представництв при ООН, ОБСЄ, Раді Європи, НАТО та інших міжнародних організаціях, дає можливість відстоювати інтереси України в міжнародних організаціях, лобіювати рішення, вигідні для України та координувати міжнародну допомогу, отримувати економічну підтримку.

Наступним важливим важелем міжнародної дії було задіяно введення та посилення санкцій проти росії, як один із дієвих механізмів впливу світової спільноти. МЗС являється ключовим учасником координації міжнародних санкцій, зокрема, проводить переговори з міжнародними партнерами щодо введення нових санкцій, моніторить виконання запроваджених обмежень, лобіює заборони на імпорту російських енергоносіїв, обмеження фінансових операцій та інші економічні санкції.

Без зовнішньої військової допомоги Україні не вистояти у війні проти росії,

потенціал якої надто великий, тому МЗС спрямовує свої зусилля на співпрацю з країнами партнерами щодо постачання зброї та військової техніки, тренування українських військових за кордоном, координує постачання гуманітарної допомоги та необхідних матеріалів для цивільного населення.

Безперечно важливим напрямом боротьби є протидія російській пропаганді, яка дезінформаційними вкидами в медіа-простір України та світу намагається розхитати суспільство всередині нашої держави та закласти сумніви в доцільності економічної, військової та гуманітарної допомоги, яка надходить від інших країн. Співробітники посольств та консульств України працюють в посиленому режимі, виконують важливі завдання з просування національних інтересів, консульської підтримки українських громадян за кордоном, евакуацію українців з небезпечних регіонів, надають юридичну та іншу підтримку. Дипломатичні служби організують переговори та зустрічі українських дипломатів та урядовців з представниками країн-партнерів для вирішення життєво важливих питань для України.

Міністерство закордонних справ використовуючи всеможливі міжнародні платформи добивається правосуддя та забезпечення прав людини. Збираються докази, документуються факти військових злочинів проти українських громадян на тимчасово окупованих та прифронтових територіях. Маріуполь, Буча, Ірпінь, Ізюм, Бахмут – цей перелік можна довго продовжувати – стали для всього світу прикладом злочинної діяльності російських військових. Всі вони документуються та будуть передані українськими дипломатами і правозахисниками до міжнародних судів та трибуналів для розслідування військових злочинів та злочинів проти людяності, належної оцінки та покарання злочинців.

Активна координація МЗС зусиль України з реформування та просування євроінтеграційних процесів з початком повномасштабного вторгнення не зупинилася, а навпаки посилилася. Міністерство закордонних справ працює над виконанням умов угод з Європейським Союзом, сприяє впровадженню європейських стандартів та практик в Україні, реформування внутрішніх структур, що в свою чергу включало підтримку процесу отримання статусу кандидата на вступ до ЄС.

Таким чином, Міністерство закордонних справ України відіграє ключову роль у захисті національних інтересів в умовах російсько-української війни та здійснює комплексну діяльність, спрямовану на забезпечення міжнародної підтримки, введення санкцій, залучення військової допомоги, протидію пропаганді, захист прав людини, консульську підтримку громадян та інтеграцію до європейських і євроатлантичних структур. Міністерство працює над зміцненням міжнародної позиції України та сприяє її інтеграції в європейські та світові структури, спрямовуючи зусилля на залучення міжнародної підтримки, зміцнення обороноздатності країни та протидію агресії з боку росії.

*Білошанка Мар'яна Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНОЮ МЕХАНІЗМІВ МІЖНАРОДНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ КРИЗ ТА КОНФЛІКТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Україна, опинившись у складному положенні через війну на своїй території, виявила велику вправність у використанні міжнародного партнерства для розв'язання криз та конфліктів. Міжнародна співпраця стала ключовим елементом стратегії України в боротьбі за територіальну цілісність, суверенітет та мирне врегулювання конфлікту. Ось як Україна використовує міжнародне партнерство у цілях мирного врегулювання.

Дипломатичний тиск та міжнародний рівень: Україна активно використовує своїх дипломатичних партнерів для залучення міжнародного тиску на агресора, представляючи свої інтереси на міжнародних форумах, включаючи ООН, Європейський Союз, НАТО та інші міжнародні організації. Це дозволяє Україні показати широкому світовому співтовариству образ агресора та залучити підтримку для своїх зусиль у вирішенні конфлікту.

Міжнародні дипломатичні формати: Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та іншими країнами в рамках різних дипломатичних форматів для розв'язання конфлікту, таких як Саміт миру.

Економічна та військова підтримка: Україна використовує свої міжнародні партнерства для отримання економічної та військової підтримки у боротьбі з агресією. Це включає надання військової допомоги, санкційний тиск на агресора та підтримку української економіки через міжнародні фінансові та економічні інституції.

Гуманітарна допомога та міжнародні медіа: Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами для забезпечення гуманітарної допомоги населенню, постраждалому від конфлікту, та використовує міжнародні медіа для розповсюдження своїх поглядів та отримання підтримки.

Загалом, Україна успішно використовує міжнародне партнерство як інструмент для розв'язання криз та конфліктів під час війни, залучаючи підтримку та сприяючи міжнародним зусиллям у вирішенні конфлікту та відновленні миру та стабільності. Українська дипломатія виявила велику міцність та стратегічність у протистоянні військовій агресії. Запровадженням різноманітних дипломатичних ініціатив та активним залученням міжнародної

підтримки, вона не лише зберігає міжнародний союз і співпрацю, але й посилює позиції на міжнародній арені. Захищаючи національні інтереси та відстоюючи територіальну цілісність, українська дипломатія демонструє рішучість та вміння діяти в умовах військового конфлікту, виходячи із стратегічних інтересів держави та народу.

*Алятін Миколай Святославович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ (1917-1921 рр.)

Відомо, що лише під час Першої світової війни, світ дізнався про існування незалежної Української держави та народження української дипломатії. Становлення зовнішньополітичної служби України тісно пов'язано з головними віхами нашого державотворення початку минулого століття. З першого дня існування уряду УНР – Генерального секретаріату (Другий універсал Центральної Ради від 16 липня 1917 р.) в його складі розпочало діяльність Генеральне секретарство з міжнаціональних справ, що ще тоді стало попередником сучасного українського зовнішньополітичного відомства.

1. 22 грудня 1917 р. Голова Генерального Секретаріату УНР Володимир Винниченко і Генеральний секретар з міжнаціональних справ Олександр Шульгин підписали законопроект «Про створення Генерального секретарства міжнародних справ». Саме цю дату в сучасній Україні взято за основу святкування Дня працівників дипломатичної служби.

2. Було встановлено обов'язки Генерального секретарства міжнародних справ, а саме: здійснення міжнародних зносин держави, охорона інтересів – українських громадян поза межами УНР.

3. «Батьком української дипломатії» був Олександр Шульгин – видатний громадський і державний діяч, який свого часу передбачав розвиток сьогоденних демократичних процесів, вдало ставив «діагнози» розпаду Радянського Союзу та існування і розвитку Об'єднаної Європи.

4. Розпочато активну роботу зі створення системи дипломатичної служби молодій Українській державі, яка б забезпечила їй повномасштабне входження до європейської та світової спільноти.

5. В січні 1918 р. Генеральне секретарство було перейменовано в Народне міністерство закордонних справ, на чолі якого був Олександр Шульгин.

6. Прийнятий 9 січня 1918 р. IV Універсал Центральної Ради проголошував державну незалежність України (без цього було юридично неможливо підписати Договір у Брест-Литовську з Центральними державами).

7. В Універсалі наголошувалося, що «з усіма державами, а саме: з Росією, Польщею, Австрією, Румунією, Туреччиною й іншими державами ми бажаємо жити в згоді й приязні, але ніяка з них не може вмішуватися в життя самостійної Української Республіки» .

8. Було відкрито низку посольств, консульств, місій, які представляли молоду незалежну країну в інших державах і міжнародних організаціях. Прапори багатьох зарубіжних країн майорили й над зарубіжними місіями і посольствами у Києві.

9. У 1917-1921 рр. Україна підтримувала міжнародні відносини з Німеччиною, Австрією, Угорщиною, Францією, Болгарією, Туреччиною, Фінляндією, Великобританією, США, Бельгією, Грецією, Данією, Естонією, Республіками Закавказзя, Італією, Латвією, Польщею, Румунією, Чехо-Словаччиною, Швецією, Швейцарією та ін. країнами.

10. В період першого українського державотворення в ХХ ст. сформувався й корпус українських дипломатів, вони відстоювали національні інтереси держави, яка тільки-тільки з'явилася на карті Європи.

11. У 1918-1921 рр. у країнах Європи та Азії функціонувало близько 70 закордонних дипломатичних та консульських установ УНР. Всього УНР мала свої представництва у 33 країнах світу, майже стільки ж держав відкрили у цей період свої дипломатичні місії у Києві.

12. Вдосконалення структури першого українського МЗС та законодавчої бази його діяльності відбулося за Міністра Дмитра Дорошенка.

13. У червні 1918 р. було прийнято «Закон про посольства і місії Української Держави», а в липні того ж року «Закон про українську консульську службу».

14. Перші вітчизняні Консульські курси – передвісник сучасної підготовки кадрів у Дипломатичній академії при МЗС України – розпочали діяльність ще в період Гетьманського уряду. З'їзди послів і глав українських дипломатичних місій увійшли в практику української зовнішньополітичної служби за часів Директорії УНР.

Висновки

1. Важливою складовою на початку минулого століття була діяльність вітчизняних дипломатів щодо захисту інтересів як молодої держави, так і своїх громадян, і саме ця традиція покладена в основу роботи сучасного МЗС України за кордоном.

2. У добу Директорії УНР завдяки зусиллям дипломатів із країн, де перебували українські полонені, було організовано їхнє повернення на Батьківщину, а при представництвах у Берліні, Відні та Римі існували військово-санітарні місії для військовополонених.

3. Виклики, що постали перед вітчизняною дипломатичною службою періоду Української революції 1917-1921 рр., зумовили потребу розроблення

методів ефективної міжнародної інформаційної діяльності та контрпропаганди, здатної забезпечити формування уявлення про Україну як про незалежну державу, що має глибоке історичне коріння, та є самостійним зовнішньополітичним гравцем.

4. Впродовж 1917-1921 рр. Українська дипломатична служба не лише постала як державний інститут, але й було закладено підґрунтя формування інструментарію публічної дипломатії та її складової частини – культурної дипломатії, поглиблене дипломатією української еміграції під час перебування України у складі СРСР та відроджене й розширене сучасною дипломатичною службою нашої країни.

Література:

1. Матяш І. Українська дипломатична служба 1917-1921 рр.: формування інструментарія публічної й культурної дипломатії. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/184520/06-Matiash.pdf?sequence=1>

2. Кудряченко, А.І. (2010) Дипломатична еліта. In: Політичний клас у сучасній Україні: специфіка формування, тенденції розвитку: [монографія] / Ф.М. Рудич [та ін.]; заг. Ред. Ф.М. Рудич; Ін-т політ. і етнонац. Дослідж. ім. І.Ф. Кураса НАН України. К.: Парламент. Вид-во, с. 153-184.

*Михайленко Анастасія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

Сьогодні ми стоїмо перед викликом, який безпосередньо стосується української дипломатії – викликом сучасних геополітичних реалій. Саме у цьому контексті хочу розглянути суспільну та політичну роль української дипломатії та її вплив на сучасний світ.

Передусім, важливо відзначити, що Україна знаходиться у складному геополітичному положенні, яке визначається її географічним розташуванням, історичними подіями та сучасними викликами. Наша країна має стратегічне значення для багатьох держав, що виявляється у великому інтересі до подій, що відбуваються на нашій території.

Українська дипломатія в сучасному світі зосереджена на кількох ключових аспектах. По-перше, це збереження та зміцнення міжнародної підтримки в контексті окупації та агресії з боку Російської Федерації на території України. Наша дипломатія активно співпрацює з партнерами по всьому світу для

забезпечення міжнародної підтримки та впровадження санкційного тиску на агресора.

По-друге, українська дипломатія працює над зміцненням міжнародного партнерства та розвитку дружніх відносин з іншими країнами. Наша країна активно взаємодіє з Європейським Союзом, НАТО, Організацією Об'єднаних Націй та іншими міжнародними організаціями з метою спільного забезпечення міжнародної безпеки та стабільності.

Одним із ключових досягнень української дипломатії було підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 р., що відкрило нові можливості для економічного та політичного співробітництва з країнами Європейського Союзу.

Проте, на жаль, сучасна українська дипломатія також зіткнулася з численними викликами та перешкодами. Широкомасштабна агресія Росії залишається серйозною загрозою для національної безпеки та стабільності.

Необхідно також відзначити важливість міжнародної дипломатії для розв'язання глобальних проблем, таких як кліматичні зміни, боротьба з тероризмом та розповсюдження ядерної зброї. У цих питаннях Україна активно бере участь у міжнародних ініціативах та співпрацює з іншими державами для досягнення спільних цілей.

На завершення, хочу підкреслити, що сучасна українська дипломатія відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки, сприяє зміцненню міжнародного партнерства та впровадженню важливих реформ у країні. Проте, перед нами стоять великі виклики, і лише шляхом спільних зусиль ми зможемо досягти стабільності та процвітання.

Література:

1. Петренко З. Єврорегіони в системі транскордонного співробітництва України. К., 2022.
2. Косарева Л. Економічний форум у Львові: Від союзу країн – до союзу регіонів. Дзеркало тижня. 2002. № 39 (414). 12-18 жовтня.

*Юрченко Владислава Юрївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ В ЧАСИ ВИПРОБУВАНЬ.

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Українська дипломатія в часи випробувань, що впливає з війни в Україні через російську агресію, переживає складні виклики та зміни. У сучасних реаліях

робота дипломатії в Україні є надзвичайно важливою і вимагає від дипломатичних представників великої відповідальності, професіоналізму та стратегічного мислення.

Дипломатичні зусилля спрямовані на захист територіальної цілісності, суверенітету та незалежності України, забезпечення безпеки нації та допомогу у врегулюванні військового конфлікту. Дипломати активно співпрацюють з міжнародними партнерами та організаціями з метою залучення підтримки для України, осуду агресії та відновлення миру.

Українська дипломатія веде активну роботу на міжнародній арені для залучення уваги до ситуації в Україні, відстоює позицію держави в рамках міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС, НАТО тощо, та сприяє формуванню єдиної міжнародної позиції у питанні підтримки України. Дипломатичні українські кадри ведуть переговори з партнерами для забезпечення підтримки у відновленні миру та стабільності на сході України, у вирішенні гуманітарних питань та забезпеченні захисту прав людини.

Умови війни вимагають від дипломатів великої гнучкості, глибокого знання міжнародного права, вміння вести переговори та домовлятися, а також стратегічного мислення для захисту національних інтересів. Вони працюють на підвищення міжнародного сприйняття України як миру, демократії та прав людини, збереження та зміцнення міжнародних партнерств та підтримки України у боротьбі з агресією. Сучасна дипломатія в Україні працює на утвердження позиції країни у світі як незалежна держава, яка дотримується демократичних цінностей та правових норм, та має на меті побудову мирного, стабільного та процвітаючого суспільства.

Українська дипломатія в часи випробувань виявляє велику витримку, волю та рішучість у ставленні до складних міжнародних викликів та конфліктів. Дипломатичні зусилля спрямовані на зміцнення позиції України як суверенної держави, що має право на самовизначення та незалежне майбутнє.

Важливо врахувати й інші аспекти, на яких будується та розвивається сучасна дипломатія:

1. Роль Української дипломатії в часи випробувань полягає в захисті національних інтересів країни на міжнародній арені та забезпеченні її безпеки та суверенітету.

2. Українські дипломати активно співпрацюють з міжнародними партнерами для забезпечення подолання політичних криз, конфліктів та врегулювання зовнішньополітичних викликів.

3. Дипломатичні українські кадри мають великий досвід у співпраці з міжнародними організаціями для налагодження міжнародних партнерств та підтримки українських інтересів у світі.

4. Українська дипломатія активно працює на сприяння міжнародного сприйняття України як сильної та незалежної держави, що впроваджує демократичні цінності та дотримується міжнародних стандартів.

5. Важливим завданням української дипломатії є протидіяння агресії та загрозам з боку сусідніх країн, забезпечення безпеки національних кордонів та підтримка мирного вирішення конфліктів.

6. Українські дипломати демонструють високий професіоналізм, міжнародну ерудицію та готовність до співпраці для зміцнення міжнародного статусу України та її відомства на міжнародній арені.

Література:

1. Українська дипломатія. Генерална дирекція з обслуговування іноземних представництв. URL: https://gdip.com.ua/pages/view/prezentatcyu_dvadctyat_chetvertogo_vipusku_naukovogo_schorchnika_ukrana_diplomaticzna

Українська дипломатія на перехресті епох. URL: <https://mfa.gov.ua/news/5998-ukrajinsyka-diplomatija-na-perehresti-jepoh>

Майоров Назар Ігорович,
*студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ, ВИКЛИКИ, СТРАТЕГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний контекст.

Українська дипломатія переживає один із найскладніших періодів у своїй історії. З початком повномасштабної російської агресії у 2022 р. перед українськими дипломатами постали нові виклики, пов'язані з:

– Захистом суверенітету та територіальної цілісності України: Російська війна проти України є головним викликом для української дипломатії. Дипломати мають постійно працювати над тим, щоб заручитися підтримкою інших країн у протидії агресору.

– Протистоянням російській пропаганді: Росія веде активну пропагандистську кампанію, спрямовану на дискредитацію України та виправдання своєї агресії. Українським дипломатам доводиться постійно боротися з цією пропагандою.

– Мобілізацією міжнародної підтримки: Україна потребує допомоги інших країн для того, щоб вистояти у цій війні. Дипломати мають постійно працювати над тим, щоб Україна отримала цю допомогу.

Виклики.

Внутрішні проблеми: внутрішні проблеми України, такі як корупція та політична нестабільність, також ускладнюють роботу дипломатів.

Відсутність досвіду: Україна – молода держава, і її дипломатична служба не має такого досвіду, як у дипломатичних служб інших країн.

Стратегії.

Активна дипломатія: Українська дипломатія має бути активною та ініціативною. Дипломати повинні постійно спілкуватися з колегами з інших країн, пояснювати їм позицію України та шукати шляхи для вирішення конфлікту.

Міжнародна кооперація: Україна має максимально використовувати можливості міжнародних організацій, таких як ООН, ОБСЄ та ЄС, для захисту своїх інтересів.

Публічна дипломатія: Українська дипломатія має бути спрямована не лише на уряди інших країн, але й на їхні суспільства. Дипломати повинні доносити до людей правду про війну в Україні та про те, що відбувається в країні.

Перспективи.

Перспективи української дипломатії багато в чому залежать від ходу війни. Якщо Україні вдасться перемогти Росію, то її дипломатичні позиції значно зміцняться.

Однак, навіть у разі перемоги, українській дипломатії доведеться ще довго працювати над тим, щоб відновити імідж України та повернути довіру міжнародної спільноти.

Завдання.

Захист суверенітету та територіальної цілісності України: це головне завдання української дипломатії. Дипломати повинні постійно працювати над тим, щоб Україна залишалася незалежною та суверенною державою.

Інтеграція України до Європейського Союзу та НАТО: це одне з найважливіших стратегічних завдань України. Дипломати повинні докласти всіх зусиль, щоб Україна стала членом цих організацій.

Відновлення економіки України: після закінчення війни Україні буде потрібна допомога міжнародної спільноти для відновлення економіки. Дипломати повинні постійно працювати над тим, щоб Україна отримала цю допомогу.

Висновок:

Українська дипломатія має великий потенціал.

Завдяки своїй активності, креативності та професіоналізму українські дипломати можуть зробити значний внесок у захист інтересів України та забезпечення її мирного та щасливого майбутнього.

Література:

1. Сайт Міністерства закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/ua>
2. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/en/>

Ігнатенко Анна Дмитрівна,
студентка, спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: *Мірошніченко Валентина Іванівна,*
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ДИПЛОМАТІЯ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Російська агресія в сучасному світі стала предметом глибокого занурення для дипломатичних зусиль. Це явище викликає серйозні турботи щодо міжнародної стабільності та мирного співіснування держав. Саме тому дипломатія, як ключовий інструмент вирішення міжнародних конфліктів, набуває нових вимірів та відповідальностей. У цьому есе аналізується вплив російської агресії на сучасну дипломатію, визначаючи стратегічні виклики та можливості, які вона породжує для міжнародних відносин.

Російська агресія створює ряд викликів для дипломатії. По-перше, вона підриває принципи міжнародного права та суверенітету держав, що є основоположними принципами дипломатії. По-друге, вона нарощує напругу в регіоні та змушує держави шукати нові шляхи врегулювання конфлікту. По-третє, російська агресія підштовхує до формування міжнародних коаліцій та альянсів для протистояння загрозі. Ці виклики вимагають від дипломатії незвичайної витримки та стратегічного мислення.

Хоча російська агресія є складним викликом, вона також відкриває нові можливості для дипломатії. По-перше, це можливість для міжнародних партнерів згуртуватися та продемонструвати свою силу та рішучість у відстоюванні міжнародних стандартів. По-друге, це можливість для розвитку нових механізмів міжнародного співробітництва та безпеки, спрямованих на запобігання подібним конфліктам у майбутньому. По-третє, це можливість для дипломатії зробити крок у напрямку створення більш прозорих та ефективних міжнародних структур, що контролюють дотримання міжнародного права. Ефективність дипломатичних зусиль у контексті російської агресії залежить від кількох ключових чинників. По-перше, важливо мати чітку стратегію співробітництва між державами та міжнародними організаціями для ефективного протистояння загрозі. По-друге, дипломатія повинна активно використовувати інструменти міжнародного права та міжнародних санкцій для зміцнення своєї позиції. По-третє, важливо підтримувати міжнародну співпрацю та обмін інформацією для ефективного реагування на загрозу російської агресії.

Також поживається дискусія навколо того, як називати російсько-українську війну. Експерти наголошують, що «в дипломатії вирішальне значення має точність формулювань. Важливо, щоб правильні формулювання

використовувалися під час переговорів, у мові дипломатичних документів, спільних заявах і позиціях, деклараціях тощо» [2].

Міжнародні організації, такі як ООН, Європейський союз та НАТО, відіграють важливу роль у вирішенні міжнародних збройних конфліктів, сприяючи дипломатичним зусиллям та координації міжнародних заходів. Це стосується широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України. Держави-члени цих організацій мають спільно діяти на дипломатичній арені для забезпечення міжнародної стабільності та зміцнення миру.

Отже, російська агресія ставить перед сучасною дипломатією важливі завдання та виклики, але водночас вона відкриває нові можливості для зміцнення міжнародного співробітництва та миру. Ефективна дипломатія, спрямована на захист міжнародного правопорядку та принципів міжнародного співтовариства, є важливим інструментом у протистоянні з російською агресією.

Література:

1. Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-04/NATO-ES-stiykist-59383.pdf>

2. Макеєв О. Вага слова у дипломатії: чому війну важливо називати війною. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/05/14/7214943/>

Основенко Марія Андріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

МИСТЕЦТВО ВЕДЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВОЄННОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЧАСИ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

«Вогонь війни так чи інакше обпалив кожен український регіон, майже кожну домівку, майже кожну сім'ю. Але цей вогонь також спалив мости з минулим... У цьому вогні згоріло слово «неможливо». З лютого 2022-го дипломатична команда Президента Володимира Зеленського працює у режимі воєнної дипломатії – виснажливому та ризиковому, зухвалому, але продуманому, змінюючи правила дипломатичної гри».

Дмитро Кулеба, міністр закордонних справ України

Початок воєнній дипломатії України поклав Президент В. Зеленський буквально з перших годин повномасштабного вторгнення. Його телефонні розмови, заяви спершу здавалися зовнішнім спостерігачам занадто різкими,

контroversійними, вони порушували стереотипи – але зрештою вони дали свій результат. [1]

Українська дипломатія причетна до таких важливих рішень та процесів, як формування та утримання міжнародної коаліції на підтримку України, оборонних коаліцій, початок перемовин про двосторонні гарантії з країнами Заходу, старт процесу руху України до ЄС, відміна квот ЄС для багатьох товарів/послуг, звільнення полонених, зернова угода (до виходу РФ), судові процеси у міжнародних судах та інших. [2]

Чим воєнна дипломатія відрізняється від дипломатії мирного часу, окрім того, що дипломати починають вільно оперувати аббревіатурами військової сфери?

За два роки ми сформулювали для себе сім принципів воєнної дипломатії. Усі вони були вироблені, як то кажуть, не від хорошого життя. Але вони працюють. [1]

Перший принцип – це **впертість**. Там, де класичний дипломат мирного часу, почувши «ні» декілька разів, давно зупинився би і відклав ці переговори – дипломат воєнного часу не має такого права.

Він має битися доти, доки не отримає відповідь «так».

Другий принцип: **не боятися ставити друзів у незручне становище**.

Якщо ціна вашого виживання – це витягнути друзів із зони комфорту, то вам потрібно це робити. Якщо не працює дружня тиха розмова за зачиненими дверима, потрібно з друзями говорити відверто і за присутності інших. Доти, поки не буде результату.

Третій принцип – **непотрібність «плану Б»**.

Непотрібність «плану Б» полягає не в тому, що ви дурні й не придумали собі резервний план. Просто воєнна дипломатія передбачає, що ви або *досягаєте результату*, або вам кінець. [3]

Четвертий принцип – це **максимальне стиснення часу для ухвалення рішень**.

Класична дипломатія передбачає максимальне проведення питань через усі фільтри. І краще хай рішення трошки затримається, «вилежиться». Може, зміняться обставини, виникнуть додаткові фактори.

П'ятий принцип – це **гнучкість рішень у стилі «меню»**.

Воєнна дипломатія вимагає мистецтва поєднання жорсткості, принциповості та гнучкості.

Шостий принцип воєнної дипломатії можна назвати так: **«усі говорять з усіма»**.

У країні, яка перебуває у війні, усі – від найвищих посадовців до секретарок і помічників – мають говорити зі своїми відповідниками в країнах, з якими треба вирішувати те чи інше питання. [4]

І сьомий принцип – це **чіткість, прямота висловлювань, доречних у конкретному контексті**.

У часи війни краще виглядати незграбно, ніж говорити так, що твої слова не матимуть ефекту.

МЗС України підбило підсумки воєнної дипломатії 2022-2023 років, ключові результати дипломатичних зусиль та події дипломатичного шляху України від початку повномасштабного вторгнення. [5]

«Україна перевиайшла дипломатію», – зазначила міністерка закордонних справ Німеччини Анналена Бербок на Конференції послів України 22 грудня 2022 р. Ці слова означають, що у час повномасштабної війни українські дипломати працюють в особливому режимі воєнної дипломатії.

Отже, виклики воєнного часу вимагають від дипломатії особливо інтенсивної роботи та нових методів для досягнення результатів. Тому українська дипломатія переосмислила правила гри, які рухають країну до мети, – перемоги над ворогом у боротьбі за справедливість та людські життя.

Попри всі труднощі, Україна разом із партнерами побудувала глобальну коаліцію на свою підтримку у протистоянні російській агресії, залучила та продовжує залучати безпрецедентну за масштабом військову допомогу партнерів, впевнено йде до вступу в ЄС, підтримує світову продовольчу безпеку, посилює санкційний тиск та ізоляцію держави-агресора, бореться за справедливість.

Навіть у часи повномасштабної війни ми відкриваємо нові горизонти у світі для української держави, бізнесу та громадян, розширюємо дипломатичну присутність та залучаємо інвестиції для розвитку нашої країни.

Література:

1. Як війна змінила правила спілкування України з міжнародними партнерами. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/04/15/7183807/>

2. Звіт з діяльності воєнної дипломатії. URL: https://wartimediplomacy.mfa.gov.ua/?fbclid=IwAR0m-ogJo-r9k4_7UPDHWUIK4PgoTHygSl6HsOVPT3JF6Lgd_iQa_t2GgJQ

3. Українська воєнна дипломатія: мистецтво неможливого. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3805010-ukrainska-voenna-diplomatia-mistectvo-nemozlivogo.html>

4. Дипломатія воєнного часу: оцінка «чотири з плюсом». URL: <https://prismua.org/scorecards2022/>

5. Зовнішній фронт. Як українська дипломатія працює під час війни з Росією. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/vneshniy-front-ukrainskaya-diplomatiya-rabotaet-1656539404.html>

*Клименко Костянтин Вікторович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ДИПЛОМАТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ: ВИКОРИСТАННЯ «М'ЯКОЇ» ТА «ТВЕРДОЇ» СИЛИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

Дипломатичні інструменти використання «м'якої» та «твердої» сили в забезпеченні національних інтересів держави у сучасному світі виявляються ключовими в контексті змінюваної міжнародної арени. Забезпечення безпеки, захисту економічних і політичних інтересів, а також просування культурного впливу стають складнішими завданнями в умовах геополітичних напруг та конфліктів. Основні принципи дипломатії та стратегії змінюються, віддзеркалюючи сучасні реалії.

У цьому контексті важливо розглянути як «м'яку», так і «тверду» силу як ключові компоненти дипломатичних зусиль. «М'яка» сила, виявляючи вплив через культурну, економічну та гуманітарну дипломатію, створює основу для сприйняття країни у світовому співтоваристві, в той час як «тверда» сила, включаючи військову діяльність та санкції, може забезпечити захист національних інтересів у критичних ситуаціях.

У даній статті будуть розглянуті основні фактори використання «м'якої» та «твердої» сили в дипломатичній діяльності, їхній взаємозв'язок, а також важливість координації цих інструментів для досягнення національних цілей у сучасному світі. Розуміння цих аспектів є критичним для розвитку ефективної зовнішньої політики та забезпечення національної безпеки і процвітання.

1. «М'яка» сила включає в себе різноманітні методи, такі як культурна дипломатія (розповсюдження мови, літератури, мистецтва), економічна дипломатія (торгівля, інвестиції, торговельні угоди) та гуманітарна допомога (медична допомога, рятувальні операції під час криз). Ці інструменти можуть збільшувати вплив країни без прямого використання сили.

2. «Тверда» сила включає в себе військову діяльність, використання санкцій та інші форми примусу. Вона може використовуватися для захисту національних інтересів, вирішення конфліктів або відстоювання важливих геополітичних позицій.

3. Дипломатична стратегія часто полягає в збалансованому використанні «м'якої» та «твердої» сили в залежності від конкретних обставин. Це може включати в себе поєднання дипломатичних переговорів, економічного тиску та військової загрози для досягнення мети.

4. «М'яка» сила може сприяти підтримці стабільності та міжнародного співробітництва, створюючи позитивний образ країни та залучаючи інших до спільних проектів та ініціатив.

5. Використання «твердої» сили може призвести до ескалації конфлікту та має ризики втрати життів та руйнування. Однак вона може бути ефективним засобом захисту національних інтересів у випадках, коли інші методи не працюють.

6. Успішна реалізація дипломатичних цілей часто вимагає комплексного підходу, який включає в себе використання різних інструментів, починаючи від дипломатичних переговорів і закінчуючи військовими діями.

7. Зміна міжнародного порядку та геополітичних викликів може вимагати перегляду стратегій використання дипломатичних інструментів та розвитку нових підходів до досягнення національних цілей.

Висновки:

Дипломатичні інструменти, включаючи в себе як «м'яку», так і «тверду» силу, виявляються важливими складовими сучасної зовнішньої політики країн, спрямованими на забезпечення їхніх національних інтересів. «М'яка» сила, яка виявляється через культурну, економічну та гуманітарну дипломатію, створює можливості для розширення впливу та сприяє співпраці та взаєморозумінню між націями. Водночас, «тверда» сила може бути використана для захисту національних інтересів у випадках загрози безпеці або агресії.

Важливою є вмiла координація цих інструментів для досягнення комплексного підходу до дипломатичних цілей. Такий підхід дозволяє країнам використовувати найефективніші засоби в залежності від конкретних обставин і завдань. Забезпечення балансу між «м'якою» та «твердою» силою стає ключовим аспектом успішної дипломатії у сучасному світі.

Отже, розуміння та використання дипломатичних інструментів, включаючи «м'яку» та «тверду» силу, є необхідними для досягнення національних цілей, збереження міжнародного миру та сприяння стабільності на світовій арені. Розвиток та удосконалення цих інструментів відбиває необхідність адаптації до сучасних викликів та змін у міжнародній політиці з метою забезпечення безпеки та процвітання країн.

Література:

1. Процюк М. Публічна так культурна дипломатія як засіб «м'якої сили» України: запозичені моделі, реальні кроки та стратегічні пріоритети. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2016. Вип. 23(2). С. 21–28.

2. Фесик О. Категорія «м'яка сила» у дослідженнях міжнародних відносин. Науковий вісник Одеського національного економічного університету, 2015, № 11. С. 196–209.

*Коновальчук Ліна Ваганівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Стрілець Василь Васильович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ «НЕУРЯДОВИХ АКТОРІВ» ДИПЛОМАТІЇ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Агресія РФ проти України не лише прискорила ерозію міжнародного порядку, але й сприяла падінню довіри до міжнародних організацій. Суперечлива діяльність деяких важливих неурядових організацій та послідовне ігнорування РФ міжнародного права можуть ще більше знизити довіру до міжнародних інституцій.

Стовпами демократичного громадянського суспільства є неурядові організації, особливо ті, що діють на міжнародному рівні. У контексті російської агресії чимало суперечок викликала діяльність міжнародних неурядових організацій, зокрема найстарішої з них – Міжнародного Комітету Червоного Хреста (далі – МКЧХ), який звинувачували у недостатній участі в допомозі Україні та нерозумінні специфіки цієї війни. Критика на адресу МКЧХ пояснюється виключно високими очікуваннями від МКЧХ як нейтрального посередника із великою репутацією і найбільшим досвідом допомоги людям під час збройних конфліктів, а також прагненням застерегти від помилок та відходу від принципу нейтральності [1].

З ще більшим розчаруванням в Україні сприйняли звіт Amnesty International (AI), однієї з найбільших і найвпливовіших міжнародних правозахисних громадських організацій, опублікований 4 серпня 2022 р. [2]. Цей документ, який викликав бурхливий резонанс. По суті, цей документ служить інтересам РФ, легітимізуючи її наратив, згідно з яким присутність українських військових на цивільних об'єктах є причиною нападів на них. Російська пропаганда використала звіт AI, щоб посилити цей наратив і таким чином виправдати атаки на цивільну інфраструктуру.

Наслідки війни можуть не лише поглибити кризу авторитету міжнародних організацій, як урядових, так і неурядових. Крім того, ослаблення міжнародних інституцій також означає підвищення ймовірності виникнення або відновлення регіональних конфліктів. Така ситуація мала місце після закінчення холодної війни, логіка якої гарантувала значну стабільність міжнародного порядку. Випадок AI також пожвавив дискусію щодо ступеня та масштабів російського впливу на Заході, який нарощувався та зміцнювався роками.

Разом із тим слід зазначити, що неурядові організації борються з недугами, характерними для багатьох великих таких організацій сьогодні: надмірна

централізація, ігнорування реалій, домінування ідеології над змістовними компетенціями, корпоративна модель організаційної культури, а також все більш сумнівні неупередженість – яка за визначенням повинна характеризувати цей тип установи. Але в той же час, звісно, не можна недооцінювати роль міжнародних неурядових організацій. Більшість з них виступають надійними джерелами гуманітарної допомоги, захисту прав людини та моніторингу виконання міжнародних норм. Наприклад, «Лікарі без кордонів» були однією з перших неурядових медичних гуманітарних організацій, які почали працювати в Україні. Також варто згадати міжнародну громадську організацію Oxfam яка активно працює над наданням медичної та гуманітарної допомоги постраждалим від війни, яку веде РФ проти України. Ця організація забезпечує невідкладну, життєво необхідну допомогу та щоденний захист у різноманітних сферах: водопостачання та санітарія, притулок, харчування, фінансування, правова допомога (включаючи ризики стати жертвами торгівлі людьми та гендерного насильства), психологічна допомога. Ці організації забезпечують необхідну підтримку постраждалим, документують порушення прав людини та воєнні злочини, сприяють евакуації та наданню медичної допомоги. Їхня діяльність є критично важливою.

Література:

1. Назарчук І. Війна Росії проти України: за що критикують Міжнародний комітет Червоного Хреста і яка реакція організації [Електронний ресурс] / Ірина Назарчук // Радіо Свобода. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-chervonyy-khrest-rosiya-ukrayina/31780779.html>.

2. Особливості діяльності міжнародних організацій щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб в Україні / Г. Луцишин, Я. Завада // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. - 2021. - Вип. 37. - С. 170-177. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2021_37_22

3. Ізвозікова А. Amnesty International [Електронний ресурс] / Анастасія Ізвозікова // Суспільне Новини. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/268741-amnesty-international-pereprosila-za-strazdana-ta-gniv-ale-ne-vidmovilasa-vid-svoih-visnovkiv/>.

Сермова Анастасія Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ЗМІЦНЕННІ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ

Українська діаспора відіграє ключову роль у сприянні міжнародному визнанню та підтримці України, а також у розвитку взаєморозуміння та співпраці

з іншими країнами. Це група людей, що проживає за межами кордонів України, але залишається зв'язаною зі своєю батьківщиною через культурні, соціальні та історичні зв'язки. Діаспора виступає не лише як важлива складова української громадянської та культурної ідентичності, а й як важливий фактор у формуванні зовнішньої політики України та у зміцненні її міжнародного статусу.

1. Діаспора допомагає Україні створювати мережу міжнародних зв'язків та партнерств, сприяючи розвитку дипломатичних зв'язків та обміну ідеями між країнами.

2. Вона активно працює над підвищенням обізнаності про українські справи та проблеми серед світової громадськості шляхом розміщення інформації у ЗМІ та соціальних мережах.

3. Діаспора має можливість лобіювати інтереси України на різних міжнародних форумах та зустрічах, виступаючи як важливий голос з позицій країни.

4. Розвиток культурного обміну з іншими країнами сприяє взаєморозумінню та толерантності між народами, поглиблює міжкультурний діалог та сприяє міжнародній гармонії.

5. Діаспора активно залучає увагу міжнародних ЗМІ до українських питань та подій, створюючи у світовій громадськості більш об'єктивне уявлення про ситуацію в Україні.

6. Підтримка економічного розвитку України через інвестиції та торгівлю з іншими країнами сприяє зміцненню міжнародної підтримки та взаємовигідним партнерствам.

7. Діаспора організовує культурні та освітні заходи, такі як фестивалі, концерти, виставки та лекції, що сприяють популяризації української культури та мови у світі.

8. У разі конфліктів або криз українського суспільства, діаспора забезпечує міжнародну підтримку, виступаючи за мирне врегулювання ситуації та захист прав людини.

9. Діаспора використовує свої ресурси та контакти для сприяння міжнародному розумінню українських цінностей та ідеалів, висвітлюючи унікальні аспекти української культури та історії.

10. Вона є важливим мостом між Україною та іншими країнами, допомагаючи зміцнювати міжнародні стосунки та співпрацю, яка є важливою для міжнародної стабільності та розвитку.

Висновок:

Українська діаспора відіграє надзвичайно важливу роль у сприянні міжнародному визнанню та підтримці України, а також у розвитку взаєморозуміння та співпраці з іншими країнами. Її активна діяльність у культурній, політичній, економічній та гуманітарній сферах сприяє зміцненню міжнародної підтримки, розвитку дипломатичних відносин та встановленню

партнерських відносин з іншими країнами. Зусилля української діаспори зберігають культурний та історичний зв'язок з батьківщиною, сприяють вирішенню економічних та соціальних проблем та втілюють в себе прагнення до миру, співпраці та взаєморозуміння на міжнародному рівні.

Література:

1. Українська громада в країнах світу. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobotnictvo/zakordonni-ukrayinci/ukrayinska-gromada-v-krayinah-svitu>
2. Міністерство культури України. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2014/diasp-i-zhevch.Pdf

Гончаренко Марія Віталіївна,
*студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

Гуцол Наталія Миколаївна,
*студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ВИЗВОЛЕННІ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ З РОСІЙСЬКОГО ПОЛОНУ

Дипломатія – засіб здійснення зовнішньої політики, внутрішнього регулювання держави, народної дипломатії, що являє собою сукупність невоєнних практичних заходів, прийомів і методів, застосовуваних з урахуванням конкретних умов і характеру розв'язуваних задач; офіційна діяльність глав держав і урядів, міністрів закордонних справ, відомств іноземних справ, дипломатичних представництв за кордоном та державі, делегацій, представництв народної дипломатії на міжнародних конференціях із захисту прав та інтересів держави, його установ і громадян за кордоном та у державі.

24 лютого 2022 р. Росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, що призвело до широкомасштабних бойових дій по всій країні. Військові потрапляють у полон під час бойових зіткнень, при захопленні ворожими силами їхніх позицій або в результаті оточення і здачі під час інтенсивних боїв. Полон також може статися через пошкодження техніки або поранення, які унеможливають подальший опір. Тисячі українських захисників були обміняні, але ще більше ще досі залишаються терпіти умови «русского мира»

Прикладами прекрасної роботи СБУ є численні обміни військових, яких повертають на батьківщину та надають всю необхідну допомогу. Впродовж 2022 р., після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, відбулося декілька обмінів. Наприклад, 21 вересня 2022 р. відбувся обмін, у рамках якого було звільнено понад 200 українських військових, включаючи командирів полку «Азов». В обмін Росія отримала Віктора Медведчука, українського політика та бізнесмена, який мав тісні зв'язки з російським керівництвом. Інший значний обмін стався у грудні 2022 р., коли було звільнено 64 українських військових, а також американського громадянина, утримуваного на окупованих територіях.

На даний момент відомо імена багатьох звільнених захисників наприклад, у вересні 2022 р., у рамках одного з найбільших обмінів військовополоненими, були звільнені командири полку «Азов», які обороняли Маріуполь та завод «Азовсталь». Після тривалих боїв та здачі в полон, ці військові провели кілька місяців у російському ув'язненні. Їх звільнення стало можливим завдяки зусиллям української дипломатії та міжнародних посередників, Богдан Кротевич, начальник штабу полку «Азов», був одним із тих, хто потрапив у російський полон під час оборони Маріуполя. Він був звільнений у вересні 2022 р. разом із іншими бійцями «Азову». Його історія полону та звільнення стала символом стійкості та мужності українських захисників.

Зазвичай контакт із російською стороною встановлюється через дипломатичний канал або за участю посередників, таких як міжнародні організації або треті країни. Українська сторона може висловити бажання обміну військовополоненими та почати переговори з Росією з цього питання. Під час переговорів сторони визначають списки військовополонених, які можуть бути обмінені. Це включає визначення чисельності та осіб, які підлягають обміну, а також умов їхнього звільнення. Сторони займаються підготовкою до обміну, включаючи організацію та забезпечення безпеки маршрутів обміну, участь міжнародних посередників (якщо такі присутні), підготовку медичних та гуманітарних заходів. Після обміну сторони можуть надавати супровід та медичну допомогу звільненим особам, здійснювати моніторинг їхнього стану та дотримання прав людини.

Українська дипломатія відіграє ключову роль в організації та проведенні обмінів військовослужбовців, забезпечуючи переговори з російською стороною та залучаючи міжнародних посередників для досягнення домовленостей. Дипломатичні канали дозволяють підтримувати постійний контакт з Росією та забезпечують прозорість і безпеку процесу обміну. МЗС України активно залучає міжнародні організації, такі як ООН та Червоний Хрест, для моніторингу умов утримання полонених та захисту їхніх прав. Українські дипломати також працюють над приверненням міжнародної уваги до питання військовополонених, що допомагає посилити тиск на Росію та сприяє швидшому звільненню полонених. Крім того, дипломатія координує зусилля різних державних органів України, забезпечуючи комплексний підхід до питання обміну.

Література:

1. Матвієнко В. Дипломатія. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. с. 214.
2. Кравець Є. Я. Атестація військовослужбовців. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 1 : А – Г. 672 с.
3. Герасимов О. Полон і обмін: Українські військовослужбовці в умовах війни. К: Видавництво «Дух і Літера», 2023.
4. Лавренюк, Андрій. «Зворотний шлях: Історії звільнених з полону». Харків: «Фоліо», 2023.

***Груба Кароліна Олександрівна,**
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Асатуров Сергій Константинович,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

САНКЦІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ У ВІЙНІ ПРОТИ РФ

Санкційний тиск на рф – один із ключових чинників майбутньої перемоги України у війні за свободу та незалежність. Саме тому українська держава надає надзвичайного значення системній та ефективній боротьбі з агресором на санкційному фронті. Загалом «Санкції – це потужна зброя, зброя без крові, це людяна, економічна та сучасна зброя». [2]. Чому ж так важливі санкції саме в період війни? Насамперед санкції у війні мають важливе значення як засіб тиску на противника та спосіб впливу на його поведінку. Вони можуть призвести до економічного ускладнення для противника, обмежити його здатність забезпечувати військові потреби та фінансувати військові операції. Також санкції можуть викликати міжнародний тиск на країну-агресора та змусити її переглянути свою політику та вести переговори для завершення конфлікту. Їх застосування може також призвести до ізоляції країни-агресора на міжнародному рівні та зменшити його можливості отримати допомогу або підтримку від інших держав. Психологічний вплив санкцій може викликати деморалізацію та незадоволення серед населення країни-агресора, а також стати прикладом для інших країн та дієвим засобом запобігання подібним агресивним діям у майбутньому.

Загалом використання санкцій проти рф може бути обумовлене різними цілями та мотиваціями. Одна з основних цілей полягає в тому, щоб змусити Росію здійснити конкретні дії або змінити свою політику. Це може включати відмову від агресивних зовнішньополітичних дій, врегулювання конфліктів або відновлення дипломатичного діалогу. Також введення санкцій може створювати

загрозу економічних та фінансових втрат для Росії, що може змусити її змінити свою політику або здійснити компроміс. Це може також залучати увагу міжнародного співтовариства та залучати підтримку з боку інших країн або міжнародних організацій. Крім того, санкції можуть бути використані для захисту національних інтересів, у тому числі безпеки, економіки та демократії, та обмеження впливу Росії на світовій арені. Вони також можуть слугувати покаранням за конкретні порушення міжнародного права або зловживання владою. Ці цілі можуть взаємодіяти та доповнювати одна одну в залежності від конкретних обставин та мотивів країн, що вводять санкції. Тобто санкції, застосовані проти РФ, включають широкий спектр обмежень у відносинах з цією країною. Деякі з найбільш значущих санкцій включають обмеження у фінансовому секторі, заборону на постачання військової техніки та обмеження на експорт певних товарів [1]. Ефективність цих санкцій може бути оцінена з різних точок зору. З одного боку, санкції спричинили значні економічні та фінансові ускладнення для Росії, знизивши обсяги зовнішньої торгівлі та інвестицій, а також обмеживши доступ до капіталів та технологій. Вони також негативно позначилися на валюті та економіці країни. З іншого боку, деякі критики вважають, що санкції не досягли своєї мети повністю. Росія знайшла способи обійти обмеження та залучити альтернативних партнерів, таких як Китай, Іран або Туреччина. Крім того, санкції можуть викликати негативну реакцію від народу, підвищуючи націоналістичні настрої та консолідуючи підтримку влади. У будь-якому випадку, ефективність санкцій проти Росії залишається предметом дискусії, і їх вплив може продовжувати еволюціонувати з часом в залежності від політичних та економічних обставин. Самі ж санкції проти РФ мають різні типи та обґрунтування, які відображаються в міжнародних реакціях на її дії. Основними типами санкцій є економічні, політичні, дипломатичні та військові. Обґрунтування використання санкцій може включати реакцію на порушення міжнародного права, агресивну зовнішню політику, порушення прав людини, окупацію територій або інші протиправні дії. Але все ж таки у широкому розумінні під поняттям «санкції» передусім розуміють саме економічні санкції [3, ст. 7]. Економічні санкції зазвичай включають заборону торгівлі з певними секторами економіки РФ, обмеження доступу до фінансових ринків, заморожування активів, а також обмеження імпорту та експорту. Політичні санкції можуть включати заборону на в'їзд в країни або обмеження на участь у міжнародних форумах. Дипломатичні заходи можуть полягати у зменшенні рівня дипломатичних відносин або виході з міжнародних організацій. Військові санкції можуть включати посилення оборонних заходів або розміщення військ у регіоні для стримування агресії. Звідси обґрунтування введення санкцій проти РФ може базуватися на порушенні її міжнародних зобов'язань, відмові від міжнародного правопорядку, анексії або окупації територій, порушення прав людини, агресивній зовнішній політиці чи втручанні у внутрішні справи інших країн. Такі санкції мають на меті вплинути на поведінку РФ та змусити її відмовитися від агресивних дій та відновити дотримання міжнародних норм та стандартів. Якщо ж говорити про прогноз

ефективності санкцій проти рф від України та можливі напрямки розвитку залежать саме від кількох факторів, таких як міжнародна підтримка, взаємодія з іншими країнами, солідарність серед українських партнерів та готовність рф реагувати на обмежувальні заходи. Прогнозувати ефективність санкцій можна шляхом аналізу політичних та економічних показників, а також історичних досвідів. Щодо можливих напрямків розвитку, Україна може зосередитися на зміцненні міжнародного тиску на рф шляхом співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями. Також можливими напрямками є розширення санкційного списку, пошук альтернативних ринків та партнерів для співпраці, розвиток внутрішнього ринку та підтримка місцевих виробників. Тобто прогноз ефективності санкцій та розвитку можливих напрямків потребує комплексного підходу, який враховує політичні, економічні та соціальні аспекти. Звідси перейдемо до такого важливого питання, як значення міжнародної співпраці в уведенні та підтримці санкцій до рф від України. Цей аспект є особливо важливим для успішності санкцій.

Міжнародна співпраця дозволяє українському уряду отримати підтримку та легітимність для своїх заходів на міжнародній арені. Сама спільна дія з іншими країнами може збільшити політичний тиск на рф та підвищити ефективність санкцій. Колективна позиція дозволяє країнам заявити про своє рішуче бажання зупинити агресивні дії рф та захистити міжнародний порядок. Тоді є зрозумілим те, що об'єднання країн у введенні санкцій може створити значний економічний тиск на рф. Обмеження доступу до ринків інших країн може суттєво позначитися на економіці рф і спонукати до змін у її зовнішній політиці, що, звісно, вигідно насамперед для України. А сама міжнародна підтримка санкцій надає їм більшу легітимність та важливість. Це підсилює моральну підтримку та може вплинути на рішення рф щодо виконання вимог міжнародного співтовариства. Співпраця з іншими країнами забезпечує більшу солідарність та координацію у введенні та підтримці санкцій. Це дозволяє уникнути конфліктів і розбіжностей у підходах до санкційного режиму та підвищує їх ефективність.

На сьогоднішній день, Україна співпрацює з численними країнами та міжнародними організаціями у введенні та підтримці санкцій проти РФ. Співпраця здебільшого реалізується через дипломатичний канал, міжнародні форуми та організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейський Союз (ЄС), НАТО, а також через багатобічні домовленості та спільні ініціативи. До прикладу можна привести те, що Україна співпрацює з численними країнами та міжнародними організаціями у введенні та підтримці санкцій проти РФ. Співпраця здебільшого реалізується через дипломатичний канал, міжнародні форуми та організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейський Союз (ЄС), НАТО, а також через багатобічні домовленості та спільні ініціативи. Вона підтримує тісний діалог із союзниками та партнерами на більш особистому рівні, шукаючи можливості для спільної реалізації санкційних заходів та обміну інформацією. Також Україна активно залучається до інформаційних кампаній та комунікаційних зусиль на міжнародному рівні, щоб поширювати свої погляди та інформацію про необхідність санкцій проти РФ

та їхній ефективності. Це включає медійні виступи, прес-конференції, а також взаємодію з міжнародними організаціями і форумами. Тобто одним із найважливіших аспектів, завдяки якій Україна зможе вирішити питання санкцій є саме міжнародна співпраця з у підтримці санкцій проти РФ. Це є важливим елементом стратегії України в контексті відстоювання своїх національних інтересів та зміцнення міжнародного правопорядку. Вона дозволяє Україні спільно з іншими країнами впливати на поведінку РФ та забезпечувати міжнародну підтримку у зусиллях захисту своєї територіальної цілісності та суверенітету.

Загалом санкції в сучасному світі вважаються ефективним засобом політичного тиску та впливу на інші країни. Вони діють як зовнішньополітичний інструмент, призначений для вирішення конфліктів, захисту національних інтересів або покарання країн-агресорів. У багатьох випадках санкції застосовуються як альтернативний засіб до військової дії, що дозволяє уникнути загострення конфлікту та зменшити ризик людських жертв та економічних збитків. У загальному, санкції можуть використовуватися як зброя в політичних та економічних конфліктах, але їхня ефективність та прийнятність залежать від конкретної ситуації та стратегії їхнього застосування. Тобто якщо казати саме про санкції як ключовий інструмент економічної дипломатії України у війні проти РФ, то санкції стали ключовим інструментом економічної дипломатії України в контексті війни проти РФ. Цей захід використовується з метою зміни поведінки РФ, засудження її агресивних дій та захисту національних інтересів України. Ефективність санкцій полягає у їхній здатності нанести шкоду економіці РФ, змусити її відмовитися від агресивної політики та дотримуватися міжнародних стандартів. Україна використовує санкції як інструмент тиску на РФ через сприяння міжнародного співтовариства. Це може включати спільні дії з іншими країнами або залучення підтримки міжнародних організацій. Санкції можуть бути спрямовані на обмеження доступу РФ до фінансових ресурсів, обмеження торговельних відносин, заморожування активів, а також на відмову від співпраці в області науки, технологій та культури. Важливим аспектом використання санкцій є їхня узгодженість з іншими інструментами економічної дипломатії, такими як розвиток торговельних відносин, інвестиції та співпраця в галузі енергетики. Крім того, ефективність санкцій може залежати від їхньої взаємодії з іншими формами тиску, такими як політичний та військовий. І саме у війні проти РФ санкції стають важливим інструментом, що допомагає Україні відстоювати свої інтереси та покарати агресора за його дії. Вони сприяють утриманню міжнародного тиску на РФ та відновленню територіальної цілісності та суверенітету України.

Література:

1. Санкції, запроваджені ЄС щодо Росії через вторгнення в Україну. Європейська комісія, 2022. URL: <https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu>
2. Санкційний контрнаступ України. URL: <https://www.me.gov.ua/>
3. Капітоненко М., Галушка А., Киян Є., Степаненко М. Санкції проти Росії К., 2019. 48 с.

*Бровченко Софія Олегівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА – США (1992-2014)

03.01.1992 між Україною та США були встановлені дипломатичні відносини. Відтоді США сприяють утвердженню України як сучасної демократичної, економічно розвиненої держави. Періодично проходять взаємні візити високого рівня, здійснюються інші контакти.

На початку 1990-х підписано низку важливих документів, налагоджувався діалог. У 1992 президенти США й України прийняли Заяву про американсько-українські відносини і розбудову демократичного партнерства. Окрім того, було укладено Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом США. 1993 Україна офіційно визнала, що стосунки зі США значно впливають на розвиток міжнародних подій, мають особливе значення. У 1994 підписано Спільну заяву про розвиток дружби і партнерства між Україною та США. Тоді ж набула чинності Хартія українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва, у якій вказувалося, що існування вільної, незалежної та суверенної України, її безпека і процвітання мають велике значення для США.

Один із критеріїв визнання державою України та інших країн у 1991 стосувався ядерної безпеки. У листі президента США Дж. Буша до Президента України Л. Кравчука (26.12.1991) схвалювалося зобов'язання України прискорити ліквідацію зброї, приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї в якості без'ядерної держави. США пропонували свою допомогу в цьому процесі. У Тристоронній заяві 1994 йшлося про надання гарантій безпеки. Врешті держава стала одним із підписантів Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994. Після цього політичний діалог посилювався.

США сприяли розвитку зв'язків України з іншими організаціями та інституціями (НАТО, Міжнародний валютний фонд, Світова організація торгівлі), надавав фінансову допомогу. У 1996 створено Українсько-американську міждержавну комісію. 2008 було укладено дорожню карту про пріоритети українсько-американського співробітництва (поглиблення інтеграції України до європейських, євроатлантичних та глобальних інституцій, сприяння тіснішій економічній та комерційній співпраці). Головні принципи співробітництва в різних сферах були окреслені в Хартії Україна–США про стратегічне партнерство, підписаній 19.12.2008. Основою двосторонніх відносин

визначалася підтримка суверенітету, незалежності, територіальної цілісності й непорушності кордонів країн. Йшлося також про співпрацю в контексті вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932-1933. У 2009 створено Комісію зі стратегічного партнерства Україна – США.

Після перемоги на президентських виборах 2010 В. Януковича характерним було певне «похолодання» відносин (наприклад, 2012 Сенат США закликав звільнити Ю. Тимошенко, інших в'язнів та чинити з цією метою багатосторонній дипломатичний тиск на В. Януковича), але на сучасному етапі зовнішньої політики стосунки зі США вийшли на новий рівень. Сенат США 2013 ухвалив резолюцію на підтримку українського народу та його права на демократичне майбутнє. 18.12.2014 президент США Б. Обама підписав «Акт на підтримку свободи України», який визначив її союзником США за межами НАТО. Йшлося також про надання різнобічної допомоги Україні в аспекті відновлення суверенітету й територіальної цілісності тощо. Чільним міждержавним органом є відновлена Комісія стратегічного партнерства Україна – США.

Додамо також, що у спільній 2018 р. було підтверджено американську відданість співпраці з Україною з метою розвитку її економіки. Того ж року до України для пошуку об'єктів для інвестицій прибула перша офіційна торговельна місія США. Відповідно, з 2014 двосторонній діалог значно активізувався. США традиційно є одним із найбільших донорів технічної допомоги.

Президент США Дж. Байден, який здобув перемогу на виборах 2020, у червні 2021 підтвердив непохитну підтримку з боку держави суверенітету й територіальної цілісності України, схвалив створення Кримської платформи тощо. Україна визнає всебічну співпрацю зі США як пріоритетну.

Отже, взаємини між Україною та Сполученими Штатами Америки є ключовим елементом зовнішньої політики обох країн. Попри можливі труднощі, співпраця між ними має потенціал для подальшого зміцнення та розширення, особливо у часи зухвалої агресії з боку путінської Росії.

Література:

1. Зленко А. М. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін. Харків : Фоліо, 2003. 559 с.
2. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк; за заг. ред. Л. Д. Чекаленко. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 464 с.
3. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / Відп. ред. С. В. Віднянський. К. : Інститут історії України НАН України, 2004. 613 с.
4. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2004–2007) / Відп. ред. А. Ю. Мартинов. Київ : Інститут історії України НАН України, 2014. - 394 с.
5. Пашков В.О. Динаміка українсько-американських відносин за часів адміністрації б. Обами (2014-2016).. URL: <http://heraldiss.onu.edu.ua/article/view/237511>

*Травінська Катерина Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Секунова Юлія Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНА ТА НІМЕЧЧИНА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ (2014-2024)

Українсько-німецькі відносини зазнали значних трансформацій протягом десятиліття російської агресії проти України. Цей період характеризувався, як співпрацею і підтримкою, так і суперечностями та розбіжностями між країнами.

На початок Революції Гідності, позиція Німеччини щодо ситуації в Україні була досить не чіткою, оскільки проблемою вважали уряд України, не згадуючи при цьому вплив Кремля [1]. Згодом ЄС наклали санкції проти українського уряду, який почав застосовувати силу проти протестувальників. А вже через дуже короткий проміжок часу Президент України В. Янукович втік, а РФ почала вторгнення на територію України. Ці події значною мірою змінили позицію ФРН та стали початком більш інтенсивних українсько-німецьких відносин. Вже 6 березня 2014 р. на засіданні Європейської Ради було прийнято рішення щодо застосування трьох рівнів санкцій проти агресії росії, які в більшості випадків вдавалось обходити. Слід зазначити, що саме ФРН отримала роль регулятора конфліктів у європейській частині континенту, оскільки США в той час займалися вирішенням питань на Сході [3].

Тому саме за ініціативи Федеративної Республіки Німеччини було утворено Нормандський формат переговорів в складі: України, Німеччини, Франції та росії. Перша зустріч четвірки відбулась 6 червня 2014 р., але вона не мала успіху, оскільки росія продовжила агресію. Друга ж зустріч 16-17 жовтня 2014 р. також не мала суттєвих успіхів [3].

Також, варто згадати про Мінські угоди, які підписувались два рази в різний період часу: 5 вересня 2014 року, які мали на меті тимчасове перемир'я та 11-12 лютого 2015 р., новий раунд переговорів у форматі нормандської четвірки, де було доповнено попередні домовленості. Слід зауважити, що до початку повномасштабної агресії Мінські угоди були єдиними документами, які мали на меті регулювання конфлікту, також можна стверджувати, що жоден пункт Мінських угод не був повноцінно виконаний [4].

Вже після початку саме повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. в німецькому соціумі зросла думка про те, що продовжувати довірливі відносини з країною агресором, навіть попри відносну залежність від російських енергоресурсів, уже не варто [5].

Згодом канцлер Федеративної Республіки Німеччини Олаф Шольц заявив у своїй промові про такий собі «поворотний момент» для Німеччини та України. Ця подія несла за собою відміну від заборони постачання зброї в зони бойових дій, збільшення військового фінансування та заборону імпорту енергоресурсів російського походження. Слід наголосити, що у відповідь на визнання Президентом росії квазіутворень на сході України, свідчило про односторонній вихід РФ із Мінських домовленостей, в результаті також, німецький уряд зупинив сертифікацію славнозвісного газопроводу «Північний потік 2» [2].

Відбулись відчутні зміни у Німеччині з початку війни в Україні, але вони були недостатніми, німецька сторона була обережна в своїх діях через ряд причин, такі як історичне минуле, нечітка позиція та залежність від російських енергоносіїв. ФРН підтримувала санкції проти російських газу та нафти, але вносила заборони поступово, аби не спричинити економічну кризу всередині країни [1].

Ближче до кінця 2022 року Федеративна Республіка Німеччина зробила очікуване зрушення, завдяки тиску міжнародної спільноти та суспільному невдоволенні в середині країни, почалось збільшення поставок зброї до України. Перші поставки важкого озброєння відбулись у червні, але слід зауважити, що обіцяна поставка була доставлена у квітні. Загалом, за звітами, які можна переглянути на сайті Федерального уряду, які засвідчують, що від початку війни Німеччина надала досить багато зброї, і на сьогодні є найбільшим після США лідером по наданню як військової, так і гуманітарної допомоги Україні та українцям за кордоном [5].

Отже, українсько-німецькі відносини не можна вважати стабільними, в умовах російсько-української війни. Незважаючи на певну повільність у прийнятті рішень порівняно з іншими партнерами, для України Німеччина залишається одним із ключових партнерів у системі міжнародних відносин, від позиції якого залежить подальша європейська та євроатлантична інтеграція.

Література:

1. Війна Росії з Україною змушує Німеччину палити мости з Москвою. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61149115>
2. Німеччина зупиняє запуск «Північного потоку 2» - Шольц. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60477638>
3. Хім'як А. Роль ФРН у врегулюванні російсько-українського конфлікту. Гілея: науковий вісник. 2016. №124. С. 335-340.
4. Atland K. Destined for deadlock? Russia, Ukraine, and the unfulfilled Minsk agreements. Post-Soviet Affairs. 2020. Vol. 36, № 2. P. 122-139.
5. Seibel W. Arduous learning or new uncertainties? The emergence of German diplomacy in the Ukrainian crisis. URL: <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12229>

*Нікітіна Анастасія В'ячеславівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНСЬКО-АВСТРІЙСЬКІ ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ

Україна та Австрія підтримують довголітні та значущі дипломатичні відносини, які базуються на історичних, культурних та економічних зв'язках між двома країнами. Ось розгорнута відповідь на тему українсько-австрійських дипломатичних відносин:

Україна та Австрія мають довгу історію взаємодії, яка почалася в середньовіччі. Протягом століть обидва народи взаємодіяли у різних сферах, таких як торгівля, культура, освіта, політика тощо. До офіційного встановлення дипломатичних відносин між ними в 1992 р. історична взаємодія зазнавала періодичних змін, включаючи часи під владою Австро-Угорської імперії та післязакінчення Першої світової війни.

Економічні зв'язки між Україною та Австрією є дуже важливим елементом їхніх дипломатичних відносин. Австрія є одним із ключових інвесторів в українську економіку, а також важливим торговельним партнером. Різноманітні обміни товарами та послугами, а також спільні ініціативи у сферах торгівлі та інвестицій сприяють зміцненню економічних зв'язків між двома країнами.

Українсько-австрійські дипломатичні відносини також відзначаються активним культурним обміном та співпрацею в галузі освіти. Різноманітні культурні заходи, виставки, фестивалі, концерти тощо сприяють взаєморозумінню та зміцненню культурних зв'язків між народами. Крім того, студенти з України та Австрії активно беруть участь у студентському обміні та програмах міжнародної освіти, що в свою чергу сприяє поглибленню взаєморозуміння та відкриттю нових можливостей для співпраці в майбутньому.

Україна та Австрія активно співпрацюють у інших різних сферах, включаючи політичні консультації, спільні ініціативи в міжнародних організаціях та підтримку національних інтересів. Обидві країни прагнуть підтримувати стабільність та мир у регіоні та світі, а також співпрацюють у розв'язанні різних міжнародних проблем та викликів.

Отже, українсько-австрійські дипломатичні відносини є важливим елементом зовнішньої політики обох країн і мають значний потенціал для подальшого розвитку та зміцнення співпраці в різних сферах.

*Дубас Семен Антонович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У КОРОЛІВСТВІ БЕЛЬГІЯ

Після початку військової агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 р., мільйони українців змінили місце проживання, умови та спосіб життя, звички та порядки. Разом з тим, мільйони покинули Україну в пошуках безпечнішого місця для себе та своїх родин. Більшість виїхала до Польщі, Німеччина також стала притулком для мільйона українців, але дехто все ж таки поїхав далі й визначив для себе безпечним місцем Королівство Бельгію.

Бельгія є федеративною державою та поділена на 3 громади (Фламандська громада, Французькомовна громада та Німецькомовна громада) та поділена на 3 основні регіони (Фландрія, Валлонія та Брюссель – столиця). Мова буде йти в більшості про перший регіон, Фландрію, з головною фламандською мовою (похідна мова від нідерландської).

Навесні 2022 р. Бельгія, як і більшість європейських держав, надавали допомогу всім українським біженцям. Було створено численні волонтерські ініціативи зі сторони мешканців та запроваджена пришвидшена державна програма з отримання потрібних для перебування у Бельгії документів. Як приклад волонтерської допомоги від небайдужого населення, можна зазначити збір гуманітарної допомоги для українців, які її потребували. Це були речі, продукти харчування, медикаменти та інші необхідні засоби. Також були створені багаточисленні волонтерські ініціативи, які збирали кошти на підтримку біженців, а також Збройних сил України. Наприклад на Центральному вокзалі Брюсселю було організовано приймальний пункт, де волонтерами надавалася потрібна інформація, практична підтримка, гаряча їжа, одяг та консультації щодо подальших дій. Багато бельгійців приймали українські сім'ї у себе в домівках, надаючи житло, підтримку та допомогу з отримання необхідних документів.

Станом на середину 2022 р., статус тимчасового захисту отримало 50 тис. українців. До кінця року цифра збільшилася до 63,4 тисяч, а на сьогодні всього у Бельгії зареєстровано майже 82 тис., що в порівнянні з раніше згаданою Німеччиною чи Польщею, невелика кількість. Більшість із зареєстрованих – жінки (59%). Розподіл груп за віком серед зареєстрованих осіб слідуючий: від 30 до 44 років – 22500 осіб (27%), від 18 до 29 років – 15800 осіб (19%) та від 45 до

65 років – це майже 14 тис. осіб (17%). Але найбільше зареєстровано дітей та підлітків до 18 років – 25 800 осіб (32%). З цього можна зробити висновок, що більшість українців, які мають статус тимчасового захисту в Королівстві Бельгія, це жінки, або сім'ї з неповнолітніми дітьми. Більш точної статистики, з яких регіонів яка кількість українців, немає.

Варто відзначити, що уряд Королівства Бельгія прийняв швидкі рішення наприкінці лютого 2022 р. Вони запровадили швидку, але не легку, процедуру отримання тимчасового захисту для українців, відповідно до директиви Європейського Союзу про тимчасовий захист. Для отримання захисту, потрібно було зареєструватися та отримати ідентифікаційний код платника податків у центрі прийому біженців у Брюсселі. Далі необхідно було знайти житло, яке вказувалося як офіційна адреса, для того, щоб податися на отримання вже, безпосередньо, ідентифікаційної картки. Вона видається на рік й надає доступ до ринку праці, безкоштовної освіти, страхування, медицини і до можливості отримувати соціальні виплати. За наявності картки А (назва ідентифікаційної картки) відкривається можливість відкрити рахунок у банку, на який, за потреби, буде нараховуватися соціальна допомога. Соціальна допомога в Бельгії дуже розвинути завдяки високим податкам (до 50%) і складає 1288,46 євро, при мінімальній заробітній платі 2029,88 євро на місяць, на окремо зареєстровану особу.

Не можна також не згадати програми інтеграції, впроваджені урядом. Мовні курси є доступними для всіх. Вони є як платні, так і безкоштовні. Різниця тільки в часі, протягом якого вони викладаються. Тривалість безкоштовних курсів значно довша й інтенсивність також нижча, ніж у платних. По закінченню курсів є можливість вступити до закладу вищої освіти, ціна за навчання в якому становить до 200 € для непрацюючих українців або знайти роботу і бути в однакових умовах з бельгійцями.

Якщо говорити про підтримку українців на регіональному рівні, то владою Фландрії надається значна підтримка. Як приклад: будівництво цілого містечка, виключно для українців, поблизу міста Гент, а саме в містечку Остаккер. Наразі це цілий комплекс-містечко, побудоване з модульних будинків, кожен з яких має кухню, окрему спальню, власний санвузол та душ. Містечко нараховує 600 спальних місць. На території створені умови для проживання сімей з дітьми, оскільки там є великий гральний майданчик та окремо дитяча кімната. Це містечко буде існувати 4 роки, за які українці мають вивчити мову, влаштуватися на роботу та знайти власне житло.

У Бельгії, попри досить високу матеріальну підтримку, знаходиться відносно мало українців. На мою думку, це все ж таки пов'язано з отриманням статусу тимчасового захисту, через доволі складну процедуру, складність якої зумовлена невеликою пропозицією житла, відносно великого попиту в середині країни. Щодо безпосередньої підтримки урядом українців, було зроблено дуже багато як з нормативно-правової сторони, так і зі сторони мешканців для забезпечення безпеки та якості їх життя. Бельгія і її громадяни налаштовані

допомагати як українцям, так і Україні боротися з наслідками жорстокої агресії рф.

Література:

1. Statbel Belgium in figures Displaced person from Ukraine, 2024, URL: https://statbel.fgov.be/en/visuals/displaced_persons_Ukraine
2. Belgian info-page Oorlog in Oekraïne: meer dan 70.000 mensen kregen tijdelijke bescherming in België, 2024, URL: <https://info-ukraine.be/nl/newsroom/oorlog-oekraïne-meer-dan-70000-mensen-kregen-tijdelijke-bescherming-belgie>

*Мацієвська Богдана Ігорівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Кравченко Наталія Борисівна,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ШВЕЙЦАРІЄЮ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ПОТЕНЦІАЛ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

З початку повномасштабного вторгнення Україна отримала значну підтримку від своїх міжнародних партнерів. Перед обличчям військової агресії Росії десятки країн виявили безпрецедентну солідарність і готовність допомогти Україні. Швейцарія є однією з таких країн. Швейцарія – вірний друг і партнер України. Швейцарія допомагає Україні здійснити структурні реформи, направлені на підвищення якості життя та розвитку людського капіталу, забезпечення якості державних послуг та освітніх можливостей, а також заохочення фінансового розвитку в децентралізованих громадах.

Співробітництво між Україною та Швейцарією в період російської агресії проти України має важливе значення як для політичного діалогу, так і для підтримки економічних та гуманітарних ініціатив. Ось деякі аспекти співробітництва між цими країнами в період російської агресії: 1. Швейцарія виступала засудженням агресії Росії та висловлювала підтримку суверенітету та територіальної цілісності України на міжнародних форумах та в дипломатичних заявах. 2. Україна та Швейцарія продовжують розвивати торговельні та економічні зв'язки, зокрема, у сферах фінансів, торгівлі, аграрній та інвестицій. 3. Швейцарські урядові та неприбуткові організації активно підтримують реформи в Україні, спрямовані на боротьбу з корупцією, покращення умов бізнесу та зміцнення демократії.

Швейцарія є одним із основних торгових партнерів України. За підсумками 2022 року Швейцарія посідає 15 місце за обсягом двосторонньої торгівлі

товарами між Україною та країнами Європи, на яку припадає 2,2% загального товарообігу. У 2023 році негативним чинником двосторонніх економічних відносин залишатиметься тотальна агресія Росії проти України. Водночас позитивне сальдо торгівлі товарами України за цей період було від'ємним і становило 666,7 млн доларів США. Станом на кінець 2021 року швейцарські інвестиції в українську економіку досягли 4,0033 млрд доларів США. У Сполучених Штатах прямі іноземні інвестиції становлять 8,7% загального обсягу економіки країни [1]. Швейцарія входить до п'ятірки найбільших іноземних інвесторів за вартістю інвестицій.

Умови російської агресії створюють певні виклики для аграрного сектору України, але також можуть стимулювати розвиток та перспективи співпраці з іншими країнами, включаючи Швейцарію. Незважаючи на те, що Швейцарія не є ключовим партнером України в сільському господарстві, обидві країни мають потенціал для співпраці в цій сфері. Можливі напрямки співпраці:

Технологічний обмін: співпраця з швейцарськими компаніями може сприяти впровадженню сучасних агротехнологій в українських господарствах, що допоможе збільшити врожайність та підвищити якість сільськогосподарської продукції.

Інвестиції: швейцарські інвестиції в українське сільське господарство можуть сприяти модернізації інфраструктури, розвитку сучасних технологій та підвищенню конкурентоспроможності українських фермерів.

Навчання та обмін досвідом: обмін досвідом та навчання від швейцарських експертів може сприяти підвищенню кваліфікації українських фахівців у галузі сільського господарства та розвитку сільських громад.

Про перспективи розвитку аграрного сектору України йшлося під час зустрічі Міністра аграрної політики та продовольства України Тараса Кутового з Надзвичайним і Повноважним Послом Швейцарської Конфедерації в Україні Гійомом Шейрером. «Розвиток сільського господарства може забезпечити промислову стабільність». Тому важливо змінити систему державної підтримки, щоб вона була орієнтована на малі та середні підприємства та фермерів з площею менше 500 га землі. Необхідно збільшити інтенсивність державної підтримки, щоб допомога надавалася не лише для виживання, а як основа успіху та процвітання малого бізнесу. В Україні близько 6 млн га землі придатні для органічного землеробства. Попит на органічну продукцію є як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Україна дуже вдячна за вже існуючі програми співпраці, наша країна зацікавлена використовувати досвід Швейцарії у розвитку аграрного сектору [2].

Висновки. Співробітництво між Україною та Швейцарією в період російської агресії є важливим елементом підтримки суверенітету та незалежності України, а також сприяє розвитку відносин між двома країнами у різних сферах. Хоча ситуація з російською агресією може створювати певні виклики для співпраці, але в той же час вона може бути стимулом для обох країн розглядати нові шляхи співпраці та розвитку.

Література:

1. Офіційний сайт Посольства України в Швейцарській Конфедерації та в Князівстві Ліхтенштейн. Торговельно-економічне співробітництво між Україною і Швейцарією. URL: <https://switzerland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/367-torgovelyno-jekonomichne-spirobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-shvejcarijeju/torgovelyno-ekonomichne-spirobotnictvo>
2. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. Україна зацікавлена використовувати швейцарський досвід розвитку фермерства. URL: <https://minagro.gov.ua/news/ukraina-zatsikavlena-vikoristovuvati-shveytsarskiy-dosvid-rozvitku-fermerstva>

*Кошевацька Анастасія Юрївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНСЬКО-ШВЕДСЬКІ ДИПЛОМАТЧНІ ВЗАЄМИНИ: СПІВПРАЦЯ, ВИКЛИКИ, ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Українсько-шведські відносини – це двосторонні зв'язки між Україною та Швецією у сфері міжнародної політики, економіки, освіти, науки та культури. 19 грудня 1991 р. Швеція визнала незалежність України, а 13 січня 1992 р. були встановлені дипломатичні відносини. У вересні 1992 р. в Києві відкрили Посольство Швеції, а у 1999 р. – Посольство України у Швеції.

Співпраця в економічній сфері між Україною і Швецією останніми роками розвивається дуже динамічно. В Україні зареєстровано понад 100 підприємств зі шведським капіталом, таких як «Ерікссон», «Вольво», «Сканія», «Tetra Pak» та «Саузерн Фуд». Шведські банки також виявляють інтерес до інвестицій в українську економіку. Зокрема, «Skandinaviska Enskilda Banken» (SEB) придбав банк «АЖІО» у 2005 р., який пізніше став «Факторіал-Банк». Сьогодні «SEB» має 85 офісів в Україні і планує розширити свою мережу.

Співробітництво у науково-технічній сфері між Україною та Швецією також активно розвивається. Основні напрямки співпраці включають відновлювальні джерела енергії, енергоефективність, ядерну та радіаційну безпеку, ефективне використання водних ресурсів, охорону здоров'я, наукові та прикладні дослідження, функціонування технологічних парків та охорону навколишнього середовища.

Виклики та перспективи

В Україні й Швеції є всі матеріальні, технологічні та фінансові складові, що сприяють найактивнішим торгово-економічним відносинам. Але є суттєва

проблема, яка перешкоджає цьому, – кардинальна, антагоністична різниця між країнами в нині усталених традиціях та особливостях ведення бізнесу.

Виходячи з політичного кредо Швеції, бізнес повинен бути прозорим і служити для добробуту людини; правова система повинна бути стабільна й спрямована на вдосконалення механізмів підприємницької діяльності та їх ефективність; держава, а також її контролюючі органи, повинні максимально сприяти підприємницькій діяльності як усередині країни, так і в зовнішньоекономічному середовищі.

В Україні ж навпаки: правовий хаос і політична нестабільність; повсюдна корупція на всіх рівнях державного управління, яка за своїми масштабами загрожує національній безпеці; судова упередженість; украй неефективна робота контролюючих органів, які переслідують тільки корисливі цілі.

Україна, на переконання виняткової більшості керівників міжнародних компаній, у торговому, технологічному й виробничому розрізах дуже перспективна країна, і якщо в ній буде вирішена проблема корупції, то цілком можливий навіть економічний бум.

В умовах війни з російським агресором Швеція надає широку підтримку Україні, особливо в енергосекторі, а також поглиблюється співпраця в галузях атомної енергетики та відновлюваних джерел енергії.

«Дякуємо нашим міжнародним партнерам і безпосередньо Швеції за підтримку українського енергосектору у вигляді обладнання і внесків до Фонду підтримки енергетики України», – зазначив Міністр енергетики України Герман Галущенко.

З березня 2022 р. в Україну зі Швеції надійшло 97 вантажів енергетичного обладнання загальною вагою понад 1126 тонн, до яких увійшли 222 генератори, трансформатори струму і напруги та інше електроенергетичне й газове устаткування для виконання відновлювальних робіт.

Майже 8 мільйонів євро шведського гранта призначено для фінансування впровадження децентралізованих рішень у галузі відновлюваної енергії, зокрема це сонячні панелі, батареї, мікромережі, заходи з енергоефективності для соціальних служб і домогосподарств.

Література:

1. Міністерство економіки Міністерство енергетики, URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/ukrayina-i-shveciya-partnerstvo-bude-stalim/>
2. Україна – Швеція: багатівкові традиції співпраці тривають, URL: <https://ldaily.ua/ldaily/ukrayina-shveciya-bagatovikovi-tradyciyi-spivpraczi-tryvayut/>
3. Кривонос Р. А. Швеція, Королівство Швеція // Енциклопедія історії України: У 10 т. / Редкол. В. А. Смолій та ін. К.: Наукова думка, 2013. Т.10: Т – Я. 2013. С.606–610.

*Теслюк Анастасія Ігорівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Хвіст Вікторія Олексіївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПІДТРИМКА УКРАЇНИ ЗІ СТОРОНИ КРАЇН БАЛТІЇ В БОРОТБІ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Країни Балтії – Естонія, Латвія та Литва – десятиліттями попереджали про потенційну російську агресію. Коли росія вторглася в Україну в лютому 2022 р., це показало, що Західній Європі слід було прислухатися до далекоглядності своїх балтійських сусідів.

Країни Балтії залишаються одними з найбільших донорів військової та фінансової допомоги Україні порівняно з їхнім відповідним ВВП. Більше того, країни Балтії прийняли величезну кількість українських біженців порівняно з їхнім населенням, продемонстрували виняткове інтелектуальне лідерство та є взірцем рішучості в той час, коли решта підтримки України з боку Заходу похитнулася.

Країни Балтії є трьома з п'яти найбільших донорів допомоги у відсотках до свого ВВП. Естонія та Литва внесли по 1,8% свого ВВП у допомогу Україні, а Латвія – 1,5% свого ВВП. Важливо, що вони вживають заходів для інституціоналізації та впорядкування довгострокової допомоги Україні. Литва витратить 0,4% свого ВВП у 2024 р. на військову підтримку та заставу нового пакету військової підтримки України на суму 200 млн. євро (частина плану довгострокової підтримки до 2026 р.) [1]. Латвія підтримує Україну військовою технікою вартістю близько €370 млн, що становить понад 1% її ВВП. Усі три країни беззастережно розуміють, що інвестиції в Україну – це інвестиції у власну оборону.

Що стосується українських біженців, то країни Балтії прийняли більше, ніж більшість країн Європи, за винятком Польщі. Естонія прийняла приблизно 40 000 українських біженців (близько 3% населення), Латвія - від 50000 до 53000 українців (близько 2,7% від загальної кількості населення), а Литва видала понад 50000 віз для тимчасового захисту. Якби Сполучені Штати прийняли таку ж кількість українських біженців відносно свого населення, це число перевищило б мільйон українців. Кожна з країн Балтії вклала значні кошти в освітні та мовні програми для українських біженців, а Латвія виділила 4 міл євро на навчання латиської мови. У серпні 2022 р. у Таллінні було створено «Школу свободи», яка надає українську культурно-мовну освіту для 570 переміщених українців та

надає можливості працевлаштування (приблизно третина викладачів – українські біженці).

Окрім військової та гуманітарної підтримки, усі три країни Балтії є політичними й ідейними лідерами як у боротьбі з конфліктом, так і в його припиненні. Усі три країни є палкими прихильниками приєднання України до НАТО та ЄС. Латвія очолює дискусію щодо створення так званої «коаліції безпілотників» (drone coalition) на підтримку України [2]. Міністерство оборони Естонії нещодавно опублікувало оновлену Дискусійну записку визначення шляху України до перемоги. У документі вони пропонують, щоб 2024 став роком стратегічного багатогранного росту для України з прицілом на те, щоб закінчити війну за три роки. Вони пропонують «скоригувати та збільшити обсяги військового виробництва та допомоги Україні з боку євроатлантичної спільноти, а також нав'язати росії перспективу нестерпного рівня виснаження» [3]. Крім того, нещодавно оголошений Талліннський механізм [4] є міжнародним консорціумом, метою якого є покращення кіберпідтримки донорів України у цивільній сфері. Цей механізм, запропонований Естонією, включає Канаду, Данію, Францію, Німеччину, Нідерланди, Польщу, Швецію, Україну, Велику Британію та США. Він пропонує більш послідовний і системний підхід до майбутньої підтримки України, одночасно надаючи деякі можливості кіберзахисту Естонії для захисту України від майбутніх кібератак. Естонія використовує свої цифрові ноу-хау, щоб працювати від імені України. Окрім військової підтримки, Литва однією з перших почала працювати над відбудовою України. Через свою ініціативу «Майбутнє України» [5] вона вже працює в Україні, відновлюючи дитячі садки, школи та енергетичну інфраструктуру. Поки тривають дискусії щодо пошуку правового механізму спрямування заморожених російських активів на допомогу Україні, Литва вжила заходів, перенаправивши штрафи, зібрані за порушення санкцій, на відбудову України на наступні 10 років.

У той час як підтримка України в Брюсселі та Вашингтоні коливається, країни Балтії виступають як джерело постійної підтримки України та її народу. Усі три країни значно перевищують свою вагу у військовій та гуманітарній підтримці. Підтримка України з боку країн Балтії відображає не лише взаємовигідні відносини між цими країнами, але й солідарність між державами, які розділяють спільні цінності демократії, прав людини та правової держави. Це також свідчить про глибоке розуміння загрози, яку становить порушення міжнародного права та територіальна агресія для міжнародної стабільності та безпеки. Такі взаємовідносини можуть слугувати прикладом для інших країн і сприяти підтримці суверенітету та безпеки в регіоні.

Література:

1. Lithuania provides new military aid package to Ukraine URL <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/12/20/7433864/>
2. European Pravda, citing the press service of Ukraine's Defence Ministry Members of the US-led Ukraine Defense Contact Group (UDCG) have established a drone coalition to bolster Ukraine's unmanned capabilities.

3. Setting Transatlantic defence up for Success: A Military Strategy for Ukraine's Victory and Russia's Defeat URL https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/setting_transatlantic_defence_up_for_success_0.pdf
4. Formalization of the Tallinn Mechanism to Coordinate Civilian Cyber Assistance to Ukraine URL <https://www.state.gov/formalization-of-the-tallinn-mechanism-to-coordinate-civilian-cyber-assistance-to-ukraine/#:~:text=As%20a%20result%20of%20Russia%E2%80%99s%20unprovoked%20war%20of%20in%20cyberspace%20and%20address%20longer-term%20cyber%20resilience%20needs.>
5. Lithuania to allocate funds for sanction evasion to rebuild Ukraine URL <https://lithuania.lt/future-of-ukraine/lithuania-to-allocate-funds-from-sanctions-fines-to-rebuild-ukraine/>

***Набока Софія Андріївна,**
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

***Пікуліна Марина Дмитрівна,**
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

***Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНСЬКО-ЯПОНСЬКІ ВІДНОСИНИ: ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРНИЙ ОБМІН ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ

Історія

Українсько-японські відносини від початку проголошення незалежності України в 1991 р. розвивалися досить динамічно, що свідчить про зацікавленість Японії в налагодженні взаємовигідного двостороннього діалогу. Підґрунтям нормативно-правової бази відносин між країнами стала ратифікація окремих укладених між СРСР і Японією договорів, що було закріплено листами керівників зовнішньополітичних відомств України та Японії.

Визнання незалежності України Японією – 28 грудня 1991 р., встановлення дипломатичних відносин відбулося 26 січня 1992 р..

Протягом історії взаємовідносин між країнами відбулося безліч зустрічей та візитів високопосадовців, включаючи глав держав, глав урядів, міністрів закордонних справ та інших представників. У період з 22 по 25 березня 1995 р. відбувся офіційний візит Президента України Леоніда Кучми до Японії, який відкрив новий політичний діалог та закріпив основи співпраці між обома країнами. 23 березня 1995 р. Президент підписав разом із Прем'єр-міністром Томііті Мураямою Спільну заяву між Україною і Японією. З приводу результатів

візиту Президента України японська преса єдиногolosно висловила що до «українського напрямку» зовнішньої політики Японії, підкреслюючи «міцні зв'язки з Україною».

Офіційна позиція Японії щодо агресії проти України базується на таких принципах: 1) відсутність можливості вирішення конфлікту мирним, дипломатичним шляхом та невиконання Мінських домовленостей між сторонами; 2) анексія Криму Російською Федерацією як порушення міжнародного права; 3) повага до державного суверенітету України та її територіальної цілісності.

Під час візиту до України 17 липня 2014 р., Міністр закордонних справ Японії Фуміо Кісіда зустрівся з Президентом України Петром Порошенком, Прем'єр-міністром України Арсенієм Яценюком та Міністром закордонних справ Павлом Клімкіним. На цих зустрічах була виражена підтримка України та осуджено агресію Російської Федерації. Також обговорювалися можливі шляхи стабілізації ситуації на Сході України, надання фінансової та гуманітарної допомоги для поліпшення соціального захисту населення, а також підтримки критично важливих секторів економіки України.

Агресія Росії проти України, зокрема тимчасова окупація Криму, стала серйозним викликом для дипломатії Японії. Прем'єр-міністр С. Абе по приходу до влади виступав за впровадження дієвого діалогу з Росією. Незважаючи на певні «зближення» з Росією у 2013 р., російська агресія проти України змусила уряд С. Абе заморозити політичні контакти високого рівня з Росією, припинити співпрацю щодо актуальних двосторонніх питань та долучитися до міжнародних санкцій проти Росії.

Культурно-гуманітарна співпраця

Розвиток відносин у сфері культури та гуманітарних наук між Україною та Японією сприяє зміцненню дружби та взаємного розуміння між народами обох країн. Під егідою українського президента, 2017 рік був проголошений роком Японії в Україні, відзначаючи чверть століття дипломатичних стосунків. В рамках цього року було організовано багато культурних заходів, включаючи посадку сакур по всій Україні, виставку картин українських солдатів від японської художниці Нацуме та японську виставку в Київському «Мистецькому арсеналі». У 2021 р., відзначаючи півстоліття побратимських відносин між Києвом та Кіото, відбувся 48-й концерт балетної школи Теради, було випущено серію поштових марок «Кіото-Київ» та посаджено каштани в парку Такарагаіке у Кіото. Українська діаспора в Токіо та Нагої організувала паради вишиванок для популяризації української культури в Японії. Українські недільні школи «Джерельце», «Хробачок» у Токіо та «Берегиня» в Нагої відіграють ключову роль у вивченні української мови та традицій.

Співпраця у сфері освіти між Україною та Японією включає програми японського уряду, які підтримують українських студентів, аспірантів, викладачів та дослідників, зацікавлених у вивченні японської мови та досвіду Японії. Міністерство освіти Японії та Японська Фундація пропонують програми для вивчення японської мови та стажування. Взаємодія між університетами України

та Японії активно розвивається. Київський університет імені Т.Г.Шевченка співпрацює з університетами Рюоку, Тенрі, Цукуба, Аояма Гакуїн; Інститут агроєкології НАН України з Університетом Кобе Гакуїн; Київський лінгвістичний університет з Осацьким університетом економіки і права, а Львівський університет імені І.Франка з Токійським університетом іноземних мов. Угоди про академічні обміни були підписані з Тоямським університетом міжнародних досліджень та Одеським університетом імені І.І.Мечникова, а також між Університетом Тойо та Київським університетом імені Т.Г.Шевченка, Київським університетом ім.Б.Гринченка і Національним авіаційним університетом. Асоціація українців Японії, очолювана професором Університету Кобе Гакуїн Й. Окабе, проводить щорічні засідання з метою знайомства з українською історією, економікою, суспільством, культурою та традиціями.

Після початку військової агресії Росії, японське суспільство та уряд активно підтримали Україну, що призвело до зростання інтересу до української культури. В Японії відкрилися перші ресторани української кухні, а українські музиканти та танцювальні колективи здійснюють гастролі з великим успіхом. Також відбуваються виставки українських художників, видаються книги про Україну, а університети проводять лекції та круглі столи.

Українські громади в Японії активно беруть участь у культурних заходах, а українські артисти на японській музичній сцені проводять концерти. Викладання української мови було запроваджено в Посольстві України в Японії та деяких японських університетах.

Українські спортсмени беруть участь у міжнародних змаганнях за підтримки японської сторони, а програми лікування та реабілітації поранених українських захисників реалізуються завдяки зусиллям Посольства України та Уряду Японії. Японія надає Україні значну гуманітарну допомогу у відповідь на російську агресію, включаючи зусилля уряду, громадських організацій, підприємств та громадян.

Перспективи

Японія, незважаючи на географічну віддаленість від України, надає значну технічну, грантову та фінансову допомогу нашій країні, сприяючи політичним та економічним реформам, забезпеченню стабільності роботи державних інституцій та дотриманню основних прав та свобод людини. З початку широкомасштабного вторгнення РФ на територію України урядом Японії надається фінансова, військово-технічна, гуманітарна та інші види допомоги як на двосторонній основі, так і по лінії міжнародних організацій.

Станом на липень 2023 р., урядом Японії було запроваджено 21 пакет санкцій проти РФ та інші обмежувальні заходи проти фізичних та юридичних осіб РФ, РБ, самопроголошених керівників т.зв. ОРДЛО та українських колаборантів, причетних до підбурювання ведення агресивної війни проти України.

Перспективними напрямками розвитку двосторонніх відносин можна виділити такі:

1. Сприяння Японії в розвитку Української держави, її підтримка демократичних перетворень, сприяння розвитку громадянського суспільства.
2. Розвиток політичного співробітництва та запозичення японського досвіду задля втілення політичних реформ в Україні.
3. Економічну, фінансову та грантову допомогу Україні для подолання економічної стагнації та розвитку економіки.
4. Розвиток співробітництва у сфері протирадіаційного захисту та ліквідації техногенних аварій на АЕС.
5. Підтримка України в міжнародних організаціях через співробітництво з Японією, яка відіграє важливу роль в G7, МВФ, ОЕСР та інших.
6. Розвиток торговельно-економічного співробітництва.
7. Приєднання Японії до проектів з повоєнної відбудови інфраструктурних об'єктів України.

Література:

1. Мошко А., Корнійчук Л. Українсько-японські відносини на сучасному етапі. Наукові записки студентів та аспірантів. 2020. С. 242-251
2. Посольство України в Японії. Українсько-японські відносини. URL: <https://japan.mfa.gov.ua/ukrayina-yaponiya/ukrayinsko-yaponski-vidnosini>.
3. Середюк, Н. Українсько-японські відносини та їхній вплив на розвиток Української держави. Історико-політичні проблеми сучасного світу, 2020. С. 89–98.

Щербина Софія Сергіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Білан Сергій Олексійович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

МІСЦЕ АЗЕРБАЙДЖАНУ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ТУРЕЧЧИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сучасний геополітичний ландшафт Південного Кавказу, позначений значними змінами в динаміці міжнародної безпеки, підкреслює ключову роль Азербайджану в зовнішній політиці Туреччини. Трансформація системи міжнародної безпеки як на глобальному, так і на регіональному рівнях зблизила Азербайджан і Туреччину, підкресливши взаємні стратегічні інтереси, економічну співпрацю та політичну орієнтацію, через аналіз останніх подій, стратегічного партнерства та геополітичних міркувань.

Історичні зв'язки між Азербайджаном і Туреччиною глибоко вкорінені в культурній, мовній та етнічній спорідненості, яку часто укладають у фразу «один народ – дві держави». Цей зв'язок був наріжним каменем їхніх двосторонніх

відносин, особливо в пострадянську епоху. Розпад Радянського Союзу в 1991 р. відкрив для Туреччини нові шляхи для утвердження свого впливу на Південному Кавказі, а Азербайджан став критично важливим союзником. За словами Алієва (2022), конфлікт у Нагірному Карабасі значно зміцнив стратегічний альянс між Туреччиною та Азербайджаном. Беззастережна підтримка Туреччиною Азербайджану під час війни в Нагірному Карабасі у 2020 р. продемонструвала її відданість територіальній цілісності Азербайджану, що ще більше зміцнило їхню оборонну співпрацю [Aliyev, 2022, p. 45].

Економічне співробітництво, особливо в енергетичному секторі, є життєво важливим компонентом турецько-азербайджанських відносин. Трубопровід Баку-Тбілісі-Джейхан (БТД), що діє з 2006 р., і Трансанатолійський газопровід (TANAP), який став до ладу у 2018 р., є знаковими проектами, які підкреслюють стратегічне енергетичне партнерство між двома країнами. Ці трубопроводи не лише посилюють енергетичну безпеку Туреччини та Європи, але й зміцнюють роль Азербайджану як ключового постачальника енергоресурсів.

За даними Міністерства енергетики Азербайджану (2021), TANAP значно збільшив обсяги азербайджанського газу, що транспортується до Європи, зменшивши залежність від російського газу та диверсифікувавши джерела енергії для Європейського Союзу [Ministry of Energy of Azerbaijan, 2021, p. 78]. Такий розвиток подій відповідає стратегічній меті Туреччини стати енергетичним коридором, ще більше інтегруючи Азербайджан у свою енергетичну стратегію.

Геополітичне значення Азербайджану в зовнішній політиці Туреччини підкреслюється динамікою регіональної безпеки за участю таких великих держав, як Росія та Іран. Активність Туреччини на Південному Кавказі зумовлена необхідністю протистояти російському впливу та забезпечити регіональну стабільність. Геостратегічне розташування Азербайджану, який межує як з Росією, так і з Іраном, робить його важливим партнером Туреччини у вирішенні цих складних геополітичних проблем.

Політичні аналітики відзначають, що механізм тристороннього співробітництва між Туреччиною, Азербайджаном і Грузією слугує стратегічною платформою для сприяння регіональній безпеці та економічному розвитку. Тристоронні зустрічі, започатковані у 2012 р., призвели до спільних проектів і скоординованих політичних позицій, що сприяло зміцненню архітектури колективної безпеки в регіоні [Kaaya, 2023, s. 95].

Культурна дипломатія і «м'яка сила» є невід'ємною частиною зовнішньої політики Туреччини щодо Азербайджану. Турецьке агентство зі співробітництва та координації (ТІКА) та Інститут Юнуса Емре беруть активну участь у просуванні турецької мови, культури та освіти в Азербайджані. Ці ініціативи спрямовані на зміцнення міжлюдських зв'язків і формування позитивного іміджу Туреччини серед азербайджанського населення.

Дипломатичні відносини між Туреччиною та Азербайджаном зміцнюються завдяки візитам на високому рівні та послідовному політичному діалогу. Регулярні зустрічі між президентами і міністрами закордонних справ обох країн забезпечили узгодження позицій з ключових міжнародних питань і посилили взаємну підтримку на міжнародних форумах. Ця тісна дипломатична взаємодія проявляється в їхніх скоординованих позиціях з різних геополітичних питань.

У 2022 р. під час державного візиту до Азербайджану президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган підтвердив непохитну підтримку Туреччиною суверенітету і територіальної цілісності Азербайджану [Erdoğan, 2022, p. 13]. Цей візит не лише підтвердив міцні двосторонні зв'язки, але й підкреслив стратегічну важливість Азербайджану у зовнішньополітичному порядку денному Туреччини.

Отже, місце Азербайджану в зовнішній політиці Туреччини на сучасному етапі характеризується багатограним партнерством, що охоплює стратегічний, економічний, геополітичний, культурний та дипломатичний виміри. Трансформація системи міжнародної безпеки посилила значення цих відносин, оскільки обидві країни отримують вигоду від взаємної підтримки та співпраці. Глобальна і регіональна динаміка продовжує розвиватися, Азербайджан залишатиметься ключовим союзником у зовнішній політиці Туреччини, що відображає довготривалий характер їхнього стратегічного партнерства.

Література:

1. Aliyev, I. (2022). The Nagorno-Karabakh Conflict and Azerbaijan-Turkey Relations. *Journal of Caucasian Studies*, 18(2), 42-57.
2. Ministry of Energy of Azerbaijan. (2021). *Energy Cooperation between Azerbaijan and Turkey*. Baku: Ministry of Energy of Azerbaijan.
3. Kaya, M. (2023). Trilateral Cooperation in the South Caucasus: Turkey, Azerbaijan, and Georgia. *Geopolitical Review*, 25(1), 88-105.
4. Yunus Emre Institute. (2022). *Cultural Diplomacy in Azerbaijan: Initiatives and Impact*. Istanbul: Yunus Emre Institute.
5. Erdoğan, R. T. (2022). State Visit to Azerbaijan and Bilateral Relations. *Diplomatic Review*, 14(1), 10-25.

Артамонова Олександра Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ІСПАНІЇ

У другій половині ХХ ст. в багатьох унітарних державах почали активно розвиватися процеси автономізації та використання елементів федералізму у

регіональній політиці. Одним із проявів є зростаючі тенденції до деунітаризації, які поки що не привели до утворення нових федерацій, але сприяють зменшенню відмінностей між регіональною політикою у федеративних та унітарних державах. Ці тенденції відображають загальний світовий процес децентралізації, зростання ролі місцевих громад і громадянського суспільства.

Іспанський досвід регіональної політики представляє особливий інтерес. Після закінчення епохи авторитарного режиму Франко централізована система влади почала еволюціонувати в «державу автономій» на основі демократичних принципів із значною участю громадянського суспільства. Перехід до демократії був остаточно завершений до середини 1980-х років. До початку реформ Іспанія мала відсталу економіку, низький рівень життя та помітні регіональні відмінності. За допомогою концепції «наздоганяючого розвитку» країна здійснила значний стрибок вперед, створивши сучасну економіку та систему соціального захисту. Міжрегіональні розбіжності зменшилися, але залишаються значними порівняно з розвиненими країнами. Центральній владі Іспанії доводиться вирішувати проблему сепаратизму та працювати над оптимізацією відносин з регіонами.

У Конституції Іспанії встановлені цілі щодо забезпечення збалансованого регіонального розвитку, підкреслено необхідність створення умов для більш рівномірного розподілу доходів та досягнення справедливого та адекватного економічного балансу між різними частинами країни. Прийняття Конституції Іспанії було важливим кроком у встановленні нової системи відносин між центром і регіонами. Пізніше державна регіональна політика поступово удосконалювалася. По-перше, три національні автономії - Галісія, Каталонія і Країна Басків - отримали максимальний обсяг повноважень, включаючи офіційне використання місцевих мов. Інші регіони отримали менший обсяг повноважень. Однак Конституція передбачала можливість розширення повноважень шляхом проведення референдуму, на якому більшість населення кожної провінції, що входить до складу регіону, могла б проголосувати за це.

За даними Європейської Комісії, лише Естремадура в Іспанії вважається одним з найменш розвинених регіонів. П'ять інших автономій відносяться до категорії перехідних регіонів: Андалусія, Канарські острови, Кастилья-ла-Манча, Мелілья і Мурсія. Решта автономних співтовариств вважаються найбільш розвиненими регіонами в ЄС-28. Основні виклики для іспанської економіки, на які зосереджуються увага Європейського Союзу, включають високий рівень безробіття, зокрема серед молоді, низьку продуктивність праці, зростаючу бідність і соціальну нерівність; низьку конкурентоспроможність малих і середніх підприємств, а також їхню обмежену присутність на міжнародних ринках; відсталість науково-дослідних галузей та неефективне використання НДДКР у приватному секторі; неефективне використання природних ресурсів.

Незважаючи на значний прогрес у цій області, Іспанія все ще має виконати вимоги сучасного законодавства ЄС, такі як угода про використання прісної води, переробка відходів, боротьба з забрудненням повітря і т. д. На ці цілі в бюджетному періоді в 2014-2020 р. в Іспанію було направлено 28,596 млрд євро,

що є другою найвищою сумою після Польщі (77,6 млрд євро). Для покращення ефективності політики в межах європейської співпраці фінансова підтримка спрямовувалася на два напрямки: стимулювання міжнародної співпраці - 430 млн євро і сприяння внутрішній кооперації - 187,6 млн євро. Додаткові кошти виділялися на боротьбу з безробіттям серед молоді - 943,5 млн євро.

Політика регіональної конвергенції ЄС значно впливає на економіку Іспанії. В рамках цієї політики Іспанії надходить значна кількість інвестицій, які ефективно покращують соціально-економічне становище у регіонах.

Дослідні та аналітичні центри ЄС, такі як Центральна дослідницька служба, Європейський інститут інновацій та технологій, Європейський фонд розвідки, що співпрацюють з Іспанією, виявляють основні слабкі місця та проблеми у її економіці. Це сприяє визначенню пріоритетів як для подальших дій ЄС, так і для внутрішньої регіональної політики країни.

Мета політики згуртованості полягає у зменшенні розбіжностей у союзі та допомозі відстаючим країнам у наздогнанні лідерів. Це безперечно вигідно для всіх учасників, і особливо для Іспанії.

У 2015 році Європейською комісією було запущено операційну програму з бюджетом у 7,7 млрд євро, з яких 5,5 млрд євро виділялося з Європейського фонду регіонального розвитку. Ця програма охоплювала всю територію Іспанії та спрямовувалася на підтримку стійкого економічного зростання країни, включаючи приваблення інвестицій у сфери виробництва та обслуговування екологічно чистого транспорту, поліпшення якості води та інші заходи для переходу до економічної системи з мінімальним використанням вуглецю. Основними цілями цієї програми став захист навколишнього середовища, збільшення темпів економічного росту та конкурентоспроможності, а також зниження соціальної напруженості.

Отже, політика згуртування ЄС впливає на економіку Іспанії в значній мірі. У її рамках в країну направляється велика кількість інвестицій, які дійсно покращують поточну соціально-економічне життя в регіонах. Дослідні та аналітичні центри ЄС, що працюють з Іспанією, виявляють найбільш слабкі і проблемні місця в економіці. Це допомагає виділити основні напрямки не тільки для подальших інтервенцій ЄС, але і встановити пріоритети для внутрішньої регіональної політики країни.

Література:

1. Адамик В. В., Зварич Р. Є. Трансформація політики конвергенції доходів населення в процесі розширення Європейського Союзу: Монографія. - Тернопіль: Економічна думка, 2011. - 300 с.: URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/807>

2. Катерина Олексій. Пріоритетні напрями політики регіонального розвитку Іспанії. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23054/1/56-58.pdf>

СЕКЦІЯ 2.

БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

*Галака Сергій Павлович,
доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА СВІТОВУ БЕЗПЕКУ

Війна, розв'язана Російською Федерацією проти України, стала тією соломинкою, що переломила хребет верблюда, який важко, із зупинками, але тягнув за собою воза світової безпеки. Стало очевидним те, про що автору довелось писати ще у 2015 р., аналізуючи наслідки анексії Криму та збройного втручання Росії на Донбасі у конфлікт, який вона ж і спровокувала [1].

В Європі, яка впродовж майже 80 років жила в умовах тривалого миру (за виключенням війни у колишній Югославії, яку було зупинено внаслідок силового втручання НАТО), провал головної європейської безпекової організації – ОБСЄ – став абсолютно очевидним, хоча й після подій 2014 р. її неспроможність служити меті, заради якої її й створювали – підтримки миру й безпеки на Європейському континенті – була очевидною для спеціалістів. Принцип консенсусу та величезний вплив Російської Федерації на наших очах роблять її елементом історії.

Ще більш разючою виглядає деградація системи ООН. Від Ради Безпеки, про реформування якої велись безрезультатні дискусії впродовж десятиліть, до МАГАТЕ, що продемонструвала повну безпорадність у випадках захоплення Чорнобильської та Запорізької АЕС, що несе потенційну загрозу радіаційних аварій. Для ключового документу, що лежить в основі системи нерозповсюдження ядерної зброї – Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) наслідки російської агресії проти України стануть не менш руйнівними. Казус України, яка віддала розміщену на її території радянську ядерну зброю в обмін на гарантії-запевнення її безпеки, стане ключовим не тільки внаслідок практично безкарного порушення Росією низки міжнародних угод, серед яких Договір з Україною 1997 р., яким визнавалася непорушність кордонів України. Російська Федерація порушила й Будапештський меморандум, згідно з яким вона виступала одним із гарантів безпеки України.

Москва впродовж війни з Україною застосовує ядерний шантаж, підриваючи дух і літеру ДНЯЗ. Це спонукає правлячі кола багатьох країн, що не володіють ядерною зброєю, замислитись над можливістю створення ядерної

зброї (Саудівська Аравія, Туреччина, в перспективі – Бразилія та Аргентина, які заморозили свої ядерні програми, Індонезія, тощо). Це загрожує виникненням ситуації ядерного хаосу, що різко підвищить екзистенційні загрози для всього людства.

У війні Ізраїлю проти ХАМАС ООН також демонструє свою неефективність нездатністю виробити прийнятну для усіх постійних членів Ради Безпеки позицію і зупинити кровопролиття. Можливі нові конфлікти (наприклад, напад КНР на Тайвань) можуть швидко добити єдину світову універсальну міжнародну організацію.

Навіть Міжнародний Червоний Хрест продемонстрував повну безпорадність, бо не може добитись від РФ доступу до українських військових полонених і цивільних заручників.

Усе це робить ці інституції приреченими. І якщо після 2014 р. ще йшли розмови про можливе їх реформування, то зараз висновок експертів майже одностайний – вони себе вичерпали, бо неспроможні адекватно реагувати на нові виклики в умовах зміни співвідношення сил у світі.

Російсько-українська війна призвела до загострення низки конфліктів по всьому світу. Посилився ризик того, що КНР піде на збройне захоплення Тайваню, про-іранський ХАМАС здійснив масштабний теракт проти Ізраїлю, що призвів до початку війни Ізраїлю у секторі Газа, єменські хусити намагаються перерізати торгівельний шлях у Червоному морі, у низці африканських країн відбулись державні перевороти, підтримані Росією, загострилися інші латентні конфлікту по світу.

Усе це свідчить про дестабілізаційну роль РФ у сучасному світі. Москва, за якою проглядається підтримка Пекіну, прагне змінити існуючу світосистему, ігноруючи міжнародне право та провідні світові безпекові інституції.

Світ входить у період хаосу, впродовж якого на зміну сили права прийшло право сили. Кризові елементи стали більш явними навіть у безпекових альянсів, які впродовж багатьох десятиліть вважались непорушними. Прикладом може бути НАТО, де принцип одноголосності викликає все більші сумніви в його ефективності як безпекового інструмента.

Хаотизація світосистеми і зростання конфліктів ведуть до посилення ізоляціоністських тенденцій по світу, посилення авторитарних та популістських режимів, що виступають проти ліберальних цінностей та глобалізації. При цьому проблеми кліматичних змін, загрози нових пандемій, продовольчої безпеки, штучного інтелекту, які можна вирішувати лише на глобальному рівні, відсуваються на другий план, або й ігноруються, а загроза нової світової війни, що несе ризик самознищення людства в ядерному Армагеддоні, – різко посилюється.

Література:

1. Ukrainian crisis and Budapest Memorandum: consequences for the European and global security structures. Ukraine Analytica. Issue 1. 2015. P.45-51.

*Білан Сергій Олексійович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м.Київ, Україна)*

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ПІВНІЧНО-АФРИКАНСЬКИХ КРАЇН

Російсько-українська війна вплинула на багато світових процесів, в тому числі й на забезпечення глобальної продовольчої безпеки, зокрема багатьох африканських країн. Початок бойових дій унеможливив звичне функціонування портів для відправки сільськогосподарської продукції замовникам, що спричинило серйозне занепокоєння в багатьох країнах Азії, Африки та Європи.

Україна і росія являються одними з найбільших експортерів зернових культур – пшениці, кукурудзи і ячменю. Значна частина африканських країн досить сильно залежать від імпорту зерна для забезпечення своїх продовольчих потреб. Війна призвела до серйозного скорочення експорту, що спричинило дефіцит зерна, і як наслідок, зростання цін на продукти харчування в багатьох африканських державах.

Блокування чорноморських портів і руйнування транспортної інфраструктури ускладнило логістику постачання продовольства, що в свою чергу призвело до затримок у постачанні та зростання вартості транспортування, що додатково ускладнило доступ до продуктів харчування африканських споживачів.

Алжир розпочав пошуки альтернативних постачальників зерна, зокрема у Франції, Аргентині, Канаді та США, щоб компенсувати дефіцит, спричинений перебоями у постачанні з Чорноморського регіону. Через перебої з постачання з України та росії, Єгипет вимушений був шукати альтернативних постачальників зерна із США, Франція та Румунія. Марокко зайнялися пошуком серед імпортерів із ЄС, США, Аргентини та Австралії. Туніс змушений переорієнтуватися на постачальників зернових культур з країн Європейського Союзу, США, Канади.

Зменшення пропозиції продажу зерна на світових ринках спричинило зростання цін на продовольство. Багато африканських країн, які страждають від економічних проблем, відчули значний тиск через зростання витрат на імпорт продовольства, що погіршило ситуацію з продовольчою безпекою і збільшило ризик голоду.

Російсько-українська війна вельми вплинула на постачання зерна до Лівії, яка значною мірою залежить від імпорту зернових з України. До війни цей показник становив понад 40% пшениці, яку споживала Лівія. Внаслідок війни ціни на пшеницю та борошно різко зросли, побоювання перебоїв у постачанні призвело до підвищення цін на 30% у перші ж тижні війни. Міністерство економіки та торгівлі Лівії виступило із заявою, що країна має стратегічні запаси м'якої пшениці, яких вистачить на шість місяців, але це не дало потрібного

ефекту, розпочалася криза з постачанням борошна в декількох містах. Намагання вирішити цю проблему урядом, зокрема, збільшення стратегічних запасів пшениці та обмеження розподілу борошна через Генеральний синдикат пекарів, встановлюючи максимальні ціни на мішок борошна, дали тільки певне послаблення напруженості. Десятиліття конфліктів та політична нестабільність призвела до того, що значна частина населення Лівії перебуває в стані продовольчої небезпеки. За даними Всесвітньої продовольчої програми, ще на початок лютого 2022 р. близько 12 % лівійців потребували допомоги. Криза на міжнародних продовольчих ринках тільки погіршила ситуацію, підвищуючи ризики продовольчої безпеки в країні.

Україна та росія разом забезпечували понад 70% імпорту пшениці до Єгипту. Війна призвела до перебоїв у поставках зерна з цих країн через зруйновану інфраструктуру, блокади портів та санкції, що призвело до порушення стабільності у забезпеченні зерном.

Зростання цін на продовольство має серйозні соціально-економічні наслідки для африканських країн, це тільки одна сторона медалі, а ще є забезпечення енергетичних потреб країн, на які також вплинула війна в Україні, оскільки санкції запроваджені проти агресора вплинули на ціну енергоносіїв. Збільшення витрат на харчування зменшує купівельну спроможність населення, що може призвести до зростання бідності і соціальної нестабільності. Окрім того, продовольчі кризи можуть спровокувати масові протести і політичні заворушення, відголоси яких уже лунають в таких країнах як Марокко, Єгипет, Кенія, Туніс та Судан.

Задля вгамування наслідків продовольчої кризи значна кількість африканських країн звернулися за допомогою до міжнародних організацій, зокрема до ООН, Всесвітньої продовольчої програми, які надають гуманітарну допомогу і сприяють розвитку місцевого сільського господарства для зменшення залежності від імпорту.

Отже, російсько-українська війна кардинально вплинула на продовольчу безпеку африканських країн через зниження експорту зерна, порушення логістичних ланцюгів та зростання цін на продовольство. Україна докладася максимальних зусиль для налагодження нових шляхів постачання сільськогосподарської продукції, зокрема, в Румунії біло збудовано зерновий перевантажувальний термінал поблизу кордону з Україною, що дасть можливість доставляти до Румунії залізничним транспортом значних об'ємів зернових. Припинення війни є пріоритетним завданням для забезпечення глобальної продовольчої безпеки багатьох країн світу з різних континентів.

*Мірошніченко Валентина Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м.Київ, Україна)*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ НАТО ДО РОЗУМІННЯ БЕЗПЕКИ

Через агресію російської федерації відбулися зміни у безпековому середовищі та поставлено під сумнів світопорядок попередніх десятиліть який був наслідком «холодної війни». З іншого боку, агресія стимулювала уряди низки країн та міжнародні організації до перегляду концептуальних підходів у забезпеченні стійкості держави та суспільства та адаптувати їх до нових умов.

У 2017 році Міжнародною організацією зі стандартизації було внесено до каталогу стандартів поняття організаційної стійкості (розділ «Безпека і стійкість»). Розтлумачується розуміння мотивів та можливостей підвищення відповідного виду стійкості для організацій різних типів і обсягів. Відповідно НАТО у визначенні безпеки спирається на розуміння «стійкості». У сучасних умовах державного співіснування є досить актуальним зростання забезпечення стійкості НАТО, яке розглядається фахівцями як окремий напрям діяльності організації поряд з колективною обороною та співробітництвом у безпекових питаннях.

Відповіддю на зміни у глобальному безпековому середовищі було затвердження «Плану дій НАТО щодо забезпечення готовності» Північноатлантичною радою. Документ складається з двох розділів («Заходи щодо забезпечення гарантій» і «Заходи з адаптації»), які передбачали негайне посилення військової присутності і активності для забезпечення безпеки і стримування на східному фланзі організації, а також можливості реалізувати у далекій перспективі зміни у структуру НАТО, щоб надати можливості більш оперативно діяти у надзвичайних ситуаціях, якщо такі виникають. Зокрема, спрямування запропонованих заходів було таке:

- удосконалення оборонного потенціалу НАТО через збільшення чисельності військової техніки та особового складу військових підрозділів наземної, повітряної та морської компонент;
- сприяння підвищенню мобільного потенціалу та оперативності підрозділів;
- покращення реалізації управлінських функцій у військах завдяки створенню певних структур керівництва на прогресивних основах, удосконалення взаємодії та скоординованих дій між структурами Альянсу і національними збройними силами, а також удосконалення оборонних планів, що стосуються східноєвропейського регіону;
- сприяння збільшенню навчальних та тренувальних годин, спрямованих на пошук заходів антикризового управління та колективної оборони;
- посилення захисту об'єктів національної інфраструктури східних союзників;

- сприяння активізації діяльні у винайденні механізмів пошуку розвідувальної інформації.

Акцентується увага на важливості готовності реагувати на загрозливі ситуації, що може становити важливий аспект у системі забезпечення національної

стійкості. Саме тому Альянсом приділяється особлива увага до цих питань в умовах змін, що відбулися у безпековому середовищі.

У контексті реалізації положень Стратегії реагування на прояви гібридної війни, ухваленої у грудні 2015 року країнами-учасницями НАТО, важливим є:

«удосконалення обмінного процесу з використанням розвідувальних важелів і механізмів, здатних завчасно попереджати та прогнозувати і фіксувати гібридну війну (передусім, з боку російської федерації);

використовувати можливості державних та недержавних об'єктів аби протистояти традиційним та нетрадиційним загрозам;

максимально наблизити можливість прийняти рішення щодо приведення у дію статті 5 Вашингтонського договору НАТО для протидії гібридній війні у рамках колективної оборони;

продовжувати співпрацю та взаємодію з партнерами та міжнародними організаціями (зокрема, ЄС), у контексті домовленостей щодо протидії гібридній війні» [1].

Суттєвим фактором при визначенні безпеки, що зумовлюють стійкість НАТО, вважається готовність цивільного сектора, як критично важливого інструменту забезпечення колективної оборони. Забезпечення збройних сил, необхідних для підтримання колективної оборони або для їх застосування поза межами території Альянсу суттєво залежить від цивільної інфраструктури. Одним із найбільш уразливих місць НАТО вважається кіберпростір.

Завдяки швидкому розвитку інформаційних технологій спостерігається ускладнення у роботі спецслужб та інших державних органів щодо захисту від кібератак, тому існує нагальна вимога плідного пошуку новітніх засобів захисту складових військової та цивільної інфраструктури. Відповідно сучасне розуміння безпеки не може не включати в себе питання кібербезпеки.

Отже, з урахуванням цілей, для яких утворювалось НАТО, у їх підходах до розуміння безпеки в сучасних умовах не спрямоване лише до принципів військового співробітництва та стримування. Проте, внаслідок широкомасштабної агресії росії НАТО нині має наміри про підвищення стійкості країн-учасниць як у військовій, так і у цивільній сферах. Причому, цивільна сфера розглядається як визначальний фактор забезпечення ефективності та боєздатності військової складової оборонного блоку [2]. Водночас, країни НАТО використовують поняття безпека у контексті державного будівництва, належного врядування, прав людини та сталого розвитку.

Література:

1. Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-04/NATO-ES-stiykist-59383.pdf>

2. Невійськова допомога НАТО Україні в умовах агресії росії. URL: http://www.ucipr.org.ua/ua/?option=com_content&view=article&id=82:nev-yskova-

*Овчар Ірина Володимирівна,
кандидат політичних наук, старший науковий співробітник,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І.Ф. Кураса НАН України
(м. Київ, Україна)*

ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І СУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНИ В ПОЛІТИЦІ ПРЕЗИДЕНТА

Події останніх двох років показали, що фактор національної безпеки та можлива зміна геополітичного впливу в політиці виходять на одне з ключових місць. Для того, щоб претендувати на участь у вирішенні цих питань, впливати на процеси та модерувати події, для нас дуже важливим є набуття статусу суб'єктності України. І якщо б в мирних умовах ми це питання лобіювали через показники економіки, розвиток демократії, діалог щодо можливих змін в сферах зовнішньої політики тощо, то в умовах правового режиму воєнного стану національна безпека стає головним пріоритетом.

Виходячи з норм права, міжнародна суб'єктність – це здатність суб'єкта міжнародного права бути учасником міжнародних правовідносин, зокрема укладати та виконувати міжнародні договори. І цю умову Україна виконує. Але маючи досвід неоднозначного трактування Будапештського меморандуму, іноді інших правових рамок, нам тепер важливо, щоб підписані угоди однаково читалися всіма учасниками домовленостей.

Виходячи з логіки позиціонування, суб'єктність починається з власного усвідомлення, готовності презентувати себе і свої можливості з претензією на права суб'єкта. За наявності нашого бажання, нам все ж доведеться апелювати до міжнародних партнерів з тим, щоб виробити правило дотримання домовленостей з усіх сторін. Оскільки угоди підписуються між рівноправними учасниками, то і зміст в рамках права і дипломатії мав бути дотриманим. В іншому випадку, можна зробити висновок про те, що формула суб'єктності все ж визначається правом сили, а не силою права.

Зовнішня політика і національна безпека відносяться до сфер відання президента. Відповідно до Конституції України, він серед іншого забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави; представляє країну в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори і укладає міжнародні договори України. В площині представництва норми права не передбачають, звісно, прогнозування і стратегування наших дій в особі президента. Але далекоглядність в політиці стала вимогою часу.

Бо якщо хоча б згадати Кримське питання, зокрема, підписання у 1997 році, Угоди з РФ щодо розміщення Чорноморського флоту в Криму, за якою військові

формування РФ отримали право 20 років знаходитись на нашій території, ще й з умовою автоматичного продовження дії Угоди на наступні п'ятирічні періоди, якщо жодна із сторін не повідомить письмово іншу про припинення дії Угоди не пізніше ніж за один рік до закінчення терміну її дії. То стає цілком очевидно, що виконавши домовленості, ми фактично поступилися своїми інтересами, або не прорахували усіх можливих наслідків, до яких присутність іноземних військ могла привести.

Чергова складова, яка має виникати у особи, що володіє представницькими функціями, це перевага державницьких інтересів над власними. Політик, який бере на себе відповідальність за країну, має розуміти ступінь відповідальності і бути готовим до тих особистих обмежень, які така діяльність накладає. Щоб в подальшому наше право на суб'єктність не поступалося наявності чийось інтересів, в першу чергу фінансових.

Представницька функція не може передаватися, адже вона напряму пов'язана з зоною відповідальності, а також правилами дипломатії. І це одне з ключових публічних правил, про яке не може забувати чи, тим більше, ігнорувати президент.

Станом на сьогодні, ми розуміємо, що інтерес до України великий. Але від того, залишиться Україна об'єктом чужих інтересів, чи стане повноцінним суб'єктом і партнером, залежить можливість повноцінного розвитку країни. І за наявності ресурсів, майбутні перспективи можуть бути дуже хорошими. Тому зараз важливо привчати і суспільство, і міжнародних партнерів до реалізації права України бути суб'єктом політики, а, отже, рівноправним учасником подій, з правом висловлювати думки та приймати рішення, відтак, впливати на вироблення політик. В ситуації, коли переформатовуються міжнародні домовленості і будуть підписуватися міждержавні угоди – це шанс, виборений і фактичною тривалою та виснажливою боротьбою, і втраченим часом через сприйняття того, що є, десь мовчаням, десь перевагою чужих амбіцій чи інтересів. Адже політична суб'єктність визначається в «правилах гри», і можливістю якщо не розставляти фігури, то бути самодостатньою одиницею.

Це наш шанс сформуванню національної безпеки на високому рівні, маючи внутрішній людський ресурс, прагнення відстояти країну, і можливість залучити для цього міжнародну допомогу і техніку. Забезпечення цих речей напряму пов'язане з критеріями суб'єктності держави, а саме: 1) самостійність та належний рівень компетенції представників влади; 2) ефективність взаємодії на міжнародному рівні; 3) участь держави у визначенні глобальних «правил гри».

На даному етапі, зробивши чимало спроб заявити про свою суб'єктність та ідентифікувати її через правові механізми, в сьогоднішній ситуації, ми точно можемо сказати, що наша суб'єктність має бути забезпечена в першу чергу самодостатністю і правильним позиціонуванням. Щоб нашу силу поважали ззовні, вона не має викликати сумнівів всередині. Щоб наші права були дотримані, вони мають бути сформовані та озвучені правильно з управлінської точки зору. Сьогодні суб'єктність України – це тест на зрілість як незалежної держави, це доказ дорослого сприйняття політики і тих правил гри, які її

забезпечують, це прояв компетентності та прийняття державницьких рішень. І за посадою, одна з ключових функцій у всіх цих процесах, належить саме президенту України.

*Ляшенко Олексій Олексійович,
кандидат історичних наук,
Інститут політичних і етнонаціональних відносин
ім. І.Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)*

ЕТНОПОЛІТИЧНІ РИЗИКИ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА Й ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ

Держава, як особлива територіально-політична організація, є основним суб'єктом просторових політичних відносин, який покликаний забезпечувати безпеку і єдність суспільства та репрезентувати загальносуспільні інтереси. Етнонаціональний (етнополітичний) чинник виявляється як у процесі формування території держави та її зовнішніх кордонів, так і у внутрішній територіальній організації державної влади та місцевого самоврядування, тобто – державного устрою. У процесі взаємодії території й етнополітичних суб'єктів (держави, державоформуючий етнос, етнонаціональні меншини) внаслідок різних обставин можуть виникати етнополітичні конфлікти, завершення яких часто може супроводжуватися суттєвими територіально-політичними перетвореннями. Тобто етнополітичні чинники стають джерелом етнополітичних ризиків для державного устрою та резильєнтності держави.

Із поняттям *ризик* зазвичай пов'язані такі поняття, як *виклик*, *небезпека* та *загроза*. Значенням поняття *виклик* є актуальна проблема або вимога сучасності, що потребує розв'язання, саме по собі це поняття не містить ознак можливого заподіяння шкоди певній системі. *Ризик* – означає можливість зародження ситуації заподіяння шкоди гіпотетично. *Небезпека* – це стан, за якого реалізація загроз стає можливою. А *загроза* передбачає реальні події, процеси, що переводять можливості заподіяння шкоди з гіпотетичного стану в реальну площину. Тобто, по суті, загроза – це емпіричний прояв стану небезпеки.

Викликом для квазідержавної УРСР стало протистояння з «союзним центром» у боротьбі за власну державну незалежність. У доктрині міжнародного права домінує ідея примату принципу територіальної цілісності над принципом самовизначення народів, хоча всі принципи міжнародного права мають однакову юридичну силу. Однак абсолютна більшість процесів етнополітичної дезінтеграції держав відбувається поза межами правового поля [3, с. 5–6]. Тут варто зазначити, що досвід проголошення незалежності України якраз є прикладом реалізації права на самовизначення у спосіб, що був абсолютно відповідним існуючому на той момент правовому полю. На момент, коли у наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років почався розпад СРСР, союзні республіки могли скористатися одним з двох найбільш вірогідних і легітимних

шляхів здобуття незалежності: або проголошення *відновлення* своєї державності, або вихід зі складу Союзу [2, с. 42]. Україна скористалася другим варіантом. Як наслідок – українська квазідержавність трансформувалася у відносно повноцінну державність України. Етнополітичний виклик українській державності на цьому історичному етапі було подолано, він не трансформувався у небезпеку чи загрозу її існуванню, але створив низку таких ризиків, оскільки одночасно з реалізацією права на державне самовизначення Україна зіткнулася з зародженням внутрішніх дезінтеграційних процесів, які мали виразне етнополітичне забарвлення.

Найбільш серйозними з них стали автономістські й подекуди відверто сепаратистські рухи в окремих регіонах з особливим етнонаціональним складом. Насамперед це стосується Криму та Закарпаття. Автономізація або спроби її реалізації у цих регіонах великою мірою спиралася на етнополітичні чинники (у випадку Криму це передусім російський чинник, а у випадку Закарпаття – так званий «русинський» та частково угорський). Реалізація цих намірів так чи інакше створювала небезпеку дезінтеграції України та порушення її територіальної цілісності, що у свою чергу становило загрозу для існування держави загалом.

Проросійські опоненти української влади у Криму наполягали на його російському статусі й «незаконності» передачі до складу УРСР – тобто прямо ставили під сумнів державний устрій УРСР, а потім і незалежної України. Основні зусилля Української держави у процесі розв'язання кримського питання були зосереджені у правовому полі на недопущенні порушення територіальної цілісності України та збереженні її унітарного державного устрою. Наслідком, який безпосередньо позначився на державному устрої України, стало утворення АР Крим у складі унітарної Української держави. У перспективі саме АР Крим стала першою тимчасово окупованою РФ територією України.

У спробі автономізації Закарпаття прослідковується багато спільного з кримським кейсом. Зокрема подібними були спроби автономізації Закарпаття спочатку шляхом «законодавчого» скасування рішень про утворення Закарпатської області УРСР (у випадку з Кримом – передачі області до складу УРСР). Після їх провалу внаслідок невдалого путчу ДКНС та проголошення незалежності України за кримським зразком було задіяно сценарій референдуму. Але українська влада врахувала попередні досвід з кримським референдумом і на Закарпатті такий сценарій не було реалізовано.

Інший автономістський рух на Закарпатті ініціювала угорська етноспільнота, яка претендувала на створення національного автономного району або округу на базі Берегівського району на засадах національно-територіального самоврядування, що потенційно створювало ризики державному устрою. Втім, у результаті реформи децентралізації у новоствореному Берегівському районі частка угорського населення лише зменшилася. Нині питання угорської автономії не порушується, але ризики залишаються, зокрема й через недружню до України позицію діючої угорської влади та окремих політиків.

Дезінтеграційні процеси у період національно-державного самовизначення України та утвердження її державного устрою мали ще декілька епізодів, так чи інакше спрямованих на зміну державного устрою: проекти «Донецько-Криворізька республіка» і «Новоросія». Російський етнополітичний чинник був одним з ідеологічних рушіїв цих проектів, автори яких намагалися вигадати особливий народ – «новоросів». Не отримавши якогось більш-менш помітного розвитку у 1990-х рр. ці рухи у середині 2000-х під час гострої політичної кризи трансформувалися в ідею «Південно-Східної Української Автономної Республіки» та ширшу – федералізації України. У цей час ризики державного устрою стрімко наближалися до загрози втрати цілісності держави.

У 2014 р. ідея «Новоросії» отримала продовження у відверто сепаратистському виконанні та обмежено реалізувалася на теренах ОРДЛО. Саме спробами вживлення цих територій у державний устрій України шляхом надання їм особливого статусу характеризувався так званий «мінський процес». Головна загроза реалізації таких задумів полягала у тому, що це імовірніше привело б не до реінтеграції окупованих територій, а до подальшої дестабілізації і дезінтеграції усієї держави.

Паралельно зі спробами автономізувати окремі регіони України здійснювалися спроби запровадити в Україні федеративний устрій. Дискусія щодо зміни унітарного державного устрою України, успадкованого від УРСР, на федеративний відбувалася у трьох вимірах: науково-теоретичному, суспільно-політичному та практично-державотворчому. На певних історичних етапах вони між собою перетиналися [1, с. 172].

Науково-теоретичний вимір стосується наукових ідей і теорій про оптимальні форми державного устрою для держав різних типів і України зокрема. У його рамках скоріше йшлося про черговий виклик українській державності, насамперед інтелектуальний, тоді як політичні ризики були досить помірними.

Суспільно-політичний проявлявся у переважно кон'юнктурному використанні теми вибору або зміни державного устрою в політичній практиці, зокрема як гасла політичної мобілізації. Саме в цьому вимірі ризики державного устрою переросли в стан небезпеки державному устрою й безпосередню загрозу цілісності держави під час двох майданів.

Практично-державотворчий охоплює процеси синтезу і практичної реалізації як науково-теоретичних напрацювань, так і політичних компромісів, зокрема, під час конституційного процесу й ухвалення Конституції України. Тут ризики для державного устрою були досить серйозними, але не переросли в небезпеку чи загрозу, оскільки на момент ухвалення Конституції ідея федерації була практично відкинута усіма учасниками.

Отже, як свідчить досвід формування державного устрою України під час відновлення незалежності й у наступні роки, практично всі здійснювані спроби його зміни мали на меті або створення в складі унітарної держави адміністративно-територіальних одиниць з особливим статусом (впровадження елементів федералізму), або повного перетворення України на федеративну

державу. Саме такий державний устрій за справжніми задумами авторів подібних проектів мав максимально послабити стійкість України. Саме так і відбулося: найпершими окупованими Росією українськими територіями у 2014 р. стали Кримська автономія та Севастополь – місто зі спеціальним статусом.

Зважаючи на це, після завершення російсько-української війни і повернення усіх окупованих територій питання державного устрою України повинне бути актуалізоване знову. На наш погляд, найбільш оптимальним є шлях завершення реформи децентралізації на рівні адміністративно-територіальних одиниць першого рівня (областей). Головним результатом такої реформи має стати з одного боку делегування областям ширших повноважень, а з іншого уникнення фіксації у державному устрої утворень з особливим від решти областей статусом (республіки, краю, округу тощо).

Література:

1. Ляшенко О. О. Державний устрій України: простір інтеракції національногромадянського та етнічного : монографія. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2023. 216 с.

2. Мищак І. М. До питання легальності проголошення незалежності України та виходу її зі складу СРСР у 1991 році. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. №6. С. 41–46.

3. Явір В. А. Етнополітична інтеграція та дезінтеграція у сучасному світі: політико-правовий концепт. Київ : Логос, 2018. 468 с.

*Калінічева Галина Іванівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНІ ЗАГРОЗИ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ЕЛЕКТРОННОГО АРХІВОЗНАВСТВА: СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

У сучасному глобалізованому суспільстві цифрові архіви стають невід’ємною складовою інформаційного простору, адже відіграють важливу роль у збереженні, доступі та популяризації адміністративних, політичних та культурно-історичних документів, необхідних як для дослідників, так і для пересічних громадян. Базовими ознаками цифрового архіву є електронний контент і довідково-пошуковий апарат, що дає змогу впорядкувати інформаційні ресурси для зручного подання в інформаційному просторі. Однією з актуальних проблем в електронному архівознавстві на сьогодні є проблема інформаційної безпеки та запобігання кіберзагрозам.

Цифровізація архівної галузі в Україні та впровадження електронних архівних сервісів актуалізувалися на тлі повномасштабної фази російсько-української війни. З одного боку, оцифрування документів Національного архівного фонду уможливило збереженість архівних документів та доступність їх для користувачів у режимі онлайн, що є вкрай важливим в умовах низки обмежень, які передбачає воєнний стан. З іншого – очевидні переваги

оцифрування документів та створення цифрових архівів супроводжуються низкою загроз та викликів, які потребують оперативного реагування і захисту цифрового масиву архівних документів.

Оцифрування документів НАФ України розглядається як стратегія забезпечення збереженості документів, за допомогою розширення доступу до них в іншому форматі. Наразі завершено процедуру приєднання до платформи «ARCHIUM», у 2022 р. почав функціонувати Міжархівний пошуковий портал (Єдине вікно доступу до цифрових ресурсів українських архівів). Лідером у справі оцифрування фондів є Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), що в січні 2022 р. репрезентував онлайн-ресурс зі значним масивом електронних копій документів.

Світовий досвід розвитку цифрового архівознавства демонструє поширення наступних тенденцій: 1) розширення доступності через цифрові технології; 2) використання штучного інтелекту та машинного навчання; 3) збільшення уваги до кібербезпеки: з огляду на зростання кіберзагроз, ускладнення безпекової ситуації у світі, архівні установи зосереджують увагу на захисті цифрових архівів від кібератак, втрати даних та несанкціонованого доступу.

Узагальнення українського досвіду, засвідчує, що останнім часом набирають обертів наступні тенденції: 1) модернізація та цифровізація архівних установ; 2) створення цифрової архівної інфраструктури; 3) забезпечення кібербезпеки; 4) співпраця з міжнародними організаціями та проектами для обміну досвідом та впровадження найкращих практик у сфері цифрового архівознавства. Цей процес активізувався в рамках допомоги Україні від країн-партнерів та загального посилення інтересу до українства на фоні російської збройної агресії.

Сучасні тенденції у цифровому архівознавстві на глобальному і національному рівнях свідчать про важливість запобігання інформаційним загрозам і забезпечення належного рівня кібербезпеки цифрових архівів, тим самим унеможливаючи несанкціонований доступ та втрату даних через технічні збої або кібератаки.

Кібератака на цифровий архів – це спроба несанкціонованого доступу, пошкодження або видалення даних цифрового архіву за допомогою комп'ютерних зловмисних дій. Різновидами кібератак на цифрові архіви є: 1) віруси та шкідливе програмне забезпечення; 2) DDoS атаки; 3) фішинг; 4) *SQL Injection* тощо.

Наслідками кібератак на цифрові архіви можуть бути: 1) втрата даних: один з найбільш серйозних наслідків, оскільки можуть бути пошкоджені або видалені важливі історичні, культурні та наукові документи; 2) порушення конфіденційності: кібератаки уможливають втрату особистих або конфіденційних даних архівів, що може становити загрозу приватності осіб та мати правові наслідки для організацій; 3) недоступність архівів: після успішної DDoS атаки архіви можуть бути недоступні для користувачів протягом тривалого часу; 4) фінансові втрати: кібератаки можуть призвести до суттєвих

фінансових витрат через відновлення даних, компенсації користувачам, втрату репутації тощо.

Російська збройна агресія супроводжується використанням різних видів інформаційної зброї. Так, 8 липня 2022 року, Державна архівна служба України та центральні державні архіви зазнали DDoS-атаки на свої веб-ресурси. Їх вдалося відновити тільки через деякий час.

Отже, інформаційні загрози цифровим архівам можуть мати різноманітні форми, включаючи віруси, трояни, шкідливе програмне забезпечення, атаки типу «відмова в обслуговуванні» (DDoS), фішинг, а також більш складні кіберзагрози. Проблему ускладнює відсутність належного фінансування та брак кваліфікованих фахівців в окремих установах, відповідальних за зберігання цифрових архівів. Нині перед архівістами стоїть завдання враховувати сучасні вимоги щодо доступу, збереження, безпеки та зберігання у безпечному, захищеному середовищі і розробляти конкретні стратегії для захисту своїх цифрових колекцій, унеможливаючи цифрові загрози.

Запобігання інформаційним загрозам для цифрових архівів вимагає комплексного підходу, що включає *технічні* заходи, такі як шифрування даних, регулярне створення резервних копій, використання алгоритмів аутентифікації та авторизації, а також *організаційні заходи*, наприклад, розробку політик доступу до даних, навчання персоналу методам розпізнавання та запобігання кібератакам, співпраця на міжнародному рівні для обміну інформацією про загрози та методи їх нейтралізації.

Цимбал Ірина Володимирівна,
науковий співробітник,
Військовий інститут телекомунікацій та
інформатизації імені Героїв Крут (м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЧИННИКА НА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД

На формування свідомості населення України в сучасний період, період військової агресії росії, великий вплив має інформаційний фактор. У наш час володіння інформаційними ресурсами дає можливість диктувати свої інтереси у міжнародних відносинах. Перевага буде на боці того, хто вміє працювати з масовою свідомістю. Країні-агресору треба буде доводити справедливість своїх дій як власному народові, так і народу, на який буде спрямована атака. В свою чергу, атакованій стороні треба буде дати гідну відповідь такій неоголошеній війні. Чим сильнішим стає розвиток інформаційного компоненту, тим легшим буде виконання цих завдань [1].

Аналіз останніх публікацій показує, що різні функціонування засобів масової інформації розглядаються в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців. Питанням взаємодії влади та ЗМІ присвячені праці Г. Почепцова, Є. Магди, В. Здоровеги, О. Копиленка, В. Лизанчука, Л. Мухамедової, А.

Москаленка, В. Резуна, Т. Добросклонської, А. Чічановського, В. Шкляра, В. Воробйова, В. Миронченка, К. Маркелова, В. Попова та ін. Процес формування і реалізації сучасної державної інформаційної політики вивчають О. Грищенко, С. Чукут, Г. Почепцов тощо. Проблемам інформаційної безпеки приділяють увагу С. Сьомін, В. Бондаренко, О. Белов, Г. Перепелиця, О. Литвиненко та ін.

Засобами ведення інформаційної війни, у теперішній час, є будь-які засоби передачі інформації. Інформаційний вплив може існувати у вигляді спотворення фактів, пліток, викиду дезінформації або поданні інформації у вигідному для себе ключі. Спотворюючи та викривляючи історію, перекручуючи історичні факти, підміняючи поняття, пропагандисти мають досягти формування певного підґрунтя для використання у своїх цілях. Підтримання образу ворога та загрози, які можуть виходити з його сторони, залякування власних громадян – це перша ціль. Друга – вплив на опосередкований прошарок населення, який здатний повірити фейкам та нісенітницям медіа-засобів [2].

Зараз проти України діє інформаційний російський продукт розрахований на відповідно підготовлений ґрунт, оскільки нові незалежні держави, які раніше були частиною Радянського Союзу, мають велику кількість етнічних росіян і російськомовних громадян. Цей прошарок населення, що мешкає в країнах Прибалтики, Молдові, Україні, Грузії і є принциповою ціллю сьогоднішньої кампанії інформаційної війни. У випадку з Україною, відсутність адекватної інформаційної та культурної політики спричинила культурну окупацію свідомості значної частини громадян. Зусиллями пропаганди була нав'язана штучна проблема дискримінації російськомовного населення, страх перед ефемерною загрозою “бандерівщини” [3]. Скориставшись цим агресор зараз робить ставку і використовує у війні інформаційний фактор, як одну зі складових гібридної війни. Гібридна війна стала здобутком нового часу саме тому, що багато потрібних для неї завдань можна виконати за рахунок інформаційного компоненту. Чим сильнішим стає розвиток інформаційного компоненту, тим легшим буде виконання цих завдань [1].

У теперішній час Україна знаходиться на шляху до європейської інтеграції, набуває розуміння українцями власної ідентичності. Виходячи з цього, українською політичною елітою активно декларується прагнення стати повноправним членом європейського співтовариства. Запорукою цього курсу України є об'єктивне і масове інформування населення про стандарти життя, також правовий і соціальний захист та норми політичної культури в європейських державах, де засоби масової інформації та комунікації виконують роль соціальних медіаторів й універсальних агентів соціальних зв'язків.

Наразі, європейська ідентичність, яка формується в українському соціумі, є принципово сумісною з національною ідентичністю українців, оскільки українська та європейська ідентичність є відмінними за змістом і розвиток європейської ідентичності не передбачає відмову від національної. Саме європейський вектор може сприяти консолідації української нації, і це позитивне вплине на перспективи інтеграції України до європейського співтовариства.

Враховуючи вищесказане, серед основних шляхів оптимізації інформаційних впливів на політичні і соціальні процеси слід назвати:

- вдосконалення механізму законодавчого врегулювання інформаційної діяльності;

- подальша розбудова інформаційного простору, у якому передбачене забезпечення населення доступом до новітніх інформаційно-комунікативних технологій;

- впровадження і реалізація програми інформаційної грамотності, готовності до інформаційних викликів, освіченості, стресостійкості як джерела демократизації суспільства [4, с.46].

Література:

1. Почепцов Г. Гібридна війна: інформаційна складова. URL: <http://osvita.mediasapiens.ua>.
2. Цимбал І. В., Панченко С. М., Жовтун А. А. Інформаційна складова гібридної війни Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціальнополітичних дисциплін [Відп. ред. О.В. Бабкіна]. Вип. 19, 2016. 206 с.
3. Магда Є. М. Гібридна війна: сутність та структура феномену. URL: journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/download/2489/2220.
4. Цимбал І. В., Жовтун А. А., Ліманська О. Л. Світ VUCA як сучасний контекст інформаційних і суспільно-політичних змін Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Вип. 17, 2015. 134 с.

Кучер Володимир Іванович,
доктор історичних наук, професор,
Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека НААН України (м. Київ, Україна)
Шебетюк Наталія Борисівна,
доктор історичних наук, Національна наукова
сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ, Україна)

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: З ДОСВІДУ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМИ

Продовольча безпека кожної країни потребує чіткого безперервного регулювання, а тим більше в умовах військових дій з розширеним полем ризику. Російсько-українська війна спричинила до переосмислення історичного досвіду, зокрема й щодо проживання українцями продовольчої кризи 100-річної давнини. Зауважимо, що продовольча криза – нестача продуктів харчування започаткувалася в роки Першої світової війни, коли українські терени знаходилися у зоні бойових дій. Це негативно відобразилося на сільському господарстві, яке зазнало значної руйнації. Не було воно відновлено й за урядування Тимчасового уряду, що прийшов на зміну самодержавної влади. І все ж, сільськогосподарське виробництво певною мірою виживало, спостерігався певний прогрес, покладалися сподівання на його розвиток. Однак захоплення влади російськими більшовиками внаслідок держаного перевороту у жовтні

1917 р. не дало змоги справдитись сподіванням. Згідно сумнівних і навіть шкідливих експериментів у сільському господарстві, воно остаточно було зруйновано. Згідно більшовицької аграрної програми, вибудованої вождем більшовиків В. Леніним, були ліквідовано поміщицьке землеволодіння, продуктивне і рентабельне господарство селян. Ці дві групи сільського населення фактично задовольняли потреби держави у продуктах харчування, особливо хлібофуражної складової. Більшовики поставили так би мовити ставку на малоземельний і безземельний прошарки села, наділивши їх земельними наділами. В той же час, радянська влада не забезпечила їх насіннєвим матеріалом, живим робочим тяглом, реманентом, в цілому засобами виробництва. Величезна кількість подвірних селянських господарств була виключена із сільськогосподарського виробництва. Більшовицька держава опинилася перед проблемою голоду, продовольча криза охопила міста, промислові центри, багатомільйонну армію й сільське населення. За вказівкою В. Леніна в Україну були надіслані з Росії продовольчі робітничі загони з метою заготівлі й вивезення хліба, продуктів харчування. Поряд з цим було транспортовано до Росії мільйони пудів насіннєвого матеріалу хлібних, овочевих, баштанних, технічних культур [1]. Українські селяни, які певним чином вирішили питання із забезпеченням засобами виробництва, постали перед проблемою посівного матеріалу. Скорочення посівних площ, погіршення обробітку ґрунту, падіння врожайності зумовили нищівний спад виробництва сільськогосподарської продукції.

ЦК ВКП(б) і Раднарком РСФРР нав'язали селянам викуп продукції сільськогосподарського виробництва за так званими твердими державними цінами, за рублі, перейменовані на радянські знаки (радзнаки), що внаслідок інфляції втратили свою купівельну спроможність. Встановлені більшовицькою владою ціни навіть не покривали затрат селян на вирощений урожай. Однак, це не зупинило більшовицьких провідників від наміру провести хлібозаготівлю реквізиційним шляхом, зокрема й у вражених посухою українських губерніях. Хлібозаготівельна політика більшовиків проводилася спочатку в Росії під приводом того, що мовляв, сільська багата буржуазія приховує хліб й інші продовольчі продукти та не бажає ділитися з радянською державою хлібними надлишками. Заможні куркулі ніби то ними спекулюють, збагачуючись за рахунок голодуючого населення, в першу чергу російських промислових центрів, армії, населення міст. Було встановлено продовольчу диктатуру. Селяни, які не здавали хлібні залишки, оголошувалися ворогами радянської влади, ув'язнювалися на 10 років з конфіскацією майна, виселялися за межі території проживання. З окупацією України методи і засоби примусового вилучення у селян збіжжя та продуктів харчування набрали більш жорсткого характеру. Згідно з урядовими декретами і розпорядженнями до боротьби із заможними селянами-«куркулями», «приховувачами хліба й продовольства» залучалися місцеві бідняки.

Незважаючи на введення нової економічної політики, регульованого продовольчого продукту, в Україні діяла продрозкладка відмінена в Росії. Однак

пограбовані заготівельними військовими загонами українські селяни неспроможні були поповнювати утворений більшовиками на весні 1921 р. державний хлібний фонд. З огляду на складне продовольче становище у Москві, Петрограді та інших промислових центрах і містах, ЦК РКП(б) 8 травня 1921 р. прийняв рішення впродовж травня надіслати до Росії з України не менше 40 вагонів хліба, продовольства. Всю відповідальність за виконання наказу було покладено на голову українського уряду Х. Раковського й наркомпрода М. Володимирова. Для виконання цього надскладного для селян завдання, більшовицькі провідники надіслали в українські села військову силу. Зрозуміло, що селяни взяли за зброю, що їй приховали з фронту колишні військові. В повстанському русі брали участь усі прошарки селян, навіть бідняки і наймити. Більшовицька влада в офіційних документах, пропаганді, всупереч правді стверджувала, що у зриві заготівлі хліба, продовольства винні заможні селяни-«куркулі». Виступи селян проти радянської влади більшовики розглядали як політичний бандитизм.

Внаслідок насильницьких заготівельних компаній в українських селян в першу чергу у заможних, вилучався хліб, продовольство, навіть насіннєвий матеріал, припасений для весняного посіву. ЦК ВКП(б) і Раднарком РСФРР звинуватили український центральний партійний комітет і уряд УССР у саботажі виконання поставок хліба, продуктів харчування до Росії, незважаючи на скрутне продовольче становище в Україні. У Кремлі не бажали брати до уваги те, що більшість регіонів республіки влітку 1921 р. вразила посуха, внаслідок якої спричинився голод. В. Ленін запропонував мобілізувати в голодному Поволжі півмільйона чоловіків, сформувати загони, надіслати в Україну та вибивати у «ненажерливих, багатих українських селян» продовольство, особливо хліб. Цей план не вдалося здійснити, тому, що поволзьке населення масово покидало уражені посухою голодні райони, перебиралися у інші регіони Росії, зокрема й в Україну. Їх опікувала утворена у липні 1921 р. Центральна комісія допомоги голодуючим (Допгол) при ВУЦВК на чолі з його головою Г. Петровським. Незважаючи на проголошення у березні 1921 р. продовольчого податку, в Україні фактично зберіглася продовольча розкладка. Для її виконання використовувалися всі засоби і методи, включаючи збройну силу. Про це було офіційно оголошено Радою праці та оборони УСРР, яка 12 серпня 1921 р. ухвалила постанову про застосування надзвичайних, тобто збройних заходів з метою збору продовольчого податку. В постанові були оприлюднено погрози щодо покарання селян, в першу чергу конфіскацію землі, якщо вони з метою ухилення від сплати податку надавали невірні дані про розміри своїх земельних наділів. Московський уряд надіслав окупаційні військові частини у сільську місцевість з метою подолання опору селян, які не бажали віддавати останнє збіжжя, особливо збережене для засіву своїх посівних площ [2].

Більшовицька партія оголосила період з 15 серпня по 15 вересня 1921 р. часом максимального збору продовольчого податку. Преса спеціально замовчуючи голод, розгорнулася компанія по мобілізації партійного, радянського, профспілкового активу для проведення роз'яснювальної,

пропагандистської роботи серед селян. Пропагандисти масово поширювали агітаційну літературу-плакати, листівки, гасла, що закликали сільських трудівників здавати хліб, підготувати приміщення для прийому і перероблення сільськогосподарської продукції. На допомогу продзагонам і комнезамам на початку серпня 1921 р. більшовики мобілізували і послали в села чимало працівників різних наркоматів, губернських, повітових виконкомів [3, с. 57].

Становище для селян погіршувалося ще й тим, що поряд із сплатою сільськогосподарського податку, вони мали сплачувати одноразовий податок на відбудову сільського господарства, а також загально-громадський гужовий і подвірно-грошовий податки. В кінцевому результаті відсоток загального вилученого у селян хліба і продовольства в 1921–1922 господарському році фактично дорівнював обсягу продовольчої розкладки на 1920–1921 господарський рік. Незважаючи на посуху, голод, масову смертність серед населення України, Москвою не було надано жодних пільг щодо зменшення продовольчого навантаження. Варто наголосити, що застосовуючи насильницькі методи, породжені політикою «воєнного комунізму», що продовжував діяти в Україні, більшовики розв'язали проти українських селян збройну агресію. Останні зазнавали від більшовицьких безглузвих експериментів жахливих втрат, а також внаслідок нещадної експлуатації їхньої важкої праці, безоплатних реквізицій хліба, продовольства, технічної сировини. Своєю бездарною економічною політикою більшовики влаштували продовольчу кризу. Навіть застосування збройних сил проти українського селянства з метою пограбування продовольчих ресурсів, особливо хліба, не дали бажаних більшовикам результатів. Продовольчі й збройні загони, комнезами й різного штибу заготівельники буквально вимітали із селянських комор навіть посівний матеріал. Ця політика однозначно сприяла посиленню голодомору в Україні. Маючи запаси хліба і продовольства українські селяни могли б убезпечитися від голодної смерті і цілком можливо, хоч не повністю, нагодувати міське населення. Цілком очевидно, що продовольча диктатура російської більшовицької партії за підтримки українського керівництва була великою мірою спричинена до голоду в Україні в 1921–1923 роках. Примусова реквізиція хліба і продовольства в українського селянства додалася до неврожаю в деяких південних областях України. Зауважимо, що голод значною мірою спричинений владними органами, виявився тим чинником, який негативно вплинув на повстанський рух українського селянства. Російські більшовики вперше в масовому масштабі застосували проти українського народу терор голодом.

Література:

1. Кучер В.І., Бачкала О.В. Популяризація насінневої справи в умовах продовольчої кризи в 1918–1920 рр.: історичний екскурс. Науково-інноваційний розвиток агропромисловості як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 18–19 квітня 2024 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр.науки, освіти та техніки, Ін-т СГ Північного Сходу НААН. Вінниця, 2024. С. 111–116.
2. Вісті ВУЦВК. 1921. 20 жовтня.
3. Ганжа О. І. Українське селянство у період становлення тоталітарного режиму (1917–1927 рр.). Київ: Ін-т історії України НАН України, 2000. 208 с.

*Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

За визначенням ФАО ООН, продовольча безпека – це «стан, коли всі люди завжди мають фізичний, економічний і рівний із соціальної точки зору доступ до безпечного і поживного продовольства кількості, достатній для задоволення своїх потреб і переваг у їжі, в обсягах, необхідних для активного й здорового життя» [1]. Факторами ризику, які ставлять під сумнів здатність продовольчих систем забезпечувати людство необхідною кількістю якісного продовольства, є швидкий ріст населення, урбанізація, підвищення добробуту та пов'язані з цими процесами зміни у структурі споживання. Окрім того, існуючі продовольчі системи викликають незворотні екологічні зміни [2].

Продовольча безпека ЄС базується на комплексі політик: спільній аграрній, біоенергетичній, торгівельній, розвитку сільських територій, рибальства, імміграційній, макроекономічній.

ЄС є самодостатньою системою, який здатний забезпечити потреби громадян країн в продовольстві, зокрема пшеницею, ячменем, кукурудзою, цукром, молочними та м'ясними продуктами, фруктами, овочами. Війна в Україні стала каталізатором змін ланцюгів постачання продовольства. У звіті ФАО ООН констатується, що у регіоні Північної Європи рівень помірної або серйозної продовольчої безпеки зріс приблизно на 2 відсоткові пункти, досягнувши 6,6 відсотка в 2022 році, тоді як у Південній Європі він впав приблизно на 1 відсотковий пункт до 7,5 відсотка [3].

Від 2022 року ціни на продукти харчування значно зросли, що впливає на їх доступність для сімей із низьким рівнем доходу та біженців. Окрім того, ЄС є імпортером соняшникової олії, яка поставлялася з України та морепродуктів. Стратегічна залежність ЄС від низки ключових факторів виробництва вплине на сільськогосподарське виробництво ЄС, до яких автори відносять енергію, корми для тварин і кормові добавки, добрива. Так, майже 60% калійних добрив імпортувалися з Білорусі і Росії), 30% азотних добрив надходили із Росії.

З початком повномасштабної війни в Україні Єврокомісією було розроблено пакет заходів, який передбачав підтримку внутрішніх виробників (від 500 мільйонів євро до 1,5 млрд євро); надання фермерам надаватимуть більше авансів прямих платежів, а також заходів щодо розвитку сільських районів та тваринництва; заходи для підтримки виробників свинини; винятковий та тимчасовий дозвіл виробляти будь-які культури для харчових і кормових цілей на перелогах із збереженням повного рівня сплати субсидій за озеленення для фермерів; спеціальні тимчасові пом'якшення існуючих вимог до імпорту кормів для тварин; контроль над цінами та поставками добрив для фермерів з метою гарантування безпеки перспектив врожаю в ЄС; пропозиція

державам-членам повідомляти дані про приватні запаси основних товарів для харчових продуктів і кормів на щомісячній основі [4].

Окрім того, були відкладені законодавчі пропозиції Зеленого курсу з перегляду Директиви про стале використання пестицидів (SUD) і щодо цілей відновлення природи в ЄС. Комісія також висунула пакет антикризових заходів для підтримки секторів рибальства та аквакультури ЄС у контексті вторгнення Росії в Україну. Ініціатива ЄС «Шляхи солідарності» дозволила експортувати українську сільськогосподарську продукцію до третіх країн через сухопутні маршрути ЄС та морські порти Румунії, Болгарії та інших країн [5].

Отже, політика ЄС постійно змінюється, реагуючи на глобальні виклики. Ключовим пріоритетом Євросоюзу на період з 2024-2029 рр. визнана продовольча безпека.

Література:

1. Заходим М.В. Продовольча безпека та її місце у структурі економічної безпеки держави. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/885/0>.

2. URL: <https://www.fao.org/food-systems/en/>

3. The State of Food Security and Nutrition in the World 2023. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/a69f5540-6ee7-43f4-a8ef-9eb7пb3e7b677/content/state-food-security-and-nutrition-2023/food-security-nutrition-indicators.html>

4. ЄС запровадив нові заходи з посилення продовольчої безпеки на тлі війни в Україні. URL: <https://www.dossier.org.ua/news/new-eu-measures-food-security/>

5. Війна Росії проти України: вплив на глобальну продовольчу безпеку та відповідь ЄС. URL: <https://www.bing.com/ck/a?!&&p=89818890a289cde8JmltdHM9MTcyMDQ4MzIwMCZpZ3VpZD0xMWQwYWQ0ZC03NWRkLTY0NzEtMGI2MC1iY2E2NzRjMzY1OTkmaW5zaWQ9NTE5OQ&ptn=3&ver=2&hsh=3&fclid=11d0ad4d-75dd-6471-0b60-bca674c36599&psq=%d0%b7%d0%b0%d0%b1%d0%b5%d0%b7%d0%bf%d0%b5%d1%87%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f+%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b4%d0%be%d0%b2%d0%be%d0%bb%d1%8c%d1%81%d1%82%d0%b2%d0%be%d0%bc+%d0%bd%d0%b0%d1%81%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f+%d0%84%d0%a1&u=a1aHR0cHM6Ly91a3JhaW51LmV1cm9wYXJsLmV1cm9wYS5ldS9jbXNkYXRhLzI2MDQ2OC8wMTc4X0VQUIMtQnJpZWZpbmctNzZmZjY3LVJ1c3NpYS13YXItaW1wYWN0LWdsb2JhbC1mb29kLXNlY3VyaXR5LnBkZg&ntb=1>

Шевченко Олексій Олексійович,
аспірант, Академія праці, соціальних відносин і
туризму (м. Київ, Україна)

СПРОЩЕНІ МЕХАНІЗМИ ЗМІНИ ПРИЗНАЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬ У ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

На теперішній стан сучасного земельного фонду України можна охарактеризувати, як напружений та надзвичайно критичний. Війна, використання агрохімікатів, відсутність контролю за станом земель тільки погіршує становище національного багатства України у вигляді її земельного ресурсу. Відповідно до схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України

від 19.01.2022 № 70-р «Концепції загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель», кризова ситуація, з подальшою тенденцією до погіршення, у використанні земельних ресурсів спостерігається і в неаграрних сферах землекористування. Окрім того, у більшості галузей економіки через недосконалість нормативів, зокрема низький рівень підготовки проектно-технічної документації, землі використовуються нераціонально. [1].

Підтвердженням актуальності теми є новини, що стосуються вирощування бавовни на території України. Так, фахівці Українського інституту експертизи сортів рослин засіяли поля п'ятьма експериментальними сортами бавовнику. Головною особливістю є те, що в умовах війни ця рослинна культура має велику цінність через наявність у ній бавовняної целюлози, яка використовується для виробництва пороху [2].

Цей процес відбувається із супроводом законодавчого регулювання у цій сфері. Послаблення контролю та механізм його поширення здійснюються на підставі прийнятого Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо поширення сортів бавовнику в Україні» від 23.04.2024 № 3645-IX, який вступив в силу 16.05.2024 року [3].

Документ спрощує процедури ввезення, обігу та державної реєстрації сортів бавовнику в Україні, а також введення в обіг і використання насіння без сертифікації та кваліфікаційної експертизи.

Окрім того, впровадження спрощених процедур для вирощування сортів бавовнику йде паралельно із розвитком промисловості для швидкої відбудови території України та залученням інвестицій від партнерів України. Запровадження спрощеної процедури зміни цільового використання землі стосуватиметься також підприємств, що пов'язані з вирощуванням таких агрокультур.

28.05.2024 р. відбулося набрання чинності положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку зміни цільового призначення земельних ділянок для залучення інвестицій з метою швидкої відбудови України» від 06.02.2024 № 3563-IX.

Ці положення дозволяють контролювати та моніторити земельні ділянки, що використовуються підприємствами переробної та іншої промисловості, а також ліквідувати бюрократичні перепони для інвесторів та землекористувачів, які мають на меті побудувати в Україні новий завод або інший промисловий чи енергетичний об'єкт.

Спрощений механізм діятиме впродовж воєнного стану та п'ять років по його закінченню та застосовується за межами населених пунктів і лише там, де відсутня розроблена містобудівна документація для наступних об'єктів промисловості та енергетики, а саме для:

- промислових та складських будівель;
- нежитлових сільськогосподарських будівель;
- трубопроводів, ліній електронних комунікаційних мереж та електропередачі (крім магістральних нафтопроводів та газопроводів);

- комплексних споруд промислових об'єктів (крім споруд підприємств, що здійснюють видобування, виробництво та переробку ядерних матеріалів, споруд підприємств і установок із збагачення та перероблення ядерного палива; споруд підприємств, призначених для термічного оброблення (спалювання) побутових відходів; атомних електростанцій) [4].

Цей механізм зміни цільового призначення земельної ділянки передбачає відсутність потреби дотримання вимог абз. 1 ч. 3 та абз. 2 ч. 5 статті 20 Земельного кодексу України за умови отримання мотивованого висновку уповноваженого органу містобудування та архітектури щодо можливості розміщення на земельній ділянці відповідного об'єкта згідно з вимогами нормативно-правових актів та будівельних норм. [5].

Надважливим питанням є запровадження, та як наслідок створення Кабінетом Міністрів України «Реєстру територій, забруднених/імовірно забруднених вибухонебезпечними предметами».

Великим ризиком для суспільства, місцевого самоврядування та державної влади є вирощування на забруднених землях сільськогосподарських культур, особливо тих, що стосуються продовольчого сектору. Державі доцільно розробити дозволені види використання таких земель, враховуючи економічну необхідність, підтримку землекористувачів і заборону екологічно небезпечної діяльності.

Важливим є впровадження чіткого механізму, який дозволяє державним інспекторам з Держгеокадастру та інспекторам місцевих рад проводити обстеження земельних ділянок і контролювати їх використання та охорону.

Забезпечення можливості швидкої зміни таких земель запровадить одноманітне правове регулювання та вичерпний перелік можливих (допустимих) видів провадження на таких земельних ділянках відповідно до рівня та характеру такого забруднення.

Підсумовуючи, для науковців і органів державної влади є необхідність у створенні окремого інституту для контролю за дотриманням цільового призначення земель. Для успішного продовження земельної реформи в умовах війни слід розробити та впровадити передові технології, що забезпечать збалансованість прав власників і землекористувачів. Це включає використання штучного інтелекту, цифрову трансформацію земельних ресурсів, новітні методи вимірювання якості ґрунтів і їх раціональне використання. Такий підхід забезпечить чітке правове регулювання та дотримання законів щодо використання землі на всій території України.

Література:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.01.2022 № 70-р «Концепції загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2022-%D1%80#Text>.
2. Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентові України. URL: <https://www.congress.gov.ua/na-odeshchyni-zasiialy-pershi-eksperimentalni-polia-bavovnyku/>.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо поширення сортів бавовнику в Україні» від 23.04.2024 № 3645-IX. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3645-20#Text>

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку зміни цільового призначення земельних ділянок для залучення інвестицій з метою швидкої відбудови України» від 06.02.2024 № 3563-IX. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3563-20#Text>.

5. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

*Чулей Мирослава Віталіївна,
студентка, спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м.Київ, Україна),
Науковий керівник: Мірошніченко Валентина Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м.Київ, Україна)*

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Поняття «міжнародна безпека» увійшло до словника міжнародних відносин менше 100 років тому. До того часу сферу застосування збройної сили позначали поняттями «війна» та «мир». Війни, що періодично спалахували між племенами, імперіями, монархіями, державами розглядалися як неминуча даність. Історик Пелопоннеських воєн (V ст. до н.е.) Фуکیدід вустами переможців афінян у зверненні до переможених жителів Мелоса викарбував головний принцип міжнародної взаємодії: «Спільне для всіх і необхідне правило природи полягає в тому, щоб правити всім, що дозволяє сила». Англійський філософ XVII ст. Томас Гоббс характеризував усю світову взаємодію як війну «всіх проти всіх». Багато сьогоднішніх фахівців у галузі міжнародних відносин, прихильників школи «реалполітики» стверджують, що й сьогодні ці принципи залишаються основними в логіці світової взаємодії.

Але з їхніми аргументами не погоджуються прихильники школи «лібералполітики» [1]. Вони розвивають положення роботи Іммануїла Канта «До вічного миру» (1795 р.), у якій німецький філософ передбачав, що розширення сфери республіканського устрою держав, розвиток світової торгівлі та зміцнення міжнародного права обмежать ворожість у відносинах між країнами.

Протягом багатьох століть світова взаємодія розвивалася за «реалполітичною» логікою. Незважаючи на зовнішній ідеологічний характер низки військових зіткнень, наприклад, Хрестових походів, інших релігійних воєн, їх головною рушійною силою, як і під час «звичайних» воєн, зрештою було матеріальне збагачення за рахунок супротивників, їх підпорядкування, розширення своєї території, доступ до ресурсів, забезпечення військової переваги та зміцнення власної захищеності.

Істотний вплив в розвиток феномена війни надавав процес технічного розвитку зброї. Протягом багатьох століть основним засобом збройного насильства була м'язова сила людини, яка використовувала спис, лук та меч.

Виробництво пороху зробило головним знаряддям війни вогнепальну зброю. На наступному етапі з розвитком промислової революції з'явилася нарізна багатозарядна зброя, на морі парова машина замінила вітрило, відбулася моторизація знарядь війни – військові арсенали поповнилися танками, самохідною артилерією. Війна охоплювала нові середовища – повітряний та підводний простір. Винахід динаміту у багато разів збільшив вражаючу силу засобів війни. Істотно збільшувалися втрати комбатантів. Значно випереджаючими їх темпами зростали втрати серед мирного населення та масштаби руйнувань. Руйнівність війни та ціна перемоги різко зростали.

Дослідники дійшли висновку про різке підвищення щільності промислової інфраструктури в Європі та вражаючої сили озброєнь того часу призвели до того, що руйнування та втрати не тільки переможених, але й переможців перевершать будь-які плоди перемоги. Але людству знадобилося пережити безпрецедентні доти втрати і руйнації великої війни 1914-1918 рр., щоб розпочати принципово змінювати своє традиційне ставлення до війни як до неминучої данності.

Спроби обмежувати війни мали місце й раніше. Один із засновників міжнародного права Гуго Гроцій ще на початку XVII ст. у трактаті «Про право війни та миру» висунув тезу: оскільки воєн уникнути неможливо, вони мають вестися за загальноприйнятими правилами. У 1815 р. Віденський конгрес, у якому було підбито підсумки Наполеонівських воєн, створив систему стримувань і противаг європейського балансу сил, підтримку якого стримувало б розв'язання війн. На Гаазькій конференції 1899 р., проведеної з ініціативи росії, була спроба розробити взаємні зобов'язання щодо незастосування «негуманних» видів озброєнь.

Перелом відбувся на завершальному етапі Першої світової війни, особливо радикальний – у перші роки після закінчення. Під враженням безпрецедентних на той час лих, які вона принесла, у тому числі й офіційним переможцям, формується широкий консенсус щодо необхідності не лише жорсткіших правил ведення воєн, а й їх запобігання та заборони. Завдання роззброєння, запобігання військовим конфліктам, створення колективної безпеки стали головними у Статуті Ліги Націй. Пакт Бріана-Келлога 1928 р. став договором про відмову від війни як знаряддя національної політики, до якого приєдналася більшість держав світу, що існували на той момент. Саме тоді вперше сформувалося поняття «міжнародна безпека» як інститут запобігання війнам та профілактики їх зародження.

Сьогодні прийнято дещо поблажливо ставитися до «наївності» архітекторів системи міжнародної безпеки того періоду, яка не змогла запобігти розв'язанню Другої світової – найбільш масштабної та найбільш руйнівної війни в історії людства.

Отже, можна припустити, що у XX в. феномен «міжнародної безпеки» як інститут колективного стримування воєн поступово, з великими збоями все ж таки починає тіснити феномен війни як основний і, як здавалося до того часу, неминучий інструмент міжнародних відносин. Військова сила залишалася важливим чинником світової взаємодії, але нова логіка «хочеш миру – зміцнюй

міжнародну безпеку» поступово доповнювала, а нерідко й брала гору над багатовіковою догмою «хочеш миру – готуйся до війни».

Література:

1. Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-04/NATO-ES-stiykist-59383.pdf>

Свириденко Олександра Валеріївна,
*студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Кропивко олена Михайлівна,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВИКЛИКИ БЕЗПЕЦІ ЄВРОПИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Викликом безпеці країн Європи після 2014, а надто після 2022 р. стає російська агресія проти України. Розглядаючи Європу як сферу свого впливу, Кремль розглядає варіанти боротьби за це всіма можливими засобами включно з військовою агресією. РФ не визнає Україну незалежною державою і суб'єктом міжнародного права, намагаючись захопити її територію і знищивши українську націю. Агресія росії поширюється також на ЄС та НАТО, які підтримують українців та співпрацюють з урядом України.

Тим не менше, у деяких країнах Європи простежується проросійська позиція. Це проявляється в інституційних конфліктах із європейськими інституціями щодо принципів верховенства права та інших ліберальних цінностей, а також у різних оцінках ролі Росії як геополітичного гравця. Наприклад, політичне керівництво Угорщини та Чеської Республіки позитивно оцінює економічну та гуманітарну співпрацю з Росією, тоді як держави Балтії, Польща та Румунія засуджують зовнішню політику Москви як неоімперську. Якщо на початку російсько-української війни Західна Європа найбільше боялася загрози ядерної війни, то країни Східної Європи – Польща, країни Балтії та навіть Фінляндія – найбільше боялися російської окупації. Їхня підтримка України не продиктована лише солідарністю, їхня безпека безпосередньо залежить від того, що відбуватиметься в Україні [5].

Питання безпеки стосовно територіальної цілісності та суверенітету України, не завжди у фокусі урядів країн Європи. Причини відсторонення від української проблематики є формальні: Україна не є членом ЄС та НАТО, сприйняття України як сфери інтересів РФ та економічна залежність від Росії.

Поміж країн Європи можна виділити зовнішню політику Угорщини. Відносини України і Угорщини погіршилися у зв'язку з «порушенням» прав

угорської національної меншини. Угорщина є однією країною з регіону, що відкрито проявляє неприязнь до санкцій ЄС стосовно Росії, аргументуючи це тільки економічними факторами. Україна занепокоєна зв'язками угорських праворадикальних рухів, які публічно підтримують окупацію Криму з російськими спецслужбами.

Від оборони України залежить безпека всієї Європи, на передньому плані стоїть боротьба між демократичним світом і «руським миром». Стратегічне партнерство в регіоні повинно базуватися на врегулюванні російської агресії в Україні. Наприклад, Румунія розглядає Росію як загрозу особистої безпеки, це зазначено в Національній стратегії оборони, затвердженій у червні 2020 р. [4].

У зв'язку з незаконною анексією Криму Росією у 2014 році та зростанням загроз безпеці з півдня, зокрема, нападів терористичних угруповань, НАТО провів значне зміцнення колективної оборони. Збільшено чисельність Сил реагування НАТО (СРН) утричі, створено п'ятитисячні сили надзвичайно швидкого реагування - сили «Вістря спису», розгорнуто багатонаціональні бойові групи в країнах Балтії та Польщі. Збільшено присутність на південно-східному фланзі, включаючи багатонаціональну бригаду в Румунії. Також посилені місії патрулювання повітряного простору над Балтійським та Чорним морями. Триває розвиток військового потенціалу, включаючи системи спостереження та кіберзахист, визнані на Варшавському саміті 2016 року [2].

Російська агресія проти України стала поштовхом до створення Бухарестської дев'ятки. 22 липня 2014 року відбулася перша зустріч представників дев'яти європейських країн Центрально-Східної Європи в контексті посилення російської агресії проти України. Президенти Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та Чехія обговорили у Варшаві ситуацію в Україні та необхідність зміцнення східного флангу НАТО [1].

Європі варто готуватися до потенційної війни, тому що повномасштабний збройний конфлікт за межами України «вже не є фантазією». Про це заявив голова дипломатії ЄС Жозеп Боррель у своєму виступі в Брюсселі. Він наголосив, що Європа зіткнулася з «екзистенційною кризою», яка вимагає додаткових інвестицій у безпеку [3].

У зв'язку з повномасштабним вторгненням в Україну, НАТО здійснює додаткові заходи для подальшого зміцнення стримування і оборони по всій території Альянсу. Йдеться про перше в історії задіяння підрозділів СРН для виконання завдань стримування і оборони. На екстреному саміті 24 березня 2022 року лідери держав-членів Альянсу вирішили істотно зміцнити стримування і оборону на більш віддалену перспективу, посиливши існуючі бойові групи і створивши чотири нові багатонаціональні бойові групи на території Болгарії, Румунії, Словаччини та Угорщини. Таким чином, загальна кількість багатонаціональних бойових груп сягнула восьми, подвоївши чисельність особового складу і розширивши передову присутність НАТО уздовж східного флангу Альянсу – від Балтійського моря на півночі до Чорного моря на півдні.

На останньому саміті НАТО у Вільнюсі в липні 2023 року було ухвалено рішення щодо підтримки України проти російської агресії. Було затверджено перелік заходів для наближення членства України у НАТО та зміцнення стратегій стримування, включаючи нові регіональні плани та зобов'язання виділяти на оборону щонайменше 2% від національного ВВП. Також було прийнято План дій щодо виробництва оборонної продукції та підвищення кіберзахисту. Україна була підтверджена як кандидат на членство, а також ухвалено багаторічну програму допомоги та проведено інавгураційне засідання Ради Україна – НАТО [2].

Голови держав-членів НАТО підтвердили, що війна Росії проти України є головним викликом для норм та цінностей, що гарантують безпеку та добробут європейської спільноти. Російська агресія є загрозою для всієї Європи. Союзники офіційно заявили про наміри протидіяти російській агресії та допомагати Україні відстоювати свою незалежність і територіальну цілісність.

Література:

1. Euroactiv.ro, Joint Statement of the Bucharest Format Heads of State, 2021, URL: <https://www.euractiv.ro/extern/declaratia-comuna-a-sefilor-de-stat-din-formatul-bucuresti-b9-24133>
2. NATO.INT: Відповідь НАТО на вторгнення Росії в Україну, URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm
3. Тарасовський Ю., Журнал Forbes Ukraine, Конфлікт за межами України «вже не є фантазією», 2024, URL: <https://forbes.ua/news/konflikt-za-mezhami-ukraini-vzhe-ne-e-fantazieyu-borrel-09042024-20422>
4. Тодоров І. Я. Безпековий вимір міжнародних відносин в Східній та Центральній Європі в контексті російської агресії. Політичне життя, 2022. – С. 138-144.
5. Чурікова Н., Радіо Свобода, Дослідження щодо війни РФ проти України, 2024, URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/doslidzhennya-viyna-rf-proty-ukrayiny-yeuropeytsi/32882526.html>

*Kravchenko Yuliia Volodymyrivna,
student speciality «International Relations,
Public Communications and Regional Studies»,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
Scientific supervisor: Kropyvko Olena Mykhaylivna,
candidate of historical sciences, associate professor,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

SECURITY DIMENSION OF INTERNATIONAL RELATIONS IN EASTERN AND CENTRAL EUROPE IN THE CONTEXT OF RUSSIAN AGGRESSION

The spectre of Russian aggression looms large in the turbulent landscape of Eastern and Central Europe (EEC), posing a serious threat to regional stability and international security. This thesis explores the security dimension of international relations in CEE in the context of Russian expansionism, focusing in particular on the ongoing aggression in Ukraine. By analysing the geopolitical dynamics, strategic

responses and implications for the regional and global order, this study aims to clarify the multifaceted challenges and opportunities facing the region.

Central to understanding the security landscape in CEE is the role of strategic communication in strengthening democratic values and resilience against external threats. In the context of Russian aggression, maintaining public support for democratic principles, the rule of law and human rights is of paramount importance. Strategic communication mechanisms are vital tools for countering disinformation and promoting a long-term pro-democratic foreign policy orientation.

CEE is at the centre of a geopolitical struggle between Western and Moscow civilisations. The Russian Federation's continued hostility towards the West underscores the region's strategic importance and vulnerability to external pressure. Despite diplomatic efforts, Moscow's aggressive posture continues, challenging the sovereignty and security of neighbouring states.

Drawing on the neorealist framework, characterised by its focus on power dynamics and state-centric behaviour, this book offers valuable insights into regional power struggles and interstate competition in Eastern and Central Europe. Drawing on the seminal work of scholars such as Kenneth Waltz and John Mearsheimer, this thesis explains how the region's historical legacy and geopolitical significance continue to shape the security calculus of both regional actors and external powers.

In contrast to the realist view, liberalism emphasises the role of institutions, cooperation and norms in managing security problems. Analyses of initiatives such as the European Union's Eastern Partnership and NATO enlargement highlight the importance of multilateral frameworks for promoting stability and deterring aggression. In addition, the promotion of democratic values and the rule of law by Western institutions reflects a normative approach to security governance aimed at promoting resilience against external threats.

Social constructivism offers a lens to examine the role of identity, perception and discourse in shaping security policy. The rise of illiberalism and nationalist sentiment in some Eastern European countries highlights internal dynamics that affect regional stability. In addition, Russia's narrative of protecting Russian-speaking populations in neighbouring states highlights how identity politics contributes to regional tensions and geopolitical rivalries.

Neoclassical realism combines systemic pressures with internal variables to explain state behaviour. Studies of domestic politics in countries such as Belarus, Hungary, and Poland show how authoritarian tendencies influence foreign policy and regional dynamics. Furthermore, Ukraine's desire for closer ties with the West, in the face of Russian opposition, highlights the interconnectedness between domestic aspirations and external pressures.

The Second Cold War between the West and Russia plunged the CEE into more and more disputes and conflicts, with Ukraine becoming a centre of discord. NATO enlargement and the European Union's eastern policy have provoked a hostile reaction from Moscow, leading to military aggression and hybrid warfare tactics. This aggression underscores the urgency of strategic solidarity and collective defence mechanisms in the region.

In the context of escalating tensions, strengthening alliance structures, including NATO, becomes imperative to ensure regional security and stability. The Bucharest Nine and initiatives such as the Intermarium project play a crucial role in countering Russian expansionism and protecting the sovereignty of CEE countries. Closer cooperation and coordination among regional actors is essential to effectively counter common security threats.

To sum up, the security dimension of international relations in Eastern and Central Europe is closely intertwined with the spectre of Russian aggression. Strategic communication, democratic values, and alliance structures are key pillars of countering external threats and maintaining regional stability. By developing solidarity and resilience, CEE countries can navigate the complex geopolitical landscape and uphold the principles of sovereignty, democracy and international law.

Literature:

1. Зозуля, І. В. (2023). Глобальні, регіональні та національні виміри російсько-української війни. *Forum Prava*, 74(1), 52–67 URL: <https://zenodo.org/records/7016665>
2. Тодоров, І. Я. (2022). Безпековий вимір міжнародних відносин в Східній та Центральній Європі в контексті російської агресії. *Політичне життя*, № 1, 16. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.1.16>
3. Zięba, R. (edit.) (2023). *Politics and Security of Central and Eastern Europe: Contemporary Challenges*. Springer pp. 355. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-16419-4>

Свириденко Олександра Валеріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

РОЛЬ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ НАТО ДЛЯ УКРАЇНИ

Головна ідея колективної безпеки зводиться до такої формули: колективна безпека = позитивне розуміння національної безпеки усіма державами конкретної міжнародної системи + міжнародна безпека + міжнародний мир [2, с. 40].

Під системою колективної безпеки потрібно розуміти засновану співтовариством держав на універсальному чи регіональному рівні систему співробітництва з метою підтримання миру на універсальному або регіональному рівнях [1, с. 22].

Для систем колективної безпеки властиві такі ознаки: 1) закріплення загально визнаних принципів та норм міжнародного права щодо заборони застосування чи погрози силою, недоторканності кордонів, невтручання у внутрішні справи тощо; 2) закріплення зобов'язання держав-членів щодо

мирного врегулювання спорів; 3) наявність механізмів колективної реалізації санкцій стосовно порушників [2, с. 34].

На сьогоднішній день найбільшою системою колективної безпеки є НАТО. Головною метою НАТО є захист свободи і безпеки всіх її членів політичними та військовими засобами відповідно до Статуту ООН. З самого початку існування Альянс працює над установленням справедливого і тривалого мирного порядку в Європі на засадах загальних демократичних цінностей, прав людини та верховенства права.

Україна не є членом НАТО. Україна є країною-партнером НАТО, а це означає, що вона має тісну співпрацю з НАТО, але на неї не розповсюджується гарантія безпеки, запроваджена в договорі про заснування Альянсу.

НАТО координує надання підтримки Україні перед російською агресією, включаючи гуманітарну і нелетальну допомогу. Держави-члени Альянсу зобов'язалися передати понад 640 мільйонів євро на невідкладні потреби України такі, як зимовий одяг, бронежилети, паливні матеріали, транспортні засоби, захищений зв'язок, бойові пайки, спорядження для розмінування і предмети медичного призначення.

Програма допомоги Альянсу сприятиме переходу України до стандартів НАТО та відновленню оборонного сектору. Альянс також підніс на новий рівень політичні зв'язки з Україною, започаткувавши Раду Україна – НАТО, яка становить форум для кризових консультацій і ухвалення рішень, у рамках якого усі держави-члени НАТО і Україна засідають на засадах рівності [3].

Стаття 5 НАТО («Сторони погоджуються, що збройний напад на одну або кількох із них у Європі чи у Північній Америці вважатиметься нападом на них усіх: і, відповідно, вони домовляються, що в разі здійснення такого нападу кожна з них, реалізуючи своє законне право на індивідуальну чи колективну самооборону, підтверджене Статтею 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй, надасть допомогу тій Стороні або Сторонам, які зазнали нападу, і одразу здійснить, індивідуально чи спільно з іншими Сторонами, такі дії, які вважатимуться необхідними, включаючи застосування збройної сили, з метою відновлення і збереження безпеки у Північноатлантичному регіоні. Про кожний такий збройний напад і про всі заходи, вжиті у зв'язку з ним, буде негайно повідомлено Раду Безпеки ООН. Такі заходи будуть припинені після того, як Рада Безпеки вживе заходів, необхідних для відновлення і підтримання міжнародного миру та безпеки» [4]) гарантує колективну оборону членів, забезпечуючи безпеку при поставках зброї в Україну. Допомога військової техніки (протитанкові комплекси і системи ППО, гаубиці, безпілотні апарати, танки і винищувачі) йде разом із навчанням від військових інструкторів.

Від початку повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022 року, Сполучені Штати Америки надали Україні військової, фінансової і гуманітарної допомоги у розмірі майже 75 мільярдів доларів США. Водночас решта держав-членів і партнерів НАТО виділили понад 100 мільярдів доларів США. Загалом, на держави-члени Альянсу припадає 99 % усієї військової допомоги Україні. Багато союзників надають гуманітарну допомогу і притулок біженцям. Спільно

з іншими партнерами вони працюють над притягненням винних у воєнних злочинах та розв'язанням продовольчої кризи.

Альянс готовий і надалі підтримувати Україну й брати участь у її відбудові і реформах [3].

Література:

1. Гончар Б. М., Орлик В. В. Миротворчі операції НАТО на Балканах в контексті стратегічної ситуації в Європі 90-х років ХХ ст. Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Історія. Вип. 69. 2003. 96 с.

2. Крушинський В. Ю., Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика 1945–1980. Дати. Події. Факти. К. :«Либідь», 2007. 190 с.

3. NATO.INT: Відповідь НАТО на вторгнення Росії в Україну. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_192648.htm

4. NATO.INT: Колективна оборона – Стаття 5. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_110496.htm

Kovalova Sofiya Anatolian
*student speciality «International Relations,
Public Communications and Regional Studies»,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*
*Scientific supervisor: Kropyvko Olena Mykhaylivna,
candidate of historical sciences, associate professor,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

POLAND'S SECURITY POLICY IN THE CONTEXT OF RUSSIAN AGGRESSION

After nearly 25 years of relative calm in this part of the world, war once again stroke Eastern Europe. The Russian invasion of Ukraine in 2022 immeasurably disturbed the European security landscape greatly fuelling fear of Russia's neo-imperialistic ambitions, particularly in the former Soviet sphere of influence and unquestionably deepened the feeling of insecurity in states situated at the Eastern flank of NATO – Estonia, Latvia, Lithuania, Poland and Romania. Poland's foreign policy has been greatly influenced by the goal of bringing Ukraine closer to Western institutions such as the EU and NATO. Moreover, Russia has historically been a persistent threat to Poland's sovereignty, with Poland being occupied by Russia at different times during the 19th and 20th centuries. And of course, when the Soviet Union' was indirect control of Poland from 1945 to 1989 is still very present in Polish collective memory. It is therefore not a surprise that Poland is feeling sensitive to the threat of a Russian invasion given the backdrop of the war in Ukraine. In addition to a direct attack, fears in Poland also center on hybrid threat scenarios [2. p. 1]. After all, Russia began destabilizing and undermining the territorial integrity of Ukraine long before the outbreak of full-scale war through its annexation of Crimea and support for the separatists in Donbas. The threat of hybrid warfare, outlined by prominent Polish

territorial defense researcher Ryszard Jakubczak, is integral to understanding the evolving security landscape.

Later on, Poland has realized that it cannot exclusively rely on its conventional armed forces but that it must also emphasize the role of territorial defense forces in countering internal threats resulting from indirect external interferences, such as disinformation and propaganda [2.p.1].

Following the Russian invasion, Poland promptly bolstered its military capabilities to a formidable extent. Witold Rodkiewicz, Assistant Professor of East European Studies at the University of Warsaw, claims that this initiative aims to “make Russians think twice before they attack.” Meanwhile, this strategy also enhances Poland’s relative power on the continent. Although Western European and Polish interests have fundamentally converged since Vladimir Putin ordered the full-scale invasion of Ukraine in February 2022.

The war in Ukraine also allows Poland to reinforce its ties with NATO. Poland's historical and geopolitical context has compelled the country to prioritize a strong relationship with the United States since gaining independence in 1989. The memory of the United States' role in liberating Poland from Soviet influence remains deeply ingrained in Polish collective consciousness. Recognizing the United States as its most effective deterrent against Russia, Poland has strategically utilized the war in Ukraine to enhance its position as America's key ally [1.p.58]. Moreover, as we can see, The US leads a block of states supporting Ukraine militarily and humanely and financially punishing Russia for aggression, and plays a major role in strengthening the security of NATO’s eastern flank. Because of the war in Ukraine, the importance of Poland for the United States significantly increased as a front line NATO state. Poland is valued also for its aid to Ukrainian refugees and for being a transit point of military and humanitarian aid to Ukraine. In addition, Zbigniew Rau, former Polish Minister of Foreign Affairs, made it clear that through vocal support for Ukraine and actions like increased military spending and NATO reaffirmation, Poland aims to deepen its relationship with the United States and secure significant security guarantees [1.p.59].

Perception of Poland has changed significantly since the beginning of the war in Ukraine. NATO and the EU have never been so unanimous in the belief that the greatest threat to their security comes from Vladimir Putin’s Russia, and Poland has a key role to play in this dynamic for a number of reasons. Firstly, Poland’s geographical position is of paramount importance as most Western military aid reaches Ukraine via Poland. Secondly, should open conflict erupt: troops must be able to be deployed quickly through the Suwalki Gap to defend the Baltic States and the Polish border with Kaliningrad and Belarus. In addition to the political effects and the reputation of Poland on the international stage, Poland's endeavors in security policy also have an impact on the operational and tactical levels [3.p.234]. For example, the new weapons that Poland wants to procure in large numbers meet NATO standards and are largely produced in the West, as in the case of the South Korean systems. This simplifies interoperability and cooperation with other land forces during exercises due to overlap in ammunition models and communication systems, the potential access to spare parts,

the knowledge for repairs and maintenance [2.p.5]. Furthermore, with a larger army, Poland can fulfil more tasks within NATO and the EU and provide more troops for exercises and missions.

A clear change in the Poland security policy came with Russia's full-scale aggression against Ukraine in 2022. Nowadays Poland primarily wants to increase its own security with these measures, but they also entail far-reaching consequences for the security architecture in Europe and the balance of power within the EU and NATO. On the one hand, NATO hopes that Poland may become a highly armed, militarily strong land power in strategically important sphere that includes Russia and Ukraine, which is increasingly growing into the role of a bulwark on NATO's eastern flank. In the same time, the EU hopes that Poland will once again become an important and reliable political partner in the future and that the increase in military strength will go hand in hand with the desire to assume a leading role within the EU in the future.

Literature:

1. Jureńczyk Ł. Changing the Importance of Poland in the Security Policy of the United States in the Context of the war in Ukraine. (2023). URL: https://www.researchgate.net/publication/370173065_Changing_the_Importance_of_Poland_in_the_Security_Policy_of_the_United_States_in_the_Context_of_the_war_in_Ukraine
2. Silvia C., Hertl J. Poland's reaction to the Ukraine war and its effects on the European Security Architecture. (2024). URL: <https://finabel.org/wp-content/uploads/2024/02/IF-PDFs-1-2.pdf>
3. Furgacz P. Poland's military security policy in the context of Russian-Ukrainian war: change of continuity. (2017). URL: <https://bibliotekanauki.pl/issues/24110>

Багата Іванна Ігорівна,
студентка, спеціальність «Облік і оподаткування»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Чернеля Ірина Миколаївна,**
старший викладач, Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Необхідно підкреслити, що на сьогоднішній день в сучасній системі міжнародних відносин інформаційна безпека відіграє вирішальну роль у формуванні дипломатичних, економічних і політичних взаємодій між державами. Заглиблення в складність інформаційної безпеки в сфері міжнародних відносин може дати цінну інформацію про те, як країни захищають свої дані, комунікації та критичну інфраструктуру у все більш взаємопов'язаному світі. Україна також посідає вагомe місце щодо інформаційної безпеки. Вона була центром дискусій щодо кібербезпеки через різноманітні інциденти та триваючі конфлікти. Наприклад, країна зіткнулася з

численними кібератаками, включаючи сумнозвісну атаку програм-вимагачів NotPetya у 2017 році, яка вразила організації в усьому світі. Крім того, геополітичне становище України, зокрема її близькість до Росії, додає ще один рівень складності до викликів її інформаційної безпеки. Війна з Росією, як на фронті, так і в кіберсфері, підкреслює критичну потребу України у вдосконаленні інфраструктури кібербезпеки. Країна була в авангарді кібервійни, відчуваючи постійні загрози та атаки на державні установи, критичну інфраструктуру та навіть вибори.

Крім того, Україна бере активну участь у міжнародних зусиллях щодо вирішення проблем кібербезпеки. Країна співпрацює з різними організаціями та ініціативами, спрямованими на вдосконалення глобальних стандартів кібербезпеки та сприяння відповідальній поведінці в кіберпросторі. Долучаючись до цих зусиль, Україна не тільки зміцнює власну кібербезпеку, але й робить внесок у загальну стабільність міжнародних відносин в епоху цифрових технологій.

Інформаційна безпека безпосередньо пов'язана з національною безпекою, оскільки критично важлива інфраструктура, системи захисту та урядовий зв'язок є основними цілями для кібератак. Ще одним з прикладів є вірус Stuxnet, спрямований на ядерну програму Ірану, що підкреслює потенціал кіберзброї для впливу на геополітичну динаміку. Захищені канали зв'язку необхідні для ефективної дипломатії, переговорів і вирішення конфліктів між країнами. Будь-який компроміс в інформаційній безпеці може призвести до непорозумінь, неправильного тлумачення та розриву дипломатичних відносин. У глобалізованій економіці інформаційна безпека має вирішальне значення для захисту інтелектуальної власності, фінансових операцій і комерційної таємниці. Кібератаки на фінансові установи чи підприємства можуть мати далекосяжні економічні наслідки, які виходять за межі національних кордонів.

Зростання кіберзлочинності, хакерства, що фінансуються державою, і атак програм-вимагачів створюють значні проблеми для інформаційної безпеки в міжнародних відносинах. Анонімність і глобальне охоплення кіберзловмисників ускладнюють приписування атак конкретним особам. Збір, зберігання та обмін особистими даними викликає занепокоєння щодо порушень конфіденційності та витоку даних, що може мати дипломатичні наслідки. Загальний регламент захисту даних (GDPR) Європейського Союзу є яскравим прикладом зусиль щодо покращення стандартів конфіденційності даних. Щоправда відсутність універсальної правової бази, що регулює кіберпростір, ускладнює зусилля щодо боротьби з транскордонними кіберзагрозами та встановлення норм відповідальної поведінки в цифровій сфері. Талліннський посібник 2.0 і Група урядових експертів ООН із розвитку інформації та телекомунікацій у контексті міжнародної безпеки є ініціативами, спрямованими на роз'яснення міжнародного права щодо кіберпростору.

Підсумовуючи, інформаційна безпека є критично важливою складовою сучасних міжнародних відносин, яка визначає те, як країни взаємодіють одна з одною, захищають свої інтереси та підтримують глобальну стабільність. Будучи

студентом, який вивчає цю сферу, розуміння складності інформаційної безпеки в контексті міжнародних відносин має важливе значення для орієнтування в мінливому ландшафті цифрової дипломатії та кіберзагроз. Вирішення проблем, пов'язаних із кіберзагрозами, підвищення стандартів конфіденційності даних і сприяння міжнародній співпраці в кіберпросторі є ключовими кроками до забезпечення безпечного та стабільного глобального середовища для дипломатичної взаємодії та економічної діяльності. Таким чином, досвід України в галузі інформаційної безпеки є переконливим прикладом для вивчення складнощів і викликів, з якими стикаються країни в сучасній міжнародній системі. Ефективно вирішуючи питання кібербезпеки, Україна не лише захищає власні інтереси, але й робить внесок у ширшу мету створення безпечного та стабільного глобального середовища для дипломатичної взаємодії та економічної діяльності.

*Острух Марина Валеріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Гейко Світлана Миколаївна,
кандидат філософських наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У сучасному світі інформаційні війни відіграють важливу роль у формуванні глобального політичного ландшафту. Вони відіграють ключову роль у формуванні громадської думки, впливаючи на перспективи міждержавної співпраці та конфліктів.

Інформаційні війни є процесом активного впливу на інформаційні потоки з метою формування певної думки, поглядів або впровадження певної політики. Основними причинами таких воєн є боротьба за вплив, геополітичні інтереси, ідеологічні суперечності та конкуренція між країнами та групами.

У цьому контексті інформаційні війни можуть приймати різні форми, включаючи дезінформацію, кібератаки, маніпуляції в мережі, пропаганду тощо. Вони можуть бути спрямовані як зовнішньо, так і в середину країн або організацій з метою дискредитації, дестабілізації або зміни політичного курсу.

На сучасному етапі інформаційні війни стають все більш складними і небезпечними, оскільки вони використовують передові технології, штучний інтелект та соціальні мережі для досягнення своїх цілей. Це ставить під загрозу не лише інтереси окремих країн, а й стабільність міжнародного співтовариства в цілому.

У даній роботі розглянемо сутність інформаційних воєн, їхні причини та наслідки для міжнародних відносин.

1. Сутність інформаційних війн: Інформаційні війни спрямовані на маніпулювання інформацією для досягнення певних цілей. Це може бути дискредитація противника, зміна громадської думки, мобілізація чи демобілізація населення, а також вплив на прийняття політичних рішень.

2. Форми інформаційних воєн: Однією з найпоширеніших форм є дезінформація, коли розповсюджується неправдива або перекручена інформація з метою змінити погляди або дії людей. Крім того, використовуються кібератаки для порушення роботи інформаційних систем та соціальних мереж для поширення пропаганди.

3. Причини інформаційних воєн: Причинами можуть бути геополітичні інтереси, конкуренція за ресурси, ідеологічні розбіжності, а також бажання впливати на глобальний порядок через контроль над інформаційним простором.

4. Наслідки для міжнародних відносин: Інформаційні війни можуть призвести до загострення конфліктів між країнами, порушення довіри міжнародних партнерів, а також втручання у внутрішні справи інших країн, що загрожує стабільності світового співтовариства.

5. Шляхи протидії: Для боротьби з інформаційними війнами необхідно розвивати кіберзахист, підвищувати інформаційну грамотність населення, підтримувати міжнародні стандарти безпеки в інтернеті та співпрацювати з іншими країнами у сфері кібербезпеки.

Таким чином, інформаційні війни стали невід'ємною складовою сучасних міжнародних відносин, визначаючи нові реалії в сфері глобальної політики, економіки та соціокультурних процесів. Вони потребують уваги та координації з боку міжнародних організацій та країн для запобігання їхніх негативних наслідків. Ефективна боротьба з інформаційними війнами потребує розвитку міжнародного співробітництва та підвищення інформаційної грамотності суспільства.

Література:

1. Воєнні аспекти протидії “гібридній” агресії: досвід України : монографія / колектив авторів ; за заг. ред. А. М. Сиротенка. К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 176 с.

2. Гордієнко М. Г. Інформаційні наративи як інструмент гібридної війни. *Соціально-політичні процеси в Україні та світі у контексті глобалізаційних перетворень: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 23 квітня 2021 року)*. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. С. 50-60.

3. Жарков Я. М. Інформаційно-психологічний вплив на війська та населення противника (1939–2000 рр.) : дис. ... канд. іст. Наук : спец. 20.02.22. К., 2007. 206 с.

4. Інформаційна війна: як працює російська пропаганда. URL: <http://delo.ua/ukraine/informacionnaja vojna-kak-rabotaet-rossijskaja propaganda229022>

*Мельниченко Ірина Юрївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ЗБРОЙНО-ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ

Інформаційні війни супроводжують всю історію людства. [1]. У сучасному світі інформація стає все більш цінним ресурсом, а інформаційні війни – одним із ключових інструментів досягнення політичних цілей. Війна інформації стала одним з найнебезпечніших видів зброї. Користуватися компроматами, виливанням бруду, підкиданням неправдивої інформації, намагання за допомогою інформації ввести в оману, стало повсякденною практикою [2].

Інформаційна війна - це цілеспрямований вплив на громадську думку, органи влади та інші суб'єкти суспільних відносин за допомогою інформації з метою досягнення політичних, економічних, соціальних або інших цілей.

До основних методів інформаційної війни можна віднести:

- **Пропаганду:** поширення інформації з метою формування певного ставлення до подій, осіб або ідей.

- **Дезінформацію:** поширення неправдивої або оманливої інформації з метою ввести в оману людей.

- **Маніпулювання:** використання психологічних прийомів для впливу на думки та поведінку людей.

- **Хакінг:** проникнення в комп'ютерні системи з метою викрадення інформації або виведення їх з ладу.

- **Кібератаки:** використання комп'ютерних програм для завдання шкоди комп'ютерним системам або мережам.

- **Блокування інформації:** обмеження або заборона доступу до інформації.

- **Використання соціальних мереж:** поширення інформації та дезінформації через соціальні мережі.

Інформаційна війна є частиною передових стратегій управління на полі бою, яка використовує інформацію, щоб допомогти досягти цілей і отримати перевагу над ворогом. Цей тип війни включає у себе все: шкоду від здатності противника приймати правильні рішення на полі до хакерів, які спонсоруються державою, атакуючи компанії в іншій країні. Його можна використовувати навіть у політичній війні.

Полею бою в інформаційній війні служить наша свідомість, а також наші почуття, відчуття та емоції. Інформаційна війна має на меті вплинути на відчуття,

позиції, поведінку та рішення цільових груп. Ініціаторами операцій у рамках інформаційної війни в основному є держави, які хочуть досягти політичних та військових цілей.

Послідовно передаються підбурювальні та емоційно забарвлені матеріали, в яких правда перемішана з брехнею. Це і є один із способів впливу на читачів та глядачів таким чином, щоб це грало на руку автору матеріалу. Суперечливість та інформаційний хаос можуть викликати масове непорозуміння, почуття розпачу та безвихідь. Виникнення страху і паніки якраз і відповідає бажанням агресора, оскільки масова плутанина є першим ступенем невдоволення.

Інформаційна війна відіграє значну роль у збройному конфлікті між Україною та Росією. Росія використовує пропаганду, щоб виправдати своє вторгнення в Україну, звинувачуючи Україну в нацизмі та геноциді етнічних росіян на Донбасі. Україна, зі свого боку, наголошує на неспровокованому характері російської агресії та бореться за свою незалежність та територіальну цілісність.

Маніпулятивні методи використовуються для впливу на емоції та думки людей. Росія використовує емоційний шантаж та залякування, щоб змусити людей підтримувати війну. Україна намагається надихнути людей на опір та єднання.

Блокування інформації використовується для обмеження доступу до правдивої інформації. Росія заблокувала доступ до багатьох українських ЗМІ та соціальних мереж на своїй території. Україна також вжила заходів для обмеження доступу до російських пропагандистських ресурсів.

Інформаційна війна в Україні має значний вплив на хід конфлікту та на світове співтовариство. Важливо бути обізнаним про методи ведення інформаційної війни та вміти розпізнавати дезінформацію.

У сучасному світі інформаційні війни стають все більш небезпечними. Вони можуть призвести до ескалації конфліктів, дестабілізації політичних систем та економічної шкоди.

Література:

1. Інформаційні війни: тенденції та шляхи розвитку. ДМ.
URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/6479/2012-08-12-informatsiyeni-viyny-tendantsii-ta-shlyakhy-rozvytku/>

2. Інформаційна війна – зброя масового знищення! URL:
<https://www.pravda.com.ua/articles/2006/04/20/3098087/>

Інформаційна війна: що це таке та чому важливо розуміти її природу?
URL: <https://gwaramedia.com/informacziyna-vijna-istorichni-prikladi-najnebezpechnishoi-zbroi/>

*Капшук Вікторія Володимирівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кравченко Наталія Борисівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ГІБРИДНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ

У сфері конфліктів гібридна війна з'явилася як стратегія зі значним акцентом на інформаційний аспект. Гібридні загрози охоплюють цілий ряд методів ведення війни, включаючи тактику, нерегулярні стратегії і формування терористичних актів, що включають невибіркове насильство і примус, а також кримінальні злочини. У війнах можуть брати участь як держави, так і недержавні утворення [1, с. 8]. Цей тип війни поєднує силу з військовими інструментами, такими як кібератаки, пропаганда та політичні маневри для досягнення стратегічних цілей без прямої конфронтації. Інформаційний елемент у війні є життєво важливим для формування сприйняття і контролю наративів, щоб впливати на громадську думку і ефективно впливати на урядові рішення.

За допомогою інформаційної війни країна-агресор може таємно здійснювати вплив, не вдаючись до вторгнення. Такий підхід не є економічно ефективним. Він також дозволяє створювати правдоподібні заперечення, що ускладнює ефективну протидію з боку країн-мішеней або міжнародних організацій. Основні тактичні прийоми включають дезінформаційні кампанії, кібератаки, маніпуляції з медіа-платформами та психологічні операції, спрямовані на підрив і вплив на динаміку розвитку держави-мішені.

Стратегії, що застосовуються в інформаційній війні: поширення неправдивої інформації через дезінформаційні кампанії та пропаганду з метою спотворення громадської думки на користь держави-агресора; кібератаки часто використовуються для зламу інфраструктури, викрадення інформації та створення безладів; для маніпуляцій у ЗМІ використовують автоматизованих ботів. Проплачені тролі для посилення контенту, що розколює суспільство, поширюють дезінформацію та поглиблюють суспільні розколи; психологічні операції спрямовані на вплив на свідомість населення, знижуючи моральний дух серед громадян держави та підвищуючи його всередині своєї країни [2, с. 30].

Інформаційний аспект відіграє важливу роль у війні, до якої держави повинні ставитися з усією серйозністю і невідкладністю. Очікується, що з розвитком технологій і ускладненням глобальних взаємодій використання інформації як зброї буде зростати. Ефективні контрзаходи, сильні оборонні стратегії та міжнародна співпраця є важливими для гарантування безпеки та підтримки цілісності державних інституцій.

Гібридна війна Російської Федерації проти України розпочалася з проголошенням незалежності та становленням України як держави. Вона загострилася після Революції Гідності, спричиненої підтримкою вибору геополітичного курсу України, і врешті-решт призвела до повномасштабного вторгнення у 2022 році [3, с. 163]. Питання гібридної війни, зокрема, використання Російською Федерацією інформаційної складової проти України, є одним з найважливіших у вивченні сучасних міжнародних відносин. Зокрема, досліджується багатогранність гібридної агресії Росії, з акцентом на стратегічному використанні інформації в контексті її міждержавних відносин з Україною. Актуальність цього дискурсу зумовлена появою нетрадиційних форм ведення війни, які стають постійним елементом динаміки глобальної взаємодії між державами.

В основі російської стратегії лежить витончене поєднання військової тактики та інформаційних маніпуляцій. Це включає поширення дезінформації, контроль нарративу через державні ЗМІ та кібератаки на українські державні інституції та інфраструктуру. Ідеологічне підґрунтя, зокрема доктрина «русского мира», відіграє вирішальну роль у виправданні та увічненні агресії. Ця неоімперська концепція сприяє відновленню історичних кордонів і впливу Росії, зокрема, спрямована проти суверенітету і політичної стабільності України.

Наслідки цієї війни глибоко впливають не лише на політичний та соціальний ландшафт України, але й на ширше регіональне безпекове середовище. Ці дестабілізаційні зусилля мають наслідки, що створюють невизначеність і напруженість по всій Східній Європі.

Несподівані дії агресора, який нехтує законами і змінює державні кордони на свою користь, серйозно порушили порядок, встановлений після Другої світової війни. Ці дії можуть призвести до того, що існуючі відносини між державами будуть зруйновані, що призведе до значних змін у світовій політичній системі в цілому [4, с. 447]. Розуміння основних загроз і вразливостей, спричинених цією формою агресії, має вирішальне значення для розробки ефективних контрзаходів. Українська відповідь передбачає посилення кіберзахисту, зміцнення національної інформаційної політики та підвищення обізнаності громадськості щодо дезінформації. Міжнародна підтримка також відіграє життєво важливу роль у зміцненні стійкості України до цієї тактики [5, с. 39].

Використання інформаційної війни є елементом військової тактики Росії проти України, що свідчить про значні зміни в сучасних стратегіях ведення війни. Агресивне маніпулювання інформацією з метою дестабілізації та примусу підкреслює еволюцію характеру конфліктів у першому столітті. Вирішення цієї проблеми вимагає підходу, який охоплює стійкість, міжнародну співпрацю та проактивні заходи для захисту від руйнівного впливу гібридної агресії.

Література:

1. Hoffman, Frank G. «Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars». Potomac Institute for Policy Studies, 2007. 65p.
2. Libicki Martin C. «Cyberspace in Peace and War». Second Edition, Naval Institute Press, 2021. 512p.

3. Bilichak O. Huz A. (2024). Hybrid war as an tool of foreign policy of the Russian Federation: the Ukrainian dimension (1991 – 2023). East European Historical Bulletin. №30. P.162–178.

4. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. За ред. В.П. Горбуліна. Харків: Фоліо. 2017. 496с.

Антонюк Н. Мальський М. Гібридна війна Росії проти України в контексті європейської безпеки. Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини. 2016. Випуск 38. С.23-43.

***Бусло Іванна Віталіївна,**
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

***Чулакова Анастасія Олександрівна,**
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

*Науковий керівник: **Асатуров Сергій Константинович,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ТА КІБЕРЗАГРОЗИ: СПІЛЬНІ ЗУСИЛЛЯ ПРОТИДІЇ НАТО ТА УКРАЇНИ

Усвідомлення цієї ситуації підсилюється кіберкампанією, яка є частиною нинішньої російської агресії проти України. Ця війна демонструє ставки у стратегічних змаганнях в кіберпросторі, де Росія намагається пошкодити і розірвати українські військові, урядові і цивільні мережі і все, що від них залежить. Те, що Росії досі не вдалося досягти стратегічного результату в Україні за допомогою кіберзасобів не означає, що потенційно вона не може цього зробити, і не повинно відволікати увагу від проблем, створюваних для воєнних зусиль України і потенціалу суспільства загалом це робити, через кібероперації російської військової розвідки. Російські спроби завдати шкоди військовій обороні України і ускладнити цивільне життя показали обмежену корисність кібероперацій для стратегічного примусу, але нам не варто забувати про ресурси і рішучість, які необхідні для відбиття російських кібероперацій протягом тривалого часу. Вірогідність прорахунків і горизонтальної ескалації також залишається відповідно до нашої довгострокової оцінки російських наступальних кібероперацій в Україні. НАТО висловлює свою політичну підтримку України і схвалює надання військової допомоги на двосторонній основі окремими членами Альянсу. Але НАТО не є безпосередньою учасницею війни, а Україна не є країною-членом. НАТО буде потрібно думати не лише про

війну в Україні при визначенні своєї ролі у майбутніх стратегічних кіберзмаганнях. Ми вважаємо, що, крім стримування і бойових дій, альтернативною призмою, через яку має розглядатись можливий внесок НАТО, є стабільність - основоположний елемент, задля якого Альянс було створено в 1949 році. Що необхідно зробити НАТО для покращання стабільності Альянсу в кіберсфері, забезпечити неможливість подальшої дестабілізації міжнародної системи ворожими кіберопераціями і захиститись від можливої самодестабілізації Інтернету внаслідок неправильного використання технологій? Це великі завдання, і вони визначатимуть успіх чи неуспіх НАТО як гравця в сфері кібербезпеки. На наш погляд, якщо НАТО бажає змагатись у кібербезпеці, їй потрібно змагатись за те, щоб бути першою у забезпеченні кіберстабільності.

Внутрішня стабільність НАТО як альянсу, попри випадкові проблеми, зберігає вражаючу послідовність із самого створення. Частково це завдячує лідерству, яке взяла на себе Америка, але й привабливості членства: гарантія безпеки, яку надає НАТО, варта того, щоби за неї платити і зберігати протягом тривалого часу як для малих, так і для великих членів Альянсу. Можна сказати, що попри заклики до європейської стратегічної автономії і тріщини у трансатлантичній безпековій політиці за часів адміністрації Трампа, внутрішня стабільність НАТО зараз набагато міцніша, ніж протягом багатьох років, не в останню чергу в результаті солідарності, до якої призвела війна Росії проти України. В аспекті кібероборони, численні ініціативи з розбудови потенціалу НАТО допомагають зміцнити стабільність Альянсу, серед них навчальні і освітні програми, навчання і воєнні тренування, і спільні доктрина і стратегія, в результаті об'єднання яких виробляється чітко сформульоване бачення, як, наприклад Зобов'язання щодо кібероборони. Хоча внутрішню стабільність ніколи не можна сприймати як даність, і попри постійні зусилля супротивників викликати внутрішній розкол в Альянсі між країнами - членами НАТО за допомогою цифрової підривної діяльності і дезінформації, наша більш широка зацікавленість тут стосується ролі НАТО у сприянні кіберстабільності в двох інших сферах: міжнародній системі і самому кіберпросторі.

Як головний військовий Альянс світу, те, що НАТО говорить і робить, впливає на міжнародну стабільність, навіть якщо тлумачення цих дій часто помітно різняться.

Усвідомлення сучасної ситуації з кібербезпекою посилюється кіберкампанією, яка є частиною нинішньої російської агресії проти України.

Ця війна демонструє ставки у стратегічних змаганнях в кіберпросторі, де Росія намагається пошкодити і розірвати українські військові, урядові і цивільні мережі і все, що від них залежить. Те, що Росії досі не вдалося досягти стратегічного результату в Україні за допомогою кіберзасобів не означає, що потенційно вона не може цього зробити, і не повинно відволікати увагу від проблем, створюваних для воєнних зусиль України і потенціалу суспільства загалом це робити, через кібероперації російської військової розвідки. Російські спроби завдати шкоди військовій обороні України і ускладнити цивільне життя показали обмежену корисність кібероперацій для стратегічного примусу, але нам

не варто забувати про ресурси і рішучість, які необхідні для відбиття російських кібероперацій протягом тривалого часу. Вірогідність прорахунків і горизонтальної ескалації також залишається відповідно до нашої довгострокової оцінки російських наступальних кібероперацій в Україні. НАТО висловлює свою політичну підтримку України і схвалює надання військової допомоги на двосторонній основі окремими членами Альянсу. Але НАТО не є безпосередньою учасницею війни, а Україна не є країною-членом. НАТО буде потрібно думати не лише про війну в Україні при визначенні своєї ролі у майбутніх стратегічних кіберзмаганнях. Ми вважаємо, що, крім стримування і бойових дій, альтернативною призмою, через яку має розглядатись можливий внесок НАТО, є стабільність - основоположний елемент, задля якого Альянс було створено в 1949 році. Що необхідно зробити НАТО для покращання стабільності Альянсу в кіберсфері, забезпечити неможливість подальшої дестабілізації міжнародної системи ворожими кіберопераціями і захиститись від можливої самодестабілізації Інтернету внаслідок неправильного використання технологій? Це великі завдання, і вони визначатимуть успіх чи неуспіх НАТО як гравця в сфері кібербезпеки. На наш погляд, якщо НАТО бажає змагатись у кібербезпеці, їй потрібно змагатись за те, щоб бути першою у забезпеченні кіберстабільності.

Внутрішня стабільність НАТО як альянсу, попри випадкові проблеми, зберігає вражаючу послідовність із самого створення. Частково це завдячує лідерству, яке взяла на себе Америка, але й привабливості членства: гарантія безпеки, яку надає НАТО, варта того, щоби за неї платити і зберігати протягом тривалого часу як для малих, так і для великих членів Альянсу. Можна сказати, що попри заклики до європейської стратегічної автономії і тріщини у трансатлантичній безпековій політиці за часів адміністрації Трампа, внутрішня стабільність НАТО зараз набагато міцніша, ніж протягом багатьох років, не в останню чергу в результаті солідарності, до якої призвела війна Росії проти України. В аспекті кібероборони, численні ініціативи з розбудови потенціалу НАТО допомагають зміцнити стабільність Альянсу, серед них навчальні і освітні програми, навчання і воєнні тренування, і спільні доктрина і стратегія, в результаті об'єднання яких виробляється чітко сформульоване бачення, як, наприклад Зобов'язання щодо кібероборони. Хоча внутрішню стабільність ніколи не можна сприймати як даність, і попри постійні зусилля супротивників викликати внутрішній розкол в Альянсі між країнами - членами НАТО за допомогою цифрової підривної діяльності і дезінформації, наша більш широка зацікавленість тут стосується ролі НАТО у сприянні кіберстабільності в двох інших сферах: міжнародній системі і самому кіберпросторі.

Як головний військовий Альянс світу, те, що НАТО говорить і робить, впливає на міжнародну стабільність, навіть якщо тлумачення цих дій часто помітно різняться.

Література:

1. НАТО і стратегічна конкуренція в кіберпросторі. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2023/06/06/nato-strategchna-konkurentsya-v-kberprostor/index.html>

2. Ткачук Н. РФ веде кібервійну не тільки проти України, а й країн ЄС і НАТО.
URL: <https://www.unian.ua/society/rf-vede-kibervynu-ne-tilki-proti-ukrajini-a-y-krajini-yes-i-nato-nataliya-tkachuk-novini-ukrajini-amp-12581469.html>
3. Завгородня Ю.В. Роль НАТО у боротьбі з кіберконфліктами: політико-правовий аспект. URL: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/30/10.pdf>

*Осіюк Ірина Юрївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Шевченко Наталія Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОЯВИ

Інформаційна війна – це вплив на населення іншої країни у мирний або військовий час шляхом поширення конкретної інформації та захист громадян власної країни від такого впливу. Основними об'єктами протистояння під час інформаційної війни є інформаційний простір, інформаційні ресурси та інформаційно-технічні системи управління, зв'язку, навігації, комп'ютерні мережі, радіоелектронні засоби та інше. Головне завдання полягає в підриві морально-психологічного стану, зміні поведінки та емоційного настрою, дезорієнтації та дезінформації, послабленні певних традицій і переконань, залякуванні власного народу образом ворога, а супротивника - своєю могутністю, забезпеченні ринків збуту (як складова конкурентної боротьби).

Російсько-українська війна перетворилася не лише на військове протистояння, але й на широкомасштабну інформаційну битву. Інформаційна війна ведеться за допомогою різноманітних інструментів та методів, спрямованих на вплив на громадську думку як в Україні, так і за кордоном. Її мета полягає в руйнуванні довіри до влади та інституцій, розсіюванні розбрату і хаосу, легітимізації дій агресора та деморалізації українського суспільства.

У 2014 р. відбулась анексія Криму, а окупація Сходу України супроводжувалась застосуванням гібридних технологій, включаючи інформаційну зброю. Інформаційна сфера стала основним об'єктом атак з боку Російської Федерації, виявивши найбільшу уразливість у безпековому секторі. Більшість дослідників гібридної війни звертають особливу увагу на інформаційний аспект. Інформаційна підготовка перед збройною агресією маскує незаконні втручання та створює негативне зображення противника.

Аналізуючи російські інформаційні технології, можемо відразу побачити характерну особливість їх побудови: усі вони або частково, або повністю запозичені з пропагандистських кліше та прийомів часів Російської імперії або Радянського Союзу.

Сучасні умови свідчать про важливість інформаційного фронту для успішності України. Цей фронт включає в себе різноманітні технології інформаційного та психологічного впливу, спрямованих на зміну масової та індивідуальної свідомості. Це включає інформаційну роботу українського керівництва, дипломатичний фронт, спецоперації та пропагандистські кампанії, в тому числі і проти дезінформації та фейків. За словами С. Корсунського, у перші 50 днів війни Україна зуміла виграти перший раунд інформаційного протистояння завдяки високій професійності організації інформаційної кампанії та активній роботі у соціальних мережах. Це успішне поєднання з відстоюванням своєї позиції у світових ЗМІ знизило мотивацію російських військових до війни проти України.

Розуміння «інформаційно-технічної війни» або «кібервійни» викликає значну складність. У цьому контексті можна виділити дві позиції: одні вважають кібервійну реальністю, інші вбачають у цьому лише умовність. Наприклад, у Таллінському мануалі 2.0 зазначається, що термін «кібервійна» використовується у описовому, а не нормативному сенсі. Це свідчить про те, що поки що "кібервійна" не визнана міжнародним правом як війна, але вона відображає природний стан інформаційного суспільства. Хоча «мілітаризація» кіберпростору ще не наступила, використання терміну «кібервійна» для позначення всіх політично-мотивованих кібератак може бути перебільшеним. Проте російські кібератаки становлять серйозну загрозу для України, що підкреслює вразливість суспільства у цифрову епоху. Наприклад, перед вторгненням Росії до України експерти передбачали масове використання російських кіберможливостей для шокування та залякування України.

Українське суспільство та соціальні мережі виявилися потужною силою у веденні кібервійни, частково завдяки використанню гумору та мемів. Це стало результатом активної цифрової культури та глибокої соціальної адаптації, де спільноти мережі стали важливим майданчиком для обміну ідеями та реакціями на події. Інтернет-меми, як невід'ємна частина цього культурного явища, допомагають не лише у поширенні інформації, а й у формуванні певних стереотипів та поглядів. Вони не лише розважають, але й висвітлюють сутність складних політичних та соціальних проблем, що стає зручним інструментом активізації громадської свідомості та мобілізації громадян у відповідь на виклики часу.

Цей підхід також має моральний вплив на обидві сторони конфлікту. З одного боку, для українського суспільства використання гумору та мемів у кібервійні є способом не лише виразу власної позиції, але й способом демонстрації сили та рішучості відстоювати свої права та інтереси. Це підвищує моральний дух українського народу та сприяє єдності в боротьбі за свої цінності. З іншого боку, для опонентів української сторони такий підхід може бути навіть

більш дієвим у моральному плані. Постійний потік гумористичних мемів та іронічних коментарів може розслабити агресивний настрій та зменшити мотивацію до конфлікту, спонукаючи до розгляду ситуації з більш толерантною та об'єктивною позиції.

Таким чином, культурна реакція українського суспільства на кіберагресію може мати помітний моральний вплив, сприяючи зменшенню напруги та вирішенню конфлікту шляхом діалогу та взаєморозуміння.

Література:

1. Головченко В. І., Гондюл В. П., Зернецька О. В. та ін. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози. К., 2006
 2. Енциклопедія сучасної України, енциклопедична стаття «Інформаційна війна». URL: <https://esu.com.ua/article-12460> (дата звернення 2.05.2024)
 3. Сасин Г.В. Інформаційна війна: сутність, засоби реалізації, результати та можливості протидії (на прикладі російської експансії в український простір). Грані. 2015. № 3 (119). С. 18–23.
 4. Таркін В. П. Особливості інформаційної війни РФ та український спротив. Актуальні проблеми політики. 2023. Вип. 71. С. 204–210
- Фісун А. О. Теоретично-категоріальне осмислення поняття «інформаційна війна» в структурі інформаційно-політичного простору // Інформ. суспільство. 2011. Вип. 13. С. 43–48.

*Саух Діана Валеріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Калуга Володимир Федорович,**
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ДЕМОГРАФІЧНА ПРОБЛЕМА ЯК ВИКЛИК У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ: ПРИЧИНИ КРИЗ ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ ВРЕГУЛЮВАННЯ

Демографічна проблема стала не тільки національною, а й світовою проблемою, що впливає на політичний ландшафт сучасного світу. Порушення балансу у складі населення, зокрема зростання або зменшення чисельності, старіння населення, міграційні та етнічні конфлікти, стали серйозним викликом для багатьох країн і мають значний вплив на їхню економіку, соціальну стабільність та геополітичні відносини.

Однією з основних причин демографічної проблеми є зростання населення в деяких регіонах світу, що призводить до перевантаження ресурсів, зниження якості життя та загострення екологічних проблем. З іншого боку, існує проблема старіння населення, коли зменшення робочої сили та збільшення витрат на пенсії та медичну допомогу стають серйозними викликами для економіки країн.

Невирішеними залишаються також міграційні та етнічні конфлікти, що виникають через політичні, економічні та культурні розбіжності між різними групами населення. Ці конфлікти часто призводять до загострення ситуації у відповідних регіонах, порушуючи не лише місцеву стабільність, а й викликаючи реакцію на міжнародному рівні.

Зрозуміло, що для вирішення цих проблем необхідно використовувати комплексний підхід та впроваджувати ефективні механізми врегулювання. Це включає в себе розробку демографічної політики, збільшення інвестицій у розвиток освіти та здоров'я, стимулювання інноваційних технологій, підтримку гендерної рівності, а також міжнародне співробітництво та партнерство з громадським сектором.

Тільки через спільні зусилля національних урядів, міжнародних організацій та громадянського суспільства можна досягти стабільності, забезпечити стале економічне зростання та поліпшити якість життя мільйонів людей у всьому світі.

Головні причини криз:

- Зростання населення: Надмірне збільшення населення у деяких регіонах призводить до недостатнього доступу до ресурсів та погіршення якості життя.

- Старіння населення: Зменшення робочої сили та збільшення витрат на медичну допомогу і пенсії у зв'язку зі зростанням частки людей старшого віку.

- Міграційні та етнічні конфлікти: Політичні, економічні та культурні розбіжності між різними групами населення призводять до конфліктів та нерівностей.

Механізми врегулювання:

- Демографічна політика: Введення стратегій з контролю народжуваності, стимулювання розвитку сімей та підтримки материнства.

- Економічні заходи: Створення умов для розвитку економіки, що сприяє збільшенню робочої сили та підтримці пенсійної системи.

- Міжнародне співробітництво: Створення механізмів співпраці між країнами для вирішення міграційних та етнічних конфліктів, а також обміну досвідом у сфері демографії.

Демографічна проблема є одним із найважливіших викликів для сучасного світу, оскільки вона безпосередньо впливає на різноманітні аспекти суспільного життя та міжнародні відносини. Розбалансованість у чисельності населення, старіння населення, міграційні конфлікти та етнічні розбіжності стають джерелом напруження як у внутрішніх, так і у міжнародних відносинах.

Для ефективного вирішення демографічних проблем необхідно застосовувати комплексний підхід, що включає в себе розвиток демографічної політики, інвестиції у людський капітал через освіту та здоров'я, стимулювання інноваційних технологій та підтримку гендерної рівності. Також важливо забезпечити міжнародне співробітництво для вирішення міграційних проблем та партнерство з громадським сектором для реалізації гуманітарних програм.

Отже, політичні лідери повинні приділяти належну увагу демографічній ситуації у своїх країнах та на міжнародному рівні, оскільки вона безпосередньо впливає на стабільність, безпеку та процвітання суспільства. Тільки через спільні

зусилля та координацію дій урядів, міжнародних організацій, громадського сектору та громадян можна досягти позитивних змін у демографічній ситуації та забезпечити сталий розвиток для майбутніх поколінь.

Література:

1. "Ethnic Conflict: Causes, Consequences, and Responses" - книга Карла О. Ліндберга, яка аналізує етнічні конфлікти та їх вплив на світову політику та безпеку.

2. Шаповалов В. Категорії та поняття демографічного аналізу. Актуальні проблеми та перспективи розвитку соціально-трудоких відносин в умовах змін : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 9–10 вересня 2022 року) / за заг. ред. Т. А. Костишиної, Л. В. Степанової. Полтава : ПУЕТ, 2022.

Кустовська О. В. Демографічний розвиток регіону (статистичний аналіз і моделювання). Тернопіль: Економічна думка, 2008.

*Чихар Анна Миколаївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Любовець Олена Миколаївна,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ДЕМОГРАФІЧНІ НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Російсько-українська війна, що повномасштабно розпочалась 24 лютого 2022 року, стала гуманітарною катастрофою, яка спричинила жахливі страждання та загибель тисяч людей. Окрім людських втрат, війна має значні й довгострокові демографічні наслідки для європейських країн. Війна в Україні призвела до масового переміщення людей, мільйони яких були змушені покинути свої домівки, щоб уникнути бойових дій та небезпеки. Станом на 24 травня 2024 року, понад 6 мільйонів українських біженців зареєстровано в сусідніх європейських країнах, таких як Польща (понад 3,5 мільйона), Румунія (понад 900 000), Угорщина (понад 200 000), Словаччина (понад 60 000), Чехія (понад 400 000) та Молдова (понад 70 000). Цей масовий наплив біженців ставить значний тиск на ресурси та інфраструктуру країн-приймачів, які стикаються з викликами щодо надання житла, їжі, медичної допомоги та інших необхідних послуг. У Польщі, де зосереджено найбільшу кількість українських біженців, влада стикається з дефіцитом житла, зростанням цін на оренду та заторами в системі освіти та охорони здоров'я. Війна призвела до дисбалансу у віковій структурі населення як в Україні, так і в деяких країнах-приймачах біженців.

В Україні: Загибель людей працездатного віку та еміграція молодих людей можуть призвести до старіння населення, що негативно вплине на економіку та соціальну структуру країни.

В країнах-приймачах: Зростання частки молодого населення може призвести до збільшення потреб у освіті, працевлаштуванні та соціальних послугах. Наприклад, в Польщі, де значна частка біженців з України - це діти та молодь, очікується зростання навантаження на систему освіти протягом найближчих років. Прийняття та підтримка мільйонів біженців призвело до значного навантаження на соціальні системи європейських країн.

Витрати: Витрати на охорону здоров'я, освіту, соціальні виплати та інші послуги значно зросли, що може призвести до дефіциту бюджету та скорочення інших програм.

Конкуренція: Конкуренція за ресурси, такі як житло та робочі місця, може призвести до соціальної напруги та конфліктів. В Угорщині, де рівень безробіття серед українських біженців значно вищий, ніж серед місцевого населення, виникає соціальна напруга через конкуренцію за робочі місця. Більшість біженців з України - це жінки та діти.

Дисбаланс: Це може призвести до дисбалансу в гендерному співвідношенні в деяких країнах-приймачах, що може мати соціальні та економічні наслідки.

Перевантаження: Жінки-біженці часто несуть відповідальність за догляд за дітьми та старими людьми, що може призвести до перевантаження та обмеження їхніх можливостей щодо працевлаштування та освіти. Наприклад, в Чехії, де частка жінок серед українських біженців становить близько 70%, спостерігається зростання навантаження на жінок у сфері догляду за дітьми та старими людьми. Демографічні наслідки російсько-української війни відчуватимуться протягом багатьох років.

Вплив на демографічні показники: Війна може мати довгостроковий вплив на народжуваність, смертність, міграцію та вікову структуру населення в Україні та деяких європейських країнах.

Зміна соціальної структури: Війна може призвести до зміни соціальної структури європейських країн, з зростанням етнічної та релігійної різноманітності. Обов'язковим є зазначити, що демографічні наслідки війни все ще розгортаються, і повний їх вплив буде відомий лише з часом. Демографічні наслідки російсько-української війни для європейських країн є складними та досить глибокими. Війна призвела до масового переміщення людей, зміни вікової структури та гендерного балансу, а також навантаження на соціальні системи та ринок праці. Ці наслідки відчуватимуться протягом багатьох років та потребуватимуть скоординованих зусиль з боку європейських урядів, міжнародних організацій та громадянського суспільства для їх пом'якшення та вирішення.

Література:

1. Богданюк О. Суспільні новини. URL: <https://suspilne.media/374003-naskilki-zmensilos-naseledda-ukraini-u-rik-povnomasstabnogo-vtorgnenna-daniopendatabot>
2. Кікоть К. Еспресо ТВ. URL: <https://espresso.tv/poyasnuemo-demografichna-kriza-v-ukraini-milyoni-bizhentsiv-voenni-vtrati-ta-yak-pokrashchiti-situatsiyu>
3. Лібанова Е. М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. Демографія та соціальна економіка. 2018. № 2. С. 11-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2018_2_3

4. .О. Парецька. Вплив війни Росії проти України на міграцію та внутрішньо переміщені особи в Європі. 2023. С.4-6. URL: (<http://geopolitics-of-ukraine.uzhnu.edu.ua/article/view/295299>)

*Давтян Анастасія Степанівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Стрілець василь Васильович**,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ДЕМОГРАФІЧНА ПРОБЛЕМА В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Демографічне питання завжди відігравало важливу роль, в функціонуванні країни, як всередині, так і на міжнародній платформі, оскільки демографічні показники в країні впливають на економічний розвиток, розвиток людського капіталу, соціальну стабільність і на формування політики держави загалом. Фактори, які впливають на демографію, різняться від соціально-економічних до культурних та релігійних. Для деяких країн це питання стосується перспектив їх подальшого існування. На прикладі України можна чітко прослідкувати наскільки гострим стало питання демографії, особливо після початку повномасштабного вторгнення РФ.

Після початку вторгнення РФ в Україну, анексії Криму та окупації частини Донбасу, з березня 2014 р. до березня 2015 р. кількість вимушено переселених осіб становила майже 2 млн, половина з яких стали біженцями за кордон. Станом на 2022 р. кількість таких осіб зросла до 8 млн ВПО, з яких 3 млн – біженці. В лютому 2024 р. число українців, які отримали за кордоном статус біженця, або перебувають під тимчасовим захистом в країнах ЄС, склало 6,5 млн осіб. При цьому загальна кількість населення в Україні в 2024 р. оцінюється приблизно в 33,4 млн осіб. В 2022 р. цей показник становив 41 млн, тобто близько 17% населення перебувають поза межами країни [1]. За прогнозами, у 2024 р., з урахуванням збереження високих ризиків безпеці, очікується продовження відтоку мігрантів, хоча й незначне – близько 100 тис. осіб за підсумками року. Також слід розуміти, що чим довше буде тривати війна, тим менше людей повернеться на Батьківщину [4].

Та війна впливає не тільки на міграцію людей за кордон. Економічний та психологічний стан населення значно погіршився, внаслідок чого впала народжуваність. За даними міністерства юстиції, протягом 2023 р. в Україні зареєструвано майже 187,4 тисячі народжень, що на дев'ять відсотків менше, ніж за перший рік вторгнення (206 032 дитини), та на 31,5 відсотка менше, ніж у 2021 р. (близько 273,8 тисячі дітей). Зі зниженням народжуваності зросла й смертність

населення. Люди гинуть не тільки від бойових бій (за даними ООН – 10 378 тисяч), а й у результаті зниження рівня медичного обслуговування та збільшення рівня летальності через серцево-судинні захворювання під впливом стресу [2].

Через агресію РФ проти України погіршився економічний стан держави, оскільки виїхала велика кількість працездатного населення. Наразі в Україні налічується 10,5 млн пенсіонерів та 9,5 млн працівників. Однак нормальним є співвідношення, коли на одного пенсіонера припадає мінімум 1,5 працівника [3].

Демографічна ситуація в Україні набуває кризових ознак і для вирішення цієї проблеми держава має розробити чіткий послідовний план, він має включати підтримку сімей і стимулювання народжуваності у вигляді матеріальної допомоги: забезпечення дошкільної і шкільної освіти; підтримка внутрішньо переселених осіб, забезпечення їх житлом і програмами зайнятості; навчання молоді та безробітних; покращення якості життя: розвиток інфраструктури, поліпшення екологічної ситуації. І особливо актуальними для України є питання міграційної політики, завданнями якої є створення умов для зниження еміграції українців за кордон, забезпечення безпечного перебування громадян на території країни, що є значним викликом в умовах війни.

Література:

1. Eurostat «People under temporary protection stand at 4.2 million»: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240508-2>
2. Анастасія Шепелева «Україна втрачає людей. Як війна вплинула на демографію»: <https://www.dw.com/uk/ukraina-vtracae-ludej-ak-vijna-vplivula-na-demografiu/a-68340432>
3. Наталя Мічковська «Де наші люди: чому співвідношення пенсіонерів і людей, які працюють, в Україні гірше, ніж у Європі»: <https://focus.ua/uk/economics/627224-de-nashi-lyudi-chomu-spivvidnoshennya-pensioneriv-ta-pracyuyuchih-v-ukrajini-girshe-nizh-u-yevropi>
4. Національний банк України Інфляційний звіт квітень 2024: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/report>

*Малашенко Іван Валентинович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Кропивко Олена Михайлівна,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЕТНОДЕМОГРАФІЧНІ НАСЛІДКИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ДЛЯ КРАЇН-ДОНОРІВ ТА КРАЇН РЕЦИПІЄНТІВ

Масова міграція населення стала одним із характерних явищ у другій половині ХХ ст. Причинами міграції можуть бути фактори економічного та

неекономічного походження. Причини економічного характеру зумовлені різним економічним рівнем розвитку окремих країн, при цьому робоча сила прагне переміститися з країн з низьким рівнем життя до країни з вищим рівнем. Неекономічними причинами міграції стають політичні, національні, релігійні, расові, сімейні та інші. До економічних біженців відносять категорію емігрантів, яких до виїзду з рідної країни спонукає масове зубожіння внаслідок поганих економічних умов (інфляції, масового безробіття) високого рівня цін, невиплати зарплати тощо) [4, с. 101].

У працях зарубіжних авторів, присвячених вивченню особливостей міграційного потенціалу в країнах-реципієнтах, досліджуються теми зміни статусу мігрантів [4], ролі статусу особистості у їх підприємницьких намірах [2], інтерактивного впливу статі, національності та рідної мови на результати їхньої роботи [3], осмислених наративів, які дозволяють кваліфікованим працівникам-мігрантам розвивати позитивну ідентичність в умовах зниження професійного рівня, що визначають фактори грошових переказів на рівні країн-донорів [1].

Найчастіше у дослідженнях відзначається внесок у економіку приймаючих країн висококваліфікованих мігрантів. Проте, низько кваліфіковані мігранти також відіграють значну роль. У країнах з великою часткою висококваліфікованих місцевих жителів низько кваліфіковані робітники-мігранти доповнюють навички місцевих жителів, займаючи робочі місця у непривабливих секторах економіки [2, с. 103].

Сучасні моделі міграції змінюють уявлення про мігрантів та міграцію. З'являються нові коридори міграції, з різноманітних країн походження, при цьому пункти призначення мігрантів не змінюються і, в основному знаходяться у Західній Європі. Найбільш очевидним та безпосереднім демографічним наслідком міграції у той чи інший район є збільшення загальної чисельності населення цього району.

Сьогодні міграція є основним чинником зміни чисельності населення у багатьох частинах світу. Потенційні мігранти також можуть змінити вікову структуру у країнах призначення. Більшість мігрантів – це молоді люди у віці від 20 до 40 років, що позитивно впливає на показники старіння населення, тому що частка населення старшого віку може знижуватися через міграцію молоді.

Міграція до країни призначення також може вплинути на регіональний розподіл населення, оскільки значна частка мігрантів, як правило, оселяється у міській місцевості. Потенціал мігрантів може вплинути на народжуваність країни призначення [1, с. 334].

Прослідкуємо демографічний потенціал мігрантів для країни походження. Зовнішня міграція впливає на народжуваність у країнах походження кількома способами. З одного боку, міграція може знизити демографічне навантаження в густонаселених районах і, таким чином, сприяти підтримці прийнятних показників народжуваності.

З іншого боку, якщо один партнер мігрує, а інший залишається, їхнє дітонародження може бути відкладено або скасовано. Помічено, що нижча

народжуваність і менша частка шлюбів спостерігається у країнах та районах з великою міграцією чоловіків [3].

Отже, міграційні процеси мають значний вплив на демографічну та етнічну структуру як країн-донорів, так і країн-реципієнтів. Можна виділити основні наслідки для обох типів країн:

Країни-донори:

- масова міграція може спричинити зменшення населення країн-донорів, особливо якщо молоді та робочої сили переїжджають назавжди. Це може призвести до проблем з пенсійними системами та демографічного старіння населення;

- зміни в демографічній структурі: відтік молодого населення може призвести до зростання середнього віку населення. Це може мати наслідки для економіки, систем охорони здоров'я та соціального забезпечення;

- масова міграція може призвести до втрати висококваліфікованих працівників та фахівців, що може вплинути на інновації та розвиток у країні-донорі.

Країни-реципієнти:

- міграційні потоки можуть призвести до збільшення населення у країнах-реципієнтах, особливо у випадку масового в'їзду працівників та біженців;

- прибуття іноземців може призвести до культурних змін у країнах-реципієнтах, включаючи зміни в мові, кухні, релігії та інших аспектах культури;

- мігранти можуть приносити з собою нові навички та знання, що сприяє економічному зростанню та інноваціям у країні-реципієнті;

- міграція може впливати на демографічну структуру країн-реципієнтів, зокрема на склад за віком та за етнічною приналежністю.

Отже, міграція є глобальним явищем, вбудованим у багатогранний контекст із економічними, культурними, правовими та політичними елементами.

Література:

1. Алгаш В., Піттель А. Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу. Підприємництво, господарство і право. 2019. №12. С.334-338. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/12/62.pdf>

2. Gender, Race and Mother Tongue Combine to Impact Immigrants' Work Outcomes. Journal of World Business. 2020. 55(1). P. 101–103. DOI: 10.1016/j.jwb.2019.101013 URL: <https://www.sciencedirect.com/special-issue/10TP914JZF5>

3. Harris J., Todaro M. Migration, unemployment, and development: A two-sector analysis // American Economic Review. 2020. № 60/ URL: <https://www.aeaweb.org/aer/top20/60.1.126-142.pdf>

Hajro A. Global Migrants: Understanding the Implications for International Business and Management. Journal of World Business. 2021. 56(2). P. 101–192. DOI: 10.1016/J.JWB.2021.101192. URL:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1090951621000043>

*Кравець Михайло Сергійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЕТНОДЕМОГРАФІЧНІ ЗМІНИ В УКРАЇНІ З 2014 р.

Україна протягом своєї історії зазнавала значних етнодемографічних змін, зумовлених як природними, так і соціально-політичними факторами. Ці зміни мали істотний вплив на формування української нації, її культуру та мову.

Етнічний склад України до ХХ ст. був досить різнобарвний, на її території проживали українці, росіяни, поляки, євреї, німці, румуни, угорці, татари та інші народності. Найбільшою етнічною групою були українці, які становили близько 60% населення та проживали переважно на Правобережжі та в деяких регіонах Лівобережжя. Росіяни здебільшого проживали на Лівобережжі та в деяких містах Правобережжя, тоді як поляки концентрувалися на західних землях, які до ХVІІІ ст. входили до складу Речі Посполитої. Єврейське населення було переважно міським, а німці та інші етнічні меншини селилися в колоніях, заснованих на території України в ХVІІІ-ХІХ ст.

Етнічна карта України постійно змінювалася під впливом різних факторів. Війни та завоювання значно впливали на етнодемографічний склад населення.

Війна, яка почалася з анексії Криму Росією у 2014 р. та подальших боїв на Сході України, спричинила значні демографічні та етнічні трансформації.

Одним із найпомітніших процесів стало переміщення населення через війну, коли багато людей переїхали з місць постійного проживання. За даними Організації Об'єднаних Націй, на травень 2024 р. понад 8 мільйонів українців стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО). Більшість із них – це українці з Донбасу та Луганської обл., де тривали наймасштабніші бої. Внутрішньо переміщені особи зазнали значних соціальних та економічних наслідків, оскільки їм довелося шукати більш безпечні місця проживання в інших частинах країни. Крім того, мільйони українців покинули Україну, щоб знайти притулок у сусідніх країнах. За даними Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, понад 5 міл. українців стали біженцями, що призвело до значного скорочення населення в Україні. Найчастіше вони стали біженцями в Польщі, Німеччині, Чехії та Словаччині.

Зменшення чисельності населення призвело до втрат, еміграції та зниження рівня народжуваності. За оцінками ООН, з 2014 р. в Україні загинуло понад 14 000 людей, більшість з яких – цивільні особи. Ці втрати та масова еміграція призвели до значного скорочення населення, особливо в районах, де відбувалися

бої. Війна, соціальні та економічні проблеми, пов'язані з нею, також негативно вплинули на рівень народжуваності в країні.

За даними Державної служби статистики України, рівень народжуваності в Україні знизився на 20% з 2014 р. Це результат відкладення народження через економічні труднощі, невизначеність і обмежений доступ до репродуктивних послуг. Зменшення народжуваності також зумовило низку змін, зокрема старіння населення. Населення України старіє через еміграцію та низький рівень народжуваності. ООН заявила, що до 2024 р. частка людей старше 65 років зросте до 20% порівняно з 16% у 2014 р. Оскільки зростає кількість людей, які потребують допомоги та підтримки, старіння населення вимагає додаткових ресурсів для систем соціального забезпечення та охорони здоров'я. У той же час частка дітей у загальній структурі населення зростає. Це пов'язано з тим, що багато внутрішньо переміщених сімей мають дітей. Збільшення кількості дітей вимагає додаткових ресурсів для таких сфер, як освіта та охорона здоров'я, щоб забезпечити належний рівень життя та розвитку для наймолодших громадян

Що стосується зміни етнічного складу населення, він також значно змінився. Внаслідок еміграції та асиміляції частка етнічних росіян та інших меншин зменшилася. У 2024 р. частка етнічних українців зростає до 85% порівняно з 77,8% у 2001 р. Міграція та демографічні тенденції, такі як низька народжуваність, пов'язані з зменшенням чисельності етнічних росіян. Це може мати значний вплив на культурну та політичну ідентичність країни.

Україна може зазнати значного економічного тиску через зменшення працездатного населення та старіння. На економічне зростання та стійкість країни негативно впливає зменшення кількості працездатних громадян. Збільшення кількості людей похилого віку та дітей, які потребують допомоги, підвищує тиск на систему соціального забезпечення. Зростання кількості людей похилого віку та дітей, які потребують допомоги, може призвести до посилення соціальних проблем. Це означає, що соціальне забезпечення, охорона здоров'я та освіта потребують більших коштів.

Війна спричинила економічні проблеми, такі як економічна нестабільність, високий рівень безробіття та зниження рівня життя, що ще більше ускладнило ситуацію. До того ж, зміни в етнічному складі населення можуть вплинути на політичний ландшафт України. Збільшення кількості етнічних українців може призвести до посилення етнічного українського націоналізму, що, у свою чергу, може сприяти єдності та згуртованості нації. З іншого боку, це може призвести до зростання етнічної ворожнечі та дискримінації щодо меншин. Партії, які чітко підтримують етнічний український націоналізм, можуть отримати більшу підтримку, тоді як партії, які захищають інтереси меншин, можуть втратити її.

Крім того, існує ризик етнічних конфліктів, особливо в районах, де проживає багато меншин. Держава і суспільство мають запобігти дискримінації, натомість сприяти толерантності та взаєморозумінню.

Таким чином, війна з Росією, яка розпочалася у 2014 р., призвела до демографічних і етнічних деформацій. У результаті війни значна частина

населення перемістилася як всередині країни, так і за її межами, що призвело до значних змін у віковій та етнічному складі населення.

Нація старіє та втрачає населення через масову еміграцію, загибель людей і зниження рівня народжуваності. Ці зміни створюють серйозні виклики для системи соціального забезпечення та економіки, зокрема через зменшення працездатного населення та зростання кількості людей, які потребують соціальної допомоги.

Коли частка етнічних українців збільшується, а частка етнічних росіян зменшується, це може вплинути на політичний ландшафт України, підвищуючи національну ідентичність і єдність. Водночас існує ризик посилення конфлікту між етнічними групами та дискримінації меншин, що вимагає політики, яка є зваженою та відкритою. Це вимагатиме комплексного підходу та зусиль з боку уряду, громадянського суспільства та міжнародної спільноти, щоб вирішити ці проблеми.

Література:

1. Гладун О. Як змінювалась кількість українців у ХХ столітті. URL: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/demografiia-gladun/> 2021
2. Гузман Хосе Мігель. Демографічна трагедія України: другий голодомор? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/28/688487/> 2022
3. Литвиненко О. Етнічні зміни в Україні внаслідок війни з Росією: демографічні та соціальні наслідки. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/sotsialno-demografichna-sytuatsiya-v-ukrayini-shlyakhy-podolannya>
4. Малиновська О. Соціально-економічні наслідки внутрішнього переміщення населення в Україні. 2024. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-11-07-01>
5. Оприщенко А. Як виглядає демографічна ситуація в Україні? URL: <https://zaborona.com/chy-spravdi-ukrayinu-chekae-demografichna-kryza/> 2023
6. Субтельний, О. Етнічний склад населення України в XVIII-XIX століттях. Наукові записки НаУКМА. Історичні науки, № 7, 2010, с. 21-35. URL: <https://www.nrph.ukma.edu.ua>

Осмолович Анатолій Русланович,
*студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ШВЕЦІЇ

Імміграція має істотний вплив на демографію Швеції. Після закінчення другої світової війни в Швеції, як і в інших розвинених країнах, почав знижуватися рівень народжуваності. Зараз шведи - одна з найбільш старіючих націй в світі. Іммігранти, в свою чергу, забезпечують стабільний приріст

населення. Шведський уряд заперечує негативний вплив імміграції на ситуацію в країні, посилаючись на факти, які свідчать: економіка знаходиться на підйомі, а рівень довгострокового безробіття - один з найнижчих в ЄС.

Такий наплив іноземців перетворює шведське суспільство, яке ще в ХХ столітті було досить однорідним в культурному плані, в більш мультинаціональне і мультикультурне. З іншого боку, мета-аналіз наукової літератури про імміграцію до Швеції свідчить про позитивний ефект цього явища для економічного зростання країни, особливо за рахунок високоосвічених мігрантів. Зростання сфери послуг з надання допомоги рекордному числу біженців під час Європейської міграційної кризи сприяв зниженню рівня безробіття всередині країни. Вплив імміграції на економіку Швеції оцінюється неоднозначно. Деякі дослідники стверджують, що надання притулку біженцям створює значне навантаження на бюджет. Більш того в Швеції спостерігається великий розрив в рівні зайнятості між шведами та мігрантами.

У 2021 році Швеція прийняла 91 300 нових іммігрантів на довгостроковій або постійній основі (включаючи зміни статусу та вільну мобільність), що на 14% більше, ніж у 2020 році. Ця цифра включає 27,7% іммігрантів, які користуються вільним пересуванням, 17,8% трудових мігрантів, 42% члени сімей (включаючи родину, що супроводжує) і 12,5% гуманітарні мігранти. Близько 8 500 дозволів було видано іноземним студентам вищих навчальних закладів і 7 100 тимчасовим і сезонним трудовим мігрантам (за винятком міграції всередині ЄС). Крім того, у 2021 році було зареєстровано 58 000 відряджень усередині ЄС, що на -6% менше порівняно з 2020 роком. Ці відряджені працівники зазвичай мають короткострокові контракти.

У 2022 році кількість перших прохачів притулку зросла на 38% і досягла близько 14 000. Більшість прохачів прибули з Сирії (1 800), України (1 800, без урахування тих, хто отримав тимчасовий захист) та Афганістану (800). Найбільший приріст з 2021 року стосувався громадян України (+1 400), а найбільше зменшення – громадян Сирії (-400). З 10 000 рішень, прийнятих у 2022 році, 34% були позитивними.

Новий уряд, який приступив до виконання обов'язків у жовтні 2022 року, оголосив про зміну парадигми міграційної політики Швеції з більш суворим законодавством у сфері міграції та надання притулку та загальною метою скорочення імміграції до Швеції. У листопаді 2022 року новий уряд доручив Міграційному агентству Швеції спланувати скорочення кількості біженців за квотою з 5 000 на рік до 900 у 2023 році.

У травні 2023 року уряд оголосив про заходи щодо запровадження жорсткіших умов для імміграції низькокваліфікованої робочої сили та покращення умов для висококваліфікованої робочої сили. Висунуто пропозицію підвищити мінімальний поріг заробітної плати для отримання дозволу на роботу. Новий рівень зарплати становить 26 560 шведських крон, що відповідає 80% середньої зарплати. Це сталося після рішення в листопаді 2022 року підвищити поріг мінімальної зарплати як засіб боротьби з експлуатацією та зменшення

кількості некваліфікованих трудових мігрантів у країні. Нові правила мають набути чинності в жовтні 2023 року.

Паралельно Шведське міграційне агентство отримало повноваження сприяти міграції висококваліфікованої робочої сили. Це включатиме запровадження нової моделі, запровадженої наприкінці 2023 року, для розгляду справ про дозвіл на роботу та створення відділів міжнародного найму. Нова модель заохочує роботодавців наймати висококваліфікованих працівників з-за меж ЄС, надаючи їм кращі послуги, зокрема скорочуючи час розгляду всіх справ на ринку праці. Мета полягає в тому, щоб скоротити час процесу отримання дозволу на роботу максимум до 30 днів для висококваліфікованих працівників. Вихід нової моделі запланований на кінець 2023 року.

Уряд має на меті посилити вимоги для отримання соціальних виплат і отримання громадянства Швеції. Урядове розслідування розглядатиме нову модель кваліфікації соціального забезпечення, згідно з якою новоприбулі іммігранти не одразу претендуватимуть на соціальні виплати та допомоги. Ще один запит стосуватиметься громадянства. Знання шведської мови та знання шведського суспільства будуть потрібні для отримання шведського громадянства, а інші вимоги стануть суворішими. Розслідування вивчатиме вимоги до самозабезпечення, більш суворі вимоги до чесного способу життя, довший період проживання та обов'язкову декларацію про вірність. У розслідуванні також будуть надані пропозиції, які дають змогу в окремих випадках позбавлятися громадянства.

Література:

1. Sweden | International Migration Outlook 2023. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/daa97aba-en/index.html?itemId=/content/component/daa97aba-enLegal prerequisites established to manage migration>.

2. Applications for Asylum in the EU+ in March 2024 (n=83,000). URL: <https://euaa.europa.eu/latest-asylum-trends-asylum>.

3. Індекс відданості розвитку 2023: розвиток під ударом. URL: <https://www.cgdev.org/blog/commitment-development-index-2023-development-under-attack>.

Імміграція до Швеції. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BC%D0%BC%D1%96%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B4%D0%BE_%D0%A8%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%96%D1%97

Бусло Іванна Віталіївна,
*студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Кропивко олена Михайлівна,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПРОГРАМИ ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКИМ БІЖЕНЦЯМ У ЧЕХІЇ (2022-2024 рр.)

Після початку повномасштабного вторгнення велика кількість українців були змушені покинути свої домівки. Хтось втратив свій дім, комусь довелося захищати своїх дітей та себе від потенційної загрози та наступу і тому всі ці люди були у пошуках безпечних місць. Деякі люди знайшли прихисток на Заході України, де не було серйозної загрози воєнних дій, проте все ж залишалась загроза ракетних обстрілів. Саме у цей момент більшість українців вирішила поїхати за кордон, щоб повністю убезпечити себе від небезпеки, емоційних потрясінь та життя в постійному страху за своє майбутнє.

У переважній більшості кордон перетинали люди похилого віку та жінки із дітьми, яким потрібен був захист, і завдяки країнам-партнерам, вони все ж знайшли свій прихисток та душевний спокій за своє життя та їхніх близьких. Від перших днів міграція становила великий відсоток і багато країн прийняло рішення допомогти українцям, що прибували до них навіть іноді без документів. До прикладу, Чеська Республіка прийняла чимало українських біженців, надавши допомогу тим, хто найбільше цього потребував.

Українці, які звернулись за допомогою до Чехії, мали змогу перебувати в країні за двома видами документів – це тимчасовий захист або віза толерантності. Тимчасовий захист надавався громадянам України, які прибули з метою порятунку від війни після 24 лютого 2022 року. Віза толерантності надавалася тим, хто не мав підстав для отримання тимчасового захисту, однак не має куди повернутися, крім України. За тимчасовим захистом біженцям надавався вільний доступ до ринку праці, тобто це передбачало звільнення від необхідності подачі заяви на робочий дозвіл. Також надавалось медичне страхування, яке компенсувалося з держбюджету на перші 150 днів від дня отримання тимчасового захисту. Отримавши тимчасовий захист, українці мають змогу покинути Чеську Республіку. Стосовно візи толерантності, вона не надає право на вільний доступ до ринку праці, адже саме за цієї візи подача заяви на робочий дозвіл є обов'язковою. Страхування забезпечується самотужки від початку перебування в Чехії, а також після виїзду із Чеської Республіки, чинність візи припиняється.

Хоча й дані права й можливості забезпечуються з перспективою виходу на роботу, не всі українці мали змогу працювати. Велика кількість біженців - люди похилого або не працездатного віку і таким особам потрібна фінансова підтримка, яку Чеська республіка також забезпечує.

За даними Міністерства праці та соціальних справ Чехії, протягом перших 150 днів після надання тимчасового захисту гуманітарна допомога в Чехії українським біженцям становить: 3 490 крон – дітям віком до 6 років; 4 188 крон – дітям від 6 до 10 років; 5 235 крон – дітям з інвалідністю; 4 860 крон – дорослим; 7 290 крон – особам з інвалідністю.

Починаючи з шостого місяця після надання тимчасового захисту, розмір виплат для дорослих змінюється: 3 130 крон – дорослим; 4 860 крон – дорослим із категорії вразливості; 7 290 крон – особам з інвалідністю.

Тобто упродовж перших 5 місяців фінансова допомога дорівнює встановленому прожитковому мінімуму, а потім – мінімуму, необхідному для існування. Це відбувається, якщо доросла працездатна людина не намагається забезпечити себе сама і не є вразливою особою.

Не менш важливим є факт надання українцям гуманітарної допомоги для тих, хто найбільше цього потребує. На постійній основі влаштовувались благодійні «ярмарки», де кожний мав змогу похарчуватись, а також надавались продукти харчування із собою. Також була можливість за потреби одягнутись, адже видавали також одяг та взуття. Велика кількість чехів допомагала українцям та надавала своє житло абсолютно безкоштовно, потім отримуючи підтримку від держави.

Отже, великій кількості українців довелось покинути власні домівки та ринути у пошуках захисту на невизначений час. За підтримки Чеської Республіки українці змогли відчутися у безпеці та відчутися підтримку з боку європейської держави. Велика шана та подяка нашим партнерам, що у надскладний час для України, вони протягують для нас руку допомоги.

Література:

1. Українцям в Чехії. Що треба знати біженцям про перебування, виплати та роботу на території Чеської Республіки. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/ukrajinci-v-chehiji-yak-perejihati-viplati-robotu-de-znayti-zhitlo-50404014.html>

2. Гуманітарна допомога в Чехії для українців: хто та як може отримати грошові виплати. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20240502-gumanitarna-dopomoga-v-chehiji-dlya-ukrayincziv-hto-ta-yak-mozhe-otrymaty-groshovi-vyplaty/>

*Кравченко Юлія Володимирівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кривко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ЛИТВИ

Російсько-український конфлікт призвів до значного переміщення українців, які шукають притулку в сусідніх країнах.

Литва, яка є вірною прихильницею України, відкрила свої двері для українських біженців, і з лютого 2022 року понад 85 000 осіб з України, попросили притулку.

За офіційними даними в 2024 році зареєстровано близько 48 тис., що становить близько 1,7% від усього населення країни.

Наплив біженців до Литви після початку російсько-української війни створює значні виклики та можливості як для тих, хто прибув, так і для приймаючої країни.

Українські біженці - це переважно жінки у віці від 30 до 49 років, часто разом зі своїми дітьми. Результати дослідження Центру східноєвропейських досліджень (EESC), проведеного у вересні 2023 р., показали, що 86,4% з них проживають у Литві більше року. Влітку 2023 року 74,3% проживали у Вільнюсі. Гендерний розрив у демографічній структурі біженців створює унікальні проблеми в адаптації та інтеграції.

Майже половина українців отримали дозвіл на тимчасове проживання під час перебування. Другим за поширеністю правовим статусом в Литві для українців є гуманітарна віза (25%), третім – статус біженця. Однак дані є неточними, оскільки багато українців у місцевих групах чату, не знали точної назви свого правового статусу.

Хоча значна частина українських біженців у Литві працевлаштована, зберігається занепокоєння щодо гарантій зайнятості та фінансової стабільності. Крім того, невпевненість у завтрашньому дні та занепокоєння за родичів в Україні створюють ризики для психічного здоров'я біженців.

Мовні бар'єри становлять значну проблему для інтеграції, що посилюється обмеженим доступом до недорогих курсів литовської мови. Крім того, труднощі з доступом до медичних послуг і занепокоєння щодо соціального відчуження посилюють багатогранність проблем, з якими стикаються українські біженці в Литві.

Незважаючи на труднощі з вивченням мови та соціальною адаптацією, понад 27 000 українських біженців знайшли роботу в Литві з 2022 року. Більшість із них зайняті на роботах, що вимагають середньої кваліфікації, і це свідчить про певний рівень економічної інтеграції.

Рішуча підтримка України з боку ЄС втілилася у значній фінансовій допомозі та розширенні механізмів тимчасового захисту для українських біженців, які проживають у Литві. Ця підтримка слугує життєво важливим рятувальним колом для біженців, впливаючи на їхні рішення залишитися і потенційно прагнути до довгострокової інтеграції, про що свідчить зростання кількості українців, які розглядають Литву як свій майбутній дім.

Більшість українських біженців розглядають можливість подати заяву на отримання громадянства. Ініціативи, спрямовані на сприяння вивченню мови, поліпшення доступу до охорони здоров'я, задоволення потреб у сфері психічного здоров'я та сприяння соціальній інтеграції, мають важливе значення для успішної інтеграції українських біженців у литовське суспільство.

Таким чином, приплив українських біженців до Литви з початком російсько-українського конфлікту створює як виклики, так і можливості як для біженців, так і для приймаючої країни. Хоча політика відкритих дверей демонструє солідарність з Україною, процес інтеграції українських біженців є багатогранним і складним. Ініціативи, спрямовані на вивчення мови, доступ до охорони здоров'я, підтримку психічного здоров'я та соціальну інтеграцію, є вкрай важливими для успішної інтеграції українських біженців у литовське суспільство. Незважаючи на виклики, зростаюча кількість біженців, які розглядають Литву як свій майбутній дім, свідчить про потенціал для успішної інтеграції за умови надання належної підтримки та наявності необхідних ресурсів.

Література:

1. Бірюкова, М., Рущенко, І., Ляшенко, Н., & Григор'єва, С. (2022). Біженці і внутрішньо-переміщені особи російсько-української війни: соціальні характеристики й практики. Науково-теоретичний альманах Грані, 25(6), 143-156. URL: <https://doi.org/10.15421/172282>

2. Blažytė, G. (2022) Visuomenės nuostatos etninių ir religinių grupių atžvilgiu: 2022 m. URL: https://tmde.lrv.lt/uploads/tmde/documents/files/Visuomen%C4%97s-nuostatos_2022_Giedre-Blazyte.pdf

3. Tkachuk, A., Kostyrykina, S., & Janeliūnas, T. (2024). Adaptation and Integration of Ukrainian Migrants in Lithuania. *Eastern Europe Studies Centre* p.19. URL: https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/adaptation-and-integration-ukrainian-migrants-lithuania_en

Коноваленко Дар'я Сергіївна,
*студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЕТНОДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬЩІ

Етнодемографічні процеси в Польщі формувалися під впливом історичних, соціальних і політичних чинників. Ці процеси включають зміни в етнічному складі населення, міграційні процеси та демографічні зрушення всередині різних етнічних груп.

Етнодемографічний ландшафт Польщі зазнав значного впливу її бурхливої історії. Розділи Польщі наприкінці 18 століття між Росією, Пруссією та Австрією, а потім світові війни суттєво змінили кордони країни та склад її населення. До Другої світової війни Польща була багатонаціональним

суспільством зі значною кількістю єврейського, українського, білоруського, німецького та литовського населення. Голокост, який призвів до майже повного знищення польських євреїв, та повоєнні зміни кордонів, запроваджені союзниками, призвели до вигнання німців та приєднання до Польщі колишніх німецьких територій, що кардинально змінило етнічний склад населення.

Повоєнний період комуністичного правління ще більше гомогенізував населення. Нав'язані Радянським Союзом зміни кордонів призвели до створення відносно етнічно однорідної польської держави. Спонсоровані державою програми репатріації повернули етнічних поляків з Радянського Союзу, тоді як етнічні меншини, такі як українці та лемки, були примусово переселені в рамках операції «Вісла».

Польща вважалася прикладом мононаціональної країни. Проте, національний перепис 2011 року показав, що з 834 000 (2,17%) населення країни, які задекларували національність, відмінну від польської, понад 362 000 осіб ідентифікували себе з сілезькою національністю.

У 2021 році сілезькі та кашубські декларації були найчисленнішими: сілезькі декларації про ідентифікацію, відмінну від польської, становили 43,7%, а кашубські - 13,2%.

У сучасній Польщі переважають етнічні поляки, які становлять понад 90% населення. Однак після падіння комуністичного режиму в 1989 році Польща зазнала значних етнодемографічних змін, спричинених міграцією та зміною соціальної динаміки.

1. Міграційні моделі:

- Еміграція: Вступ до Європейського Союзу в 2004 році спричинив значну хвилю еміграції. Багато поляків переїхали до західноєвропейських країн, таких як Великобританія, Німеччина та Ірландія, у пошуках кращих економічних можливостей. Ця міграція мала глибокі демографічні наслідки, такі як зменшення кількості населення працездатного віку та проблеми, пов'язані з відтоком мізків.

- Імміграція: І навпаки, у Польщі спостерігається зростання імміграції, насамперед із сусідніх країн. Найбільш помітною групою є українці, які мігрували у великій кількості через війну. Станом на 13.02.2023 до Польщі в'їхало 9 130 млн. українців. Українці, які емігрували до Польщі роблять свій внесок у ринок праці та дещо урізноманітнюють етнічний склад населення.

Наприкінці серпня 2022 року в Польщі перебувало близько 3 млн іноземців, що становило приблизно 8% населення країни. Установа соціального страхування (Zakład Ubezpieczeń Społecznych) повідомила, що кількість іноземців, зареєстрованих у Польщі на кінець 2023 року, становила 1 127 744 особи, в тому числі 759,4 тис. українців. Друге місце посіли білоруси - 129,4 тисячі. Останнім часом спостерігається, що прибувають все більше і більше іммігрантів з Азії до Польщі. Третя сходинка п'єдесталу у 2023 році дісталася Індії 4583 осіб. Лідирує єдиний представник Південної Америки - Колумбія - 3535 осіб. З Гімалаїв, а точніше з Непалу, прибула 3481 особа. Шосте місце

посідають католицькі Філіппіни з 2870 іммігрантами. Сьоме і восьме місце розділили дві тюркські нації - узбеки (2026 осіб) і турки (1784 особи).

Іноземці, які проживають у Польщі, мають сприятливу з точки зору ринку праці освітню структуру: за довоєнними оцінками, близько 36% мігрантів мають вищу освіту, тоді як у групі біженців і мігрантів з України цей показник коливається між 46% і 50 %.

Останні дані, опубліковані Євростатом, свідчать, що на кінець жовтня 2023 року кількість українських біженців у Польщі становила понад 957 000 осіб. Станом на 31 березня 2023 року під тимчасовим захистом у Польщі перебувало 997 737 громадян України.

2. Внутрішні демографічні зрушення

- Старіння населення: Як і багато європейських країн, Польща стикається з проблемою старіння населення. Коефіцієнт народжуваності протягом кількох десятиліть був нижчим за рівень відтворення населення, що призвело до зростання частки осіб похилого віку. Ця демографічна тенденція створює значні соціально-економічні виклики, включаючи навантаження на систему охорони здоров'я та пенсійні схеми.

- Урбанізація: Продовжується тенденція урбанізації, коли все більше людей переїжджають до міст у пошуках кращих можливостей працевлаштування та рівня життя. Цей зсув призвів до депопуляції сільських районів і зростання таких мегаполісів, як Варшава, Краків і Вроцлав.

Отже, етнодемографічні процеси в Польщі відображають складну взаємодію історичної спадщини та сучасної соціально-економічної динаміки. Країна пройшла шлях від багатоетнічної держави до значною мірою однорідної, сформованої під впливом драматичних подій 20-го століття. Сьогодні Польща стикається з новими демографічними викликами та можливостями в умовах міграційних тенденцій та внутрішніх демографічних зрушень. Розуміння цих процесів має вирішальне значення для політиків, щоб задовольнити соціально-економічні потреби населення та сприяти розвитку згуртованого та інклюзивного суспільства.

Література:

1. Barwiński M. *The ethnic structure of Poland in geographical research*. URL: https://www.researchgate.net/publication/277595058_The_ethnic_structure_of_Poland_in_geographical_research
 2. Kotowska I. E. *Zmiany demograficzne w Polsce – jakie wyzwania rozwojowe przyniosą?*. Fundacja im. Stefana Batorego. URL: https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2021/09/I.E.Kotowska_Zmiany_demograficzne.w.Polsce.pdf
 3. *Національні меншини в Польщі: хто крім українців?* Наш вибір – інформаційний портал для українців у Польщі. URL: <https://naszwybir.pl/28921-2/>.
- Редакція Т. *У Польщі 8% населення - це українці: у яких містах найбільше громадян України*. ТСН.ua. URL: <https://tsn.ua/svit/u-polschi-8-naseleण्या-ce-ukrayinci-u-yakih-mistah-naybilshe-gromadyan-ukrayini-2119798.html>.

*Вебер Вероніка Валеріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЧИ ПОВЕРТАТИСЯ? ЗМІНА НАСТРОЇВ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ В ЄС

Міграція завжди була причиною втрати людського потенціалу, але війна це питання лише загострила. Саме тому важливо досліджувати проблему та шукати шляхи її розв'язання.

На даний момент в країнах Європейського Союзу перебуває близько 6 мільйонів українців. Більшість із них покинула країну в перші тижні повномасштабного вторгнення, коли ворог намагався прорватися до столиці, а танкові колони рухалися до Чернігова, Сум, Харкова та інших міст.

У більшості випадків кордон перетинали жінки з неповнолітніми дітьми та люди похилого віку. Чоловіків пропускали лише відповідно до чинного законодавства. У перші дні багато українців, які втікали від війни, не мали при собі відповідних документів або закордонних паспортів. Приймаючі країни-партнери приймали мігрантів навіть без документів.

ЄС швидко відреагував на російське військове вторгнення в Україну, демонструючи активну солідарність і підтримку людей, які потребують допомоги. Це включало надання негайної гуманітарної допомоги, екстреної допомоги в сфері цивільного захисту, підтримку на кордоні, а також забезпечення захисту тим, хто рятується від війни.

Вперше у своїй історії Європейський Союз застосував Директиву про тимчасовий захист, яка встановлює нормативно-правові положення для врегулювання масового прибуття людей. Одночасно Європейська комісія негайно розпочала координацію з країнами ЄС для збору інформації про ситуацію на місцях та запобігання торгівлі людьми. Враховуючи минулий досвід регулювання міграції, швидко стало зрозуміло, що країни ЄС не матимуть достатніх ресурсів для обробки заяв про надання притулку від великої кількості людей, які рятуються від війни. Тому 2 березня 2022 року Комісія запропонувала запровадити Директиву про тимчасовий захист, яку Європейська рада ухвалила 4 березня 2022 року, забезпечивши тимчасовий захист для осіб, які рятуються від війни в Україні.

Генеральний директорат з питань міграції і внутрішніх справ координує Платформу солідарності, яка об'єднує країни ЄС, міжнародних партнерів та агенції ЄС для забезпечення реалізації Директиви про тимчасовий захист. План

ЄС із забезпечення готовності до міграції та кризових ситуацій спрямований на збір важливої інформації, такої як прибуття біженців, щоб належним чином стимулювати заходи з врегулювання міграційних процесів.

Тривале перебування українських біженців за кордоном не лише допомогло сформуванню реалістичніших уявлень про життя в інших країнах, а й спричинило певну переоцінку ставлення до Батьківщини. Влітку 2023 року соціологічна група «Рейтинг» провела опитування біженців війни з України в 31 європейській країні, щоб з'ясувати, де, на їхню думку, краще: в країні перебування чи в Україні.

Опитування показало, що, на думку українців, які перебувають в Європі, можливості досягти успіху в Україні та за кордоном приблизно однакові. Однак, у Європі набагато менше поширена корупція, більші можливості для отримання доходу, кращий соціальний захист та міцніші гарантії прав і свобод людини. Водночас, започаткувати власний бізнес дещо легше в Україні, а рівень бюрократії за кордоном, на думку біженців, є вищим, ніж удома.

Українці оцінили вітчизняні адміністративні та банківські послуги, доступність та якість медичного обслуговування вище, ніж в Європі. Респонденти також вважають, що шкільна та дошкільна освіта в Україні краща, хоча, на їхню думку, вища освіта є дещо кращою за кордоном.

Тривалість перебування українських біженців за кордоном зростає, і все більше людей усвідомлюють, що перечекаати негаразди не вдасться. Потрібно або повертатися, або облаштовувати своє життя в країні перебування. Вибір залежить від багатьох обставин, насамперед від безпекової ситуації в Україні. На це рішення також впливають умови перебування за кордоном і труднощі, які доводиться долати. Важливість і перспективи подолання життєвих складнощів залежать від ситуації в конкретних приймаючих країнах та соціально-демографічних характеристик самих біженців.

Більшість біженців хотіли б одного дня повернутися додому. Однак з плином часу осіб, орієнтованих на повернення в Україну, меншає. Водночас поволі зростає частка тих, які не мають такого наміру. Збільшується також частка тих, хто коливається. Тож, можна припустити, що насправді значна частина з них схильється до того, щоб залишитися за кордоном.

Література:

1. Українські біженці війни в Європі: між інтеграцією та поверненням. NISS. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/ukrayinski-bizhentsi-viyny-v-yevropi-mizh-intehratsiyeyu-ta>
2. Migration management: Welcoming refugees from Ukraine. European Commission. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migration-management/migration-management-welcoming-refugees-ukraine_en
3. Галата С. Українські мігранти на ринку праці ЄС: що змінилося за час війни? Національний фонд досліджень України. 2024. URL: <https://nrfu.org.ua/news/ukrayinski-migranty-na-rynku-praczi-yes-shho-zminylosya-za-chas-vijny/>

*Мариніч Валерія Миколаївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Секунова Юлія Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР ЯК СКЛАДОВА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН МІЖ США ТА УКРАЇНОЮ

Підтримка України з боку США є стратегічно важливою через її геополітичне розташування між Росією та Європою. Це робить Україну ключовою для регіональної безпеки, адже її незалежність і стабільність є індикатором потенційного напрямку розвитку Росії та її взаємодії з Європою [1]. Стан російсько-українських відносин відображає, чи буде Росія партнером або загрозою для західних демократій.

США активно підтримують Україну в умовах російської агресії, оскільки це допомагає захистити міжнародні норми, які порушуються діями Росії, що загрожує європейським союзникам США. Важливим аспектом цієї підтримки є зобов'язання США перед Україною, зокрема за Будапештським меморандумом 1994 року (14 січня). Відповідно до цього документу, Україна відмовилася від ядерної зброї в обмін на гарантії безпеки з боку США, Великобританії та Росії.

Початок активної підтримки України з боку США припадає на 1994 рік, коли з охолодженням відносин з Росією було підписано тристоронню угоду про без'ядерний статус України. Відомий політолог Збігнев Бжезінський підкреслював необхідність для США мати диверсифікований підхід до держав пострадянського простору, зокрема наголошуючи на важливості України для стабільності Європи. Збігнев Бжезінський аргументував, що незалежна і демократична Україна є ключовою для створення стабільного і мирного європейського простору [2].

Російська агресія проти України, анексія Криму та конфлікт на Донбасі порушують найважливіше правило повоєнної європейської безпеки – неприпустимість використання сили для зміни міжнародних кордонів. Ці дії Росії кидають прямий виклик США, намагаючись змінити міжнародний порядок на свою користь та відновити свій вплив на пострадянському просторі. Російська політика ревізіонізму спрямована на підрив стабільності в регіоні та повернення до системи, де Москва має вирішальний вплив на сусідні держави [3].

Довгострокові цілі США включають підтримку демократичних процесів та економічного розвитку в Україні, що є частиною їхньої стратегії зміцнення євроатлантичної системи безпеки. Підтримка демократичних перетворень в Україні допомагає зміцнити її інституції та підвищити стійкість до зовнішніх

впливів, зокрема з боку Росії. Крім того, США прагнуть запобігти поверненню України до сфери впливу Росії, що є критичним для уникнення відновлення Євразійської імперії, яка може перешкоджати стратегічним цілям США [2].

Таким чином, підтримка України з боку США є важливим елементом їхньої зовнішньої політики, спрямованої на забезпечення стабільності та безпеки в Європі, протидіючий російській агресії та зберігаючи міжнародні норми. Важливо зазначити, що ця підтримка включає, як військову, так і економічну допомогу, а також дипломатичні зусилля на міжнародному рівні для забезпечення суверенітету і територіальної цілісності України.

Література:

1. Українська державність у XX столітті (історико-політологічний аналіз) / За ред. О. Дергачова, ін. К.: Політична думка, 1996. URL: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm>
2. Brzezinsky, Zbigniew. The Grand Chessboard. American Primacy and its Geostrategic Imperatives / Zbigniew Brzezinsky. New York: Basic Books, 1997. 223 p.
3. National Security Strategy. The White House, February 2015. Washington D.C., 2015. URL: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_se

КОЛБАСІН Олексій Юрійович,
*студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **БІЛАН Сергій Олексійович,**
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ СВІТУ

Війна варварської Росії проти нашої країни принесла багато бід, серед яких руйнування продовольчої безпеки більшої частини людства. Загалом ця війна – це не просто регіональна криза, у неї є далекосяжні та досить тяжкі наслідки, які торкаються різних регіонів світу. Конфлікт завдав серйозного удару світовій економіці, призвівши до сповільнення розвитку і швидшої інфляції. Світ почав коливатися від старань швидкого вирішення конфлікту, до того, що це може перерости у третьою світову війну.[1]

До повномасштабного вторгнення росії в Україну світ мав серйозні виклики, починаючи від пандемії COVID-19, коли розпочалися перебої шляхів постачання, до кліматичних явищ, які мали негативний вплив на світовий агропродовольчий сектор і спричинили підвищення цін на продукти харчування. До тепер, коли країни які є постачальниками продовольчих та непродовольчих

товарів, стратегічних вуглеводнів, воюють між собою, а світ не може на це вплинути.[3]

Хоча високі світові ціни на продовольство впливають на всі країни, деякі з них є більш вразливими за інших. Одні країни, зокрема Китай, Сполучені Штати Америки та країни Європейського Союзу, відносно добре захищені. Вони мають високий рівень місцевого сільськогосподарського виробництва, достатньо запасів і високу купівельну спроможність. Але багато країн, серед яких: Бангладеш, Ефіопія, Сомалі, Ємен та інші, є дуже вразливими до коливань на світовому ринку. Вони значною мірою залежать від імпорту зернових, мають обмежені запаси та низьку купівельну спроможність, що в свою чергу досить сильно впливає на їхню економіку, внаслідок зростання цін на продовольство.[3]

Країни змушені справлятися із порушеннями в налагоджених торгівельних шляхах постачання і ремітуванні. Окрім логістичних проблем, ще виникає безпрецедентна міграційна проблема – потік біженців як з України, так і з арабських країн. Згідно з даними ООН, на Східну Європу припадає найбільше витрат через понад 3 млн біженців з України та в Німеччині більше 3 млн біженців з арабських країн.[2]

Країни, чия торгівля, туризм і фінанси найбільше залежать від росії та України, теж відчувають сильний додатковий тиск. Країни Європейського Союзу, які найбільше покладаються на імпорт газу з росії, зіткнулися зі збільшенням інфляції та складнішим і повільнішим відновленням після пандемії.

Уряди країн страждають від фіскального тиску, який чинить на них необхідність забезпечення енергетичної оборони й безпеки. Геополітична напруга спровокувала нестабільність бізнесу та невпевненість інвесторів в усьому світі. Ціни на активи опинилися під тиском, що призвело до погіршення фінансових умов.[5]

Експерти Української зернової асоціації (УЗА) знизили оцінку потенційного врожаю в цьому році в порівнянні з попереднім прогнозом на 1,5 млн т, до 74,6 млн т зернових та олійних. Зниження врожаю викликані скороченням посівних площ та посушливим кліматом протягом весняних місяців. Наголосимо, що за оцінкою експертів УЗА у минулому році врожай склав 82,8 млн т олійних та зернових. Одним із головних факторів потенційного зниження в новому сезоні називають скорочення посівних площ, в основному це стосується зернових культур, що пов'язують з несприятливою ціновою кон'юнктурою на світовому ринку та порівняно дорогою експортною логістикою. Ще одним фактором називають посушливий період в травні 2024 р. в низці регіонів на Півдні та Сході України.[4]

Таким чином, потрібно наголосити, що будь-яка війна завершується за столом переговорів. Колись це станеться і з російсько-українською війною. Зважаючи на сьогоднішній зміст таких домовленостей визначається в ході запеклих боїв. Свою частину в перспективі потенційних майбутніх переговорів вносить і дипломатична робота, зокрема мова про низку мирних самітів, на яких обговорюється «формула миру». Війна в Україні несе в собі далекосяжні наслідки для світової економіки й геополітичної ситуації – від

зростання цін на продовольчі товари й порушення торгівлі та логістичних шляхів постачання до зменшення впевненості бізнесу, її вплив значний і складний. Політикам в усьому світі доводиться розв'язувати проблему стримування інфляції й підтримки економічного одужання за часів кризи. Все необхіднішою стає потреба в мережі світової безпеки та регіональних заходів для захисту економік від потрясінь. Війна в Україні підкреслює важливість міжнародної співпраці та колективної сили у розв'язанні проблем, які існують та можливі в майбутньому.

Література:

1. Дмитро Кулеба. Сила Росії – нафтодолари. України – правда та хист. 2023
URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/yak-ukraina-perevinayshla-diplomatiyu-rozpoivadae-ministr-zakordonnikh-sprav-dmitro-kuleba-21082023-15523>
2. Себастьян Галіані. Як війна в Україні змінює економічний і бізнесовий ландшафти країн, регіонів та світу. 2023. URL: <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642>
3. Сергій Плохій. «Україна залишатиметься фронтиром двополярного світу». 2023. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/ukraina-zalishatimetsya-frontirom-dvopolyarnogo-svitu-intervyu-z-avtorom-knigi-rosiysko-ukrainska-viyna-povernennya-istorii-sergiem-plokhiem-23082023-15593>
4. УЗА знизилася прогноз врожаю в 2024 році. URL: <https://uga.ua/news/uza-znyzyla-prognoz-vrozhayu-v-2024-rotsi-do-74-6-mln-t-zernovyh-ta-olijnyh/>
5. УНІАН. На порозі голоду: як війна проти України вплине на продовольчу безпеку світу. 2022. URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/viyna-v-ukrajini-2022-yak-viyna-vpline-na-prodovolchu-bezpeku-svitu-novini-amp-11785494.html>

*Авраменко Інна Володимирівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

АГРОСЕКТОР УКРАЇНИ І ГЛОБАЛЬНА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ З РФ

Війна між Росією та Україною, яка почалася ще у 2014 році, має далекосяжні наслідки не тільки для цих двох країн, а й для усього світу. Одним з найважливіших аспектів цієї війни є вплив на глобальну продовольчу безпеку.

За даними Державної митної служби, за 2023 рік Україна експортувала агропродовольства на суму 22.1 млрд. дол., що на 21% менше рекорду 2021 року у 27.9 млрд. дол. [1].

«Ключовими продуктами вітчизняного аграрного експорту традиційно стали зернові культури, олії та жири, різні олійні, залишки харчової і переробної

промисловості, а також м'ясо та субпродукти. Однак загальносвітова тенденція зниження світових цін на продовольство вплинула й на доходи українських експортерів, адже в сегментах м'яса, зерна та олій при зростанні кількісних обсягів закордонних продажів фіксувалось одночасне зниження виручки. 2024 рік, незважаючи на триваючу війну й активні бойові дії, а також збереження всіх основних підприємницьких ризиків, цілком може закріпити позитивні системні напрацювання, які здійснив агропродовольчий сектор в надскладних умовах двох попередніх років», – повідомив заступник директора Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» Микола Пугачов [2].

Незважаючи на відносно позитивні прогнози експертів, Росія продовжує руйнувати українські порти, та виробництво агросектору. У 2023 році Російська Федерація вийшла із «зернової угоди». Згідно з даними ООН, зернова угода дала можливість Україні експортувати 32,9 млн. тонн сільськогосподарської продукції, зокрема, 17 млн. тонн кукурудзи, 9 млн. тонн пшениці, а також майже по 2 млн. тонн соняшникового шроту та соняшnikової олії. Крім того, угода сприяла програмі Grain from Ukraine, в рамках якої Україна поставляла зерно до країн Африки та Азії. Відновлення експорту у 2022 році після складання угоди позитивно вплинуло на українську економіку та допомогло знизити ціни на зерно у світі на 23% у порівнянні з показниками березня 2022 року, що, відповідно допомогло і бідним країнам [3].

Відтепер, через неможливість забезпечення продовольчої безпеки через військові дії на території України, окуповані території, які мали виробничий ресурс для агропромислового сектору України, нестачу робочої сили, зростає ризик низки негативних наслідків як для України, так і інших держав.

Відповідно, зростає ризик глобальної продовольчої кризи, схожої на кризу 2007-2008 років або навіть масштабніше. Низка країн, яка залежить від імпорту та експорту продовольства стають дуже вразливими до нестабільності цін на продовольство та валютних курсів. Крім того, війна призводить до зниження інвестицій в аграрний сектор, що впливає на його розвиток, модернізацію та захист. У наслідку, це може мати довгострокові наслідки для продовольчої безпеки України та її здатності конкурувати на світовому ринку.

Для посилення продовольчої безпеки та відновлення її до потрібних масштабів після закінчення війни важливо розробити стратегію, яка допоможе Україні відновити свою аграрну інфраструктуру, забезпечити стабільність внутрішнього ринку, зміцнити міжнародне співробітництво. Таким чином, дана стратегія може містити наступні аспекти роботи:

- Міжнародне співробітництво: пошук міжнародної підтримки для відновлення аграрного сектору, участь в міжнародних програмах допомоги з продовольством;
- Підтримка внутрішнього ринку: регулювання цін на основні продукти харчування для запобігання їхнього необґрунтованого зростання, стимулювання виробництва продовольства на внутрішньому ринку через державні програми підтримки;

- Розвиток альтернативних джерел виробництва: стимулювання розвитку сімейних ферм та домашнього господарства, розвиток вертикального фермерства та інших інноваційних технологій вирощування продовольства;

- Збереження та відновлення аграрного сектору: забезпечення безпеки для фермерів та аграрних підприємств, що продовжують працювати під час війни, відновлення аграрної інфраструктури після війни, включаючи відновлення пошкоджених земель та виробничих засобів.

Дана стратегія вимагає значної координації зусиль на всіх рівнях управління, а також активної участі громадянського суспільства, організацій, бізнесу тощо. Вона вимагає значних інвестицій, але може допомогти забезпечити стабільність та продовольчу безпеку України в умовах війни та після її завершення.

Отже, війна має далекосяжні наслідки не тільки для України, але й для країн, які залежать від імпорту та експорту агропродовольства з України.

Крім того, війна вплинула і на внутрішню продовольчу ситуацію в Україні, зокрема, через зниження виробництва агрокультур, зменшення інвестицій в аграрний сектор, зростання цін на продукти харчування, в результаті чого зростає ризик продовольчої кризи та пониження рівня життя населення.

Для вирішення цих проблем потрібне міжнародне співробітництво, ефективні стратегії на національному рівні, а також відповідні зусилля зі сторони українського агропродовольчого сектору для подолання викликів, пов'язаних з війною.

Література:

1. Державна митна служба України. Про товарообіг за 6 місяців 2023 року. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-6-misiatsiv-2023-roku-tovaroobig-sklav-498-mlrd-shcho-na-4-bilsh-nizh-v-2022-1229>
2. Дослідницька служба Європейського парламенту. Війна Росії проти України: вплив на глобальну продовольчу безпеку та відповідь ЄС. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733667/EPRS_BRI\(2022\)733667_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733667/EPRS_BRI(2022)733667_XL.pdf)
3. United Nations. Black sea grain initiative joint coordination centre. URL: <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/data>

*Дідик Каріна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Хвіст Вікторія Олексіївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В сучасних умовах світу, де нестабільність та потенційна можливість виникнення воєнних конфліктів є невід'ємною частиною геополітичного ландшафту, досягнення і забезпечення стану продовольчої безпеки стає для держави завданням надзвичайної важливості. Продовольча безпека – це стан захищеності продовольчих інтересів особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, при якому забезпечується коректно вимірюваний вплив факторів за наявності інформаційного середовища, охорони довкілля, прогнозування ситуації, що дозволяє забезпечувати функціонування людини, економіки та промисловості, контролювання кризових ситуацій та забезпечення всіх верств населення якісними продуктами в достатній кількості [1, с. 54]. Продовольча безпека це насамперед соціально-економічний та екологічний стан, за якого всі групи населення забезпечені безпечними й якісними продуктами в необхідній кількості, які необхідні для фізичного і соціального розвитку особистості та забезпечення здоров'я населення України.

Україна, стикається з численними геополітичними викликами та нестабільністю у сучасному світі. Серед таких загроз особливе місце займають військові конфлікти, які можуть значно обмежити доступ до необхідних ресурсів, включаючи продовольство. Забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану стає надзвичайно важливим завданням для забезпечення життєвої необхідності громадян та стабільності країни. [2, с.23]

До початку військового вторгнення на територію України аграрний сектор був рушієм економіки країни загалом. Експорт сільськогосподарської продукції надавав понад 40% усіх валютних надходжень, що випереджав навіть металургійну промисловість [1]. Останні роки Україна завжди входила у трійку світових лідерів виробників та експортерів сільськогосподарської продукції у країни ЄС поряд з такими країнами, як США, Бразилія та Велика Британія. За підрахунками Україна забезпечувала своєю сільськогосподарською продукцією понад 400 млн населення нашої планети [2].

Військові дії в Україні посилили роль України в забезпеченні глобальної продовольчої безпеки, так як її стан напряму залежить від ефективності

функціонування аграрного сектора, а формування національної стратегії продовольчої безпеки є важливою складовою, що включає аналіз наявних та потенційно можливих загроз, що створюють небезпеку для життєво важливих інтересів держави у продовольчій сфері. Під загрозою опинилась поточна посівна кампанія, блокувався експорт аграрної продукції, різко збільшилися ціни на світовому ринку, що в свою чергу погіршувало діяльність агропродовольчого сектору країни та національної економіки в цілому й впливало на проблему голоду в світі. Забезпечення належного рівня продовольчої безпеки стимулює економіку країни.[4 ст.86]

Забезпечення продовольчої безпеки має змінюватися відповідно до викликів та з урахуванням практичної спрямованості. Потрібно впроваджувати заходи, які передбачатимуть моніторинг наявного стану продовольчої безпеки та сільськогосподарської інфраструктури; надання допомоги соціально вразливим категоріям населення; надання підтримки виробникам харчових продуктів; контроль за цінами на продукти харчування.

Отже, забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу та використання різноманітних стратегій і технологій. Важливими аспектами є розробка та вдосконалення технологій та умов збереження продуктів, вибір технологічного обладнання, створення спеціальних упаковок і контрольованих газових атмосфер, використання сезонних культур, наукове дослідження нових білково-вітамінних сумішей та використання інноваційних підходів.

Україні довелося опинитися у важких умовах, які продовжують виникати та потребують негайного розв'язання проблем, оскільки від цього буде залежати її економічне становище. Проаналізувавши новостворену нормативно-правову базу, можна побачити, що законодавець спрямовує свою політику на поліпшення умов для існування та функціонування сільського господарства, аграрного бізнесу. Однак досі залишається низка невирішених питань, які б потребували встановлення чітких правил на законодавчому рівні. Тому законодавче забезпечення умов для продовольчої безпеки може ще довго розвиватися у різних напрямках.

Література:

1. Диха М.В. Продовольча безпека під призвою воєнних дій в Україні. Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 25 травня 2022 р. ВП НУБіП України. С. 55-57. Калетнік Г.М., Гонтарук Я.В. Диференціація розвитку галузей переробної промисловості аграрного сектору Вінницької області. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2020. No 3 (53). С. 7-23.

2. Ніконенко О.А. Методичне забезпечення формування продовольчої безпеки України. Агросвіт. 2022. No 9-10. С. 86- 92.

3. Фурман І.В., Токарчук Д.М. Продовольча безпека та економічні засади виробництва біопалива . Економічний аналіз. 2018. No 1. С. 168-174.

4. Указ президента України No 681/2023 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 9 жовтня 2023 року «Про стан забезпечення продовольчої безпеки» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6812023-48589>

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), “Some issues of food security”, Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny, vol. 93., p. 3405.

6. Food and Agriculture Organization of the United Nations (2022), “Global Report on Food Crises: acute food insecurity hits new highs”, available at: <https://www.fao.org/newsroom/detail/global-report-on-food-crises-acutefood-insecurity-hits-new-highs/en> (Accessed 7 May 2023)

Ратошнюк Віктор Вікторович,
*студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Грушецький Богдан Павлович*,
*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЗЕРНОВА ІНІЦІАТИВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення росії на територію України сформувало нові умови для функціонування аграрного сектора. Завдяки потужному продовольчому експорту до повномасштабної війни ми входили до п'ятірки найбільших експортерів зернових у світі. Експортувалося $\frac{3}{4}$ від того, що вироблялося, внутрішнє споживання зернових становило лише 20-25 %. Україна постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 14 – кукурудзи і понад 47 % соняшникової олії. Прикладом стало блокування українських морських портів, через які експортується зерно. За даними ООН, українське зерно нагодувало б 400 млн людей у світі. Це є важливим для країн Африки, Близького Сходу та Південної Азії.

Агресія росії вплинула на спроможність України постачати сільськогосподарську продукцію на зовнішні ринки. Вирішальним чинником збереження обсягів експорту агропродукції в умовах повномасштабного вторгнення стало збільшення обсягів поставок до Європейського Союзу, які у 2022 році досягли свого найбільшого значення за період незалежності нашої держави [1].

З початку 2022 року український експорт зерна зазнав великих перепон та змін. Понад чотири місяці були заблоковані наші порти. Зернову угоду уклали в липні 2022 року за посередництва Туреччини та ООН строком на 120 днів. На той момент, за оцінкою української влади, в Україні були заблоковані 22 млн тонн зерна. Україна та Росія тоді не підписували жодних документів між собою, обидві країни підписали договори з Туреччиною та ООН. Це угода щодо дозволу експорту через безпечний морський гуманітарний коридор у Чорному морі (Чорноморська зернова ініціатива). За час реалізації ініціативи з трьох українських портів (Чорноморськ, Одеса та Південний) з України вийшло понад 1000 суден із зерном та іншим продовольством. 17 липня 2023 року росія

оголосила про своє рішення припинити Чорноморську зернову ініціативу. Станом на липень 2023 року в рамках дії угоди було експортовано майже 33 млн тонн зерна. 65 % зерна поставлялося до країн, що розвиваються. Кукурудза майже повністю експортувалася в розвинені країни та країни, що розвиваються. З початком війни структура географії експорту вітчизняного зерна змінилася в сторону європейського ринку.

Підтримка країнами ЄС експорту українського зерна значно допомагала, особливо надання можливості відвантажувати його через румунський порт Константа. Також значна частина збіжжя була експортована через Польщу (577 тис. т зерна) та завезена до Польщі трохи більше 1 тис. т) [2].

Ринок зерна України з лютого 2022 року зазнав непоправних змін, а наслідки були не лише внутрішнього, а й зовнішнього масштабу. Протягом року дії Чорноморської зернової угоди експорт зерна частково було відновлено через інші тимчасові гуманітарні коридори, однак багато країн-імпортерів, які завжди купували українське збіжжя, почали шукати альтернативні поставки. Важливим учасником міжнародної торгівлі стала Туреччина, яка забезпечила відправлення вантажів до країн Африки та Близького Сходу.

За умови відсутності повних гарантій тривалого існування укладеної Чорноморської зернової ініціативи країни-імпортери зерна в період падіння експортних цін закупували зерно та створювали запаси для уникнення продовольчої кризи у світі.

Тому, у зв'язку із загрозою блокади або військових атак на порти України нам важливо диверсифікувати логістичну інфраструктуру та залучати інвестиції в альтернативні, автомобільні, річкові та залізничні маршрути для безперебійного експорту, що сприятиме збільшенню експортного потенціалу країни.

Література:

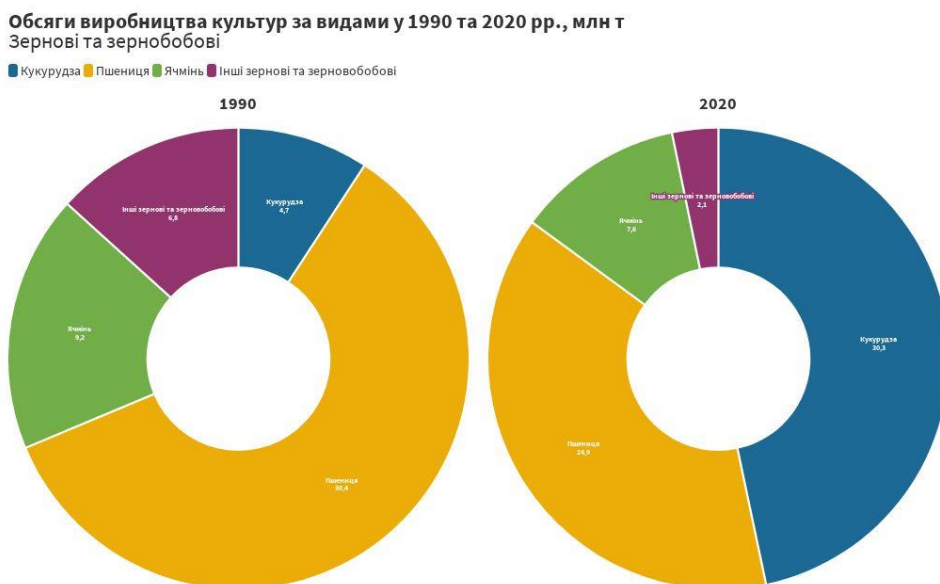
1. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.] ; за загальн. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2024. 104 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.03>
2. Безсмертна О., Музика Є. Експорт зерна України в умовах війни. Вісник Хмельницького економічного університету. 2024. № 1. С. 14-17. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-2>

*Гаврилюк Юлія Анатолівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Аграрний сектор економіки країни – це цілісний комплекс, тісно пов’язаний з природними умовами, ресурсами, технічними можливостями та кваліфікованими спеціалістами. На рис.1 зображено обсяг виробництва культур України за видами у 1990 та 2020 роки.

Рис. 1



Експортно залежна економіка України у 2023 році продовжує боротись із наслідками скорочення обсягів постачань українських товарів за кордон через повномасштабне вторгнення Росії[1]. За січень-серпень 2023 року Україна експортувала товарів на \$24,5 млрд, з яких до бюджету внаслідок сплати вивізного мита надійшло 465,8 млн грн. Експортери отримали на 15% менше виручки порівняно з аналогічним періодом 2022 року (\$28,9 млрд) та на 41% – відносно \$41,8 млрд за вісім місяців 2021-го. Зменшення виручки у 2023 році пов’язано з тим, що в січні та лютому 2022 року, до повномасштабного вторгнення РФ, обсяги українського експорту були рекордними. Якщо порівнювати період за шість місяців з березня до серпня, обсяги експорту у 2023 році зросли на 2% порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Загалом експорт товарів за 2022 рік становить \$44,2 млрд, що на 35% менше, ніж 2021 року.

Однак, надлишок нам і потрібно експортувати, адже це валюта до держбюджету та заробіток українських аграріїв, які теж зі свого боку сплачують податки та забезпечують тисячі робочих місць. Торік валютна виручка від експорту тільки зерна сягнула \$12,5 млрд, до країн-партнерів ми відвантажили 51,2 млн тон. Нині через заблоковані Росією порти наша держава та фермери втрачають ці гроші. Досі ми не встигли вивезти минулорічний врожай – на елеваторах та у сховищах лежать понад 20 млн тонсільськогосподарської продукції, які були передбачені для експорту. Інфраструктури для тривалого зберігання у нас немає. Тож це зерно може просто згнити. А зараз аграрії вже почали активно збирати новий врожай – і куди ж його подіти, коли елеватори заповнені старим [2].

За статистикою, сільгосппродукції ми вивозимо залізницею при всіх можливостях тільки 21%, а 62% задіяні під вивезення металургії та руди. Світ кричить про кризу та голод, а ми постачаємо на європейські ринки руду. Зернових вивозиться зараз десь 800 тис. тонн, хоча б ще один мільйон можна було б спрямувати для вивезення зернових. І ми це питання підняли перед прем'єром, перед профільними міністрами, я думаю, це додатковий інструмент, який би міг посилювати наш експортний потенціал, – наголошує Денис Марчук, заступник голови Всеукраїнської аграрної ради.

Наступного сезону в світі буде більш напружений баланс на пшеничному ринку. В кількох великих країнах-експортерах прогнозується зменшення виробництва пшениці — Австралія, Україна, РФ. Але в той же час існують прогнози росту виробництва в Аргентині, Євросоюзі і Канаді. В цілому ситуація досить хитка — кінцеві світові запаси пшениці вже прогнозуються на доволі низькому рівні; будь-яке коригування світового виробництва у сторону зменшення ще більше напружить баланс.

Україна ж знизить виробництво, в основному, за рахунок зменшення посівних площ. Наразі посіви перебувають в гарному стані, і поточні прогнози виробництва пшениці коливаються в діапазоні 16-17 млн тонн. Щодо експортних обсягів, то аналітичний департамент ArgusAgritel наразі прогнозує їх на рівні 8 млн тонн проти більш оптимістичних 10 млн тонн від USDA [3]. Аналітик зазначає, що навіть ці потенційні 8-10 млн тонн дуже важливі для світового ринку. І дуже важливо, щоб Україна мала змогу поставити їх тим країнам, які дійсно потребують цієї пшениці. А це можливо зробити, в основному, лише морем. Більш того, фактором нестабільності можуть стати посушливі погодні умови, які принесе з собою феномен Ель-Ніньо у деякі країни-виробники. На посуху вже чекають в Австралії, посушливою погода зараз є і в Канаді. Щодо російських майбутніх врожаїв пшениці, то там є ризики зниження виробництва ярої пшениці через спекотне літо, озима наразі перебуває у непоганому стані. З іншого боку, після жорсткої посухи в цьому сезоні для майбутнього урожаю пшениці в Аргентині поки складається сприятлива ситуація. Щодо країн ЄС, то більшість з них отримає добрий врожай, окрім країн Середземного моря, де довгий час панувала посуха, а нещодавно їх залило дощами — ось там і врожай буде меншим, і з якістю можуть бути питання [4].

Отже, якщо коротко резюмувати все вищевикладене, зрозуміло, що на Україну чекає непростий зерновий сезон. Мало того, що саме виробництво зернової групи значно зменшиться, ще й кисень з експортом перекиваються з обох боків — повна невизначеність щодо подальшої роботи Зернового коридору та блокування експорту до сусідніх країн ЄС. Залишаються транзитні відправлення та поставки через порти Дунаю. До того ж, Україні у новому сезоні доведеться досить жорстко конкурувати за ті ринки, які в нас ще залишилися.

Література:

1. Аграрні перспективи України 2017-2030: Базовий сценарій. URL : [Baseline_Outlook_2017-2030_AGMD_ua.pdf \(apd-ukraine.de\)](https://www.apd-ukraine.de/Baseline_Outlook_2017-2030_AGMD_ua.pdf)
2. Формування глобального і регіонального ринків сільсько-господарської сировини та продовольства : монографія / [Ю. О. Лупенко, М. І. Пугачов, Б. В. Духницький та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка, М. І. Пугачова. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 320 с.
3. Загроза продовольчій безпеці світу / Міністерство закордонних справ України. 2023. 23 листоп. URL: <https://mfa.gov.ua/zagroza-prodovolchij-bezpeci-svitu>
4. Жнива-2023: В Україні намолочено 79,2 млн т нового врожаю / Міністерство аграрної політики та продовольства України. 2023. 29 груд. URL: <https://minagro.gov.ua/news/zhniva-2023-v-ukrayini-namolocheno-792-mln-...>

*Теслюк Анастасія Ігорівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Кропивко олена Михайлівна,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ПРОГРАМИ SAPARD ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПОВНОМАШТАБНОЇ ВІЙНИ

Війна має жахливий вплив на сільськогосподарське виробництво в Україні. За оцінкою, проведеною ФАО у липні 2022 р., після восьми місяців повномасштабної війни в Україні, конфлікт призвів до загальних збитків у сумі 2,2 млрд. доларів США для сектора сільськогосподарства [1]. Це безпосередньо порушило ланцюги створення вартості та постачання і викликало непередбачуваність цін.

Руйнування полів, переривання постачання води для зрошення та інших ресурсів призвели до значного зменшення врожаю та зупинки багатьох важливих процесів для економіки. Знищення сільськогосподарської техніки, обладнання та інфраструктури призвело до значних фінансових втрат для сільськогосподарських підприємств. Всі ці фактори мали серйозний вплив на продовольчу безпеку, економіку та соціальну стабільність у країні.

За оцінкою NASA Earth Observatory, 22% сільськогосподарських земель України перебуває під контролем російських військових сил. Дані від космічного апарату NASA показують, що окупація Росією східної та південної України дала їй контроль над землями, які вирощують 28% зимових культур країни, головним чином пшеницю, рапс, ячмінь і жито, і 18% літніх культур, переважно кукурудзу і соняшник [2]. Така ситуація становить серйозний виклик для аграрного сектора України.

Спеціальна програма для сільськогосподарського та регіонального розвитку (SAPARD) стала ключовим фінансовим інструментом для підтримки країн-кандидатів Центральної та Східної Європи у ЄС у вирішенні структурних проблем у сільському господарстві та сільських районах. Використання досвіду програми SAPARD для розробки майбутньої інтегрованої програми відновлення та реконструкції ЄС для України матиме сенс, оскільки країна стикається зі спільними проблемами, що були притаманні колишнім кандидатам з Центральної та Східної Європи.

Справді, Україні необхідно інвестувати у сільськогосподарські підприємства: модернізувати та розширити місцеве виробництво, переробку та відповідних споруд, оснащення фермерських господарств ліцензіями на точне землеробство та сучасні сільськогосподарські технології для підвищення сільськогосподарської продуктивності; розвивати або відновлювати сільську інфраструктуру; диверсифікувати сільське господарство; модернізувати сектор переробки продуктів харчування.

Новостворена Координаційна Платформа Донорів може виконати цю роль і збирати «вищих посадових осіб з України, ЄС, країн G7, а також фінансових установ, таких як Європейський інвестиційний банк, Європейський банк для реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд. Інші донори зможуть приєднатися до Платформи з часом.» [3].

Гуманітарна необхідність відновлення полягає у забезпеченні населення продуктами харчування та уникненні голоду та гуманітарної кризи. Сільське господарство забезпечує людей необхідними харчовими продуктами, що є основою життя.

Економічна необхідність полягає у відновленні економіки країни та забезпеченні робочих місць. Сільське господарство є однією з основних галузей економіки, яка забезпечує важливу частину валового внутрішнього продукту (ВВП) країни. Відновлення цієї галузі допоможе стимулювати економічний зріст, зменшити безробіття та підвищити добробут сільських громад.

Крім того, відновлення сільського господарства після війни сприятиме інтеграції України на міжнародному ринку, що дозволить залучати інвестиції та розвивати торгівлю з іншими країнами.

Отже, відновлення сільського господарства після повномасштабної війни в Україні є критично важливою завданням як з гуманітарної, так і з економічної перспективи, і вимагає комплексного підходу з боку уряду, міжнародних організацій та громадянського суспільства.

Література:

1. UKRAINE: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine, December 2022. URL: <https://www.fao.org/3/cc3311en/cc3311en.pdf>
2. Каталог зображень та анімацій NASA нашої рідної планети. URL: <https://landsat.visibleearth.nasa.gov/view.php?id=150025>
3. Україна: розпочинає роботу Міжвідомча платформа координації донорів в Україні. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/read_23_383

*Прохорова Луїза Саркісівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Лановюк Людмила Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЗАГОСТРЕННЯ БЕЗПЕКОВОЇ СИТУАЦІЇ У СХІДНІЙ АЗІЇ ЯК НАСЛІДОК АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Вторгнення в Україну є серйозним викликом фундаментальним нормам співіснування міжнародного співтовариства. Очевидно, що це грубе порушення Статуту ООН. На карту поставлено весь міжнародний порядок. Стосовно агресії росії проти України в Стратегії національної безпеки Японії зазначено: «Не можна виключати, що подібна серйозна ситуація може виникнути в майбутньому в Індо-Тихоокеанському регіоні, особливо в Східній Азії». Ця цитата нагадує нам неодноразову заяву прем'єр-міністра Японії Фуміо Кісиди про те, що «сьогодні Україна може стати завтра для Східної Азії». У зміст цього вислову зазвичай вкладають українську аналогію Тайваню, але його слід розуміти в значно ширшому контексті. Йдеться не лише про Тайвань, а й про весь міжнародний порядок.

Російське вторгнення в Україну продовжуватиме впливати на середовище безпеки Східної Азії в майбутньому. По-перше, вплив на ситуацію у Північній Кореї. Російське вторгнення в Україну стало «гарним» прикладом для цієї країни. Денуклеаризація Північної Кореї стає дедалі складнішою. Тут важливі три ключові моменти. В першу чергу, ефективність ядерного шантажу. Ймовірно, Північна Корея вважає, що ядерний шантаж росії дієвий для того, щоб утримати НАТО та американські сили від прямої військової участі у війні. Якщо це так, то цілком ймовірно, що Північна Корея відчуває себе більш впевнено щодо «корисності» ядерної зброї. По-друге, забезпечення безпеки неядерних держав. У минулому Північна Корея припустила, що Ірак і Лівія розпалися, а Сирія зазнала нападу через відсутність у них ядерної зброї. Ймовірно, Північна Корея вважає, що якби Україна не відмовилася від ядерної зброї, успадкованої

від колишнього Радянського Союзу, росія б не вторглася. Це також говорить про те, що Будапештський меморандум 1994 р. не спрацював для України. Було завдано серйозної шкоди довірі до міжнародних зобов'язань щодо безпеки. Кім Чен Ин, мабуть, посилив свою рішучість зберегти ядерну зброю, інакше він використає приклад України як зручний привід для ядерного озброєння Північної Кореї. По-третє, санкції проти ядерної зброї. Міжнародна спільнота стурбована українським питанням і не звертає уваги на Північну Корею, хоча остання продовжує рекордно часто запускати балістичні ракети. Для прикладу, у листопаді 2022 р., відразу після запуску Північною Кореєю міжконтинентальної балістичної ракети, Китай і росія відстоювали позицію Північної Кореї в Раді Безпеки ООН, і Рада Безпеки не змогла виступити із заявою про засудження Північної Кореї. Тому все важче очікувати, що міжнародне співтовариство об'єднається щодо санкцій проти Північної Кореї, навіть якщо Північна Корея проведе випробувальний ядерний вибух.

Другий важливий момент це вплив на свідомість Китаю. Китай та росія підтвердили своє партнерство у Спільній заяві від 4 лютого 2022 р. Оскільки росія виснажуватиметься війною та міжнародними санкціями, вона не буде настільки надійним партнером для Китаю, проте Китай продовжить співпрацю із нею, щоб протистояти «оточенню» під керівництвом США. Роль росії як основного постачальника зброї також буде важливою для Китаю. З точки зору можливості застосування Китаєм сили проти Тайваню, слід бути обережними, занадто легко порівнюючи ситуацію в Україні із ситуацією на Тайвані. росія заперечує державність України, Китай також заперечує державність Тайваню, але ситуації, пов'язані із ними, не однакові. Російське вторгнення в Україну не збільшить автоматично можливості застосування Китаєм сили проти Тайваню. Бачачи російське вторгнення в Україну, народ Тайваню більш пильний, ніж раніше. Світ приділяє все більше уваги Тайваню. Сьогодні посилення на важливість миру та стабільності в районі Тайванської протоки досить часто зустрічаються у різних дипломатичних заявах західних держав. Оскільки Тайвань став центром міжнародної безпеки, для Китаю, мабуть, буде непросто застосувати силу проти Тайваню, не відчувши величезних політичних витрат.

Ще такий аспект, як присутність росії у Північно-Східній Азії. Занепад росії, зокрема її економіки та сухопутних сил, буде неминучим, але шкода російському флоту поки що незначна, а ядерні сили залишаються недоторканими. росія, ймовірно, намагатиметься максимально використовувати військово-морські та ядерні сили, щоб зберегти свій вплив. Вона розгортає власні стратегічні підводні крейсери та балістичні ракети підводних човнів у Баренцевому й Охотському морях. Якщо напруга між росією та США зросте, вона пошириться також на Охотське море. Японія не може залишитися байдужою до такої ситуації.

Отже, російське вторгнення в Україну не лише викликало серйозне занепокоєння у міжнародному співтоваристві, але й залишило мітку на геополітичному ландшафті світу. Його наслідки виходять далеко за межі Європи й відчутні також у Східній Азії. Зокрема, Південна Корея, Гонконг, Тайвань та інші країни регіону добре розуміють, що ситуація в Україні є лакмусовим

папірцем для міжнародного правопорядку. Вони вже приділяють значну увагу можливим наслідкам для своєї власної безпеки та стабільності.

*Скринник Тимур Назарович,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Лановюк Людмила Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

МЕХАНІЗМИ ВИРІШЕННЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ У ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Збройні конфлікти є постійною проблемою в Латинській Америці, зумовленою складною взаємодією політичних, економічних, соціальних та культурних чинників. Ці конфлікти часто виникають через такі проблеми, як бідність, нерівність, політична нестабільність та наркоторгівля. Для вирішення цих викликів використовуються різні механізми, включаючи дипломатичні переговори, міжнародне посередництво, миротворчі місії й соціально-економічні реформи.

Дипломатичні переговори є наріжним каменем у вирішенні збройних конфліктів у Латинській Америці. Цей механізм передбачає прямий діалог між конфліктуючими сторонами, часто за сприяння нейтральних третіх сторін. Відомим прикладом є мирний процес у Колумбії, де уряд і Револьюційні збройні сили Колумбії (FARC) провели тривалі переговори, що призвели до підписання мирної угоди у 2016 р. Ця угода мала на меті припинити більш ніж п'ятдесятирічний конфлікт, вирішуючи питання земельної реформи, політичної участі та реінтеграції колишніх бойовиків.

Міжнародне посередництво також відіграє важливу роль у вирішенні конфліктів у Латинській Америці. Цей підхід передбачає втручання міжнародних організацій або держав для посередництва між конфліктуючими сторонами. Організація американських держав (ОАД) відіграла важливу роль у цьому відношенні, надаючи посередництво та підтримку в різних конфліктах. Наприклад, ОАД виступила посередником у прикордонному конфлікті між Еквадором і Перу в 1990-х роках, що сприяло підписанню мирної угоди у 1998 р. Крім того, Організація Об'єднаних Націй часто брала участь у посередництві конфліктів, надаючи платформу для діалогу та переговорів.

Миротворчі місії також відіграють значну роль у підтриманні миру та безпеки в районах, постраждалих від конфліктів. Ці місії, часто під керівництвом ООН, мають на меті моніторинг припинення вогню, захист цивільних осіб та

підтримку виконання мирних угод. Яскравим прикладом є Місія ООН зі стабілізації в Гаїті (MINUSTAH), яка була створена у 2004 р. для відновлення порядку після насильницького конфлікту. MINUSTAH відіграла ключову роль у стабілізації країни, підтримці демократичних процесів та допомозі у відбудові.

Вирішення корінних причин збройних конфліктів через соціально-економічні реформи є ще одним важливим механізмом. Ці реформи спрямовані на подолання таких проблем, як бідність, нерівність та відсутність політичного представництва, які часто є основою конфліктів. У постконфліктних ситуаціях впровадження земельних реформ, покращення доступу до освіти та охорони здоров'я, а також сприяння інклюзивному управлінню є важливими для стійкого миру. Мирний процес у Сальвадорі, відзначений підписанням Мирних угод у Чапультепеку у 1992 р., підкреслив важливість соціально-економічних реформ. Угоди включали положення про судову реформу, перерозподіл земель та реінтеграцію колишніх бойовиків у суспільство.

Отже, вирішення збройних конфліктів у Латинській Америці вимагає багатогранного підходу, що поєднує дипломатичні переговори, міжнародне посередництво, миротворчі місії та соціально-економічні реформи. Кожен з цих механізмів відіграє важливу роль у вирішенні різних аспектів конфлікту, від негайних угод про припинення вогню до довгострокової соціально-економічної стабільності. Успіх цих механізмів часто залежить від відданості всіх зацікавлених сторін, включаючи уряди, міжнародні організації та місцеві громади. Використовуючи ці механізми ефективно, Латинська Америка може продовжувати рухатися до стійкого миру та розвитку.

*Мельничук Владислав Андрійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ГЛОБАЛЬНИЙ САМІТ МИРУ: ПЕРШІ ПІДСУМКИ Й ВИСНОВКИ

Представлені тези є коротким відбиттям статті, в якій проаналізовано перші підсумки глобального саміту миру, або так званого нульового саміту. Після глобального саміту в Швейцарії вже сьогодні можна побачити деякі зміни у переговорній концепції України та союзників. Зокрема, керівництво України змінило риторику щодо відмови від переговорів з РФ та зауважило, що на наступному глобальному саміті миру РФ може бути представлена.

Так, голова офісу президента Єрмак заявив, що Україна відкрита до участі Росії в наступному мирному саміті. Підготовка до наступної конференції вже розпочалася, хоча часові рамки поки що не визначені. Єрмак говорить, що другий саміт буде більш представницьким, а його метою стане покласти кінець війні та врегулювати кризи. Про те, що Україна не виключає участь РФ у наступному мирному саміті, раніше висловлювалися президент Володимир Зеленський, і глава МЗС Кулеба.

Українська сторона навіть допускає свою участь у китайському мирному саміті за участю Російської Федерації. Україна розглядатиме можливість такої участі за умови, що перемовини будуть проведені за правилами та на принципах, що їх закріплено у Статуті ООН та міжнародному праві, про що заявив Надзвичайний та Повноважний Посол України Зелінко. При цьому офіційна позиція України щодо умов початку переговорів залишається незмінною. Такого висновку можна дійти з останньої заяви заступника керівника офісу президента України Жукова про те, що на другому саміті будуть розглядатися всі 10 пунктів формули миру Володимира Зеленського, що по суті передбачає капітуляцію Російської Федерації.

Хоча це може бути і заява для внутрішнього українського політичного простору. У цьому випадку лишається незрозумілим, за якими принципами буде будуватися діалог України з РФ з урахуванням заяви В. Путіна про відмову України на міжнародному рівні від п'яти своїх областей: Криму, Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей. Втім, під час свого візиту до КНДР та В'єтнаму у другій половині червня В. Путін не згадав про свою нову пропозицію, а говорив про Мінські та Стамбульські домовленості. При цьому під Мінськими маються на увазі домовленості не в лютому 2022 р., а в 2014 та 2015-му роках.

У будь-якому випадку необхідно також враховувати інтереси та позиції головних геополітичних суперників – Китайської Народної Республіки та США, що ще більше ускладнює досягнення домовленостей. Більше учасників – більше умов та вимог, ширші гарантії та численні свідки. Загалом не виключено, що в Україні розраховують на те, що РФ в таких умовах може відмовитися від участі у другому саміті миру, тоді в очах світової спільноти Україна виглядатиме миротворцем, країною, що вона є налаштованою на мир і перемовини, тоді як РФ прагне продовжувати війну та відмовляється від участі у мирній конференції.

До речі, на таку ж симетричну ситуацію можуть розраховувати і в РФ. Очевидно, Україна демонструє готовність вести перемовини з РФ, намагаючись залучити до мирного процесу якомога більше країн, які поки не визначилися із власною позицією, та країн Глобального Півдня. Однак, подальші перспективи, що будуть вибудовуватися навколо України, багато в чому визначатимуть її можливість позитивно для себе вплинути на позицію невизначившихся країн. Проведення другого глобального саміту миру багато у чому залежатиме, зокрема, й від ситуації на фронті: чи зможе Україна відвоювати свої території, або почне втрачати внутрішню стабільність та популярність влади, від результатів американських виборів: хто в результаті переможе – Джо Байден чи

Дональд Трамп, від геополітичної кон'юнктури, формування або неформування російсько-китайського блоку. Важливо також, який мирний план Україна та її союзники підготують за підсумками проведення першого глобального саміту, наскільки він буде реалістичним і компромісним порівняно з пропозиціями КНР та інших країн. Ймовірно, що для перемовин з РФ, або можливих домовленостей з нею в майбутньому буде залучено формат відомої зернової угоди за допомогою країн-посередників.

СЕКЦІЯ 3.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРАГНЕННЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Яремчук В'ячеслав Дмитрович,
доктор політичних наук, доцент,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)*

РОСІЙСЬКА ЗБРОЙНА АГРЕСІЯ ЯК КАТАЛІЗАТОР ВТІЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ

Як наголошував ще наприкінці ХІХ ст. І. Франко, український народ за своїм менталітетом, способом життя був живим представником «у сім'ї європейських народів», діяльним «співробітником європейської цивілізації» [1, с. 339], що дає нам підстави розцінювати сучасні прагнення України щодо вступу до ЄС як цілком природній процес повернення до Європи. Реалізація проекту євроінтеграції, який був розпочатий у 1991 р. з проголошенням державної незалежності України відбувався досить суперечливо і несистемно. Він розтягнувся більш ніж на три десятиліття, що було обумовлено низкою чинників.

Насамперед у форсуванні євроінтеграції (проведення реформ, наближення до стандартів ЄС) не були зацікавлені групи політичної еліти України, які в умовах гібридного політичного режиму намагалися поєднати цивілізаційний вектор розвитку держави зі збереженням свого монопольного становища в політичній та економічній сферах. Тривалий час необізнаним із суттю євроінтеграційних прагнень, далеким від консолідації не тільки щодо зовнішньополітичних пріоритетів України, але і підтримки політичних інститутів держави було і українське суспільство [2, с. 4–5]. Принаймні до 2022 р. до втілення європейських прагнень України було досить скептичне ставлення і Європейського Союзу, який переймаючись тактикою «умиротворення» РФ, був не готовий до прискорення темпів зближення з Україною. Останнє у сукупності призвело до того, що Україна втратила шанс до вступу до ЄС разом з країнами Балтії, а згодом значно відставала у процесі євроінтеграційного зближення від подібних до неї колишніх республік СРСР (Грузії, Молдови).

Найбільш вагомими кроками України на шляху до зближення з країнами Євросоюзу стало ухвалення Верховною Радою України постанови «Про засади зовнішньої політики України» (1993 р.) в якій було вперше на державному рівні задекларовано про намір вступу України до ЄС. У 1994 р. країна стала першою серед пострадянських держав, яка підписала «Угоду про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами». Однак на відміну від країн Центрально-Східної Європи угода не відкривала перспектив членства в ЄС (рівень «стратегічного

партнерства)), що відповідало «розмитій» суті тодішньої «політики багатовекторності» України. Помітного прогресу євроінтеграції України не принесли «помаранчева революція» (2004 р.) та Революція Гідності (2014 р.). Так, у добу президентства В. Ющенко наслідком демонстрації його прихильності економічної і політичної інтеграції до ЄС та НАТО, проведення реформ стало лише формальне покращення міжнародного іміджу України. «Час втрачених можливостей» певною мірою «згладжував» переговорний процес 2007–2012 рр. з ЄС внаслідок чого Україна набула статусу учасника «Східного партнерства». Була розпочата і підготовка Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка мала бути підписана у листопаді 2013 р., але була зірвана урядом Президента України В. Януковича. Ці заходи були поновлені новою українською владою лише після перемоги Революції Гідності – підписанням у 2014 р. відкладеної Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Однак незважаючи на помітну активізацію євроінтеграційного процесу (у т. ч. внесення у 2019 р. норми до Конституції України щодо стратегічного курсу країни до набуття членства в ЄС та НАТО) він до початку 2020-х рр. залишався досить непевним.

Ситуація докорінним чином змінилася 24 лютого 2024 р. з початком російсько-української війни адже, незважаючи на весь трагізм ситуації, в Україні були створені умови (вікно можливостей) для прориву у втіленні процесу євроінтеграції. Цьому сприяла консолідація політичної еліти (в тому числі і на ґрунті раціональності), коли в умовах вичерпання ресурсів українсько-європейське зближення бачилося як єдина можливість збереження України та української нації, що надало євроінтеграційному процесу пріоритетного державного значення. Вже у лютому 2022 р. Україна подала офіційну заявку на вступ до ЄС, а у червні 2022 р. отримала статус «кандидата на членство в ЄС». В умовах війни прогрес намітився і у виконанні зобов'язань України щодо Угоди про асоціацію з ЄС – у 2023 р. рівень сукупного їхнього виконання зріс до 77%, а у деяких галузях перевершив 90% [3, с. 5–6].

Дії влади на тлі жорстокої російської інвазії отримали потужну підтримку з боку українського суспільства, яке остаточно порвало з радянським минулим у тому числі розвіяло будь-які ілюзії щодо політико-економічного блокування в межах пострадянського простору. В його середовищі переважаючим стало відчуття того, що українці – це європейці, а Україна – частина цивілізованого світу. Наприклад, у першій половині 2023 р. це прагнення по регіонам підтримували 66–99% [4, с. 134], а на загальноукраїнському рівні на початку 2024 р. – понад 84% громадян [5]. Нарешті, російська агресія, яка зруйнувала основи міжнародної безпеки, призвела до того, що абсолютна більшість країн Євросоюзу зробили остаточний вибір на користь України, надаючи їй допомогу як у досягненні перемоги над агресором, так і інтеграції з ЄС.

Література:

1. Франко І. Я. І ми в Європі. 3Т у 50-и томах. Т. 46. Ч. 2. С. 339–350.
2. Рейтинг. Моніторинг, 26-та хвиля: Суспільно-політичні настрої населення. 10–11 лютого 2024. 22 с. СГ «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_rating_monitoring_moods_1000_19022024.pdf

3. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2023 рік. 128 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20-%20Department/18%20-%20PDF/2024/03.2024/Звіт%20про%20виконання%20УА%20за%202023%20р._UA%20.pdf

4. Восьме всеукраїнське муніципальне опитування. Квітень – травень 2023. СГ «Рейтинг». 156 с. URL : https://sau.in.ua/app/uploads/2023/07/municipal_survey_may_2023_ua-final.pdf

5. Оцінка громадянами зовнішньої політики влади, ефективності міжнародної підтримки та впливу зовнішньополітичних чинників на Україну (січень 2024р.). Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-zovnishnoi-polityky-vlady-efektyvnosti-mizhnarodnoi-pidtrymky-ta-vplyvu-zovnishnopolitychnykh-chnynnykiv-na-ukrainu-sichen-2024r>

*Зінченко Алла Григорівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія» (м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРНИХ ВИМОГ ЄС НА ВПРОВАДЖЕННЯ ESG ПОЛІТИК БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Угода про асоціацію України з Європейським Союзом передбачає сприяння розвитку корпоративної соціальної відповідальності та звітності, а також заохочення ведення соціально відповідальної господарської діяльності (стаття 422 Угоди про асоціацію) та впровадження на національному рівні відповідних міжнародних стандартів та поступового наближення до права ЄС у сфері бухгалтерського обліку та аудиту (п. 1b) статті 387, Додаток XXXV до цієї Угоди) [1].

Ще у 2017 р. на виконання Угоди Україна імплементувала положення Директиви 2013/34/ЄС та Директиви 2014/95/ЄС щодо розкриття фінансової та нефінансової інформації, передбачивши підготовку Звіту про управління великими компаніями (п.7. ст. 11 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні») [2].

Наступним суттєвим кроком з впровадження регуляторних вимог ЄС щодо впровадження принципів і підходів сталого розвитку та ESG є синхронізація з Європейською «Зеленою угодою» [3]. У червні 2024 р. був ухвалений Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 р., який спрямований на узгодження екологічної, енергетичної та економічної політики для сталого розвитку України [4]. Ключовими цілями України відповідно до Національного плану у напрямку декарбонізації є скорочення викидів парникових газів на 65% порівняно з рівнем 1990 р. та досягнення кліматичної нейтральності (для економіки в цілому) до 2060-го р. [4, с.7].

У 2022 р. була прийнята Директива 2022/2464/ЄС про корпоративну звітність у сфері сталого розвитку (CSRD), яка вимагає від компаній розкривати у звітності більший обсяг інформації про результати їх діяльності у сфері сталого розвитку, що в свою чергу, стимулює трансформацію бізнесу і впровадження

стратегічного підходу до сталого розвитку [5]. Під дію CSRD підпадають приблизно 50 000 компаній, які зареєстровані або діють у країнах ЄС. Вимоги щодо розкриття інформації встановлено Європейськими стандартами звітності про сталий розвиток (ESRS), які є невід'ємним елементом директиви CSRD. Відповідно до стандартів, компанії звітуються з питань, пов'язаних з довкіллям, соціальною сферою та корпоративним управлінням (ESG). Компанії будуть звітуватися про ризики та можливості, пов'язані зі сталим розвитком, а також про те, як їх діяльність впливає на суспільство і навколишнє середовище. Компанії звітуються не лише про власну діяльність, а й про діяльність компаній у всьому ланцюгу створення вартості.

Наразі чинним є пакет з 12 стандартів ESRS:

Наскрізні: ESRS 1. Загальні вимоги та ESRS 2. Загальні відомості.

Навколишнє середовище: ESRS E1. Клімат, ESRS E2. Забруднення, ESRS E3. Водні та морські ресурси, ESRS E4. Біорізноманіття та екосистеми, ESRS E5. Використання ресурсів і циркулярна економіка.

Соціальний: ESRS S1. Власна робоча сила, ESRS S2. Працівники в ланцюжку вартості, ESRS S3. Громади, які перебувають під впливом, ESRS S4. Споживачі та кінцеві користувачі.

Управління: ESRS G1. Ведення бізнесу [6].

Перші звіти компанії повинні подати у 2025 році. Директива 2022/2464/ЄС ще не імплементована в законодавство України, проте, українським компаніям необхідно вже розпочинати підготовчу роботу щодо вивчення та аналізу інформації, необхідної для складання Звіту про сталий розвиток. А ті українські компанії, які є постачальниками та підрядниками компаній ЄС, повинні готувати інформацію про впровадження політик та практик сталого розвитку.

Підсумовуючи, слід підкреслити, що вимоги ЄС щодо звітування зі сталого розвитку підштовхують компанії, які працюють на ринку ЄС впроваджувати політики та практики сталого розвитку, передусім в сфері охорони довкілля та прав людини.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

3. The European Green Deal. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/e%20n/ip_19_66914.

4. Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року. Розпорядженням № 587-р Кабінет Міністрів України, 25.06.2024 р. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=17f558a7-b4b4-42ca-b662-2811f42d4a33&title=NatsionalniiPlanZEnergetikiTaKlimatuNaPeriodDo2030-Roku>

5. RECTIVE (EU) 2022/2464 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. (Corporate Sustainability Reporting Directive). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>

6. COMMISSION DELEGATED REGULATION (EU) 2023/2772 of July 31, 2023 - supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council on reporting standards in the field of sustainable development, which should apply from January 1, 2024. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AL_202302772

*Мігальчан Ірина Олександрівна,
кандидат історичних наук, Чернівецький
медичний фаховий коледж (м. Чернівці, Україна)*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Пріоритетом зовнішньополітичного курсу сучасної України є європейська інтеграція. В контексті широкомасштабної російської інтервенції євроінтеграційні прагнення України надзвичайно актуалізуються, адже вступ до Європейського Союзу є одним із визначальних елементів політичної та економічної стратегічної стабільності держави.

Євроінтеграційний курс України зумовлений, насамперед, географічною та цивілізаційною близькістю до Європи, а також довготривалими історичними традиціями співпраці між українцями та європейцями. Отримавши незалежність, Україна зразу ж задекларувала себе як європейська держава. Європейська спільнота також вітала державотворчі процеси в Україні. 2 грудня 1991 р., на наступний день після Всеукраїнського референдуму щодо незалежності України, ЄС оприлюднив Декларацію, в якій віталосся волевиявлення українського народу. Згодом, у цьому ж році для колишніх республік СРСР ЄС ухвалив спеціальну програму Технічної Допомоги країнам СНД. Ця програма передбачала допомогу й Україні в питаннях реформування законодавства та економіки.

Правові засади відносин між Україною та ЄС було закладено «Угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами» від 14 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.) [1]. Саме цей документ започаткував й і окреслив коло політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань співпраці. Показовим є й той факт, що Україна стала першою республікою колишнього СРСР, яка підписала таку Угоду.

Правовою основою співпраці з широкого кола питань стала Угода про партнерство та співробітництво (УПС). УПС стала важливим інструментом для залучення України до правових рамок єдиного європейського ринку та системи СОТ. Вона також мала низку еволюційних положень, включаючи перспективу створення зони вільної торгівлі. Наступним засадничим документом щодо поглиблення європейської інтеграції України варто назвати План дій Україна-ЄС, ухвалений 21 лютого 2005 р. на засіданні Ради з питань співробітництва Верховної Ради України. Ухвалення цього документу уможливило суттєве розширення двостороннього співробітництва України та ЄС. Зокрема, План містив перелік конкретизованих зобов'язань України у сфері зміцнення

демократичних інституцій, боротьби з корупцією, структурних економічних реформ та заходів по розвитку співпраці з ЄС в секторальних сферах [2].

У 2007 р. розпочалися переговори між Україною та ЄС щодо Угоди про асоціацію, а в 2008 р. – щодо поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ) як невід’ємної складової частини Угоди про асоціацію. 16 червня 2009 р. у Люксембурзі між Радою з питань співробітництва між Україною та ЄС був схвалений Порядок денний асоціації (ПДА). Документ набрав чинності 23 листопада 2009 р. [3]. Цей документ став орієнтиром для проведення реформ в Україні в процесі підготовки імплементації майбутньої Угоди про асоціацію. Двічі (у 2012 та 2013 р.) до документа вносилися зміни з метою його актуалізації. Раді з питань співробітництва було представлено три спільні звіти про виконання Порядку денного асоціації (у 2010, 2012 та 2013 р.). Подальший процес імплементації Угоди було загальмовано відмовою В. Януковича підписати її.

Однак після Революції Гідності євроінтеграційні процеси активізувалися. 21 березня 2014 р. під час Позачергового Саміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт Саміту. 27 червня 2014 р. під час засідання Ради ЄС Президентом України П. Порошенком та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС була підписана економічна частина Угоди [4]. 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

У нових політичних умовах сторони продовжили перемовини щодо вдосконалення договірної основи асоціації. 16 березня 2015 р. Рада асоціації схвалила оновлений Порядок денний асоціації (шляхом обміну листами), який попередньо було узгоджено урядом України та ЄС і його державами-членами. На той момент саме цей документ став основним політичним інструментом реалізації та моніторингу Угоди про асоціацію [5].

Окремі розділи Угоди про асоціацію почали тимчасово застосовуватися з 1 листопада 2014 р., з 1 січня 2016 р. почала функціонувати поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС. Процес ратифікації Угоди усіма державами-членами та інституціями ЄС було завершено 11 липня 2017 р. У повному обсязі Угода набула чинності 1 вересня 2017 р.

12 жовтня 2021 р. під час саміту Україна – ЄС підписано Угоду між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами про Спільний авіаційний простір [6].

Після початку широкомасштабної російської агресії – 28 лютого 2022 р. Україна подала заявку на членство в Європейському Союзі з проханням про негайне приєднання [7]. В умовах війни Європа швидко відреагувала – вже 17 червня 2022 р. Європейська комісія рекомендувала Європейській раді надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС. А 23 червня 2022 р. на саміті лідерів країн ЄС Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС [8]. Таким чином, євроінтеграційні прагнення України набули реальних перспектив.

Отже, підсумовуючи слід зазначити, що європейський вибір України відкриває нові перспективи співробітництва з розвинутими країнами

континенту, уможлиблює подальший економічний розвиток, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин. А в умовах широкомасштабної російської агресії це один із дієвих засобів захисту національних інтересів і територіальної цілісності держави.

Література:

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами» від 14 червня 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text
2. План дій Україна-ЄС. Європейська політика сусідства URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text
3. Порядок денний асоціації Україна - ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_990#Text
4. Угода про асоціацію. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>
5. Рада асоціації між Україною та ЄС схвалила оновлений Порядок денний асоціації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248012532>
6. Угода між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз. URL: https://web.archive.org/web/20180212005222/http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_648
7. Володимир Зеленський підписав заявку на членство України у Європейському Союзі. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-pidpisav-zayavku-na-chlenstvo-ukrayini-u-73249>
8. Україна отримала статус кандидата на вступ в ЄС. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/06/23/7354307/>

Довгалець Оксана Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
КЗВО «Рівненська медична академія» (м. Рівно, Україна)

НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ СТАТУСУ КАНДИДАТА В ЧЛЕНИ ЄС: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

З перших днів набуття статусу незалежної держави Україна чітко фіксувала свої євроінтеграційні бажання й прагнення. Починаючи з «Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами» від 14 червня 1994 р., тривала кропітка правова робота щодо узгодження та виконання умов вступу України до ЄС. Водночас, чіткі терміни вступу, навіть термін надання статусу кандидата, Україні не визначали. З огляду на це, гасло вступу до ЄС сприймалося широким загалом і в Україні, в і в європейських країнах, як довготривала невизначена процедура ...

Ситуація корінним чином змінилася з початком військової агресії РФ проти України в лютому 2022 р. Буквально через кілька днів після початку війни – 28 лютого 2022 р. Україна подала офіційну заявку на членство в Європейському Союзі. Президент України В. Зеленський у спеціальному відео-зверненні наголосив: «Ми звертаємося до Європейського Союзу про невідкладне

приєднання України за новою спеціальною процедурою. Ми вдячні партнерам за те, що вони поряд з нами. Але наша мета – бути разом з усіма європейцями та головне – бути на рівних. Я впевнений, що це справедливо. Я впевнений, що це можливо» [1].

На противагу від попереднього періоду, країни ЄС дуже швидко на законодавчому рівні відреагували на прохання України. 1 березня 2022 р. Європейський парламент розглянув це питання й ухвалив позитивну для України резолюцію, яка рекомендувала країнам-ЄС розпочати працювати над процедурою надання Україні статусу кандидата ЄС. Показово, що переважна більшість європейських парламентарів підтримали цю резолюцію: 637 – «за», 13 – «проти», 26 – «утрималися» [2].

За процедурою вступу до ЄС кожна країна для отримання статусу кандидата в ЄС має обов'язково заповнити анкету-опитувальник. Така анкета-опитувальник була надана Україні 8 квітня 2022 р. І вже 18 квітня 2022 р. В. Зеленський передав главі представництва ЄС в Україні Мааті Маасікасу заповнену першу частину анкети, а 9 травня 2022 р. – другу частину. Таким чином, Україна виконала процедурні формальності. Відповіді України були позитивно сприйняті, після чого 17 червня 2022 р. Європейська комісія рекомендувала Європейській раді надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС. Статус кандидата на членство в ЄС Україна отримала 23 червня 2022 р. на саміті лідерів країн ЄС [3].

Стан війни та позитивне вирішення питання щодо статусу кандидата ЄС суттєво вплинули на настрої населення України щодо євроінтеграції. У попередні роки соціологічні опитування фіксували переважно скептичні оцінки більшості респондентів щодо перспектив вступу України до ЄС. У вересні 2022 р. результати соціологічних досліджень Центру Разумкова показали, що в українському суспільстві помітно посилюються проєвропейські настрої. Зросла підтримка інтеграції до ЄС. Якщо в березні 2021р. 59% громадян вважали, що Україні потрібно вступати до ЄС, то у вересні 2022р. таку думку поділяли вже 78%. Протягом попереднього періоду (2005-2021рр.) громадяни частіше висловлювали сумніви стосовно своєї європейської ідентичності. Однак у вересні 2022р. вже 63% відзначили, що відчують себе європейцями, а 27% дотримувалися протилежної думки [4].

Отримавши статус кандидата, Україна, незважаючи на умови військового стану, зосередила свої зусилля на виконанні отриманих від Європейської Комісії семи рекомендацій для подальшого руху до членства в ЄС. Майже через рік, 3 лютого 2023 р., на 24 саміті Україна – ЄС, Європейський Союз визнав зусилля, які Україна продемонструвала протягом останніх місяців у досягненні цілей, що лежать в основі її статусу кандидата на членство в ЄС, привітав реформаторські зусилля України та закликав країну продовжувати цей шлях і виконувати умови, визначені у висновку комісії щодо заявки України на членство, з метою просування до майбутнього членства в ЄС [5].

Така позитивна оцінка роботи України стала підґрунтям для подальшого процедурного процесу. 14 грудня 2024 р. Рада ЄС прийняла рішення розпочати переговори щодо вступу України до ЄС [6].

Офіційні переговори про вступ України в ЄС розпочалися 25 червня 2024 р. в Люксембурзі. Сам початок переговорів не означає швидкого прийняття до ЄС. Голова Євроради Шарль Мішель раніше припустив, що Україна, може стати членом ЄС до 2030 р. Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба заявив 24 червня, що після завершення переговорів про вступ до ЄС Україна буде за три кроки до повноправного членства в Євросоюзі. Ці три кроки включають – висновок Єврокомісії про успішне завершення переговорів і досягнення Україною відповідності критеріям вступу; рішення висновок про підписання Угоди про вступ України до ЄС; ратифікація угоди парламентами держав-членів ЄС і набуття Україною повноправного членства в Євросоюзі [7].

Підсумовуючи, можна в загальних рисах так визначити суспільно-політичне значення для України набуття статусу кандидата на членство в ЄС:

- завершення тривалого періоду невизначеності у відносинах України та ЄС;
- це є своєрідним стимулом у прискоренні процесу політичних і соціально-економічних реформ в Україні, зокрема, в боротьбі з корупцією;
- стало своєрідним чинником консолідації країн ЄС у безпекових питаннях і питаннях всебічної допомоги Україні в її збройному протистоянні;
- має вагомий морально-психологічний стимул для громадян України, які воюють за свій європейський вибір.

Література:

1. Україна звернулася до ЄС із проханням про негайне приєднання. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4452460-ukraina-zvernulasia-do-yes-iz-prokhanniam-pro-neghaine-pryiednannia>
2. Європарламент рекомендував надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС. URL: <https://web.archive.org/web/20220301164947/https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/1/7327201/>
3. Україна отримала статус кандидата на вступ в ЄС. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/06/23/7354307/>
4. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи (резюме). Національна безпека і оборона. 2022. № 1-2 (187-188). С. 10. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr.pdf
5. Спільна заява за підсумками 24-го саміту Україна – ЄС. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-24-go-samitu-ukrayina-yes-80765>
6. Лідери ЄС підтримали відкриття переговорів з Україною і Молдовою. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/12/14/7175588/>
7. Переговори про вступ України в ЄС стартують 25 червня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukraine-es/33007935.html>

*Васильченко Олена Олегівна,
старший викладач, Таврійський державний
агротехнологічний університет імені
Дмитра Моторного (м. Запоріжжя, Україна)*

ЕКОНОМІЧНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна військова агресія Росії проти України спричинила суттєві зміни у відносинах з Європейським Союзом, кордон із яким став чи не єдиним надійним ланцюгом, що зв'язує Україну з зовнішнім світом. Відбулося стрімке зростання ролі Європейського Союзу як торговельного партнера України.

У 2023 р. питома вага торгівлі товарами з країнами-членами ЄС склала 56,0 % від загального обсягу торгівлі України. У січні-квітні 2024 р. – 52,6 % (за аналогічний період 2023 року – 55,7 %). Загальний торговельний оборот товарами за 2023 р. склав 55,9 млрд. дол, що на 1,9 % більше порівняно із 2022 р. За перші чотири місяці 2024 р. обсяг ЗТО склав 18,6 млрд. дол., що на 0,8% менше за аналогічний період 2023 р. [1].

Обсяг експорту у 2023 р. склав 23,4 млрд. дол. – це на 16,1 % менше, ніж у 2022 р. За перші чотири місяці 2024 р. – 7,5 млрд. дол., що на 9,5% нижче за аналогічний період 2023 р. У 2023 р. величина імпорту із країн ЄС становить 32,5 млрд. дол., темп приросту – 20,5% порівняно із 2022 р. За січень-квітень 2024 р. величина імпорту – 11,1 млрд. дол., темп приросту порівняно із аналогічним періодом 2023 р. – 6,1 % [1].

Проте, не зважаючи на падіння експорту і зростання імпорту, загальна величина сальдо зовнішньої торгівлі товарами з країнами Євросоюзу за 2023 є позитивною і становить 9,1 млрд. дол, за перші чотири місяці 2024 р. – 3,6 млрд [1].

В таблиці 1 представимо питому вагу та темпи приросту експорту основних видів експортної продукції України до країн ЄС за 2023 та січень-квітень 2024 р.

Таблиця 1

Питома вага та темпи приросту експорту основних видів експортної продукції України до країн ЄС

Товари	Питома вага в експорті за 2023 р., %	Темпи приросту обсягу експорту порівняно з 2022 р., %	Питома вага в експорті за січень-квітень 2024 р., %	Темпи приросту обсягу експорту порівняно з січнем-квітнем 2023 р., %
Зернові культури	19,6	-2,1	19,1	-31,8
Жири та олії	12,7	-2,5	17,0	+65,0

Чорні метали	9,2	-22,3	9,5	+1,7
Насіння і плоди олійних рослин	8,3	-33,2	7,6	-12,4
Руди, шлаки	7,1	-30,1	7,8	+0,9
Деревина і вироби з деревини	5,3	--22,9	4,8	-18,3
Залишки і відходи харчової промисловості	3,4	+55,8	3,7	+18,4

*Джерело: побудовано автором на основі [1]

Відповідно таблиці 1 відмічаємо, що найбільшу питому вагу за період, який аналізується, займають зернові культури, жири та олія. На них припадає 32,3 % обсягу експорту 2023 р. та 36,1 % обсягу за перші чотири місяці 2024 р. Водночас спостерігається невелике падіння обсягу експорту даних товарів у 2023 р. порівняно із 2022 р. (на 2%). Однак, за січень-квітень 2024 р. обсяг скорочення експорту зернових культур був найбільшим серед усіх основних експортних товарів – 31,8%. Водночас темп приросту обсягу експорту жирів та олії становить 65%.

У таблиці 2 наведемо питому вагу та темпи приросту імпорту основних видів експортної продукції України до країн ЄС за 2023 та січень-квітень 2024.

Таблиця 2

Питома вага та темпи приросту експорту основних видів експортної продукції України до країн ЄС

Товари	Питома вага в експорті за 2023 р., %	Темпи приросту обсягу експорту порівняно з 2022 р., %	Питома вага в експорті за січень-квітень 2024 р., %	Темпи приросту обсягу експорту порівняно з січнем-квітнем 2023 р., %
Енергетичні матеріали	20,4	2,4	16,3	-37,2
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	8,2	38,1	11,7	28,3
Реактори ядерні, котли, машини	9,2	9,7	8,0	34,6
Електричні машини	5,0	-33,2	5,0	1,2
Пластмаси, полімерні матеріали	4,8	15,5	4,6	13,3

Фармацевтична продукція	4,7	20,0	5,3	31,1
Добрива	2,1	62,4	2,1	-22,9
Різноманітна хімічна продукція	11,1	6,1	3,1	2,6

*Джерело: побудовано автором на основі [1]

Дані, наведені у табл. 2, вказують на перевагу енергетичних матеріалів в обсязі імпорту в Україну із країн ЄС у 2023 р. (20,4%). Проте, якщо обсяг експорту даної групи товарів у 2023 р. порівняно із 2022 р. зріс на 2,4%, то за перші чотири місяці відмічаємо її найбільше падіння серед усіх основних імпортованих товарів – 37,2%.

У 2023 р. на результати зовнішньої торгівлі України вплинули фактори, безпосередньо пов'язані з війною на території України, а також непрямі наслідки війни. З одного боку, економіка України постраждала від бомбардувань об'єктів енергетичної та транспортної інфраструктури та відключень електроенергії на початку 2023 р. Суттєво вплинув і вихід Росії з «зернової угоди». Проте Україна під захистом власних Сил Оборони організувала власний «тимчасовий морський коридор». Це дало змогу активізувати зовнішньоекономічну діяльність [2].

З іншого боку, світовий економічний спад, який спостерігався в Європі, виявився через зниження попиту на українську продукцію. Враховуючи обмежений вибір експортних ринків для України, блокада транспортниками західних кордонів та обмеження поставок сільськогосподарської продукції до європейських країн ще більше підривають українських експортерів [2].

Під час військової агресії Російської Федерації змінилась роль держав-членів ЄС як торгових партнерів України. Перш за все зросла роль країн, які безпосередньо межують з Україною. Перше місце закріпилось за Польщею.

Найпомітнішою зміною стало зростання ролі Румунії в українському експорті. Це, у більшій мірі, пов'язано із блокадою чорноморських портів України та зміною напрямку торгових потоків. Завдяки цьому Румунія стала другим за значимістю експортним партнером України у світі та в Європейському Союзі. Зросла важливість і ефективність експорту в інші сусідні країни. Наприклад, Угорщина займає четверту позицію. У 1,5 рази зріс експорт до Словаччини та Болгарії. Водночас відбулося падіння експорту до Італії майже на 50%, що перемістило країну з другого на п'яте місце серед напрямків українського експорту в ЄС. Не дивлячись на скорочення а 1,2 рази експорту до Німеччини, ця країна займає третє місце [3].

Відбулися також зміни в географічній структурі імпорту з ЄС, однак не настільки значні, як по експорті. Найбільшим постачальником товарів в Україну є Польща. Німеччина, яка раніше була найбільшим постачальником серед країн Євросоюзу, займає друге місце. Збільшення імпорту з Болгарії (майже втричі) та з Румунії (майже вдвічі) дозволило їм піднятися з п'ятнадцятої та дванадцятої позицій відповідно на третю та шосту [3].

За даними Центру міжнародної торгівлі, Україна має експортний потенціал у десятки мільярдів доларів. Центр відмічає найбільший експортний потенціал

агропродовольчої продукції. Ще один сегмент із значним потенціалом – машини та обладнання [2].

Економічні зв'язки з Європейським Союзом, що розвивалися до повномасштабного російського вторгнення, та матеріально-технічні обмеження призвели до швидкого поглиблення орієнтації України на Європейський Союз. Водночас відбулася переорієнтація товарних потоків. Провідну роль в експорті зайняли товари сільського господарства та харчової промисловості, а в імпорті – мінеральне паливо [2].

На нашу думку, у найближчі роки обсяг імпорту перевищуватиме обсяг експорту, оскільки внутрішнє виробництво й надалі обмежуватиметься військовими загрозами та матеріально-технічними обмеженнями, а також уповільненням світових цін, а потреби відновлення економіки призведуть до зростання попиту на імпортні товари.

Література:

1. Бюлетень поточного стану торговельних відносин між Україною та ЄС. URL: <https://www.clipr.cc/NYy8p>
2. Офіційний сайт УКРІНФОРМ. URL: <https://www.clipr.cc/6hKmF>
3. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості. URL: <http://surl.li/qzotgg>

*Іващук Максим Володимирович,
аспірант, Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ ВОСЬМОГО СКЛИКАННЯ У ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Євроінтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України. Вступ України до Європейського Союзу та НАТО не тільки розширить зовнішньополітичні та економічні можливості України, а також дозволить нашій країні покращити якість життя українців, завдяки впровадженню європейського права та найкращих європейських практик. Для того, щоб Україна змогла розширити свій потенціал та адаптуватися до єдиного європейського правового простору, держава має відповідати чітким критеріям членства та гармонізувати своє законодавство під норми Європейського Союзу.

Для закріплення шляху до ЄС та НАТО президент Петро Порошенко запропонував депутатам внести зміни до статей 85, 102, 116 Конституції України, щоб таким чином закріпити в Основному законі незворотність європейського та євроатлантичного курсу України. Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроект №9037 про внесення змін до Конституції щодо курсу України на вступ у ЄС і НАТО 22 листопада 2018 р. [1].

За відповідне рішення проголосували 334 народні депутати, законопроект підтримали 311 парламентарів. Документ підтримали депутати з фракцій Блок Петра Порошенка, «Народний фронт», «Самопоміч», «Батьківщина» та

«Радикальна партія», а також більшість позафракційних та група «Воля народу». Проти висловились фракція «Опозиційний блок».

Вважаю також за необхідне розглянути ставлення кожної з політичних партій і фракцій восьмого скликання щодо вступу України в НАТО та чи цей аспект був вказаний у політичних програмах партій.

Блок Петра Порошенка та Радикальна партія Олега Ляшка не вказували у своїй політичній програмі про колективну безпеку, євроатлантичну інтеграцію та НАТО. У своїй діяльності депутати Блоку Петра Порошенка підтримували європейську та євроатлантичну інтеграцію України. Проте діяльність Радикальної партії Олега Ляшка суперечила національним інтересам України, оскільки елементи дискурсу «власного шляху» в програмі «радикалів» і позиціонування України такою, що страждає від диктату ззовні, могли зашкодити реалізації євроінтеграційних прагнень України.

Прихильниками євроінтеграційного процесу України були депутати «Народного фронту», «Самопоміч» та «Волі народу». «Народний фронт» наполягав у своїй політичній програмі на законодавчому відновленні та реалізації стратегічного курсу України на євроатлантичну інтеграцію. «Самопоміч» теж виступала за відмову від позаблокового статусу України. У свою чергу депутатська група «Воля народу» наполягала на створенні резервної армії та відновленні обороноздатності як реальної альтернативи вступу в НАТО, аргументуючи це тим, що членство в НАТО передбачає відсутність територіальних конфліктів із іншими країнами. На їх думку, як довгострокова перспектива НАТО – це кращий вибір, але захищати себе треба вже сьогодні.

Необхідність євроатлантичних процесів обґрунтована у політичній програмі ВО «Батьківщина». Партія стверджує, що НАТО є системою колективної безпеки, демократичних стандартів, успішних реформ та майданчиком з привабливим інвестиційним кліматом. Тільки НАТО може захистити Україну від зазіхань Кремля і саме це буде свободою, спокоєм і миром для громадян. Депутати зобов'язувалися ухвалити закон про чіткий план та графік реформ для перетворення України на потенційного члена Альянсу та покласти на громадськість контроль за його виконанням, а також відродити Збройні Сили України та забезпечити їх переоснащення на базі вітчизняного ВПК згідно стандартів НАТО.

Противниками євроатлантичному процесу України виступали депутати «Опозиційного блоку». Хоча таке бажання переважно стосувалося питань членства в НАТО, на мою думку, метою партії було також наполягання на відмові від євроінтеграції. Програма проросійської партії «Опозиційний блок» суперечить процесу євроінтеграції, відданості захисту українського суверенітету та безпеки і територіальної цілісності держави. Вони наполягали на закріпленні в Конституції позаблокового, нейтрального статусу держави. У свою чергу закріплення нейтралітету України на законодавчому рівні не стало б запорукою безпеки і стабільності, а навпаки – загрозою для існування нашої держави.

Підсумовуючи усе вищесказане, можу дійти висновку, що більшість партій Верховної Ради України восьмого скликання виступали за євроінтеграційні та

євроатлантичні процеси України, хоча також були партії, які перешкоджали цьому процесу. Тому закріплення на конституційному рівні правової визначеності курсу України на членство в ЄС і НАТО допомогло мобілізувати українське суспільство і українську владу та сприяло реформам, спрямованим на досягнення критеріїв повноправного членства в ЄС і НАТО.

Література:

1. Протокол пленарного засідання №35 Верховної Ради України восьмого скликання від 22 листопада 2018 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/6960.html>

*Шундрик Станіслав Юрійович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНА В ООН НА ШЛЯХУ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Перебування України, як постійного члена ООН з 1945 р., закарбувало не тільки її поступ на міжнародній арені, а й відтворило головні зовнішньополітичні орієнтири нашої держави на різних етапах її розвитку. Кінець ХХ ст. став новою віхою у зовнішньополітичній діяльності України й дав підстави говорити, про підґрунтя досвіду, набутого українськими дипломатами у 90-х рр. ХХ ст., який дозволив окреслити бачення майбутнього зовнішньополітичного курсу в ООН.

Діяльність України в ООН за радянських часів та в період набуття незалежності значно відрізнялася одна від одної. Українській дипломатії радянських часів, приходилось нелегко, оскільки потрібно було слідувати «радянським директивам» і захищати свої інтереси Україна могла лише під пильним наглядом делегації СРСР. Часто українські пропозиції, що надсилались до Москви, розглядались як «резервні», а тому не завжди брались до уваги, а отже випрацювати власну дипломатичну лінію було вкрай важко. Однак, навіть, за таких умов українські постпреди в ООН прагли на гідному рівні репрезентувати інтереси свого народу.

Здобувши незалежність у 1991 р., Україні вкрай важливо було не тільки її відстояти, а й переконати світову спільноту, що досвід, набутий нею ще за радянських часів, як країни-засновниці ООН, дає їй право, перебуваючи у складі цієї Організації, відчувати себе повноправним суб'єктом зовнішньої політики.

Складність діяльності українських дипломатів в ООН на початку 90-х рр. полягала у закріпленні свого авторитету, набутого в попередні роки та поширенні визнання на міжнародній арені. Сучасні дослідники України С.В. Віднянський та А.Ю. Мартинов наголосили, що становлення нової самостійної

зовнішньої політики, яка б відповідала національним інтересам, було одним із першочергових завдань у розбудові незалежної держави.

Просуванню України на міжнародній арені сприяв ряд державотворчих документів. Насамперед, на потребу активізації зовнішньополітичної діяльності незалежної держави спрацювала Декларація про Державний суверенітет України. Основні положення Декларації ставали головними орієнтирами, які спрямовували діяльність Верховної Ради, уряду та Міністерства закордонних справ на розбудову незалежної держави. Так, у X розділі Декларації йшлося про те, що Українська РСР, як суб'єкт міжнародного права здійснює безпосередні зносини з іншими державами, укладає з ними договори, обмінюється дипломатичними, консульськими, торговельними представництвами, бере участь у міжнародних організаціях, у загальноєвропейському процесі та європейських структурах.

На початку 90-х рр. українським дипломатам вдалося продемонструвати не тільки відповідальність за прийняття доленосних рішень, а й показати стрімкість дипломатичних кроків. Фахово в цьому напрямку спрацювали представники Міністерства закордонних справ України та Постійного представництва України при ООН. Г.Й. Удовенко, який у 1985–1991 рр. був заступником міністра закордонних справ Української РСР, постійним представником УРСР при Організації Об'єднаних Націй, ознайомив світову спільноту з подією державної ваги: прийняттям Акту проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. Уже 25 серпня 1991 р., Генеральному секретареві ООН Пересу де Куельяру (1982-1991 рр.) було направлено Меморандум, в якому повідомлялося про рішення українського парламенту. Всі постійні представництва, акредитовані при ООН, отримали офіційну ноту про рішення українського парламенту. Генеральний секретар ООН Перес де Куельяр Хав'єр щиро привітав Г. Й. Удовенка з цією подією, та підкреслив, що це ніяк не змінює статусу країни в ООН, хоча, для української дипломатії це означало спроможність проводити свою власну політику.

Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р., на якому народ України вільним волевиявленням підтвердив Акт проголошення незалежності України, також сприяв визнанню України на міжнародній арені. У листі голові 46 сесії ГА ООН Саміру Шихабі міністр закордонних справ України А. Зленко (1991-1994) підкреслив вагомість історичної події в житті українського народу, наголосив на тому, що, як державазасновниця Організації Об'єднаних Націй Україна й надалі діятиме у повній відповідності з цілями і принципами Статуту Організації, спрямовуючи свої зусилля на зміцнення міжнародного миру і безпеки, розв'язання у тісній співпраці з іншими членами міжнародного співтовариства гострих глобальних проблем сучасності.

Україна підтвердила свої міжнародні зобов'язання та визнала себе правонаступницею прав і обов'язків за міжнародними договорами колишнього СРСР, які не суперечили її Конституції та інтересам у дотриманні Україною міжнародних договорів. Голова 46 сесії ГА ООН і вся міжнародна спільнота отримали запевнення у дотриманні Україною міжнародних договорів та обранні

в майбутньому курсу нейтральної без'ядерної держави. Крім того, Україна репрезентувала себе, як країна, яка приділяє увагу проблемам безпеки.

Починаючи з липня 1992 р., Україна виступила як значний контрибутор військових підрозділів та персоналу до операцій ООН з підтримання миру. Українські "блакитні шоломи", перебуваючи в конфліктних зонах, завжди гідно виконували завдання миротворців по здійсненню патрулювання та гарантування безпеки пересування місцевих жителів. Несли службу на наглядних постах. Надавали гуманітарну допомогу. Перевіряли автомобільні засоби на наявність контрабанди. Конфліктуючі сторони неодноразово звертались з проханням до ООН надіслати контингент миротворчих сил, сформований з українців.

За період незалежності України понад 34 тис. українських військових та представників органів внутрішніх справ взяли участь у понад 20 миротворчих операціях під егідою ООН. Наша держава активно долучилась до процесу реформування миротворчості з тим, щоб зробити її більш ефективною та відповідною сучасним викликам. Саме Україні належить ініціатива вдосконалення механізмів юридичного захисту "блакитних шоломів".

Отже, 90-ті рр. ХХ ст. для України стали роками випробовувань та становлення власного зовнішньополітичного курсу, який мав на гідному рівні представляти незалежну державу. Загальну ситуацію, що склалася у зовнішній політиці та труднощі, які доводилось долати дипломатам України, влучно охарактеризував А. М. Зленко, який у 1991-1994 рр. був міністром зовнішніх справ України. На його думку, 90-і рр. ХХ ст. виявились доволі непростими для України на світовій арені, але українська дипломатія не лише втримала позиції, але й відкрила для України новий зовнішньополітичний простір.

Оцінюючи діяльність України в ООН на шляху формування незалежної держави, стає зрозуміло, що українській дипломатії в цілому та представникам України в ООН зокрема, доводилось долати труднощі, стрімко реагувати на геополітичні виклики, проявляти прагматизм та гнучкість думок, приймати виважені рішення, які б спрацьовували на захист національних інтересів та відстоювання міжнародної безпеки.

*Радченко Людмила Сергіївна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України. (м. Київ, Україна)
Степанченко Олександр,
студент спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Боярський фаховий коледж НУБіП України (м. Боярка, Україна)*

ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ЯК ВИЩОГО ОРГАНУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В ЄС

Європейська Комісія – це інститут ЄС, наділений найбільшими виконавчими повноваженнями, оскільки її головною функцією є забезпечення

належного функціонування та розвитку спільного ринку. Європейська Комісія – незалежний орган, що представляє спільні інтереси всіх держав-учасниць ЄС. Термін «Комісія» відноситься як до Колегії уповноважених так і до самої інституційної установи – штаб-квартира якої розташована в м. Брюссель (Бельгія), з офісами в Люксембурзі. Комісія також має офіси відомих як «представництва» в усіх країнах-учасницях ЄС [1].

Європейська Комісія діє на засадах колегіальності та проводить постійні і спеціальні наради. Члени комітету зустрічатися раз на тиждень – як правило, по середах в м. Брюссель (Бельгія) Якщо Європарламент проводить свої пленарні сесії в м. Страсбурзі, уповноважені Комісії зазвичай знаходяться також в парламенті.

Порядок денний кожного засідання визначається програмою роботи Комісії. Щодо кожного пункту порядку денного визначається комісар з питань відповідної політики.

Засідання і дебати Комісії не є відкриті для громадськості, але порядок денний і час проведення є гласним. Комісія також проводить наради в особливих обставинах, за вимогою Рада міністрів для обговорення важливих питань.

З моменту створення (1958 р.) до Європейської Комісії входили по одному представнику від кожної держави-учасниці Європейського Співтовариства, за винятком Великої Британії, Іспанії, Італії, Німеччини та Франції, що мали по два представники. Але Ніццький договір змінив цей порядок.

Зараз до складу Європейської Комісії входять по одному представнику від кожної держави-учасниці ЄС. До складу Комісії входить Голова та 27 уповноважених (комісарів). Членами Комісії можуть бути тільки громадяни держав-учасниць. При цьому вона не може включати більше двох громадян від однієї країни [2, с. 52].

Головними напрямками діяльності Комісії є:

- ✓ визначення завдань та пріоритетних напрямів діяльності;
- ✓ законодавча ініціатива у парламенті і Раді ЄС;
- ✓ управління і реалізації політики ЄС і бюджету;
- ✓ дотримання європейського права (спільно з Судом);
- ✓ представляти ЄС на міжнародній арені (переговори щодо торговельних угод між ЄС та третіми країнами тощо).

Основні робочі мови Європейської комісії: англійська, німецька і французька. Європейська комісія під керівництвом Урсули фон дер Ляен складається з 27 комісарів, кожен з яких відповідає за певний напрямок діяльності Європейського Союзу.

Європейська комісія пропонує нові закони та програми, керуючись загальними інтересами ЄС. Перш ніж висувати ту чи іншу пропозицію, Комісія запитує думку національних парламентів, урядів, зацікавлених груп, експертів і широкої громадськості, запрошуючи їх висловлювати свої коментарі онлайн.

Пропозиції Єврокомісії детально вивчаються Європейським парламентом і Радою. Ці дві інституції ухвалюють остаточне рішення щодо всіх законів ЄС. Вони можуть внести поправки до законопроекту або відхилити його взагалі.

Єврокомісія керує політикою ЄС і бюджетом, а також забезпечує правильне застосування законодавства ЄС у країнах Євросоюзу [3, с. 25].

Повсякденну роботу Єврокомісії виконують адміністративні співробітники, експерти, перекладачі та помічники. Посадовців Єврокомісії – як і співробітників інших інституцій ЄС – набирають через Європейське бюро з відбору персоналу.

Ці посадовці є громадянами країн ЄС, яких відібрали на конкурсній основі. У Єврокомісії працює близько 32 000 осіб. На перший погляд, це чимало, але насправді це менше, ніж кількість співробітників більшості мерій великих міст у ЄС [4, с. 4].

На кінець, Європейська Комісія, фундаментальна частина Європейського Союзу, уособлює широкий спектр знань і навичок, а також мислення, засноване на співпраці, які мають вирішальне значення для подолання сучасних викликів.

Література:

1. <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/uk/index.html>
2. Європейський Союз. Київ: Представництво ЄС в Україні, 2018. 59 с.
3. Європа у 12 уроках. Київ: Представництво ЄС в Україні, 2017. 91 с.
4. European union Ukraine. Європейський Союз/Україна. Київ: Представництво ЄС в Україні, 2020. 19 с.

Прокопенко Єлизавета Юрївна,
*студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Хижняк Юлія Олександрівна,*
*студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,*
*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО У КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ, ЕКОНОМІЧНИХ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Подумаймо про стратегічне партнерство. Це є узгоджена й довгострокова співпраця між двома чи більше суб'єктами, що базується на спільних інтересах та стратегічних цілях. Воно передбачає глибоке співробітництво на різних рівнях, включаючи політичний, економічний та військовий аспекти. Стратегічне партнерство ґрунтується на взаємному довірі, заснованому на відкритості, спільній користі та взаємному зацікавленні у забезпеченні стабільності та процвітанні всіх учасників. Сучасний світ стикається з різноманітними політичними, економічними та соціокультурними викликами, які впливають на розвиток країн та міжнародний порядок.

Ці виклики створюють складне середовище для розвитку країн та міжнародних відносин, та вимагають від країн стратегічного підходу до співпраці та спільного вирішення проблем для досягнення стабільності та процвітання.

Історія відносин між Україною та Європейським Союзом

Початок відносин між Україною та Європейським Союзом відбувся ще після отримання незалежності в 1991 році. У перших роках незалежності Україна зосереджувалася на розвитку стосунків з ЄС через Програму партнерства та співробітництва, зокрема, на підтримці реформ та трансформацій української економіки й суспільства. Значний момент у відносинах став підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 р., що сприяло поглибленню політичного, економічного та культурного співробітництва. Угода передбачає вільну торгівлю, гармонізацію законодавства зі стандартами ЄС та спільні програми й проекти. Після підписання Угоди співпраця інтенсифікувалася у багатьох сферах, включаючи політичне, економічне, енергетичне та культурне співробітництво. Обговорюються питання безпеки, прав людини, інвестицій, торгівлі, науки та інновацій, а також розвитку енергетики та інфраструктури. Участь України в програмах та ініціативах ЄС, таких як Європейська політика сусідства, свідчить про активне політичне партнерство та спільні цілі у сприянні демократії, економічного розвитку та безпеці. Створено інституційні механізми для координації дій та регулярного діалогу.

Економічне партнерство

У рамках економічного партнерства з ЄС, Україна активно впроваджує реформи та заходи для гармонізації свого законодавства з європейськими стандартами. Також активно розвивається співпраця в галузі інфраструктури та транспорту. Наприклад, Європейський Союз надає фінансову підтримку для реалізації проектів з модернізації доріг, залізниць та інших видів транспорту в Україні. Це сприяє покращенню інфраструктури країни та забезпечує зручний та безпечний рух товарів та пасажирів як в межах України, так і з її партнерами в Європейському Союзі.

Крім того, у рамках економічного партнерства активно розвивається співпраця в галузі енергетики. Україна і ЄС спільно працюють над проектами з розвитку альтернативних джерел енергії, підвищення енергоефективності та модернізації енергетичної інфраструктури. Це сприяє забезпеченню стабільного енергопостачання та зменшенню залежності від імпорту енергоносіїв, а також сприяє розвитку екологічно чистих технологій та заходів з енергозбереження.

Значення економічного співробітництва у зміцненні обох сторін

Україна та Європейський Союз встановили стратегічне партнерство, ґрунтуючись на взаємовигідних економічних зв'язках, які мають велике значення для обох сторін. Це співробітництво сприяє зміцненню української економіки, підвищує її конкурентоспроможність та приваблює інвестиції, створюючи нові робочі місця. Для Європейського Союзу співпраця з Україною відкриває доступ до нових ринків та можливостей для розвитку бізнесу, особливо в секторах сільського господарства, виробництва та інновацій. Економічне співробітництво

також сприяє технологічному та інноваційному обміну, що сприяє модернізації української економіки та підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Отже, економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом є ключовим елементом стратегічного партнерства, забезпечуючи взаємовигідність та стабільність для обох сторін.

Культурний обмін та освітні програми

У сучасному світі культурний обмін та освітні програми відіграють важливу роль у поглибленні взаєморозуміння та сприяють зближенню народів. За планом соціокультурного партнерства між Україною та Європейським Союзом, пріоритетом стає розширення обміну культурними цінностями, мистецтвом, традиціями та історією. Освітні програми включають обмін студентами, викладачами та дослідниками, що сприяє збагаченню академічного досвіду та розвитку культурного толерантності. Крім того, створення спільних освітніх ініціатив та проектів сприяє вихованню нового покоління лідерів, які будуть сприяти співпраці та розвитку в області культури та освіти.

Можливості для подальшого розвитку стратегічного партнерства

Попри виклики, перед якими стоїть стратегічне партнерство між Україною та Європейським Союзом, існують значні можливості для подальшого розвитку співпраці.

Зокрема, існує потенціал для поглиблення економічного співробітництва, включаючи розширення торговельних відносин, сприяння інвестиціям та спільний розвиток інноваційних технологій.

Крім того, культурний обмін та освітні програми можуть бути подальшим каталізатором для зміцнення взаєморозуміння та співпраці між народами України та країнами Європейського Союзу.

Підсумок основних аспектів стратегічного партнерства між Україною та ЄС

Стратегічне партнерство між Україною та Європейським Союзом представляє собою важливий механізм співпраці, спрямований на зміцнення політичних, економічних та культурних зв'язків між обома сторонами. Основні аспекти цього партнерства включають в себе широкий спектр ініціатив, таких як обмін культурними цінностями, спільні освітні програми та розширення економічного співробітництва.

У цілому, стратегічне партнерство між Україною та Європейським Союзом має величезний потенціал для зміцнення стійкості та процвітання у регіоні та далі, і вимагає постійних зусиль для його подальшого розвитку та удосконалення.

*Паштецька Анна Павлівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЮ УКРАЇНИ

Для України рух у напрямі європейської інтеграції – це питання ефективності її включення в наявну систему розподілу функцій і ролей у сучасній світовій економічній і політичній системі. Активізація євроінтеграційних процесів означає також більш інтенсивне включення України в міжнародну співпрацю щодо врегулювання конфліктів і протидії новітнім загрозам міжнародній безпеці [1].

28 лютого 2022 року, в умовах війни, уряд України подав заявку на членство в Європейському Союзі, просячи про негайне приєднання. За три дні подібні заявки подали також Грузія та Молдова. Менше ніж через чотири місяці, на червневій Європейській раді, лідери ЄС ухвалили рішення надати Україні та Молдові статус країни-кандидата, а також визнали «європейську перспективу» Грузії, що стало кроком до її офіційної кандидатури. Такої швидкої і позитивної реакції на заявку про членство в ЄС ще не було. Війна в Україні також впливає на дебати щодо майбутнього Європи, зокрема щодо її розширення та політики сусідства.

Україна прискореними темпами рухається до об'єднання з ЄС. Критерії прийнятності, встановлені договорами ЄС, досить прості: згідно зі статтею 49 Договору про Європейський Союз, будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, зазначені у статті 2, і зобов'язується їх пропагувати, може подати заявку на вступ до Союзу. Ці цінності включають свободу, демократію та верховенство права. Україні не потрібно починати з нуля – у 2014 році ЄС та Україна підписали угоду про асоціацію, яка сприяла узгодженню українського законодавства у різних сферах – від вільної торгівлі до верховенства права та захисту прав споживачів. Однак Україні ще належить виконати значну роботу для повного відповідності умовам ЄС.

Багато що залежить від результату війни. Якщо Україна здобуде перемогу і відновить суверенітет та територіальну цілісність у своїх міжнародно визнаних кордонах, її перспективи на членство в ЄС значно зростуть. Це пов'язано не тільки з відновленням територіальної цілісності, але й з можливою реконструкцією країни, яка, як і після Другої світової війни в Західній Європі завдяки Плану Маршалла, може спричинити нову еру правління. Проте є ризик,

що Україна, Молдова та Грузія можуть не стати членами ЄС у найближчому майбутньому через невідповідність критеріям вступу або небажання деяких членів ЄС до розширення без попереднього поглиблення інтеграції. Це викликає необхідність розгляду альтернативних форм європейської інтеграції для цих країн, які включають більше, ніж чинні угоди про асоціацію, але менше, ніж повне членство в ЄС.

Нинішня війна – це війна за майбутнє. Тому Україна має перемогти. Ця перемога принесе користь і Європі, і всьому світу, і навіть (як не парадоксально) країні-агресору [2, с. 223].

Сьогодні Україні терміново потрібна зброя, щоб зменшити людські втрати на шляху до перемоги. Інтеграція України в ЄС має багато потужних прихильників, від президента Єврокомісії до більшості українців. Звичайно, цей процес займе певний час (сподіваємось, роки, а не десятиліття) і вимагатиме трансформації як України, так і ЄС. Однак світ уже змінився, і повернення до ситуації до 24 лютого 2022 року неможливе. Нова реальність потребує стратегічного мислення та сміливих рішень. Поточна повномасштабна війна змушує переглянути багато усталених переконань і вирішити проблеми, які тривалий час залишалися невирішеними. Український уряд правильно визначив завдання щодо євроінтеграції, гармонізації українського законодавства з Копенгагенськими критеріями та забезпечення взаємного доступу до ринків. Загалом, план є правильним, оскільки розглядає післявоєнну відбудову як потенційний інструмент для покращення сумісності України зі стандартами ЄС.

Література:

1. Багатуренко А.О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. Наукові журнали Національного Авіаційного Університету. 2013. URL : <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5915/6665>
2. Sapir A. Ukraine and the EU: Enlargement at a New Crossroads. *Intereconomics*. 2022. 57.4: 213–217. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/4/article/ukraine-and-the-eu-enlargement-at-a-new-crossroads.html>.
3. Єрмолаєв А. В., Парахонський Б. О., Яворська Г. М., Резнікова О. О. [та ін.]. Європейський проект та Україна: монографія. – К. : НІСД, 2012. – 192 с. URL : <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/evrop-ea0b8.pdf> .
4. Офіційний сайт Представництва України при Європейському Союзі. URL : <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/shidne-partnerstvo>.
5. Східне партнерство. Міністерство закордонних справ України. 2012. URL : <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/shidne-partnerstvo>.
6. Яковюк І., Трагнюк Л., Меделяєв В. Азбука європейської інтеграції. Харків: «Апекс+», 2006. – 168 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001481

*Солодовнік Ірина Володимирівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СПІЛЬНА АГРАРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Війна в Україні, що почалася в 2014 році і загострилася в 2022 році, стала серйозним викликом для світової продовольчої безпеки. Україна входить до десятки найбільших експортерів зернових культур у світі. **Станом на 2024 рік Україна забезпечує 8% світового експорту зернових, 7% соняшникової олії, 3% ріпаку і сої [1].** Проте війна зумовила зниження її позиції на світовому ринку за обсягами виробництва пшениці з 7 до 10 місця у світі [2]. Це призвело до світового зростання цін на продовольство, дефіциту певних продуктів харчування та перешкод у ланцюгах постачання.

Європейський регіон в цілому, та ЄС, зокрема, є одним із найважливіших світових виробників, споживачів, експортерів та імпортерів аграрної продукції [3]. Спільна аграрна політика Європейського Союзу є однією з найважливіших та найбільш фінансово значущих політик ЄС. Вона спрямована на підтримку фермерів, забезпечення сталого розвитку сільських районів, а також забезпечення продовольчої безпеки.

Російсько-українська війна створила нові виклики, ставши причиною низки проблем для аграрного сектору ЄС, зокрема зростання ціни на продовольство через скорочення експорту з України. Це призвело до того, що стало складніше для людей з низьким доходом купувати їжу. Війна призвела до дефіциту певних продуктів харчування, таких як пшениця, кукурудза та соняшникова олія. Додаткове навантаження на продовольчі системи країн ЄС створює й масове переміщення українських біженців. Бойові дії спричиняють екологічні катастрофи, які мають довготривалий вплив на ґрунти та водні ресурси регіону. Також з'явилися перешкоди у ланцюгах постачання аграрної продукції. Це ускладнює доставку продовольства до споживачів і може призвести до втрат продукції.

Як запобіжний захід, ЄС запроваджує заходи з адаптації САП до нових реалій. ЄС збільшив бюджет САП на 2023 та 2024 роки на 450 мільйонів євро, щоб допомогти фермерам впоратися з наслідками війни. ЄС надає пряму фінансову допомогу українським фермерам, а також допомагає їм експортувати свою продукцію. Деякі правила САП було спрощено, щоб фермерам було легше отримувати доступ до фінансування та інших видів підтримки. ЄС вживає

заходів для стимулювання стійкого сільського господарства, яке є більш стійким до шоків, таких як війна.

Зміни до СПА передбачають фінансову допомогу українським фермерам, які були змушені покинути свої домівки. Ця допомога допоможе їм придбати насіння, добрива та іншу сільськогосподарську техніку, необхідну для відновлення виробництва. Також було спрощено правила експорту української сільськогосподарської продукції, хоча це викликало хвилю незадоволення і протестів у Польщі та інших країнах ЄС, які є сусідами України.

Війна зумовила зростання цін на енергоносії і добрива, тому підтримка фермерів та створення продовольчих резервів можуть стати ключовими елементами в забезпеченні продовольчої безпеки та стабільності аграрного сектора ЄС в умовах поточних викликів. ЄС вжив низку заходів щодо адаптації Спільної аграрної політики до нових реалій. Ці заходи допоможуть фермерам впоратися з наслідками війни та забезпечити продовольчу безпеку ЄС.

Війна в Україні продемонструвала важливість стійкої та диверсифікованої продовольчої системи, нагадавши, що продовольча безпека є глобальною проблемою. У цих умовах Україна і ЄС продовжують співпрацю з іншими країнами, для вирішення цієї проблеми та забезпечення доступу до їжі для всіх.

Література:

1. Фахівці оцінили експортний потенціал агропромислового комплексу України. URL: <https://agropolit.com/news/27858-fahivtsi-otsinili-eksportniy-potentsial-agropromislovogo-kompleksu-ukrayini>
2. ТОП-10 країн виробників пшениці в 2022/23 мр. URL: <https://www.lnz.com.ua/news/top-10-krain-virobnikiv-psenici-v-202223-mr>
3. Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції. Лариса Старікова ГО «Аналітичний центр Аграрного союзу України» URL:http://www.aau.org.ua/media/publications/1894/files/CAP_2023_02_10_12_36_02_818740.pdf

Волик Олександр Андрійович,
*студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Грушецький Богдан Павлович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СПІВРОБИТНИЦТВА В АГРАРНІЙ СФЕРІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

За останні десять років співпраця між Україною та Європейським Союзом (ЄС) в аграрному секторі набула значного розвитку. Спільні цілі, такі як розвиток сталих методів ведення сільського господарства, гарантування продовольчої

безпеки та збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, мотивують співпрацю. Угода про асоціацію, яка була укладена в 2014 році і має важливе значення для розвитку більш тісних економічних зв'язків та гармонізації регуляторних стандартів, є основою стратегічного співробітництва між Україною та ЄС.

Всебічна сільськогосподарська співпраця стала можливою завдяки Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема її компоненту про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ). Угода наближає українську аграрну політику до норм ЄС та полегшує поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС. Правова структура Угоди включає положення про зниження тарифів, усунення нетарифних бар'єрів та гармонізацію санітарних і фітосанітарних стандартів [1].

Стратегічні цілі аграрного співробітництва між Україною та ЄС включають:

1. Інтеграція українських сільськогосподарських товарів до ринку ЄС. Це передбачає дотримання високих вимог ЄС щодо якості та безпечності, а отже, забезпечення конкурентоспроможності на європейському ринку [2].

2. Співпраця спрямована на заохочення європейських інвестицій в аграрну галузь України. Інвестиції мають вирішальне значення для оновлення сільськогосподарської інфраструктури, впровадження складних технологій і підвищення продуктивності.

3. Обидві сторони зобов'язуються сприяти впровадженню сталих методів ведення сільського господарства. Впровадження екологічно чистих методів ведення сільського господарства, зменшення вуглецевого сліду та збереження біорізноманіття.

4. Співпраця також зосереджена на передачі знань і досвіду з ЄС в Україну. Включає навчальні програми, науково-дослідницьку співпрацю та технічну допомогу, спрямовану на посилення потенціалу українських фермерів та агробізнесу.

Економічні вигоди від такої співпраці різноманітні. ПВЗВТ значно розширила український сільськогосподарський експорт до ЄС. Основними статтями експорту є зернові, рослинні олії та молочні продукти. Доступ до ринку ЄС підвищив дохід від експорту, водночас заохочуючи українських фермерів покращувати якість продукції та методи ведення сільського господарства.

Співпраця між Україною та ЄС в аграрному секторі визначається кількома ключовими сферами:

- Гармонізація українських сільськогосподарських стандартів із нормами ЄС має вирішальне значення для сприяння торгівлі. Норми, що регулюють безпеку харчових продуктів, здоров'я тварин і рослин, мають бути гармонізовані.

- Україна все більше концентрується на розвитку органічного сільського господарства. Враховуючи підвищений попит на органічні продукти харчування на європейських ринках, ЄС підтримує програми, спрямовані на покращення виробництва та експорту органічної продукції в Україні.

- Співпраця сприяє впровадженню нових сільськогосподарських технологій. Серед технологій – точне землеробство, цифрове сільське господарство та використання відновлюваної енергії в сільському господарстві [3].

- Зміна клімату, боротьба зі шкідниками та здоров'я ґрунту є прикладами частих проблем, які вирішуються спільними дослідницькими зусиллями. Спільні дослідницькі зусилля спрямовані на забезпечення довгострокових рішень, які принесуть користь обом сторонам.

Стратегічна послідовність, економічна винагорода та прагнення до довгострокового зростання відрізняють сільськогосподарську співпрацю Україна-ЄС. Хоча існують проблеми, цінності, які лежать в основі цієї співпраці, становлять надійну платформу для майбутнього розширення та інтеграції. Україна та ЄС можуть розширити співпрацю в галузі сільського господарства шляхом вирішення регуляторних, інфраструктурних та ринкових проблем, таким чином сприяючи регіональній стабільності та процвітанню.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529(01))

2. Інформація про співробітництво ЄС та України в аграрній сфері. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/2633-relations/torgovelno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/spivrobotnictvo-u-sferi-silskogo-gospodarstva>

3. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/vprovadzhennya-tochnogo-zemlerobstva-pidvishchit-efektivnistvedennya-silskogo-gospodarstva-topchij>

*Семеній Богдан Андрійович,
студент, Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: КОЛЯДА Ігор Анатолійович,
доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)*

КОМАНДУВАЧ ЗСУ ВАЛЕРІЙ ЗАЛУЖНИЙ ПРО ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНА – НАТО В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.

В умовах повномасштабної агресії РФ проти України наша країна змушена звертатися за допомогою до міжнародного співтовариства. Повномасштабне вторгнення вимагав забезпечення суттєвих фінансових потреб для підтримки України, постачання значної кількості озброєння та боєприпасів для сил оборони, посилення санкційного тиску на Росію та її союзників, забезпечення енергетичної стійкості України та відновлення критичної інфраструктури,

гуманітарного розмінування, повернення викрадених Росією українських дітей, обмін та повернення військових та цивільних полонених, реалізації спільних політико-дипломатичних заходів на рівні міжнародних організацій тощо.

Україні наодинці важко подолати противника, адже її військові перспективи на фронті залежать не лише від рівня професійності Командування Збройних Сил України, героїчних зусиль українських військових, а й від обсягів і темпів надання західної військово-технічної допомоги. Як наголошують керівники ЗСУ В. Залужний та М. Забродський, «головною особливістю військового протистояння з ЗС РФ є навіть не суттєва відмінність в чисельності сил і засобів сторін на користь росіян, і навіть не значні просторові показники стратегічної операції проти України. Визначальною є вирішальна диспропорція в спроможностях. Найбільш показовим її втіленням є різниця в граничній досяжності засобів ураження. Якщо для ЗС РФ вона становить до 2000 км з урахуванням дальності польоту крилатих ракет повітряного базування, то для ЗСУ вона фактично обмежена 100 км дальністю польоту ракет і глибини розташування стартових позицій застарілих ОТРК» [2].

Демократична коаліція, очолювана США, рішуче стала на сторону України і об'єднала понад п'ятдесят держав – США, Велику Британію, країни Балтії і Центральної Європи, великі країни Західної і Південної Європи – Францію, Німеччину, Італію, Португалію, Іспанію, а також Австралію, Нову Зеландію, Японію і Південну Корею. Насамперед НАТО стало майданчиком для обговорення та сприяння новому формату забезпечення оборонної підтримки України створенням Контактної групи під проводом США, так званого формату «Рамштайн» (за назвою американської військової бази в Німеччині, де 27 квітня 2022 року відбулося перше засідання Групи), що наразі об'єднує вже понад 50 країн. Формат «Рамштайн» став формою реалізації гарантій Україні за Будапештським Меморандумом [1].

Варто зазначити, що держави-члени НАТО станом на 2023 р. надали Україні зброї на 40 мільярдів доларів, і ще більше планується надати у майбутньому [4, с. 165].

Міжнародна допомога Україні являє собою широкий спектр номенклатури військових предметів (озброєння, військової техніки, ракет і боєприпасів, засобів індивідуального захисту, медикаментів, інших матеріалів та обладнання, запровадження навчальних програм для персоналу). Забезпечення сектору безпеки і оборони України здійснюється у тісній взаємодії уряду України, народу України, підприємств та організацій усіх форм власності, міжнародних партнерів [4, с. 173].

У рамках Контактної групи з питань оборони України (формат «Рамштайн») потужним комунікаційним інструментом стало створення різних коаліцій, зокрема танкової коаліції, коаліції F-16, IT-коаліції, а також коаліції спроможностей [5, с. 19].

Стратегічний курс України на набуття членства в Європейському союзі й НАТО, який були закріплені у Конституції України у 2019 р., має стати також одним із важливих чинників у протистоянні агресії РФ. За оцінкою

Головнокомандуючого ЗСУ (27.07.2021 -8.02.2024 рр.) В. Залужного, стандарти НАТО «в питаннях управління, в питаннях планування, в питаннях підготовки повністю вже розробили... щоб ми стали НАТО... необхідне... політичне рішення. Ми вже готові» [3].

Отже, в умовах повномасштабної війни РФ проти України, за оцінкою Головнокомандуючого ЗСУ (27.07.2021 -8.02.2024 рр.) В. Залужного, важливу роль відіграє військово-політична підтримка міжнародної коаліції у форматі «Рамштайн» та прискорення реалізації стратегічного курсу України на набуття членства у НАТО.

Література:

1. Белкін Л. Допомога Україні за програмою «Рамштайн» в контексті реалізації гарантій за Будапештським меморандумом 1994 року // Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 24 лютого 2023 р. Ст. 155-157
2. Залужний В., Забродський М. Перспективи забезпечення воєнної кампанії 2023 року: український погляд. УКРІНФОРМ. 07.09.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3566162-ak-zabezpeciti-voennu-kampaniu-u-2023-roci-ukrainskij-poglad.html>
3. Кушнерик Т. Ми готові до вступу в НАТО – головнокомандувач ЗСУ. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/mi-gotovi-do-vstupu-v-nato-golovnokomanduvach-zsu-786562.html>
4. Українське військо: сучасність та історична ретроспектива: Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції 30 листопада 2023 р. К. : НУОУ, 2024. 342 с.
5. Українська призма: Зовнішня політика 2023. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. ТОВ «Вістка» Київ, 2024. 336 с.

*Ткачук Дар'я Олегівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Стрілець Василь Васильович**,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 р. стало поворотним моментом у відносинах між Україною та НАТО. Ця війна засвідчила не лише агресивні наміри Росії щодо України, але й згуртованість та рішучість Альянсу у захисті своїх цінностей та підтримці суверенітету та територіальної цілісності України. Російська агресія проти України стала каталізатором для поглиблення співпраці між Україною та НАТО. Ця співпраця охоплює військову, політичну та економічну підтримку, спрямовану на зміцнення обороноздатності України та забезпечення безпеки в регіоні [3].

НАТО та його країни-члени надали Україні значну військову допомогу, включаючи озброєння, техніку, тренування та розвіддані. Це допомогло Україні підвищити обороноздатність та ефективність у протистоянні агресії. НАТО також проводить спільні навчання з українськими військовими, що покращує їхню готовність та взаємодію з силами Альянсу [1].

Політична підтримка НАТО для України включає засудження агресії Росії, підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. Після початку повномасштабної агресії Росії, НАТО ще більше активізувало політичний діалог з Україною, включаючи регулярні консультації та обговорення стратегічних питань [2].

Поглиблення співпраці з НАТО сприяло проведенню реформ у оборонному секторі України. Завдяки підтримці Альянсу, Україна вдосконалила свої збройні сили, покращила управління та прозорість у сфері оборони, а також зміцнила цивільний контроль над військовими [2].

Окрім військової підтримки, НАТО та його країни-члени надають Україні економічну та гуманітарну допомогу. Це включає фінансову підтримку, допомогу у відновленні інфраструктури та гуманітарну допомогу для постраждалих від конфлікту [1].

НАТО допомагає Україні в лікуванні і медичній реабілітації поранених, та в забезпеченні обладнанням медично-лікувальних закладів України, в підготовці відповідного персоналу [1]. Вже близько 300 українських військових пройшли або продовжують проходити лікування та реабілітацію в медичних закладах країн-членів НАТО, зокрема, США, Німеччини, Польщі, Литви. У зв'язку з цим видається перспективним збільшити можливості українських лікарів з надання медичної допомоги пораненим в Україні, забезпечивши забезпечення українських медичних підрозділів, госпіталів і лікарень необхідним обладнанням для порятунку життів українських військовослужбовців [4].

Активна співпраця між Україною і НАТО в сфері протидії надзвичайним ситуаціям дозволяє спільно нейтралізувати виникаючі природні лиха в Україні та сусідніх країнах-членах Альянсу в рамках роботи Спільної Україна-НАТО групи з цивільного планування в надзвичайних ситуаціях, а також сприяє отриманню від Альянсу допомоги у ліквідації наслідків бойових дій на сході України. Таким чином, на зустрічі міністрів оборони держав-членів НАТО в травні цього року була укладена угода, яка передбачає заснування додаткового трастового фонду для надання допомоги Україні в розмінуванні [4].

Отже, НАТО підтримує Україну та робить все можливе для припинення війни та встановлення миру та стабільності в нашій країні [3]. Проте, єдиною гарантією для України може бути лише її повноправна участь в системі колективної безпеки цієї міжнародної організації. Повноправне членство в Альянсі безпосередньо відповідає національним інтересам України, оскільки можливості НАТО можуть забезпечити її незалежність і територіальну цілісність. Однак, питання членства України в НАТО як безпекова гарантія в умовах війни, що триває, не вирішується практично. Тому поки що єдиною безпековою гарантією для України є збільшення постачання сучасної зброї задля

перемоги над країною агресором [2, 18]. Досвід країн Центральної та Східної Європи довів, що євроатлантична інтеграція – це найшвидший шлях до демократії та процвітання [3]. Такий вибір для України відкриває нові перспективи співробітництва із розвинутими країнами, надає можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин.

Література:

1. Wales Summit Declaration. URL: http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm
2. УКРАЇНА – НАТО: СУЧАСНИЙ СТАН ВІДНОСИН І ПЕРСПЕКТИВИ: URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/56843/1/УКРАЇНА%20-%20НАТО.pdf>
3. Стан взаємовідносин НАТО та України. URL: <https://censs.org/stan-vzayemovidnosyn-nato-ta-ukrayiny>
4. Невійськова допомога НАТО Україні в умовах агресії Росії. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/nev-yiskova-dopomoga-nato-ukra-n-v-umovah-agres-ros>

*Бартошиук Катерина Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Секунова Юлія Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ШЛЯХ УКРАЇНИ ЩОДО ВСТУПУ ДО НАТО: СПІВПРАЦЯ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Відносини між Україною та НАТО протягом останніх років динамічно розвиваються, проте на шляху до членства в Альянсі Україна стикається з низкою проблем. Серед головних проблем можна виділити війну Росії проти України, внутрішні реформи в Україні, недостатню підтримку членства в НАТО серед українського населення та відсутність чіткої перспективи членства.

З 2014 ., коли Росія анексувала Крим та розпочала війну на Донбасі, питання членства України в НАТО стало одним із ключових факторів геополітичного протистояння на сході Європи. Росія рішуче протистоїть розширенню НАТО на схід, вважаючи це загрозою своїй безпеці. Це робить процес вступу України до Альянсу складним, адже потребує консенсусу всіх країн-членів, деякі з яких можуть побоюватися ескалації напруги з Росією. НАТО ставить перед країнами-кандидатами низку вимог щодо демократичних інституцій, верховенства права та боротьби з корупцією. Виконання цих вимог потребує від України проведення глибоких внутрішніх реформ, які часто є складними та непопулярними. Рівень корупції в Україні залишається високим, а реформи в судовій та правоохоронній

системах проходять повільно. Це може стати перешкодою на шляху до членства в НАТО [1].

Згідно з опитуваннями, рівень підтримки членства в НАТО в Україні коливається, але загалом він нижчий, ніж у країнах Центральної та Східної Європи, які вже вступили до Альянсу. Це може бути пов'язано з різними факторами. НАТО не надає Україні чітких термінів щодо вступу до Альянсу. Це може негативно впливати на мотивацію української влади та суспільства до проведення необхідних реформ [2].

Незважаючи на ці проблеми, Україна вже досягла значного прогресу у співпраці з НАТО:

1. Україна активно бере участь у миротворчих місіях та військових навчаннях НАТО.

2. Україна проводить реформи у оборонному секторі відповідно до стандартів НАТО.

3. Україна співпрацює з НАТО у сфері кібербезпеки, боротьби з тероризмом та не зрозповсюдженням зброї масового ураження.

Отже, можна зробити висновок, що незважаючи на кількість протиріч та проблем на своєму шляху, Україна впевнено йде до своєї мети. Це дасть можливість Україні отримати гарантії безпеки, зміцнити обороноздатність, поглибити інтеграцію з євроатлантичними структурами та сприяти проведенню внутрішніх реформ. Важливо, щоб українське суспільство чітко усвідомлювало, як переваги, так і виклики членства в НАТО, а також було готове до змін.

Література:

1. Офіційний сайт НАТО. URL: <https://www.nato.int/>
2. Україна-НАТО: проблеми та перспективи співпраці в умовах російсько української війни. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/321>

*Білошанка Мар'яна Олександрівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З НАТО: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Історія співпраці України з НАТО відображає складну й постійно еволюціонуючу динаміку відносин між країною та Альянсом. З початку незалежності в 1991 році Україна виявила бажання співпрацювати з НАТО, пройшла чергу реформ та стала ключовим партнером Альянсу у Центральній та

Східній Європі. Досягнення та перспективи цієї співпраці стали визначальними для зовнішньої політики країни та вплинули на геополітичні процеси в регіоні.

Початок співпраці між Україною та НАТО можна відслідкувати до середини 1990-х років, коли Україна приєдналася до Партнерства заради миру програми НАТО. Протягом цього періоду країна активно брала участь у військових навчаннях, програмах підготовки, обміні військовими та цивільними експертами, а також здійснювала реформи в оборонному секторі з метою наближення до стандартів НАТО.

У 2008 р., на саміті в Бухаресті, Україна виразила свою наміреність стати членом НАТО, внесення цього питання в Конституцію країни свідчить про стратегічність цієї мети. Проте, після Революції Гідності та анексії Криму Росією в 2014 році, Україна змінила свою стратегію та спрямувала зусилля на зміцнення внутрішньої стабільності та обороноздатності. Не дивлячись на ці складнощі, співпраця України з НАТО продовжує розвиватися. Україна стала активним учасником програм партнерства, таких як Партнерство для миру, Ініціатива з підтримки безпеки та стабільності на сході та багато інших. Крім того, НАТО надає підтримку Україні в сферах військової підготовки, розбудови обороноздатності, кібербезпеки, реформування оборонної галузі та боротьби з гібридною загрозою.

30 вересня 2022 року Україна подала заявку на пришвидшений вступ до НАТО на тлі анексії окупованих територій Росією. Тож подальші перспективи співпраці України з НАТО полягають у поглибленні взаєморозуміння та спільних ініціатив, зокрема в областях оборони, безпеки, кібербезпеки та оборонної промисловості. Важливим етапом може стати вирішення питання членства України в Альянсі, що вимагає комплексного підходу до виконання реформ, зміцнення демократії та правової системи, а також забезпечення безпеки та стабільності в регіоні. Україна та НАТО продовжують спільно працювати над досягненням цих цілей, що свідчить про важливість та перспективність їхнього партнерства.

Досліджено, що Україна має тривалу історію та досвід взаємодії і співпраці з НАТО. Україні слід приділяти увагу зміцненню гарантій безпеки та просуватися у напрямку євроатлантичної інтеграції. Проте важливо не лише виявляти бажання стати членом НАТО, але й активно докладати зусиль у цьому напрямі. Багато від чого залежить не тільки від внутрішньої волі, але й від підтримки в країнах-членах НАТО. Тому важливо провести аналіз досягнень країни за цей період, а також критично оцінити невдачі. Україні слід продовжувати утримувати курс на євроатлантичну інтеграцію, розглядаючи його як стратегічний шлях, що забезпечить не лише зміни у зовнішній політиці, але й внутрішній.

Література:

1. Відносини Україна – НАТО. Вікіпедія URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Відносини_Україна_—_НАТО

2. Міністерство закордонних справ України. Розвиток особливого партнерства України з НАТО. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/rozvitok-osoblivogo-partnerstva-ukrayini-z-nato>

*Юрченко Владислава Юріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВСТУП УКРАЇНИ ДО НАТО:

ДОСЯГНЕННЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Відносини між Україною і НАТО почали формуватися ще на поч. 90- х рр. ХХ ст., а з 2014 р. у зв'язку з незаконною анексією Криму РФ, співробітництво між Україною та НАТО було активізовано.

Від початку повномасштабного вторгнення РФ у лютому 2022 р. НАТО стоїть на боці народу України, її демократично обраних державних інституцій та заявляє про підтримку незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів. НАТО заявляє, що ця позиція буде незмінною та надає першорядного значення підтримці важливих реформ у галузі безпеки і оборони України, які мають вирішальне значення для демократичного розвитку та зміцнення її обороноздатності. Визначальним є той факт, що НАТО засуджує агресію РФ проти України, а держави-члени НАТО закликають РФ негайно припинити військові дії та вивести усі війська з території України.

Досягнення:

1. Політичні реформи: Україна провела ряд політичних реформ, спрямованих на зміцнення демократії та правової держави. Зокрема, було прийнято закони про антикорупційне законодавство, реформу судової системи та інші важливі законодавчі акти.

2. Військова реформа: Україна активно працює над модернізацією своїх збройних сил, підвищенням їх ефективності та професіоналізму. Країна також бере участь у миротворчих місіях НАТО та ЄС.

3. Співпраця з НАТО: Україна підписала ряд угод та спільних проєктів з НАТО, спрямованих на покращення безпеки та обороноздатності країни. Крім того, Україна активно бере участь у партнерських програмах та вправах з країнами-членами НАТО.

Проблеми:

1. Корупція: Одним з найбільших проблем в Україні залишається корупція, яка становить серйозну загрозу для демократії та правової держави. Необхідно продовжувати боротьбу з цим явищем та зміцнювати антикорупційні органи.

2. Російська агресія: Війна на сході України та анексія Криму ускладнюють процес інтеграції країни до НАТО. Необхідно продовжувати міжнародний тиск на росію та підтримувати українську територіальну цілісність.

3. Соціально-економічні проблеми: Україна стикається з численними соціально-економічними викликами, такими як низький рівень життя, безробіття та масштабна міграція населення. Для успішного вступу до НАТО необхідно ефективно вирішувати ці проблеми.

Перспективи:

Україна має всі шанси на успішний вступ до НАТО, якщо буде продовжувати проводити необхідні реформи, зміцнювати свою обороноздатність та покращувати співпрацю з альянсом. Вступ до НАТО може стати важливим кроком для безпеки та стабільності в регіоні.

Тому важливим та водночас перспективним результатом для України на Вільнюському саміті буде заявити про конкретні гарантії безпеки для України на період до вступу в НАТО, які не можуть замінити чи підмінити членство України в НАТО, а мають бути гарантією безпеки України до повноцінного членства в НАТО. Адже членство в НАТО для України – це не самоціль, це – єдина дієва гарантія безпеки.

Література:

1. Український інтерес. URL: <https://uain.press/news/na-sajti-nato-z-yavilas-ukrayinskomovna-versiya-1403861>

2. Україна до НАТО. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/spetsproekty/shlyakh-ukrayiny-do-alyansu-natsionalni-interesy-ta-ekonomichni-zony-ukrainy-na-mori-zakhyshcheno>

Гуцол Наталія Миколаївна,
*студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

НАТО ТА ЙОГО РОЛЬ У БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

НАТО, або Північноатлантичний альянс, є однією з найбільш впливових політичних і військових організацій у світі. Заснована у 1949 році з метою забезпечення колективної оборони своїх членів, НАТО стала символом безпеки та стабільності у багатьох частинах світу. Роль НАТО у безпеці України в сучасному геополітичному контексті важлива та неоціненна.

По-перше, важливо зазначити, що Україна розглядає НАТО як ключового партнера у забезпеченні своєї національної безпеки. Після незалежності від Радянського Союзу в 1991 році, Україна активно працювала над укріпленням своїх військових та політичних зв'язків з НАТО. Це сприяло покращенню професіоналізму українських збройних сил та стандартів їхнього устаткування.

По-друге, участь України у партнерських програмах та спільних військових навчаннях з країнами-членами НАТО дозволяє підвищити рівень професійної підготовки українських військових та покращити їхній арсенал. Це зробило українські збройні сили більш сумісними зі стандартами та технологіями, що використовуються країнами-членами альянсу.

По-третє, НАТО є важливим інструментом дипломатії для України. Україна має можливість спільно працювати з іншими країнами-членами альянсу над вирішенням важливих геополітичних питань та конфліктів. Це дозволяє Україні використовувати широкий спектр ресурсів та підтримки у разі загрози її безпеці.

Однак, не можна не зазначити, що на шляху України до членства у НАТО стоять певні виклики. Одним із найбільш важливих є вирішення внутрішніх конфліктів та корупційних проблем, які перешкоджають реформам у сфері безпеки та оборони. Крім того, існують геополітичні обмеження, зокрема у формі супротиву Росії, яка активно протистоїть будь-яким крокам України у напрямку інтеграції до західних структур, включаючи НАТО.

В часи холодної війни Альянс ніколи і ніде не використовував військову силу проти третіх країн або проти своїх же держав-членів. Водночас СРСР, на чолі Організації Варшавського договору, застосовував засіб військового втручання у внутрішні справи союзників по соціалістичному табору, як це було в Угорщині 1956 р. і Чехословаччині 1968 р.

Після завершення холодної війни Альянс перебрав на себе нові ключові завдання, як-то зміцнення безпеки шляхом заохочення партнерських відносин з усіма демократичними країнами Європи до Кавказу та Центральної Азії. У відповідь на зміни, що сталися у загальному середовищі безпеки, Альянс також перебрав на себе додаткову відповідальність. Це, зокрема, подолання нестабільності, що походить від регіональних та етнічних конфліктів на території Європи, та загроз, що виникають поза межами євроатлантичного регіону.

Нині діяльність Альянсу дедалі розширюється, охоплюючи співпрацю з Україною та іншими державами, які не входять до складу НАТО, а також зусилля, спрямовані на те, щоб зробити Альянс здатним запобігати новим викликам у галузі безпеки, які властиві XXI століттю, як, наприклад, міжнародний тероризм та поширення зброї масового знищення. Щоб зберегти свою ефективність стосовно захисту та зміцнення безпеки за умов нинішнього швидко змінюваного середовища безпеки, Альянс нині запроваджує ґрунтовну трансформацію, яка охоплює усі аспекти його діяльності й передбачає запровадження нових завдань, вступ нових членів, вдосконалення військового потенціалу, розбудову нових партнерських відносин та новий спосіб ведення справ.

У підсумку, роль НАТО у забезпеченні безпеки України є надзвичайно важливою. Через участь у партнерських програмах, спільних навчаннях та дипломатичних ініціативах, Україна може покращити свої оборонні здатності та забезпечити захист від потенційних загроз. Проте досягнення членства в альянсі вимагає вирішення внутрішніх проблем та подолання зовнішніх викликів.

Література:

1. НАТО як організація колективної безпеки. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/pro-nato/nato-yak-organizaciya-kolektivnoyi-bezpeki>
2. Відносини з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm

Осмолович Анатолій Русланович,
*студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕВАГИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО НАТО: РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ, ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЗРОСТАННЯ

У зв'язку з сучасною воєнно-політичною обстановкою, національна безпека та оборона України потребують активного розвитку співпраці з Організацією Північноатлантичного Договору (НАТО). Взаємодія між Україною та НАТО завжди привертала увагу та породжувала активні дискусії як усередині країни, так і за її межами.

Цікаво, що протягом останніх трьох років підтримка членства в НАТО в Україні зросла на половину, згідно з результатами опитування. 43% висловлюють підтримку вступу до Альянсу, 34% - проти. Ще майже чверть або не визначилися, або не взяли б участь у референдумі, якщо б він відбувся. Опитування проводилося серед населення України віком від 18 років у період з 12 по 28 грудня 2017 року. У травні 2022 року 39% наполягали на лише вступу до НАТО, а 42% вважали прийнятним отримати замість цього «безпекові гарантії». До травня 2023 року громадська думка помітно змінилася – до 58% зросла частка тих, хто наполягає саме на членстві в НАТО. Водночас до 29% знизилася частка тих, для кого прийнятними будуть «безпекові гарантії». На відміну від євроінтеграції, підтримка вступу до НАТО нижча на півдні та сході України. Найбільше противників НАТО серед найстарших респондентів, що свідчить про політизацію цього питання та його використання для маніпулювання громадянами перед виборами.

Проте останні дослідження чітко показують, що після Революції Гідності та розпочатої російсько-української війни громадяни України вважають, що

найкращим варіантом гарантування безпеки країни є вступ до НАТО. Членство в НАТО забезпечує політичну стабільність, усуває конфлікти та зміцнює безпеку кожного громадянина. Вступ до НАТО також сприятиме розвитку інфраструктури, забезпечуючи потрібний рівень безпеки та ефективну функціонування. Переваги членства в НАТО охоплюють і зниження загрози війни, особливо з боку агресивних держав, таких як Росія. Крім того, вступ в НАТО зміцнить політичну незалежність та територіальну цілісність України.

Процес підготовки до вступу в НАТО сприяє внутрішнім реформам у всіх сферах життя, від політики до економіки, від соціальних програм до захисту прав людини. Це також сприятиме зниженню рівня корупції та оптимізації витрат на оборону, що дозволить направити більше коштів на соціально-економічні потреби суспільства. Україна вступаючи до НАТО, відчує не лише забезпечення безпеки, а й підтримку у всебічному розвитку, що відобразатиметься на якості життя громадян та загальному прогресі країни.

Отже, вступ України до НАТО не лише забезпечить країну військовою безпекою та політичною стабільністю, а й сприятиме її загальному розвитку та процвітанню. Заходи, спрямовані на підготовку до членства в НАТО, стимулюють внутрішні політичні, економічні та соціальні реформи, що сприятиме підвищенню якості життя громадян та покращенню інфраструктури.

За допомогою вступу до НАТО Україна також зможе залучити додаткові інвестиції у свій розвиток. Членство в альянсі зробить країну більш привабливою для іноземних інвесторів, що сприятиме збільшенню обсягів інвестицій у різні галузі економіки. Це в свою чергу стимулюватиме ріст виробництва, створення нових робочих місць та загальний економічний розвиток країни. Таким чином, вступ України до НАТО є стратегічно важливим кроком, який не лише забезпечить безпеку країни, а й сприятиме її розвитку та процвітанню на рівнішому, стабільному шляху.

***Жовнер Тетяна Олександрівна,**
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Асатуров Сергій Константинович,**
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

30-РІЧНІ СТОСУНКИ УКРАЇНА-НАТО НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМИ «ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ МИРУ»

30 років тому, 10 січня 1994 р., під час зустрічі в Брюсселі представники країн-членів Північноатлантичного альянсу ухвалили спеціальну програму НАТО «Партнерство заради миру». Для багатьох країн вона стала першим

кроком до членства у Північноатлантичному альянсі, й Україна також упевнено йде цим шляхом.

Завданнями програми «Партнерство заради миру» стали зменшення загроз безпеці у світі та підвищення стабільності на міжнародній арені, сприяння реалізації військових реформ та налагодження забезпечення демократичного контролю над збройними силами, залучення збройних сил країн-партнерів до миротворчих операцій під егідою ООН та ОБСЄ, а також зміцнення відносин між країнами-учасницями у сфері безпеки. Головну увагу в межах її реалізації зосередили на налагодженні співпраці з країнами Східної Європи, які до розпаду СРСР належали до радянської сфери впливу, та державами, що постали на пострадянському просторі після розпаду СРСР. Йшлося, зокрема, про розвиток військового співробітництва з НАТО, здійснення спільного планування, військової підготовки і навчань задля формування в державах-учасниках програми збройних сил, спроможних взаємодіяти з партнерами відповідно до стандартів Північноатлантичного альянсу.

До програми НАТО «Партнерство заради миру» доєдналося 27 країн, зокрема й Україна, яка підписала Рамковий документ 8 лютого 1994 р. 25 травня 1994 р. наша держава представила керівництву Північноатлантичного альянсу свій Презентаційний документ, а 14 вересня 1994 р. на спеціальному засіданні Північноатлантичної ради офіційно схвалили першу індивідуальну програму партнерства між Україною та НАТО.

З часом, однак, майже половина держав-учасниць програми НАТО «Партнерство заради миру» стали членами Північноатлантичного альянсу:

- 1999 рік – Польща, Угорщина, Чехія
- 2004 рік – Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія
- 2009 рік – Албанія, Хорватія
- 2017 рік – Чорногорія
- 2020 рік – Північна Македонія
- 2023 рік – Фінляндія
- 2024 рік – Швеція

Натомість з двома країнами, які виявили неспроможність до демократичних реформ і вдалися до відкритої зовнішньої агресії, співпрацю в межах Програми призупинили. 2014 р. це сталось з російською федерацією, а 2021 р. – з республікою Білорусь.

Від приєднання до програми «Партнерство заради миру» Україна пройшла складний і тривалий тридцятирічний шлях взаємодії з Північноатлантичним альянсом, на який виразно вплинули внутрішні політичні процеси та агресія з боку Росії. У 1990-ті – на початку 2000-х років проросійські політичні сили в Україні та російська федерація усіяко перешкоджали налагодженню плідної співпраці нашої держави з Північноатлантичним альянсом. Попри це під егідою Програми українські військові брали участь у миротворчих операціях, проводили військові навчання, вдосконалювали систему військової освіти.

2005 р., після Помаранчевої революції, Україна і НАТО розпочали інтенсифікований діалог, а 2008 р. наша держава надіслала офіційний лист-

заявку на План дій щодо членства (ПДЧ) у Північноатлантичному альянсі. Попри те, що тоді замість ПДЧ Україні та Грузії довелось вдовольнитись «Річною національною програмою», це був новий перспективний формат відносин з НАТО, який передбачав розвиток і поглиблення військово-політичного співробітництва та взаємодію у сфері реформування збройних сил. Утім, невдовзі реванш проросійських сил після президентських виборів 2010 р. призвів до практично повного згортання взаємодії України з Північноатлантичним альянсом. У цей час Верховна Рада України ухвалила Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», який передбачав «позаблоковий» статус України, а Віктор Янукович ліквідував міжвідомчу комісію з підготовки країни до членства в НАТО та Національний центр євроатлантичної інтеграції.

Все змінив напад росії на Україну 2014 р., після якого наша держава взяла твердий курс на інтеграцію з Північноатлантичним альянсом, закріпивши відповідні норми на законодавчому рівні. Відтоді співпраця України з НАТО за програмою «Партнерство заради миру» стала одним з ефективних інструментів протидії російській збройній агресії. 21 лютого 2019 р. Верховна Рада закріпила в Конституції України зміни, які передбачають стратегічний курс України на членство в Європейському Союзі та Північноатлантичному альянсі.

Поглиблення співпраці України з НАТО відбулось після широкомасштабного вторгнення російської федерації. Як Північноатлантичний альянс, так і окремі країни-члени НАТО надали і продовжують надавати Україні різнобічну допомогу задля захисту суверенітету і територіальної цілісності нашої держави. 30 вересня 2022 р. Україна подала заявку на вступ до НАТО у пришвидшеному порядку і впродовж 2022–2023 років підписала спільні декларації та заяви щодо підтримки прагнення України вступити до альянсу з 25 країнами. На цьому тлі втратила актуальність вимога виконання з боку України Плану дій щодо членства в НАТО, і на Вільнюському саміту 11–12 липня 2023 р. її скасували. Головним підсумком Вільнюського саміту Північноатлантичного альянсу стала тверда впевненість, що Україна неодмінно стане членом НАТО.

*Горовий Вадим Олександрович,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО НАТО: ПРОБЛЕМИ СПІВПРАЦІ

Зі здобуттям незалежності України в 1991 р., одним із основних питань, що гостро постало у думках урядовців – захист власних кордонів. Хоч в Україні й

була одна з найбільших армій Європи, вона користувалася застарілим обладнанням, яке було отримане у спадок від Радянського Союзу. До 2003 р., мало хто розумів справжню загрозу щодо нашого суверенітету та незалежності з боку росії, не дивлячись на численні конфлікти стосовно Криму та чорноморського флоту СРСР. У 2003 р., росія спробувала окупувати український острів Тузла, цей план зазнав невдачі, тоді питання вступу до НАТО стало надзвичайно гострим. Отже, який шлях пройшла наша держава до членства у альянсі та які результати?

Офіційні відносини між Альянсом та нашою державою були встановлені у 1992 р., коли Україна стала членом Ради Північноатлантичного співробітництва (зараз Рада євроатлантичного партнерства). Це був важливий крок у встановленні відносин та демонстрації взаємної поваги один до одного. Наступним кроком у встановленні прямих відносин у штаб квартирі в Брюссель – відкриття Амбасади України в самому місті, що стало прямою ланкою в контактах.

Після налагодження контактів, почався військовий шлях – реформи, навчання війська, зміни в командуванні тощо; та політично-бюрократичний – заключення угод з Альянсом, поступова інтеграція в політичну структуру. Робота в цих сферах почалася майже одразу – озброєння модернізувалось, створювалось нове, військо брало участь у навчаннях, були заключені важливі угоди серед яких можна відзначити – програму «Партнерство заради миру» (1994), Хартію про особливе партнерство (1997) та інші.

Результати цього шляху можна побачити найкраще в момент початку російської агресії у бік України у 2014 р. Разом із незаконною анексією Криму, створенням квазідержав на Сході України, Альянс дав знати росії, що вони не підтримають їхніх імперських амбіцій. Саме це можна побачити в тому, що ні одна держава-член не підтримала анексію чи визнала легітимність так званих «днр» та «лнр». Хоча, треба відзначити, що більшість допомоги до 2022 р. обмежувалась, здебільшого, політичною.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну, НАТО почало підтримувати Україну військовим спорядженням, розвідувальною інформацією та в політичній сфері. Спочатку, ця підтримка обмежувалась надсиланням ПТРК, ПЗРК та легкого стрілецького озброєння, але після того як ЗСУ провели успішний контрнаступ на Київщині та Харківщині, Альянс почав надсилати інше озброєння.

Звісно, наші дипломати вели довгі перемовини з нашим союзником, щодо постачання важкого озброєння. Так, завдяки довгим переговорам, була створена «танкова коаліція», в рамках якої окремі країни почали навчати українських військових користуватися західними танками та, безпосередньо, надсилати їх в Україну. Була також створена «авіаційна коаліція», в рамках якої проходить навчання та передача Україні західних винищувачів.

Отже, у підсумку, можна зазначити, що НАТО активно посилює допомогу Україні в умовах російсько-української війни та допомагає в складному шляху, щодо набуття статусу члена Альянсу. Але, зараз ми бачимо, що на фоні

дестабілізації політичної ситуації в США, допомога почала знижуватись. Зараз, Штати надають допомогу менше, аніж країни Європи й, скоріш за все, така ситуація не зміниться, поки в країні не закінчатся президентські перегони.

Література:

1. Відносини Україна – НАТО. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Відносини_Україна_—_НАТО#Історія
2. Відносини з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm
3. Довга дорога до НАТО. Скільки вона тривала для інших і якою буде для України. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c51350z8mgzo>
4. Віталій Червоненко. Вступ до НАТО і ЄС закріпили в Конституції. Що це означає. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-47155927>
5. Тетяна Мелешенко. Ігор Волошин. Шлях України до НАТО: основні проблеми, здобутки та перспективи євроатлантичної інтеграції. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/184523/09-Meleshchenko.pdf?sequence=1>
6. «Танкова коаліція»: хто і скільки танків обіцяє Україні. URL: <https://www.holosameryky.com/a/tankova-koaliciya-ukraina/6933739.html>
7. Авіаційна коаліція зараз налічує 14 країн, кожна з них зробить свій внесок – ОП. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3755756-aviacijna-koalicia-zaraz-nalichue-14-krain-kozna-z-nih-zrobit-svij-vnesok-op.html>

Гончаренко Марія Віталіївна,
*студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СПІВПРАЦЯ МІЖ ФУНДАТОРАМИ НАТО ТА УКРАЇНОЮ

Історія створення НАТО сягає кінця Другої світової війни, коли Схід і Захід розділили Європу на сфери впливу. У зв'язку з наростанням напруги між радянським і американським впливом у Європі, країни Західної Європи об'єдналися у відповідь на загрозу з боку СРСР. 4 квітня 1949 р. 12 країн, включаючи США, Канаду та країни Західної Європи, підписали Північноатлантичний договір у Вашингтоні, створюючи НАТО. Організація передбачала взаємодопомогу у разі нападу на будь-яку з її членів, що робило її однією з ключових структур у забезпеченні колективної безпеки у Європі під час Холодної війни. Створення НАТО позначилося на міжнародній політиці, змінюючи баланс сил і вплив на світову арену. Відтоді організація стала одним із головних форумів для координації заходів щодо забезпечення мирного співіснування та колективної оборони між її членами.

Країнами – фундаторами є: Бельгія, Велика Британія, Данія, Ісландія, Італія, Канада, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Сполучені Штати Америки та Франція.

Початком процесу створення оборонного союзу країн Заходу, можна вважати зустріч у Брюсселі 4 березня 1948 р. представників Бельгії, Великої Британії, Люксембургу, Нідерландів і Франції, на якій обговорювалася англо-французька пропозиція розробки договору про взаємну допомогу. 17 березня 1948 р. був підписаний Брюссельський договір. Метою Брюссельського договору стала спільна протидія можливій у майбутньому агресії зі сторони Німеччини, а також військова кооперація як відповідь на можливу радянську агресію. Північноатлантичний договір був підписаний 4 квітня 1949 р. у Вашингтоні. Після завершення процесу ратифікації Договору всіма учасниками та депонування відповідних документів у США він набув чинності з 24 серпня 1949 р. НАТО народилася як наслідок нездатності ООН того часу забезпечити мир у світі, тоді, коли СРСР ветоував багато постанов Рад безпеки цієї організації. Для легітимізації нової організації скористалися 51-м пунктом Статуту ООН, у частині 5 у межах легітимного колективного захисту.

На сьогодні країнами-учасницями НАТО є: Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Сполучені Штати Америки, Туреччина, Угорщина, Франція, Чехія, Литва, Латвія, Естонія, Румунія, Болгарія, Словаччина, Словенія, Албанія, Хорватія, Фінляндія, Швеція.

Відносини України з НАТО почали розвиватися невдовзі після здобуття нею незалежності у 1991 р. Вже у січні 1992 р. представник України вперше взяв участь у Робочій групі високого рівня Ради північноатлантичного співробітництва. А 22-23 лютого 1992 р. відбувся перший візит Генерального секретаря НАТО Манфреда Вернера до Києва, в ході якого Україна була запрошена до участі в РПАС. З того часу почалися активні контакти і співробітництво України з НАТО. 30 вересня 2022 р. Україна подала заявку на вступ до НАТО у пришвидшеному порядку, 3 жовтня Литва виступила за початок переговорів щодо вступу країни.

Співпраця між країнами-членами НАТО та Україною виявляється найбільш ефективно в умовах повномасштабного вторгнення, коли виникає потреба в об'єднаних зусиллях для забезпечення безпеки та захисту суверенітету. По-перше, це включає політичну підтримку, зокрема у вигляді заяв та рішень на рівні міжнародних організацій, таких як ООН, де країни-члени НАТО можуть виступати в оборону суверенітету України та засуджувати агресію. Крім того, у рамках військової співпраці, країни-члени НАТО можуть надавати Україні важливу військову допомогу, включаючи військове забезпечення, консультації з питань оборони та можливості для спільних військових навчань та тренувань. Крім того, під час повномасштабного вторгнення країни-члени НАТО можуть активізувати економічну підтримку України, надаючи гуманітарну допомогу та фінансову підтримку для відновлення економіки та соціальної сфери в умовах кризи. Таким чином, співпраця між країнами-членами НАТО та Україною

виявляється як у сфері політики, так і у військовій та економічній сферах, що дозволяє зміцнити обороноздатність та стійкість країни в умовах загрози. НАТО працює над ідеєю п'ятирічного пакета допомоги Україні на суму до \$100 млрд, який діятиме незалежно від можливих політичних змін на Заході, зокрема, у разі перемоги Дональда Трампа на виборах у США.

Отже, співпраця між НАТО та Україною є ключовим елементом для забезпечення безпеки та стабільності в регіоні Європи та Євроатлантики. Ця співпраця виявляється у багатьох аспектах, включаючи політичну, військову, економічну та гуманітарну сфери. НАТО надає підтримку Україні у зміцненні обороноздатності, реформуванні сектору безпеки та військовій сфері, зокрема через надання консультацій, тренувань та військової допомоги. У свою чергу, Україна активно співпрацює з НАТО у рамках партнерських програм та участі в миротворчих місіях. Ця взаємодія сприяє зміцненню довіри та розвитку взаємно вигідних відносин між Україною та країнами-членами НАТО. Україна виявляється важливим партнером для Альянсу в контексті забезпечення стабільності та безпеки в регіоні, а спільні зусилля сприяють зміцненню обороноздатності та стійкості обох сторін.

Література:

1. Гуменюк Б. І. Організація Північноатлантичного договору. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./ Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т.2. 812 с.
2. Матвієнко В. НАТО. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. с. 481.
3. Грубінко А. В. Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.): монографія. Тернопіль: Вектор, 2017. 668 с.
4. Північноатлантичний альянс: історія, функції, структура, відносини з Україною / Під загальною редакцією проф. Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. 604 с.

*Konovalenko Daria Serhiivna,
Student, majoring in «International Relations,
Public Communications and Regional Studies»,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
Scientific director: Asaturov Sergey Konstantinovich,
Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

UKRAINE'S INTEGRATION INTO NATO: CHALLENGES AND PROSPECTS

Ukraine's initiative to submit an "application" to join NATO on 30 September 2022 has caused a significant response. It is important to emphasise that such an "application" has no formal legal significance in the process of joining the Alliance. According to the Washington Treaty, the initiative for NATO enlargement comes from

the Alliance itself, not from the aspirant country. Thus, the procedure for joining NATO involves an invitation and consensus among the allies, rather than an application.

It is worth noting that Ukraine expressed its desire to join NATO at a time when support for integration into the Alliance among the Ukrainian population reached a high of 83%. However, this step was taken with little or no prior consultation with the Alliance, which led to a rather reserved reaction from the Allies.

In Ukraine's application for NATO membership, it is important to note that there is no mention of a Membership Action Plan (MAP). This sets a precedent, as all new members of the Alliance since 1999 have had to complete the MAP. However, the accession of Finland and Sweden without a MAP could be decisive for Ukraine.

According to some NATO member states, Ukraine does not meet the political criteria for membership, in particular, the level of democracy. Claims that Ukraine "already meets all NATO standards" are not actually true, as the country still faces challenges in the areas of democracy and the rule of law. Despite these challenges, Ukraine's accession to NATO was supported by 20 Allies. However, at the moment, not all allies have a consensus on Ukraine's accession, although the country is getting closer to the Alliance and Western democracies.

In order to ensure Ukraine's security in relations with Russia and in the international arena, it is important to consider the potential consequences of Ukraine's accession to NATO and to seek ways to avoid direct conflict with Russia.

The issue of Ukraine's integration into NATO has become particularly important in the context of the Russian-Ukrainian war. Ukraine's integration into NATO is the most important step to ensure Ukraine's security and independence in the face of Russia's aggressive policy. NATO membership will provide Ukraine with reliable protection against Russian aggression and will send a clear signal to Russia that the West is committed to defending its allies. The conflict with Russia shows that other means of guaranteeing security, such as the supply of modern weapons, may be important, but cannot provide full protection against Russian aggression.

Thus, in fact, the only guarantee of Ukraine's security is its full membership in the North Atlantic Treaty Organisation. Full membership in the Alliance is directly in line with Ukraine's national interests, as NATO's political weight and military power can ensure its independence and territorial integrity. Unfortunately, Ukraine's membership in NATO as a security guarantee in the context of the ongoing war is not a practical option. However, we should be prepared for it at any time. Therefore, for now, the only security guarantee for us is to increase the supply of modern weapons to defeat Russia.

Ukraine's integration into NATO is an important step in ensuring national security and strengthening defence capabilities. However, this process is accompanied by numerous challenges that need to be carefully considered. The geopolitical environment is one of the most important challenges for Ukraine on its way to NATO. Reforms in the defence sector also require attention. Ukraine needs to continue reforming its army, military-industrial complex and defence procurement to meet NATO standards. Public support for NATO integration is a key factor. Although there is broad support among the population, some groups may perceive this step negatively.

Ensuring that the public is well informed and involved in the debate is important. Domestic political factors may also affect Ukraine's integration into NATO. Stability and consensus in domestic politics need to be ensured to successfully implement the necessary reforms. Joining NATO requires the consent of all 32 member states. Some countries may have reservations about NATO's eastward expansion, especially given tensions with Russia.

Despite the challenges, Ukraine's prospects for NATO membership remain positive. Ukraine has already demonstrated significant progress in reforming and strengthening its defence capabilities. Its resolute response to Russian aggression has gained the support and respect of many NATO countries.

The war in Ukraine has had a significant impact on Ukraine's prospects for NATO membership. On the one hand, the war has demonstrated Ukraine's determination to defend its independence and demonstrated its ability to cooperate with NATO in the security sphere. On the other hand, the war also exacerbated tensions with Russia and made the issue of Ukraine's membership in NATO more controversial.

At the NATO Summit in Vilnius in 2023, Allies reaffirmed their commitment to Ukraine's future accession to NATO. Recognising that Ukraine has increased interoperability with NATO and made significant progress in implementing reforms, they decided that a Membership Action Plan is no longer necessary on Ukraine's path to full Euro-Atlantic integration. Allies will continue to support Ukraine and review its progress in achieving interoperability, as well as the additional democratic and security reforms that are a prerequisite for NATO membership. NATO Foreign Ministers will regularly assess progress through an adapted Annual National Programme. NATO will be able to invite Ukraine to join the Alliance when member states agree and the conditions are met.

Looking ahead, integration into NATO can provide Ukraine with additional security guarantees and protection from external threats. Membership in NATO guarantees Ukraine the Alliance's collective defence, which will significantly deter Russia from further aggression. NATO can provide Ukraine with significant political and financial support for the necessary reforms, and can open up new opportunities for trade and investment. It is worth noting that membership would bring significant benefits to Ukraine's security and stability, as well as to its development and international influence.

That is, NATO membership will be an important step towards Ukraine's integration into the Euro-Atlantic political, economic and security space, and NATO will contribute to the modernisation of the Ukrainian army and defence sector.

Overall, Ukraine's integration into NATO remains a long-term goal that will require significant efforts and determination on the part of Ukraine. The war in Ukraine has created both new challenges and opportunities on this path.

Literature:

1. Відносини з Україною. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm.
2. Київ: Вступ України до НАТО підтримали 20 країн <https://www.dw.com/uk/kiiv-vstupukraini-do-nato-pidtrimali-20-krain/a-65883465?fbclid=IwAR0uwPh-duiZJc36mRkFMB72Da9XmY8S04fdvZw9CgdHIRIFQZ372aODCh0>

3. Офіційний сайт НАТО.URL: <https://nato.int/>
 4. Підтримка вступу України в НАТО сягнула 83%, в ЄС – 86%. URL: <https://pmg.ua/life/110601-pidtrymka-vstupu-ukrainy-v-nato-syagnula-83-v-yes-86>
 5. Сайт Євроатлантичного інституту досліджень. URL: http://www.e-a-a.org/EAA/Navigation_News/Ukraine_position_statement.aspx
- Сайт Представництва НАТО в Україні. URL: https://www.nato.int/structur/nmlo/nmlo_kyiv.htm

***Піскова Вікторія Олегівна,**
студентка, спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: **Мірошніченко Валентина Іванівна,**
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНА- НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Україна знаходиться на передовій боротьби за свою незалежність та територіальну цілісність через російську агресію. «Національну безпеку держави із ускладненим чинником геополітичного розташування, великою цінністю території, значимими обсягами ресурсів, можливо ефективно забезпечити двома шляхами: за допомогою могутнього самостійного потенціалу стримування або за рахунок участі у впливових і потужних воєнних блоках. З ліквідацією ядерної зброї Україна втратила можливість самостійно ліквідувати як загрози з використанням зброї масового знищення, так і суттєві загрози із застосуванням звичайних озброєнь» [1]. У таких умовах партнерство зі стратегічним союзником, яким є НАТО, стає вирішальним фактором для зміцнення безпеки та стабільності в регіоні.

Однією з ключових складових співпраці між Україною та НАТО є підтримка в розвитку обороноздатності країни. НАТО надає Україні технічну допомогу, тренування та консультації з питань модернізації військових сил, що є важливим кроком у підвищенні ефективності національної оборони. Крім того, спільні військові навчання та участі у миротворчих місіях сприяють покращенню військово-технічної спроможності України та забезпеченню мирного співіснування в регіоні.

Наріжним каменем співпраці є також розробка та реалізація реформ в обороні та безпеці. НАТО надає консультаційну підтримку в удосконаленні управління та стандартизації, що дозволяє Україні покращити свою оборонну систему та адаптувати її до міжнародних стандартів. Реформи у сфері оборони є необхідним елементом зміцнення країни та підвищення її військової готовності у відповідь на російську загрозу.

Важливим аспектом співпраці Україна-НАТО в умовах російської агресії є «напрямок невійськової спільної діяльності Альянсу, зокрема: співпраця у політичній сфері; розвиток цінностей демократії, індивідуальної свободи, верховенства права та внутрішніх реформ; протидію надзвичайним ситуаціям; співробітництво в галузі науки та техніки; розвиток цивільного персоналу сектору безпеки; протидію кібер-загрозам; енергетичну безпеку» [2].

Невоєнні напрямки діяльності НАТО були започатковані ще в 50-х роках з метою посилити внутрішню солідарність та узгодженість дій Альянсу. На Уельському Саміті НАТО «У вересні 2014 року на Саміті НАТО, з врахуванням природи розв'язаної росією гібридної війни, була відзначена важливість невійськової складової Альянсу» [2].

Отже, зростання обсягу співпраці між Україною та НАТО відображає не лише зобов'язання союзників підтримувати суверенітет та територіальну цілісність України, але й спільну боротьбу за мир та стабільність в регіоні. Ця співпраця є ключовою для забезпечення майбутнього безпечного розвитку країни та підтримки міжнародного порядку.

Література:

1. Стан взаємовідносин НАТО та України. URL: <https://censs.org/stan-vzayemovidnosyn-nato-ta-ukrayiny/>

2. Невійськова допомога НАТО Україні в умовах агресії росії. URL: http://www.ucipr.org.ua/ua/?option=com_content&view=article&id=82:nev-yiskova-

*Резанов Богдан Ілліч,
студент, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Білан Сергій Олексійович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

МИРОТВОРЧІСТЬ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ В АФРИЦІ ЯК ОДНЕ З НАЙВАЖЛИВІШИХ ЗАВДАНЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ

Миротворчий контингент ООН було створено для врегулювання ситуацій у постконфліктних країнах. Організація Об'єднаних Націй відіграє важливу роль у зусиллях припинення конфліктів у всьому світі, миротворчі операції якої спрямовані на зупинку збройних конфліктів, дотримання перемир'я, захист цивільного населення, надання гуманітарної допомоги та постконфліктного відновлення. Участь у таких місіях має велике значення для підтримки стабільності та дотримання безпеки у зонах конфліктів. Україна також брала активну участь у миротворчих операціях ООН. До повномасштабної війни в самій Україні миротворці з нашої країни брали участь у багатьох місіях, зокрема в Грузії, Конго, Косові, Придністров'ї, Лівані, Кувейті, Сьєрра-Леоне та Ліберії.

Українські військові та миротворці брали участь у місіях на різних континентах, декілька місій були в Африці.

Африканський материк сьогодні став одним із головних центрів української діяльності у сфері забезпечення миру. Протягом досить довгого періоду українські учасники миротворчих місій виконували завдання у Демократичній Республіці Конго, Ліберії, Судані та Південному Судані, а також на території Кот-д'Івуару. Окрім цього, було звернення керівництва Європейського Союзу до України з проханням направити миротворців з України до Малі. Ця пропозиція не тільки стосується виконання функцій з розмежування ворогуючих сторін, а й включає участь в активних бойових операціях для примирення чи боротьби з ворогуючими угрупованнями. У цьому контексті важливу роль відіграють українські гелікоптерні підрозділи, які є основними учасниками миротворчих операцій України в Африці. Хоча африканські події безпосередньо не зачіпають Україну, її участь у миротворчих операціях у цьому регіоні має важливе значення для зміцнення міжнародного статусу та можливого доступу до ринків та природних ресурсів Африки. Провідні західні країни та міжнародні організації враховують значний миротворчий потенціал України та її досвід у цій сфері, пропонуючи співпрацю щодо цього питання, що в свою чергу допомагає компенсувати негативні політичні аспекти, пов'язані з Україною. З огляду на те, що провідну роль у миротворчих операціях в Африці відіграють країни Європейського Союзу, така співпраця може сприяти євроінтеграції України. Крім того, участь у миротворчій діяльності ЄС дає Україні досвід спільних операцій з іншими країнами, більшість із яких є членами ЄС та НАТО. Залучення України до миротворчих операцій в Африці сприятиме розвитку співробітництва з країнами регіону, включаючи спільні економічні проекти, розвиток інфраструктури та закупівлю сільськогосподарської продукції. Також це може означати постачання, обслуговування та модернізацію озброєння та військової техніки радянського виробництва та його аналогів українськими фахівцями до африканських країн.

В африканських країнах, подібно до інших регіонів світу, вирішення конфліктів є складним процесом, що залежить від багатьох факторів. Це включає внутрішню ситуацію, таку як міжплеменні, міжкланові, міжнаціональні та міжрелігійні протиріччя, а також слабкість державних та силових структур, відсутність інфраструктури та промисловості та інші аспекти. Зовнішній вплив відіграє негативну роль і залежить від боротьби за інтереси африканських країн, включаючи провідні світові держави, такі як США, ЄС, Китай та росія. Ці чинники визначають зовнішньополітичні пріоритети нашої держави.

Відразу після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну Верховний головнокомандувач підписав указ про відкликання миротворців для оборони нашої країни від агресора.

Таким чином, участь у миротворчих місіях підвищує міжнародний авторитет України, демонструючи її готовність робити внесок у глобальну безпеку, підтримання миру та стабільності в кризових регіонах світу, до того ж надала українським військовим цінний бойовий та операційний досвід.

Українські миротворці в Африці працювали в тісній співпраці з іншими міжнародними контингентами, роблячи значний внесок у миротворчі зусилля на континенті.

*Халамендик Володимир Анатолійович,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

УКРАЇНА: МІЖ АТЛАНТИКОЮ І КОНТИНЕНТОМ

Тема «Україна: між Атлантикою і континентом» відображає складність геополітичного становища України та її роль у міжнародних відносинах. Україна знаходиться на кордоні між Європейським Союзом та Росією, що надає їй стратегічне значення, але також ставить перед нею виклики у збереженні суверенітету та незалежності.

З одного боку, Україна прагне до інтеграції з Західним світом, особливо з ЄС та НАТО, що вимагає від неї проведення реформ та адаптації до європейських стандартів. З іншого боку, існує тиск з боку Росії, яка прагне зберегти вплив у регіоні. Україна стикається з безпековими загрозами, включаючи гібридну війну, яка невдовзі перейшла в повномасштабну. Ці конфлікти не лише впливають на внутрішню стабільність, але й на міжнародні відносини, зокрема на відносини зі світом.

Протягом багатьох століть селянство в Україні займало важливе місце в соціально-економічному житті країни. Відповідно до феодальної системи, землі належали поміщикам, а селяни працювали на цих землях як наймані робітники або власники невеликих господарств. Селянське господарство стало основою сільського господарства в Україні, і сільськогосподарські культури, такі як пшениця, кукурудза, ячмінь, соняшник і цукровий буряк, стали основними культурами, що вирощуються.

Протягом радянського періоду індустріалізації, Україна була визнана однією з найбільших аграрних республік в Союзі. Колективізація селянських господарств та формування колгоспів та радгоспів були впроваджені з метою збільшення виробництва сільськогосподарських продуктів. Великі площі земель були використані для вирощування зернових культур, овочів, фруктів, м'яса, молока та інших продуктів.

Сьогодні, хоча Україна розвивається як індустріалізована країна з різноманітним економічним сектором, сільське господарство залишається

важливою галуззю. Велика частина населення працює в аграрному секторі, а сільськогосподарські продукти, такі як зерно, м'ясо, молоко, овочі та фрукти, є важливими експортними товарами. Україна також має значний потенціал для розвитку органічного сільського господарства та агротуризму.

Україна, країна з багатовіковою історією та унікальним геополітичним положенням, стоїть на перехресті шляхів між Заходом та Сходом. Її стратегічне розташування між Європейським Союзом та Російською Федерацією робить її ключовим гравцем у регіональних та міжнародних відносинах.

Україна, як країна з великим узбережжям на Чорному та Азовському морях, має потенціал для розвитку таласократії. Історично Україна мала важливе значення як торговий міст, зокрема під час Київської Русі, коли вона контролювала важливі торгові шляхи між Східною та Західною Європою.

Сьогодні Україна є важливим транспортним коридором, через який проходять морські шляхи торгівлі між Європою та Азією. Її морські порти, такі як Одеса та Миколаїв, відіграють важливу роль у забезпеченні транспортних зв'язків та торгівлі. Крім того, Україна має значні морські ресурси, такі як риба, газ, нафта і морські мінерали, що надають їй потенціал для розвитку морського господарства.

Однак, важливо зазначити, що в понятті таласократії не тільки морська сила грає роль, але також економічна потужність, політична стабільність та дипломатичні зв'язки. Розвиток таласократії потребує великих інвестицій у розвиток морської інфраструктури, сучасних флотів і технологій, а також сприятливого бізнес-клімату.

Україна має потенціал стати сильною морською державою, проте такий розвиток потребує великих зусиль у багатьох сферах. Наприклад, необхідно вдосконалити правову систему, сприяти інвестиціям та розвитку морських технологій, покращувати екологічний стан морських ресурсів і забезпечувати безпеку на морських шляхах.

Україна має потенціал використати своє морське розташування для зміцнення своєї економіки, розвитку морського транспорту, торгівлі та забезпечення енергетичної безпеки. Проте, для досягнення статусу таласократії, Україні також потрібно вирішувати низку викликів, зокрема політичні, економічні та безпекові проблеми.

Війна, в свою чергу, стала перешкодою для розвитку морської інфраструктури та торгівлі. Важливо також забезпечити екологічну стійкість та бережливе використання морських ресурсів, щоб уникнути негативних наслідків для морського середовища.

Література:

1. Florian Encke. Relations with Ukraine. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm?selectedLocale=en
2. Hrushevsky, Michael. A History of Ukraine. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00085006.1968.11091121>
3. Yekelchuk, Serhy. Ukraine: Birth of a Modern Nation. URL: <https://web.archive.org/web/20200707135517/https://www.questia.com/read/117724172/ukraine-birth-of-a-modern-nation>

СЕКЦІЯ 4.

КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ТА ЦІННІСНІ ВИМІРИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

*Калуга Володимир Федорович,
доктор філософських наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВІЙНА ПОЗА ДУЖКАМИ ДОБРА І ЗЛА: ПРИЧИНИ, ПРИЗВІДНИКИ, НАСЛІДКИ

«У війни не жіноче обличчя» – розхожа фраза епохи поствоєнної радянщини, яка щонайменше несла та й продовжує нести потужний емоційний заряд. Проте у світлі формальної логіки згадана і подібні їй фрази неспростовно абсурдні, а отже – беззмістовні з огляду на «холодний» або ж відсторонений розум, тобто такий, що відмежований від асоціативних рядів, окрім іншого, сполучених з, щоб не сказати, породжуваних досвідом.

Згаданий факт висвітлює низку принципів функціонування мислення та вітальної активності людини, які в стані буденності, тобто перманентної суєти, нею «успішно» ігноруються, а, по-суті, уникають її уваги. Зокрема, мисленнєва активність буденної людини, а отже і будь-яка рефлексована (усвідомлювана, на відміну, наприклад, від імпульсивної або ж споглядання) активність практично не можлива поза опорою на досвід. Водночас досвід буденної (сучасної) людини набувається у строго заданих когнітивних координатах, пов'язаних з моральними «стовпами» добра та зла у множині їх проявів і конфігурацій, наприклад, від гедонізму до альтруїзму чи від соціопатії до «серця на долоні».

Застрягання сутності кожної конкретної людини (індивіда) як носія (ядра) її усвідомлюваної унікальності і персоналізації у полі напруги «добро-зло» зумовлено, окрім іншого, властивістю комунікативних простору і процесу, притаманних людині у її множині: його наповненням є невпинна «гра слів». Йдеться про те, що кожне поняття саме по собі є нейтральним, тобто не породжує жодного емоційного фону. Однак будь-якій найпростішій комбінації понять, а складні – й поготів, властиво породжувати певну множину можливих значень, а отже генерувати внутрішню напругу, яка й проступає як та чи інша емоція або їх переплетіння.

Таким чином будь-яка подія, процес, суб'єкт чи об'єкт уваги найчастіше «обростає» емоційним забарвленням, потрапляючи в поле уваги людини у її множині. При цьому чим більше (носіїв) уваги концентрується на чому б то було, тим потужнішим буде ефект емоційного заряду, що ширитиметься на маси і ними ж підтримуватиметься.

Безумовно, війна – подія та/або явище, яка охоплює собою, а з іншого боку – концентрує на собі увагу колосальних за чисельністю мас. Відтак невпинно породжуються і циркулюють мільярди оціночних суджень щодо війни та всього, що з нею пов'язано. Як наслідок, в безкрайньому морі суджень губиться базова суть самого явища – наразі як війни загалом, так і конкретної війни в Україні (на території України) і навколо України.

Між тим війну у сучасному, тобто такому, з яким себе асоціює людина як вона себе знає впродовж вікопам'ятної історії, світі варто сприймати як неспростовний фактор поступу людства. Перше, що спадає на думку, війна – інструмент смерті. Своєю чергою, смерть – механізм руйнування встановленого порядку (співвідношень і зв'язків), тобто космосу, та переходу до первинного стану, тобто хаосу. Космос або порядок (взаємодії) підтримується завдяки ідентичності – механізму підтримання (збереження) сталості за перманентної змінності чого б то було. Тож війна сполучена з руйнуванням або трансформацією ідентичностей. Якщо мова йде про людей, то, як правило, масовою, коли ж про неантропні утворення, які прийнято вважати колективними, зокрема країну та/або державу, то переважно одиничними.

Таким чином війна не теренах України і навколо України є війною ідентичностей. Зокрема йдеться про неантропні або колективні ідентичності, які можна представити як ідеї в Платонівській їх версії. Тобто протидіють зокрема українська та російська колективні ідентичності на рівні етносів та країн, ідентичності руського миру та демократичного світу як стилів колективного співіснування, абощо. Відповідно борються або ж воюють ідеї, люди ж у такому разі, будучи прихильниками чи заручниками ідей, опиняються в стані витратного матеріалу та засобу ведення війни. Тож з позицій відстороненого розуму в ході війни за людиною закріплено такі дві базові, а отже приховані за численними пафосними чи утилітарними, функції: продукування високоінтенсивних емоційних зарядів шляхом її «підігрівання» оціночними судженнями; бути розмінною монетою і водночас подразником для емоційних переживань інших та своїх власних. В такому разі «бенефіціарами» війни виступають ідеї як надматеріальні або ж енергетичні формування незбагненої як на буденну людини природу.

На фоні сказаного породжуються закономірні питання, чому, як і що робить людину у її множині сприймабельною до, а зрештою й заручником тих чи ідей, зокрема таких, що стимулюють прояв агресії і ведуть до війни? Хоча будь-які ідеї, очевидно, конкурують за кількість своїх фанів або ж фанатиків. Сама людина є агресивною істотою за своєю природою і лише фактор культури утримує її від перманентної агресії чи зовнішні стосовно людини фактори стимулюють у ній породження агресії? Подібне запитання, до речі, слухне і щодо колективних утворень: людські спільноти самі по собі агресивні чи все ж таки існує певний зовнішній стосовно них фактор, який стимулює і підтримує стан колективної агресивності?

Раз і назавжди очевидної і прийнятної відповіді на подібні питання принципово не можливо знайти, інакше це призвело б до кінця звичного і

комфортного сучасній людині світу. Саме втрата або ж опанування певним порогом обізнаності тягне за собою кінець світу, а не будь-якого роду катаклізми, у т.ч. і війни. Однак певні аналогії з явищами і процесами в природі стимулюють таки глибоко задуматися. Наприклад, паразити змушують діяти свого господаря неадекватно до заданої траєкторії природної поведінки і активності загалом, найчастіше перетворюючи його на агресора і водночас жертву.

Таким чином бачення суті війни на території України і навколо України має множини спектрів, сприймабельних і зрозумілих залежно від розподільчої здатності інтелекту того, хто концентрує свою увагу на згаданому сегменті поточного буття.

*Верстюк Владислав Федорович,
доктор історичних наук, професор,
Інститут історії України НАН України (м.Київ, Україна),
професор відділу історії Ягеллонського
університету (м. Краків, Польща)*

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ ТА ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ СКЛАДНИК СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Доповідач ставить собі за мету в умовах сучасної російсько-української війни звернути увагу на одну із складових цієї війни комуністичну ідеологічну спадщину, яку активно використовує російська сторона для консервування в Україні советської ідентичності, «єдиного советского народа» і боротьбу з нею. Ця боротьба, яка почалася на початку 1990-х років, була тривалою і непослідовною, характеризувалась короткочасними наступами і відступами, аж поки не дійшло до відкритої збройної агресії Росії проти України. Під її впливом з 2015 р. проведена великомасштабна робота по очищенню українського публічного простору від советської символіки.

Советська пропаганда як і історична наука були не лише прокомуністичними, але й проросійськими, вони виходили з тези про російське культурне, політичне, економічне домінування над іншими народами, про його особливу, унікальну роль в історичній долі українського народу. СРСР хоч і вважався союзом незалежних республік, але по суті був унітарною державою, в якій всі найважливіші рішення приймалися в Москві, там вирішувалися питання про очільників республік, якими могли стати лише суперлояльні до союзного центру особи. Найменші прояви національної свідомості поза межами санкціонованого владою вважалися антисупільними акціями, а часто і кримінальними злочинами, які не залишалися непоміченими. Так, було з Петром Шелестом першим секретарем ЦК Компартії України, який почав виявляти на початку 1970-х років певну самостійність, сприяв появі кількох історичних українських проєктів, зокрема «Історії міст і сіл УРСР», будівництву музейного

комплексу на острові Хортиця, музею під відкритим небом у Пирогово, публічно використовував українську мову. В результаті його книжка «Україна наша радянська» була розкритикована як прояв націоналізму, а сам Шелест позбувся посади очільника республіки 1972 р. і був відправлений у почесне вигнання до Москви. Це був важливий урок для його наступника Володимира Щербицького, який утримувався на вищій керівній посаді УРСР до 1989 р. Правління Щербицького запам'яталося гоніннями на українських десидентів, витисненням української мови з освіти і науки, книговидавництва. Роки перебування Щербицького при владі були зокрема наповнені маркуванням української території советськими символами. Почалося з спорудження монументу Жовтневої революції. Він з'явився в центрі Києва 1977 р. до 60-ої річниці більшовицького перевороту. В результаті центр Києва отримав ще один пам'ятник Леніну, який був центральним елементом багатофігурної композиції, Леніна оточувала група з чотирьох бронзових фігур: робітника, солдата, матроса і жінки, які символізували головні рушійні сили революції. Тоді ж площа Калініна була перейменована в площу Жовтневої революції, таку ж назву дістала одна з центральних станцій київського метрополітену. В другій половині 1970-х років у Києві йшло грандіозне будівництво меморіалу історії Великої вітчизняної війни. Він складався з музею та виставково-меморіальної території, центром якої стала мегалітична, найвища в Європі скульптура Батьківщина-мати. На відкриття комплексу 9 травня 1981 р. прибув Генеральний секретар ЦК КПРС Леонід Брежнєв. Його ім'я було викарбуване на початку списку героїв Радянського Союзу, поряд з ім'ям Георгія Жукова. У листопаді 1982 р. до 60-ї річниці створення СРСР в столиці в парку над Дніпром було встановлено Арку дружби народів. Монумент теж був багатофігурним, прославляв події Переяславської ради 1654 р., спільну революційну боротьбу російських та українських пролетарів. Українці з присущим їм гумором одразу ж перехрестили арку в ярмо, якого вдалося позбутися лише 2022 р. Поряд із Щербицьким Москва насадила в Україні ще одну одіозну постать – секретаря з ідеології ЦК Компартії України – Валентина Маланчука, який був перейнятий нищенням українського національного.

Комуністичні пам'ятники мали насамперед важливу ідеологічну мету. Як я вже говорив, вони організовували публічний простір, об'єднуючи його в єдину комуністичну ойкумену, здійснювали легітимацію влади КПСС. Мовою сучасних методологій політики пам'яті комуністична монументальна пропаганда доповнена відповідного кштибу художньою літературою, кіно, образотворчим мистецтвом творила не просто місця пам'яті, а суцільний простір із виразним ідеологічним і політичним сенсом, який мав формувати і визначати суспільну свідомість, в якій світ був чітко поділений на дві конфронтуючі частини «комуністичну» і «буржуазну». Наголошу ще раз, тоталітарний комуністичний режим вважав ідеологію, як і терор, фундаментом свого існування. Ідеологія повинна була супроводжувати жителів радянської держави на всій її території, від столиці до останнього села від народження людини до останніх її днів. У школі я пройшов три початкові етапи комуністичного

виховання: жовтенята, піонери, комсомол. Ще одним – виявилася советська армія, яка передбачала для рядового складу два політзаняття на тиждень. У вищих учбових закладах, якого б профілю вони не були, студенти студіювали історію КПРС, науковий комунізм, істмат і діамат, науковий атеїзм. Ці етапи чи щаблі ніяк не можна було минути, якщо ти думав про вищу освіту, підйом по соціальних сходах. І чим гірше йшли справи в галузі економіки чи зовнішньої політики, тим густішим ставав дурман ідеології. Зрештою життя вступило в антогоністичну суперечність з нею. Не допомогла і горбачовська перебудова.

Соціалістичний табір розпався на рубежі 80 і 90-х років ХХ ст. Через пару років не стало і ССРСР. Всі країни Центрально-Східної Європи зіткнулися зі спільною проблемою: що робити з комуністичною спадщиною. Основними напрямками її розв'язання стали категоричне заперечення, засудження комуністичного минулого і повернення до національних історичних цінностей. Відповідно була вирішена доля комуністичних символів.

В Україні процес декомунізації розпочався ще на початку 1990-х років. Але початок був повільним, несміливим та інертним. Лише Померанчева революція прискорила цей процес. В її результаті Україна отримала нового національно орієнтованого Президента, який надавав особливого значення історичному минулому у формуванні сучасних українських нації та держави.

З іменем Віктора Ющенка були пов'язані великі надії і сподівання на позитивні зміни в суспільстві. На жаль, той розклад політичних сил, який склався після Померанчової революції, позбавив Президента багатьох повноважень, в нього не було прямого впливу ні на парламент, ні на уряд. Ющенко можна критикувати за багато помилок, але повторюся його відмітною рисою була українськість, яку він намагався трансформувати в національну ідеологію. Саме з його ініціативи урядом 2006 р. був створений Український інститут національної пам'яті, на який покладалися завдання формування сучасної політики пам'яті, боротьба з рецедивами советськості. Важливе значення для декомунізаційної політики мав ухвалений в листопаді 2006 р. Верховною Радою закон про визнання Голодомору 1932-1933 рр. геноцидом українського народу. Ухвалення закону наштовхнулося на відчайдушний опір фракцій комуністів і регіоналів. Закон кілька раз вносився до порядку денного сесії Верховної Ради, кілька раз ставився на голосування, і нарешті був ухвалений 233 голосами депутатів.

Політика, яку проводив Президент Янукович, поставила Україну перед новими випробуваннями, які вилилися в Революцію Гідності, а за нею в пряме брутальне втручання Росії у внутрішні справи України. Втеча Януковича наприкінці лютого 2014 р. до Росії, захоплення Росією Криму, війна на Донбасі, різко змінила суспільні настрої. Запит на оновлення буквально висів у повітрі. Певною мірою його уособив «ленінопад», який прокотився країною під час революції й надав їй антисовєтської спрямованості. Все почалося з Києва, де вже довгий час між «правими» і «лівими» йшла боротьба навколо пам'ятника Леніну. Націоналісти намагалися його знести. А комуністи охороняли. Перші відбили йому ніс, а другі – реставрували. Нарешті пам'ятник повалили 9 грудня

2013 р. під час «Маршу мільйона». Знесення монумента стало світовою новиною, інформація миттєво розлетілася по соціальних мережах, заповнила засоби масової інформації не лише в Україні, але й світі, який пильно спостерігав за розвитком подій в Україні і насамперед у Києві. ЗМІ оголосили подію початком декомунізації України. Як стверджує Олександра Гайдай, знесення пам'ятника Леніну було першим важливим кроком до зміни ідеологічних настроїв, а в цілому стало потужним мобілізаційним ресурсом у розвитку протестного руху 2013-2014 рр. Розстріл «Небесної сотні» 20-21 лютого 2014 р. до краю наелектризував українське суспільство, воно вибухнуло, а зовнішнім проявом цього вибуху стало масове повалення пам'ятників Леніну. За кілька днів кінця лютого лише в областях центральної України було повалено не менше 90 пам'ятників, в тому числі в обласних і районних центрах. Продовжувався демонтаж і далі, до грудня 2014 р. в Україні було демонтовано 504 пам'ятники Леніну.

Революція і війна посилили національну, в тому числі і націоналістичну, свідомість, яка активно витісняла советські релікти. Не секрет, що ініціативи повалення пам'ятників Леніну йшли від правих сил, «Свободи», «Правого сектору». Але переважна більшість населення відстоювала ліберально-демократичні цінності. Це засвідчило обрання в першому турі Президентом України Петра Порошенка, який виступав під гаслами оновлення країни, але не був схильним до крайньої правої риторики. Одночасно вибори констатували чергову поразку лідера комуністів Петра Симоненка. Позачергові вибори до парламенту завершилися ще разючішою поразкою комуністів, вони не змогли подолати 5% бар'єр і вперше залишилися поза стінами парламенту. Комунізм в Україні помирав довгою, розтягнутою на декілька десятиліть, смертю. Нарешті це сталося.

6 квітня 2015 р. до Верховної Ради народними депутатами України Олександром Ляшком, Вікторією Сюмар, Ганною Гопко був внесений законопроект про засудження комуністичної та націонал-соціалістичної ідеології. А вже 9 квітня 2015 р. Верховна Рада ухвалила пакет законів про декомунізацію, який складався з чотирьох окремих законів, основною ідеєю яких було засудження тоталітаризму та визначав правові основи заборони пропаганди його символіки та встановлював порядок ліквідації символів комуністичного тоталітарного режиму. Закони за спрощеною процедурою були проголосовані більшістю з 271 депутата. Закони викликали жваву дискусію.

Як показали події наступних років більшість побоювань опонентів не виправдалася, але відбулося посилення уваги академічної спільноти до політики пам'яті, зокрема пам'яті про Другу світову війну. В цікавій, ґрунтовній статті в «Українському історичному журналі» відомий учений Олександр Лисенко виклав історію відмови української історіографії від дискурсу «Великої вітчизняної війни» на користь «Другої світової війни». Він відзначив, що непослідовна позиція влади довгі роки утруднювала для суспільства усвідомлення суті і значення українського національно-визвольного руху в часи війни, сформулював важливе застереження: «Невизначеність держави з

імперативами гуманітарної політики, аморфність інститутів, які мали б опікуватися формуванням ідентичності, збалансованою політикою пам'яті, упродовж двох останніх десятиліть опосередковано чи безпосередньо формує підґрунтя для конфронтаційних політтехнологій».

Очищення публічного простору від рудиментів комунізму покладалась законом на органи місцевої влади, встановлювалися крайні строки її здійснення, а в разі невиконання це мала зробити центральна влада. В грудні 2015 р. судовою владою була заборонена діяльність Компартії України. В лютому 2016 р. голова УІНП Володимир Вятрович оголосив про завершення декомунізації. За його словами було демонтовано 2389 пам'ятників, пов'язаних з комуністичним режимом. Топоніміка України суттєво змінилася, набрала виразного національного характеру, в ній знайшлося місце для сотень українців, які поклали життя за свободу і незалежність України, а також відбулося відновлення багатьох історичних назв (наприклад, Бахмуту, Олешкам, Кам'янському, Сновську повернули їх історичні назви). За даними УІНП на кінець 2016 р. позбулися тоталітарних назв 51 493 об'єкти топоніміки. Верховною Радою перейменовано 987 населених пунктів та 25 районів. Такі скупі статистичні декомунізаційні підсумки.

Більшість українців підтримують перейменування вулиць та інших топонімів, пов'язаних із російськими та советськими назвами. Виросло і вступило в повнокровне життя нове покоління, яке ніколи не жило за комуністичними приписами і з советським минулим їх мало що пов'язує. Повномасштабна війна, розв'язана Росією проти України, цинічне бруталне із застосуванням зброї нав'язування «русского мира», який просяк авторитаризмом, особливо використання советсько-комуністичного пропагандистського ресурсу суттєво вплинули на світогляд українців, змусили їх реально поглянути на російсько-українські стосунки, розсіяли залишки ілюзій. Вже сьогодні чимало публіцистів вважають неможливим відновлення довоєнних стосунків між Україною і Росією. Але є й застереження: не варто розглядати декомунізацію як завершену кампанію, це швидше процес, який не можна зупиняти. З особливою ясністю це стало зрозумілим після 24 лютого 2022 р. Продовженням декомунізації став процес деколонізації, під яким розуміється повна зміна топонімічних назв, пов'язаних із Росією. 21 березня 2023 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії». Закон забороняє пропаганду російської імперської символіки та визначає порядок її видалення з публічного простору. Тобто сьогодні маємо не менш складне, а можливо більш масштабне і важливе завдання: відстояти незалежність України, зберегти її автентичність, а від декомунізації перейти до її деколонізації в широкому розумінні проблеми, яка буде означати не лише зміни в публічному ландшафті, але й глибокі свідомісні зміни, формування новітньої національної ідентичності. Наведу думку відомого історика Сергія Плохія: «У довгостроковій перспективі досі не зрозуміло, чим завершиться цей конфлікт та який вплив він матиме на державотворчі процеси в регіоні, але всупереч прагненням тих, хто

цей конфлікт розв'язав, він пришвидшив розпад єдиного великого історичного та культурного простору, в якому домінувала Росія, а також посилив з обох боків лінії фронту прихильність до ідеї національної ідентичності на основі етнічної приналежності».

Загалом згоджуючись з американським істориком, відзначу, що з нашого боку є вже перші здобутки і успіхи, але очевидно, що це довгий і складний шлях, на якому країну очікують нові виклики і пошуки себе в спробі раз і назавжди попрощатися з советською, комуністичною спадщиною, а разом із тим набути міцного імунітету у боротьбі з «русским миром».

*Сергійчук Володимир Іванович,
доктор історичних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)*

ДЕКОМУНІЗАЦІЯ ЧЕРЕЗ... ДЕУКРАЇНІЗАЦІЮ?

Наш геніальний гетьман Іван Мазепа досить мудро пояснив причину багатьох поразок українців: «Самі себе звоєвали!».

Але хіба ми вже отямилися, завжди тверезо реагуємо на виклики часу? Скажімо, чи добре приглядаємося до свого минулого і чи далекоглядно дивимося вперед, оцінюючи внесок усіх видатних вихідців з нашої землі, яким зможуть гордитися перед світом і нащадки?

На жаль, процеси декомунізації, які розгорнулися в Україні після Революції гідності головним чином через перейменування населених пунктів, вулиць, установ і закладів, змушують визнати в багатьох випадках поспішність і непродуманість, що перетворюється на відверту війну з нашою історичною пам'яттю. Особливо при цьому дістається тим видатним українцям, яким довелося жити й творити у царській чи радянській росії.

Ось рішення Чернігівської міської ради, яка 10 липня цього року перейменувала 35 вулиць та провулків в обласному центрі. Серед перших новацій впадає в око те, що відтепер у топоніміці цього славного міста зникне ім'я першого лауреата Нобелівської премії з України Іллі Мечникова. Чим він завинив перед чернігівцями – важко сказати: цей видатний зоолог і фізіолог, закінчивши Харківський університет за два роки, замість встановлених тоді чотирьох, водночас уже під час навчання друкує дві наукові праці. Після стажування в Італії та Німеччині наш земляк блискуче захищає магістерську дисертацію у 1867 в Санкт-Петербурзі. Потім переїжджає до Одеси, де працює доцентом університету й розпочинає свої всесвітньо відомі дослідження з внутрішньоклітинного травлення, що завершилися створенням теорії фагоцитозу, яка принесла йому заслужену славу. В галузі філогенетики він розв'язав дві важливі наукові проблеми: висунув теорію походження багатоклітинних організмів і так звану ктенофорну теорію походження голкошкірих і хордових.

Це підняло нашого земляка Іллю Мечникова до найбільш видатних ембріологів у світовій науці, відтак його вважають одним із засновників порівняльної ембріології. Неоціненне наукове значення мають також його праці з мікробіології й імунітету. Саме за ці новаторські дослідження йому було присвоєно звання почесного члена Американської академії мистецтв і наук (1898), Паризької АН (1904). Але для чернігівців цього виявилось замало...

А от українець за походженням Костянтин Ушинський безпосередньо пов'язаний з чернігівською землею: він закінчив Новгород-Сіверську гімназію, в яку добрався за 5 кілометрів з приміського родинного хутора. Це він розробляв учення про мету виховання як підготовку до праці та життя, про формування національного обов'язку, завжди обстоював думку, що дитина для максимально повного розвитку індивідуальності повинна навчатися рідною мовою, особливо ж захищав права української мови.

На його думку, навчання дітей рідною мовою розвиває „природжену душевну здібність”. Викладання рідної мови має важливе значення і в формуванні світогляду учнів, наголошував Костянтин Ушинський: “Рідне слово є саме тим духовним одягом, у який повинне одягтися всяке знання, щоб стати справжньою власністю людської свідомості”.

«Вина» перед українством Костянтина Цюлковського, очевидно, полягає в тому, що його батька, уродженця Рівненщини, після закінчення лісотехнічного інституту в Санкт-Петербурзі направили на роботу до російської Калуги, де й з'явився на світ майбутній видатний теоретик космонавтики. Тож його ім'я також зникне з карти Чернігова.

А щодо справді великого російського демократа Олександра Герцена, то тут уже нічого й сказати. Хоч мали б пам'ятати не тільки в Чернігові, а й українці всього світу, що саме ця людина фактично першою стала на захист прав нашої нації. Це йому належать знамениті слова: «російська демократія закінчується там, де починається українське питання».

Тобто, понад сто років тому Олександр Герцен мав мужність привселюдно заявити те, що на захист прав українців проголошував на Київському Майдані взимку 2014 року американський сенатор Джон Маккейн. Ім'ям останнього цілком заслужено названо вулицю в Києві, а в Чернігові стирають з пам'яті того, кого ми мали б шанувати завжди.

Таким чином, складається враження, що ось така ситуація з перейменуваннями – просто мала обізнаність членів відповідних комісій і місцевих депутатів. Чи, як кажуть постійно за поребриком: «усе йде по плану, відповідно до графіка»?..

Але давайте повернемося до своїх співвітчизників, котрі змушені були працювати на теренах росії. Скажімо, видатний український філософ Памфил Юркевич, який народився на Полтавщині. Вже здобувши диплом магістра в Київській духовній академії 1852 року, він став найбільш кваліфікованим викладачем філософії в усій російській імперії, що стверджується спеціальною грамотою, якою його вшанував Священний Синод. Треба розуміти, що своїми ж першими філософськими трактатами "Ідея" і "Серце і його значення в духовному

розвитку людини згідно зі Словом Божим" молодий український філософ завоював прихильність не тільки київських студентів. Розвиваючи свій погляд на погляд на людину, свою нову систематичну антропологію, вироблену в душі конкретного християнського ідеалізму, він вніс свіжий струмінь у наукову думку тогочасного світу, посідаючи своє гідне місце серед його мислителів.

Особливо ж Памфил Юркевич заявив про себе голосно, коли у відповідь на матеріалістичний твір Миколи Чернишевського "Антропологічні принципи в філософії" опублікував свою відповідь під назвою "З науки про дух людини", у якій він вказав на хиби російського автора. Тоді Памфилу Юркевичу довелося витримати своєрідний "хрестовий похід", на який він відповідає новими працями з київських пагорбів: "З приводу статей богословського змісту, поміщених у Філософським лексиконі", "Докази існування Бога" та "Мир з ближніми як передумова християнського співжиття".

Очевидно, ця полеміка і вирішила майбутнє вже всім відомого українського філософа: з 1861 року Юркевича переводять на посаду професора філософії Московського університету, де він публікує ще один філософський твір, підготовлений у Києві: "Мова фізіологів і психологів". Невдовзі після переїзду до Москви Юркевич обійняв посаду декана історико-філософського факультету, відтак більше уваги почав приділяти педагогіці. Його перша по суті і остання філософська праця за межами України була озвучена лише через п'ять років під назвою "Розум згідно з наукою Платона і досвід згідно з наукою Канта".

Його учень Володимир Соловйов писав згодом про свого вчителя: "Індивідуальний характер Юркевича, без сумніву, формувався на загальному тлі української природи. Їй відповідала його задумливість, заглибленість у самого себе, чутливість більш інтенсивні, ніж екстенсивна, а також і впертість і замкненість, що доходила до хитрості... До цих рис треба додати ще одну, також українську рису - особливий рід зосередженого гумору, - він смішив мене сам тільки злегка посміхаючись".

А чи ж маємо ми право відмовитися ще від одного видатного філософа – Миколи Бердяєва, котрий народився в Києві. У 1898 році під час навчання в університеті Св. Володимира він був заарештований за пропаганду соціалістичних ідей і засланий у Вологодську губернію. Наш земляк розробляв ідею свободи творчості особистості, що лягли в основу антропології, соціальної філософії та етики. Критично ставився до капіталізму та християнства, визнавав навіть "правду комунізму", що полягала в усупільненні виробництва. Єдиною реальністю Бердяєв проголошував існування суб'єкта, основою творчості якого є "абсолютна свобода", змістом цієї творчості є містерія "народження Бога в людині та людини в Богові". Проголошував ідею нового середньовіччя як повернення до гармонії між Богом і людиною.

І ці названі мною видатні уродженці нашої землі, і ще багато інших, хто в силу різних обставин працював для росії, свою користь українству приносили: саме вони творили оту російську науку, техніку й культуру, якою вони тепер гордяться. Але ми маємо сказати світові: так то ж наші! Взяти ракетну техніку: Олександр Засядько, Микола Кибальчич, Юрій Кондратюк, Сергій Корольов,

Валентин Глушко, Володимир Челомей, Михайло Янгель – вони тепер для світу «русские». Проте в їхніх жилах текла наша кров – важливо, щоб про це знав увесь світ. І в цьому полягає наше завдання.

А ми, на жаль, відстаємо в поширенні цих знань, чим нехайно користуються наші сусіди, приписуючи собі й те, що не може не бути українським. Наприклад, у книзі «Ольшаны – некрополь русской эмиграции», опублікованій видавництвом «Русская традиция» в Празі, поховання на цьому цвинтарі чеської столиці таких видатних українців, як поет Олександр Олесь, посол УНР у Чехословаччині Максим Славинський, голова Українського правничого товариства в Чехословаччині Сергій Шелухин, професор фінансового права Українського Вільного Університету Олексій Одарченко, директор Української гімназії в Празі Євген Іваненко – це «русский некрополь».

Є сумніви щодо віднесення в цій книзі до «русской эмиграции» й ще низки відомих діячів українського походження, які в умовах нашої бездержавності формально працювали на російську імперію. Але ж уродженець Києва генерал Микола Ходорович як командувач Київським військовим округом у квітні 1917 року приймав парад українізованих військ гарнізону, причому тоді виголосив здравицю за вільну Україну.

Така ж доля склалася і для інших уродженців України. Зокрема, для вихідця з села Плиски Чернігівської губернії Івана Петрункевича, депутата Першої Державної Думи, організатора російської партії конституційних демократів; полтавця Володимира Тукалевського, засновника і першого директора Слов'янської бібліотеки в Празі; рівненця Володимира Рафальського, відомого дипломата-сходознавця...

Наше завдання – повернути ці та інші видатні постаті української землі до історичної пам'яті нашої нації. Інакше проголошена декомунізація обернеться для нас деукраїнізацією історичної пам'яті, що призведе до втрати національної свідомості й ідентичності.

*Лисенко Олександр Євгенович,
доктор історичних наук, проф., член-кор. НАНУ, ПУ НАНУ,
Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)*

РПЦ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Навіть у короткий період відносної лібералізації Росії після розпаду Союзу РСР консервативні кола російського політикуму виношували плани реставрації імперсько-колоніальних відносин між РФ та пострадянськими державами. У сценаріях відновлення колишнього впливу Москви особливе місце і роль відводилося Православній церкві, адже саме мережа її інституцій (приходів, монастирів, духовних навчальних закладів, релігійних товариств) охоплювала майже всю Україну. Якщо у Білорусі швидко почав формуватися авторитарний

режим Лукашенка, цілковито підпорядкований Кремлю, то в Україні відбувалися складніші суспільно-політичні процеси, в яких демократичні тенденції поступово ставали невід'ємною частиною життя еліт і всього соціуму, а процес формування політичної нації й відповідної ідентичності більшості громадян на початку XXI ст. набув незворотного характеру. Та у 1990-ті роки вплив РПЦ на православне життя в Україні був таким, що його стали використовувати як дійовий інструмент кремлівської політики, спрямованої на пролонгацію міфу про «єдність трьох братніх слов'янських народів», в якому безумовне домінантне місце посідали росіяни. Проєкт «русского міра» в ті часи ще не набув рельєфних обрисів і його не педалювали. Однак уже в той час застосовувалися комбіновані підходи з метою «прив'язування» України до Росії – від культурних акцій і наукових конференцій до суто конфесійних кадрових рішень і формування груп впливу. Показовим прикладом може слугувати приїзд патріарха Кірілла до Києва, де він разом із відомим співаком Ю Шевчуком виступив перед учасниками фестивалю.

Роль, яку російські спецслужби та політтехнологи відгравали під час президентських виборів у нашій державі, відверта антиукраїнська, експансіоністська політика Москви щодо Києва сприяла позиціонуванню Російської Федерації як недружньої і навіть ворожої держави.

Українсько-православна ідентичність все виразніше віддалялася і відрізнялася від російсько-православної, заснованої на імперських традиціях. Це стало предметом особливої стурбованості Москви, яка спрямувала всі зусилля на зрив процесу легалізації і легітимації самостійної Православної церкви в Україні. Інспіроване ззовні протистояння між двома Православними церквами (Московської і Київської патріархій) виконувало функцію дестабілізуючого чинника в українській державі і суспільстві і розколювало його. Уся система виховання і підготовки кадрів священнослужителів у системі навчальних закладів УПЦ (МП) спрямовувалася на те, аби сформувати специфічний архетип клириків з проросійською ментальністю. Світоглядна матриця священників, що століттями насаджувалася в корпусі українського православного духовенства, дотепер нерозривною пуповиною прив'язує більшість його представників до московського конфесійного центру. Твердинями російського православ'я в Україні стали монастирі, насамперед три Лаври – Почаївська, Києво-Печерська і Святогірська, де найвищий відсоток антиукраїнськи налаштованих ченців і черниць. Саме це, а не позиція вірян гальмує процес переходу парафій УПЦ (МП) під омофор ПЦУ. Однак такі душпастирі з російською православно-імперською ідентичністю (незалежно від етнічного походження) є провідниками ідей «русского міра» в Україні серед вірян. Більше того, як показали оперативні дії українських спецслужб, якась частина ієрархів і рядових священнослужителів фактично стали «п'ятою колоною» й очікували та очікують на перемогу Росії. Відмова відспівувати загиблих від 2014 р. дотепер захисників Вітчизни – це лише маленький штрих на загальному полі антиукраїнського наставлення багатьох представників УПЦ (МП). Латентні явища у її середовищі є значно показовішими і симптоматичнішими. Жорстка ієрархічна субординація

перетворила спільноту УПЦ (за незначним винятком) на своєрідний орден російської православно-імперської ідентичності, яку дуже складно деконструювати. Її адепти ніколи добровільно не перейдуть у лоно ПЦУ і держава має цілком чітко уявляти собі всі наслідки такої ситуації з огляду на міркування національної безпеки.

Керівництво РПЦ та її куратори з Кремля й ФСБ упродовж десятиліть протидіють спробам становлення єдиної самостійної Православної церкви в Україні. Ці зусилля створювали численні перешкод на її шляху до отримання «Патріаршого і Синодального Томосу надання автокефального церковного устрою Православній Церкві в Україні», що сталося на початку 2019 р.. Майже три десятиліття завдяки підкупу, шантажу, погрозам, інсинуаціям Росії вдавалося залишати Православну церкву України поза визнанням з боку православної спільноти світу. Після отримання цього статусу росіяни намагаються довести «неканонічність» Томосу і чинять системний спротив його визнанню помісними православними церквами.

Натомість опальний російський богослов Андрій Кураєв назвав надання Константинопольським патріархом автокефалії Українській православної церкві «поверненням мільйонів наших братів до канонічного православ'я» і запропонував патріарху Кіріллу поставити под Томосом свій підпис.

Після початку війни РФ проти України у 2014 р. російське православне духовенство зятято підтримувало анексію Криму і Донбасу. 24 лютого 2022 р. запустило справді істеричну кампанію «победобесія», активними учасниками якої стало православне духовенство Росії.

Д. Словський у розмові з ченцем-іконописцем з Афону Андроніком на своє питання про причини підтримки росіянами війни в Україні почув таке: «Ось ця піддатливість пропаганді – результат духовної, емоційної та фізичної втоми, коли їм бракує енергії, аби розібратися у всьому. Половина цих людей – віряни. За моїми спостереженнями, війну з Україною активно підтримують відсотків 20. З них половина це – люди віруючі вцерковлені. В Росії приблизно 10% людей – віряни і майже всі вони підтримують війну, тому що їм притаманно вірити людям у духовному сані, наділених духовною владою, які підтримують війну.

Д.Є.: Можна сказати, що РПЦ – це також інструмент пропаганди, яка стала такою з волі Кремля.

А.: Церква наша хвора. Як це вийшло? Існує думка, що Церква перебуває у кращому духовному і моральному стані у часи гонінь. І навпаки, як показує історія, в часи благоденства відбувається якесь розслаблення, обмирщення. Великі гоніння у ХХ ст. очистили Церкву. І коли настав час Х і треба було виступити проти, просто злякалися і стали підспівувати правлячому режиму. Це – страшний духовний злочин, про який я вважаю, треба говорити, не боятися цього, адже йде маніпуляція душами людей. Ті архиєреї і священнослужителі, які підтримують війну, грішать не тільки проти власного сумління, порушуючи базові заповіді християнства, вони ще й спокушають людей, які вірять їм безумовно» [1].

28 березня 2024 р. відбувся XXV Всесвітній руський народний собор за участі Патріарха Московського і всієї Русі Кірілла, що затвердив наказ «Нинішнє і майбутнє Русского міра», адресований органам законодавчої і виконавчої влади Російської Федерації. У розділі 1 цього дивного документу наголошується: «Спеціальна воєнна операція є новим етапом національно-визвольної боротьби руського народу проти злочинного київського режиму і колективного Заходу, який за ним стоїть, що ведеться на землях Південно-Західної Русі з 2014 р. Під час СВО руський народ зі зброєю в руках відстоює свої життя, свободу, державність, цивілізаційну, релігійну, національну і культурну ідентичність, а також право жити на власній землі у межах єдиної Російської держави. З духовно-моральної точки зору спеціальна воєнна операція є Священною війною, в якій Росія та її народ, захищаючи єдиний духовний простір Святої Русі, виконує місію «Утримувача», який захищає світ від натиску глобалізму і перемоги Заходу, який впав у сатанізм.

Після завершення СВО уся територія сучасної України повинна увійти до зони виняткового впливу Росії. Можливість існування на цій території русофобського, ворожого Росії та її народу політичного режиму, а заодно політичного режиму, що керується з ворожого Росії зовнішнього центру, повинна бути повністю виключена».

Читаючи ці рядки, видається, що Росія випала з історичного часу у якусь придуману паралельну реальність, пронизану імперськими мареннями і геноцидальними планами.

У розділі 2 під назвою «Руський мір» вказується, що «межі Русского міра як духовного і культурно-цивілізаційного феномена істотно ширші, ніж державні кордони нинішньої Російської Федерації, так і великої історичної Росії. Поряд з розсіяними по всьому світу представниками руської ойкумени, Руський мір включає у себе всіх, для кого руська традиція, святині руської цивілізації та велика російська культура є вищою цінністю і сенсом життя». Автори документа формулюють вищу історичну місію Росії та Русского міра – протидія встановленню у світі універсальної гегемонії зла. Насправді за цими есхатологічними пасажами криється прагнення встановити російську гегемонію на 1/6 частині Земної кулі, про що свідчать такі одкровення: «Побудова тисячолітньої російської державності є вищою формою політичної творчості руських як нації. Розділення і послаблення російського народу, позбавлення його духовних і життєвих сил завжди приводило до послаблення і кризи Російської держави. Тому відновлення єдності руського народу, а також його духовного і життєвого потенціалу є ключовими умовами виживання та успішного розвитку Росії і Руського міра в ХХІ сторіччі».

У розділі 3 «Зовнішня політика» творці наказу розкривають геополітичні претензії «месіянської» Росії, що ні багато, ні мало «має стати одним з провідних центрів багатополярного світу, що очолює інтеграційні процеси та забезпечує безпеку і стабільний розвиток на всьому пострадянському просторі. Як геополітичний центр Євразії, що перебуває на перетині глобальних осей Захід – Схід і Північ – Південь, Росія повинна регулювати баланс стратегічних інтересів

і виступати оплотом безпеки і справедливого світопорядку у новому багатополлярному світі. Возз'єднання російського народу має стати однією з пріоритетних завдань зовнішньої політики Росії. Росії слід вернутися до існуючої понад три століття доктрини триєдності російського народу, згідно з якою російський народ складається з великоросів, малоросів і білорусів, що є гілками (субетносами) одного народу, а поняття «російський» охоплює всіх східних слов'ян – нащадків історичної Русі». Наголошується, що доктрина триєдності повинна отримати законодавче закріплення [2].

Як бачимо, усі ключові поняття нинішнього світоустрою – безпека, повага до територіальної цілісності сусідніх країн, справедливість, стратегічні інтереси, баланс та інші – Кремль трактує на власний розсуд, абсолютно не рахуючись з інтересами інших народів і держав. Манія величчя та й годі на руїнах останньої архаїчної імперії середньовічного штибу. У Православній церкві України назвали провідні тези цитованого документу як «єресь» і «нацизм». Митрополит ПЦУ Євстратій (Зоря) на своїй сторінці у фейсбуці написав: «Свіжі документи «Всемирнава русскава народнава сабора», керівником якого є Гундяєв, де «спецаперация» названа «священною війною», де надано чергові виправдання російської агресії проти України – черговий доказ того, що:

- з релігійної точки зору ідеологія «русскава міра», яка потужно витісняє з життя РПЦ залишки православ'я і взагалі християнство – це ЄРЕТИЧНЕ вчення та новітня форма ідолопоклонства;

- зі світської точки зору ідеологія «русміра» – це форма нацизму, яка виправдовує агресивну війну, терор, геноцид та інші злочини проти людяності. Яких ще треба доказів, щоби заборонити релігійним організаціям України мати підлеглість державним центрам контролю за релігією – Моспатріархії та іншим подібним? Скільки ще «русміра» має згенерувати Гундяєв, щоби МПВУ РЕАЛЬНО (а не в пустих деклараціях) відділилася від його влади?

Адже навіть послідовники МПВУ визнають, що ці нові документи за підписом Гундяєва – фашизм». На завершення митрополит ПЦУ додав, що релігійні організації, керівний центр яких розташований у країні-агресорці, мають бути якомога швидше заборонені в Україні [3].

Таким чином Російська православна церква виконує функцію одного з основних провідників цієї експансіоністської політики. Надаючи підтримку диктаторському режиму Путіна, благословляючи геноцид в Україні та інші злочини, її архиереї та клир несуть пряму відповідальність за все, що відбувається на війні. Хочеться лише нагадати, що окрім кримінального суду та суду історії, особи духовного звання мають нести відповідальність ще й перед Богом, заповіді якого щодня зневажають. Чим далі вони сповзають у трясовину воєнного шалу, тим важчим буде шлях до покаяння. А без цього дійства спокути й самоочищення церква перетворюється на збіговисько знавіснелих фанатів. Час покаже, який шлях обере РПЦ.

Література:

1. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=p-jyLvPpVQQ>
2. Релігійно-інформаційна служба України. 2024. URL: 28 березня. https://risu.ua/nakaz-hhv-vsemirnogo-russkogo-narodnogo-sobora-nastoyashchee-i-budushchee-russkogo-mira_n147172

*Гула Руслан Володимирович,
доктор історичних наук, професор,
Харківський національний університет
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
(м. Харків, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ЗС РФ ДО ПОВНОМАСШТАБНОГО ЗБРОЙНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ 24 ЛЮТОГО 2022 р. (26.01.2013 - 30. 07. 2018 рр.)

Формування світоглядних основ внутрішньої та зовнішньої політики путінської Росії об'єктивно призвело до домінування у них імперіалістичних і шовіністичних тенденцій та ескалації мілітаризму, апофеозом чого можна вважати повномасштабне збройне вторгнення збройних сил РФ в Україну 24 лютого 2022 р. За таких умов важливим є активне всеосяжне вивчення особливостей війн сучасної доби, специфіки виховної роботи у Збройних силах Російської Федерації (ЗС РФ), форм і способів реалізації її завдань у ході підготовки до відкритої збройної агресії проти України.

Хронологічно перший період підготовки до повномасштабного збройного вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. можна визначити з моменту офіційного оголошення так званої «доктрини Герасимова» начальником Генерального штабу (НГШ) ЗС РФ на загальному зібранні Академії воєнних наук 26.01.2013 р. та її практичного впровадження під час здійснення анексії Криму та окупації ОРДЛО до створення Головного воєнно-політичного управління ЗС РФ Указом Президента РФ від 30.07.2018 р.

Особливостями організації морально-психологічного забезпечення (МПЗ) військ цього періоду можна вважати подані нижче.

1. Акцентуація на інформаційному складнику МПЗ.

У цей період відбувалося активне залучення форм, методів, інструментарію та механізмів військового виховання у цілісну парадигму інформаційної автократії путінського режиму. Інформаційна автократія – тип авторитарного політичного режиму, який з'явився у перше десятиріччя ХХІ ст. в РФ, де влада утримується за допомогою цензури, придушення або маргіналізації незалежних засобів масової інформації та комунікації (ЗМІ, ЗМК), кооптації інформаційної еліти й оснащення інформаційними системами поліції та спецслужб для придушення спроб опору [6].

Фундаментальною основою процесів морально-психологічного забезпечення підготовки військ у цьому періоді виступали основні положення друкованої версії доповіді НГШ ЗС РФ генерала армії В. Герасимова, яка була

оприлюднена в лютому 2013 р. на сторінках видання «Военно-промисловий кур'єр» [3].

2. *Апробація новітніх концепцій інформаційно-психологічного впливу в гібридній війні на наукових майданчиках Академії воєнних наук (АВН) РФ.*

Незважаючи на громадський статус цієї інституції, слід визнати її провідний характер у продукуванні інноваційних технологій у військовій теорії та практиці бойового застосування ЗС РФ. Нагадаємо, що власне оголошення так званої «доктрини Герасимова» відбулося на засіданнях цієї інституції. Також на шпальтах друкованих видань АВН воєнно-політичний істеблїшмент ЗС РФ активно обговорював проблеми інформаційно-психологічного складника в рамках цього керівного теоретико-політичного принципу [5, с. 28].

3. *Активне використання історії як інструменту інформаційної війни.*

Домінування в процесі виховання військовослужбовців догматів державної історичної політики в системі суспільно-державної підготовки ЗС РФ.

У сучасній Росії публічна сфера, простір наукових дискусій та політичних конфліктів несуть на собі дедалі виразнішу тїнь минулого. У політичному та масовому вербальному обїгу все частїше лунають політичні кліше сталїнських часів та заїдеологїзовані версії ключових подїй історїї та сучасностї . І ця спотворена світоглядна парадигма активно впроваджується у суспільну свідомість й російської армїйської страти [Див. напр. 2].

4. *Суперечливий характер організації МПЗ особового складу ЗС РФ.*

Відсутність логїчно завершеної організаційно-штатної структури органів виховної роботи (наявність у видах, окремих родах військ, об'єднаннях, з'єднаннях, частинах і підрозділах заступників командирів з виховної роботи, а на рівні Міністерства оборони лише начальника Головного управління роботи з особовим складом ЗС РФ з вкрай обмеженими владними повноваженнями) фактично зводило нанївець кінцевий результат навчально-виховного процесу [4]. Разом з тим, у 2010-х рр. відбувся процес своєрїдної «реанїмації» форм партїйно-полїтичної роботи радянської армїї, які довели свою повну неспроможність щодо ефективного впливу на індивїдуальну та суспільну свідомість особового складу ще в часи СРСР. У інформаційно-пропагандистському забезпеченні активно популяризується досвід партїйно-полїтичної роботи радянської армїї [Див. напр.1].

Отже, під час першого періоду морально-психологічного забезпечення підготовки військ ЗС РФ до масштабного збройного вторгнення в Україну основна увага органів військового управління російської армїї була зосереджена на домінуванні інформаційного чинника в проведенні акцій гібридної війни. Нав'язування шовїністичної імперської парадигми історїї з наполегливим просуванням її основних постулатів за допомогою архаїчних форм і методів партїйно-полїтичної роботи часів Радянської армїї та псевдонаукових розвідок громадсько-державних інституцій відбувалося у єдиній системі суспільно-державної підготовки ЗС РФ. Еклектичний симбіоз форм морально-психологічного впливу релїгїйної ортодоксії РПЦ і віджилих традицій «совка» й упровадження їх механїзмами армїйської жорсткостї та прямолїнійностї був

апріорі не в змозі гарантувати якийсь більш-менш прийнятний результат. Логічно настулав час конченої необхідності трансформації цієї системи, але відповідний процес знову набув форми «історичного бумерангу», траєкторії вічного повернення у минуле.

Література:

1. Александров А. Они поднимали в атаку *Красная звезда*. 2014. № 86. С.3.
2. Гареев М. Великая Победа и события на Украине. *Вестник Академии военных наук*. 2014. № 2(47). С. 4–10.
3. Герасимов В. В. Ценность науки в предвидении. *Военно-промышленный курьер*. 2013, 27 февраля. № 8 (476). С. 1–2.
4. Гула Р. В., Передерій І. Г. Трансформація процесів морально-психологічного забезпечення російської армії в контексті підготовки до збройного вторгнення в Україну (2013 – початок 2022 рр.). *Український історичний журнал*. 2022. № 4. С. 118–130.
5. Картаполов А. В. Уроки военных конфликтов, перспективы развития средств и способов их ведения. Прямые и непрямые действия в современных международных конфликтах. *Вестник Академии Военных Наук*. 2015. № 2 (51). С. 26–36.
6. Guriev, Sergei and Treisman, Daniel, A Theory of Informational Autocracy (April 3, 2019). URL: <https://ssrn.com/abstract=3426238> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3426238> (дата звернення: 9.04.2023)

Чайка Оксана Ігорівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна) /
університет Люксембургу
(Еш-сюр-Альзетт, Велике Герцогство Люксембург)

HOW RUSSIAN CULTURAL SUPPRESSION AFFECTS THE SENSE OF UKRAINIAN NATIONAL UNITY

The cultural landscape of Eastern Europe has been shaped by centuries of shifting borders, ideologies, and identities. Among the most complex relationships is that between Russia and Ukraine. Historically, Russia has sought to exert control over Ukraine and other neighboring and more distant states not only through military and political means, but also through cultural suppression [1 – 3]. This attempt to diminish Ukrainian identity [4; 5] has had profound implications on the nation's sense of unity. The proposed study examines how Russian cultural suppression has influenced Ukrainian national unity, exploring historical patterns, contemporary events, and key research findings that illustrate this dynamic.

Therefore, it is underlined that Russian cultural suppression has been a persistent force in the history of Ukraine, with the Russian Empire, the Soviet Union, and modern Russia employing various tactics to undermine Ukrainian culture and identity. This suppression has manifested in language policies, religious control, and censorship of Ukrainian traditions and history. The problem is complex and multifaceted, impacting

not just cultural practices but also the collective memory and sense of national unity among Ukrainians. As Ukraine navigates its path toward self-determination and European integration, understanding the impact of Russian cultural suppression on Ukrainian national unity is crucial.

Following the aim and research objectives, the research delves into the effects of Russian cultural suppression on Ukrainian national unity, which has yielded several key findings that cover such aspects to be explored in detail as (i) language policies and national identity, (ii) religious control and cultural identity, (iii) resilience of Ukrainian cultural practices, and (iv) impact of historical narratives.

Thus, considering the mentioned lens of the language policies and national identity, it cannot be argued as has grown much too obvious that the imposition of the Russian language over Ukrainian [6], particularly during the Soviet era, aimed to erode Ukrainian identity. Recent studies [7; 8] show that despite these efforts, the Ukrainian language has become a strong symbol of resistance and unity among Ukrainians.

Moreover, from a perspective of religious control and cultural identity, the Russian Orthodox Church's influence over Ukrainian religious institutions has been a tool for Russian cultural domination. The Russian Orthodox Church (ROC), particularly under the leadership of Patriarch Kirill, has been a potent tool of Russian state propaganda and cultural influence. This influence extends beyond religious teachings into broader realms of cultural identity, national allegiance, and political ideology. The ROC's close alignment with the Kremlin has made it a significant player in disseminating pro-Russian narratives, both within Russia and in neighboring countries, including Ukraine.

Next, since the Russian full-scale invasion of Ukraine in February 2022, the ROC's role in propagating Russian state interests has become even more pronounced. Russian religious leaders have publicly supported the invasion, framing it as a "holy war" and using religious rhetoric to justify Russian aggression. This alignment with the Kremlin's agenda has further alienated Ukrainians from the ROC and highlighted the church's role as a mouthpiece for Russian propaganda.

The findings reveal that in Ukraine, this influence has taken various forms. Prior to the invasion, the Ukrainian Orthodox Church (Moscow Patriarchate) was closely linked to the ROC, creating a conduit for Russian ideological influence. Through sermons, religious ceremonies, and community events, the Moscow-aligned Ukrainian Church often promoted pro-Russian sentiments and questioned Ukrainian sovereignty, echoing Kremlin propaganda. However, the granting of autocephaly to the Orthodox Church of Ukraine (OCU) in 2019 was a pivotal moment, allowing Ukrainian Orthodox Christians to break free from Russian religious control. This move has since played a crucial role in reinforcing Ukrainian national identity and unity, providing a religious institution that aligns with Ukrainian values and sovereignty rather than Russian interests. While the ROC has used its religious authority to further Russian state propaganda, the establishment of the autocephalous OCU has served as a bulwark

against this influence, fostering a religious and cultural identity rooted in Ukrainian sovereignty and unity. This divide reflects the broader struggle between Russian cultural domination and Ukrainian national self-determination.

Consequently, and notable it is how resilience of Ukrainian cultural practices has developed under the circumstances. Despite decades of Russian suppression, Ukrainian cultural practices have endured and, in some cases, flourished [4; 6]. Contemporary research indicates that the revival of these practices has played a significant role in fostering a sense of national unity, particularly in the wake of Russia's annexation of Crimea and the ongoing conflict in Eastern Ukraine.

Last but not the least comes the impact of historical narratives, under which Russian efforts to rewrite Ukrainian history have been countered by a resurgence in Ukrainian historical scholarship. This has helped to rebuild a collective memory centered on Ukrainian identity and has contributed to a greater sense of national pride and unity accounting for the facts that the relationship between Russia and Ukraine has been deeply influenced by these historical narratives, with Russia frequently attempting not only to rewrite but also reshape and perversely present to global community the Ukrainian history to legitimize its control.

These efforts often aim to portray Ukraine as a subordinate part of a larger Russian entity. This historical revisionism involves several key elements: 1) the denial of Ukrainian statehood, suggesting that Ukraine is merely a derivative of Russia, 2) the marginalization of Ukrainian cultural figures and heroes, downplaying their significance in favor of Russian icons, and 3) the whitewashing of Soviet-era atrocities, such as the Holodomor, to downplay their impact on Ukrainian identity.

In response to these Russian narratives, there has been a resurgence of Ukrainian historical scholarship, which plays a crucial role in promoting an authentic Ukrainian narrative. This movement focuses on several key areas: 1) reclaiming Ukrainian heroes and historical events, showcasing figures like Taras Shevchenko and Hetman Bohdan Khmelnytsky, 2) acknowledging Soviet-era atrocities, with the Holodomor recognized as a genocide, and 3) promoting national pride and unity through education and public awareness campaigns. These efforts have helped Ukrainians reclaim their history and assert a distinct national identity, providing a solid foundation for unity. The impact of this resurgence in Ukrainian historical scholarship has been significant, fostering a stronger sense of national identity and unity.

However, for a complete understanding of the dynamics of cultural resistance and its impact on national unity, more in-depth research and analysis are required. This entails a comprehensive exploration of how cultural practices, educational systems, religious beliefs, and public discourse contribute to national identity. It also requires a critical examination of Russian attempts to rewrite history and the tactics used to suppress Ukrainian culture.

Literature:

1. Snyder, T. (2011). *Bloodlands: Europe between Hitler and Stalin*. Random House.
2. Snyder, T. (2018). *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*. New York: Tim Duggan Books.

3. Mastman, J. (2023). *Suppression of National Identities: Ukrainian and Baltic Cultures in the Soviet Union* (Master's thesis, California Polytechnic State University).
4. Gao, L. (2024). The National Consciousness of Ukraine and Its Evolution During the Soviet Era. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*, 28, 140-145.
5. Kuzio, T. (1998). Ukraine: Coming to terms with the soviet legacy. *The Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 14(4), 1-27.
6. Wilson, A. (2000). *The Ukrainians: unexpected nation*. Yale University Press.
7. Konieczna-Salamatin, J. (2019). A Desired but Unexpected State. *The Burden of the Past: History, Memory, and Identity in Contemporary Ukraine*.
8. Konieczna-Salamatin, J. (2019). A Desired but Unexpected State. *The Burden of the Past: History, Memory, and Identity in Contemporary Ukraine*.

Семашко Тетяна Федорівна,
доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕШКОДИ ЖУРНАЛІСТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Умови воєнного часу встановлюють особливі вимоги до журналістської діяльності: журналісти в умовах сьогодення – це надійні бійці інформаційного фронту, завдання яких надання цінної, а головне – правдивої інформації. Від якісної роботи журналістів в умовах війни залежить можливість донесення справжньої картини війни в Україні, що своєю чергою, сприяє складному протистоянню з ворогом на інформаційному фронті.

На жаль, журналісти стикаються з рядом проблем і викликів під час своєї професійної діяльності. Серед таких означимо наступні:

Юридичні проблеми та виклики зумовлені недосконалістю чинного законодавства та необхідністю його реформування, з огляду на наявні практичні проблеми; необхідність юридичної підтримки з боку кваліфікованих юристів журналістам під час їх роботи в зоні бойових дій; необхідність отримання акредитації для роботи воєнним журналістом; складнощі в акредитації та подальшій діяльності воєнного журналіста тощо.

Політичні проблеми та виклики зумовлені можливістю політичного тиску на журналіста, який працює в умовах війни. Попри те, що журналістика в Україні є вільною та незалежною, спостережені випадки політичного впливу як на окремих журналістів, так і на цілі телеканали. Так, дискусійним сьогодні є питання доцільності існування телемарафону «Єдині новини», який з початку повномасштабного вторгнення почав свою роботу за співпраці із високопоставленими представниками влади – війна подарувала владним структурам контроль над найбільшими телеканалами країни. Проте, сьогодні суспільство все більше занепокоєне надмірністю контролю та впливу держави на ЗМІ: ««Марафон пропаганди» перетворився на парад виступів і символічних промов, які не дають відповіді на більшість запитань, які громадяни ставлять

щодня» [2]. Українці схиляються до думки, що транслювати єдине офіційне бачення навіть у воєнний час є неприйнятним. Відтак, варто говорити про необхідність переосмислення функціонування телемарафону «Єдині новини» та відновлення незалежного медіаландшафту.

Соціальні проблеми та виклики. Означені проблеми походять від українського громадянського суспільства: наростання недовіри громадян до влади та інформації, яку транслюють «провладні» телеканали під час війни; втома українців від війни, що виражається в неоднозначному сприйнятті суспільством інформації, яку транслюють українські телеканали; незадоволення суспільства тим, що українські телеканали висвітлюють інформацію тільки з «позитивної» точки зору, замовчуючи при цьому проблеми та негативні наслідки їх існування тощо.

Морально-етичні проблеми та виклики. Проблеми етичного характеру вимагають від журналіста особливого дотримання професійних та етичних стандартів журналістики, а також рекомендацій та вимог чинного законодавства щодо роботи в умовах воєнного стану. Морально-етичні проблеми продуковані роботою з людьми, які перебувають у зоні бойових дій, зазнають поранень, страждань, які стали жертвами воєнних злочинів – існує проблема висвітлення тематики воєнних злочинців. Сюди відносимо і внутрішні проблеми, які існують в українській армії, та питання загрози життю та здоров'ю журналістів під час здійснення ними своєї діяльності в умовах війни та загрозу життю родинам українських тележурналістів. Значна частина ЗМІ в Україні після повномасштабного вторгнення припинила свою роботу, що продукувало втрату робочих місць українськими журналістами – 233 українських медіа були вимушені припинити свою діяльність через причини, пов'язані із вторгненням росії [1]. Значними у роботі журналістів є й обмеження, яких зазнають журналісти під час війни – простежуються обмеження висвітлення окремих тем, які можуть нести небезпеку для цивільного населення, української армії чи загрозу національній безпеці України в цілому.

У підсумку зауважимо, професійна діяльність сучасного воєнного журналіста пов'язана з низкою викликів юридичного, соціального, політичного, морально-етичного характеру. Під час війни особливого значення набуває дотримання принципу соціальної відповідальності воєнного журналіста, що зумовлюється його особливим статусом та значущістю його діяльності як для держави, так і суспільства. Незважаючи на наявні виклики, українські журналісти продовжують працювати в умовах війни та інформувати суспільство про важливі події в державі та за її межами.

Література:

1. В Україні за час вторгнення РФ постраждали понад 100 журналістів. «Репортери без кордонів». Укрінформ, 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3827171-v-ukraini-za-cas-vtorgnenna-rf-postrazdali-ponad-100-zurnalistiv-reporteri-bez-kordoniv.html>
2. Телебачення в Україні під час війни: необхідна єдність чи «марафон пропаганди»? Радіо свобода, 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-media-telebachennya-marafon-yedyni-novyny/32518335.html>.

*Силка Оксана Захарівна,
доктор історичних наук, доцент,
незалежна дослідниця (м. Київ, Україна)*

ПІДТРИМКА МУЗЕЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ МІЖНАРОЖНИМ СПІВТОВАРИСТВОМ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Відповідно до звітів Міністерства культури та інформаційної політики України, станом на 4 квітня 2024 р., внаслідок російської агресії, пошкоджено 1744 об'єктів культурної інфраструктури та зафіксовано 300 випадків руйнування пам'яток культурної спадщини. До цієї цифри було включено, звичайно, і музейні інституції та галереї – 114 установ [1]. 25 квітня 2024 р. на пресконференції в Києві директорка Департаменту культурної спадщини Міністерства культури та інформаційної політики Мар'яна Томин заявила, що Російська Федерація вкрала або зруйнувала понад мільйон музейних об'єктів України.

З лютого 2024 р., музейні фонди України стали частиною загарбницької політики окупантів. Сьогодні оцінка від міжнародного співтовариства щодо крадіжки наших культурних цінностей звучить як «найбільша крадіжка предметів мистецтва з часів Другої світової війни» (видання The New York Times). Музеї, які опинились у період з 2014 р. та у перші місяці 2024 р. на окупованих територіях, були позбавлені своїх колекцій, через їхню експропріацію та вивезення експонатів на територію країни окупанта.

Перед музеями України постало найактуальніше питання – збереження своїх колекцій. І друге завдання – розголос про ситуацію в Україні серед музейної спільноти світу.

Звичайно, алгоритм консервації та схову музейних колекцій визначений законодавчо. Але, терміни та умови, у яких відбувалась фактична евакуація експонатів, кардинальним чином вплинули на цей процес. Зазначимо, що, починаючи з 2014 р., музейна спільнота періодично обговорювала питання необхідної реакції держави на нові та можливі умови функціонування своїх закладів. Так, у межах проекту Музею Івана Гончара «Актуальний Музей: стратегія динамічного розвитку» 21 травня 2015 р. відбувся семінар «Перша допомога музеям у надзвичайних ситуаціях: міжнародні практики і український досвід». Цей семінар підняв на обговорення у середовищі професійної спільноти питання про міжнародні практики застосування комплексних профілактичних заходів, оперативного прийняття рішень та надання першої допомоги музейним зібранням і пам'яткам в умовах кризи, пов'язаної з масовими протестами, збройними конфліктами, терактами і стихійними лихами [2].

Влітку 2021 р. Міністерство культури оновило списки об'єктів, які потребують першочергової евакуації, але не надало чітких інструкцій, де брати транспорт для евакуації, зрештою, куди евакуйовувати фонди в разі реальної загрози. З 2014 р. музейники вже мали приклади зради керівників музеїв на окупованих територіях. З 2022 р. до цих викликів додалась індивідуальна

евакуація населення, коли, у окремих музеях, не вистачало робочих рук для пакування та транспортування експонатів. Але, чи не найактульнішою проблемою стала відсутність пакувальних матеріалів для експонатів, тому деякі з них опинилися в критичній ситуації.

Реагуючи на виклики, які постали перед музейниками України, міжнародна громада долучилась до справи допомоги українським музеям. Аналіз усього обсягу та результатів такої допомоги ще чекають свого дослідника. Адже, ця допомога – це багатоплощинні процеси на рівні державних органів влади та інституцій, музейних спільнот, благодійних фондів, приватних осіб тощо.

З другої половини 2024 р. поступово розпочалась організована допомога у надходженні пакувальних матеріалів. Одним із прикладів такої допомоги можемо зазначити діяльність «Штабу порятунку спадщини», який діє у співпраці та координації з Міністерством культури та інформаційної політики України. На сьогодні гуманітарну допомогу одержано від 13 європейських установ, зокрема: музеїв Польщі, Фонду Принца Клауса / Prince Claus Fund (Нідерланди), Міністерства культури Естонії / Eesti Kultuuriministeerium, Асоціації CHOICE (Італія), Комітету допомоги українським музеям / Komitet Pomocy Muzeom Ukrainy / Committee for Ukrainian Museums (Польща), Центру допомоги культурі України / Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie, створеного за сприяння Міністерства культури та національної спадщини Польщі, Фонду ALIPH / ALIPH Foundation (Швейцарія), ICOM Франції, Національний музей / Narodni Muzeum, Міністерство культури Чеської Республіки / Ministry of Culture of the Czech Republic (Чехія), Галереї образотворчого мистецтва в Оставі (GVUO) / Galerie výtvarného umění v Ostravě; Olomouc Museum of Art. Aleš South Bohemian Gallery. Prague City Gallery. Regional Gallery of Fine Art, Zlín (Чехія), Міністерства культури Хорватії на ініціативу Посла Хорватії в Україні Аніци Джамич, Федеративного агентства з технічної допомоги / Bundesanstalt technisches hilfswerk (Німеччина), Німецького археологічного інституту.

Міністерство культури та інформаційної політики України разом із Національним агентством з питань запобігання корупції створили робочу групу Art Sanct Tast Fors для координування спільних зусиль з метою відстеження торгівлі предметами мистецтва, які були викрадені росіянами. Спільні зусилля міжнародних правоохоронних органів повинні бути спрямовані на підготовку до притягнення Росії до відповідальності за вчинені злочини, відстеження та запобігання можливій торгівлі предметів із музейних колекцій України та повернення їх до України. На рівні міжнародної співпраці у юридичній площині, Україна також порушує питання про арешт музейних колекцій Російської Федерації, які перебувають за кордоном.

Наступним аспектом підтримки музейної галузі України є організація та проведення навчання міжнародними музейними інституціями щодо збереження української культурної спадщини через ознайомлення із новітніми механізмами оцифрування та зберігання. Одним із перших, хто запропонував таке навчання був Національний інститут музейництва та охорони колекцій Польщі / Narodowy Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMOZ), який у жовтня 2022 р.

організував навчання музейників України спочатку онлайн, а, згодом, і безпосередньо у музеях Польщі. Подібні безкоштовні ініціативи продовжуються і сьогодні.

Варто наголосити і на фінансовій підтримці окремих благодійних проєктів, які спрямовані на підтримку регіональних музеїв. Одним із таких проєктів-ініціатив є «Музейний кризовий центр», який виник за ініціативи директори «Музею терору» Ольги Гончар. Його благодійниками є: німецька спілка MitOst, а також кілька приватних меценатів. Громадська організація «Інша Освіта», яка долучилась до проєкту, заручилась підтримкою швейцарського фонду ALIPH (Міжнародний альянс із захисту спадщини в зонах конфлікту).

Фонд ALIPH – це найбільший глобальний фонд, який займається виключно захистом культурної спадщини, що опинилась під загрозою під час воєнних дій або після конфліктів. Фонд фінансує конкретні проєкти, які впроваджуються на місцях, у тісній співпраці з місцевими партнерами, органами влади та громадами. З березня 2022 року по червень 2023 року за фінансової підтримки, зокрема, ЄС ALIPH підтримав 310 культурних організацій в Україні [3].

Окрім названих ініціатив, до українських музеїв та музейних фондів надходить допомога від мистецьких галерей, аукціонів, благодійних об'єднань та приватних осіб.

Важливим напрямом міжнародної співпраці є залучення українських музейників до наукових форумів та конференцій. Останньою за часом стала конференція «Від кризи до майбутнього. Нові виклики музеїв в Україні» (Берлін, 28 травня 2024 р.), на яку було запрошено понад 100 представників від музеїв України. Берлінська галерея Jemes Simon Galleri Staatliche Museen zu Berlin стала тим простором, де працівники музеїв напрацювали та сформулювали свої пропозиції, у т.ч. і до міжнародної спільноти, щодо відновлення музейних просторів в Україні. Ця конференція була організована спільними зусиллями української, польської та німецької спільнот. Зокрема, це: фонд Obnim та Ukrainian Institute – Український інститут у Німеччині. Серед партнерів зазначимо Мистецький фонд Ернста фон Зіменса, Пруський фонд культурної спадщини Stiftung Preußischer Kulturbesitz, Польський інститут у Берліні Polnisches Institut Berlin, Європейська мережа пам'яті та солідарності European Network Remembrance and Solidarity, Федеральний інститут культури та історії Східної Європи Copernico Geschichte und kulturelles Erbe im östlichen Europa.

Серед напрямків роботи конференції стали: розробка пропозицій щодо необхідного внеску українських культурних установ у відновлення України та зміцнення громадянського суспільства; подальше налагодження співпраці мережі українських музеїв з німецькими та польськими установами; встановлення довгострокової співпраці з Фондом пруської культурної спадщини та розширення стипендіальної програми для співробітників українських музеїв у німецьких закладах [4].

Важливим інформаційним майданчиком, на якому відбулось знайомство з музеями України, їхнім становищем в часи російсько-української війни та боротьби за існування є Європейська премія музей року (European Museum of the

Year Award, ЕМУА) – премія у сфері музейної справи, що присуджується щороку Європейським музейним форумом під патронатом Ради Європи. У 2022 р., на цю премію, від України, був номінований приватний музей костюму та стилю «Victoria Museum». Завдяки команді Музею та підтримці громадськості вдалося позбавити участі у премії усі російські музеї, які були на неї номіновані наприкінці 2021 р. У 2024 р. ще одним українським номінантом став Національний музей України у Другій світовій війні, а у рамках вручення премії, генеральний директор Національного музею Героїв Небесної Сотні та Революції Гідності здобув Ігор Пошивайло отримав премію Кеннета Гадсона за «інституційну відвагу та професійну доброчесність» музей або окремих людей, щоб відзначити сміливі музейні практики, які «кидають виклик і розширюють загальноприйняті уявлення про роль та обов'язки музеїв у суспільстві» [5].

Таким чином, можемо констатувати, що підтримка українського музейництва з боку міжнародного співтовариства, як явище, присутнє в українському культурному полі. Вона виявляє себе на різних рівнях; сприяє, за можливості, збереженню українських музейних колекцій; залучає працівників музеїв до міжнародної спільноти та сприяє поширенню інформації про злочини російських загарбників в Україні.

Література:

1. 1974 об'єкти культурної інфраструктури зазнали пошкоджень чи руйнувань через російську агресію // Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/1974-objekty-kulturnoi-infrastruktury-zaznaly-poshkodzhen-chy-ruinuvan-cherez-rosiisku-ahresiю>

2. Семінар: перша допомога музеям у надзвичайних ситуаціях. Міжнародні практики і український досвід // Режим доступу: <https://akhmetovfoundation.org/news/seminar-persha-dopomoga-muzeyam-u-nadzvychnayih-sytuatsiyah-mizhnarodni-praktyky-i-ukrainskyy-dosvid>

3. Aliph-foundation // Режим доступу: <https://www.aliph-foundation.org>

4 У Берліні стартувала конференція для представників музейної спільноти, де українці представили 10 пропозицій відновлення сфери // Режим доступу: <https://mcip.gov.ua/news/u-berlini-startovala-konferencziya-dlya-predstavnykiv-muzejnoyi-spilnoty-de-ukrayinczi-predstavly-10-propozycij-vidnovlennya-sfery>.

5. Директор музею Майдану отримав міжнародну премію музейників // Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/direktor-muzeyu-maydanu-otrimav-nagorodu-yevropeyskogo-muzeyu-roku-301410>

*Кравченко Наталія Борисівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ТА ЦІННІСНІ ВИМІРИ

Російсько-українська війна має значний вплив на цивілізаційні та ціннісні виміри як для Росії, так і для України, а також для світового співтовариства. Цивілізаційні виміри національної ідентичності підсилюються війною як для українців так і для росіян. В Україні це спричинило підвищення національної

згуртованості та поглибленню відчуття патріотизму, в той час як у Росії війна сприяла зміцненню імперських амбіцій. По-друге, інтернаціональні відносини між країнами та регіонами також опинились під впливом війни. Загострилися відносини між Росією та Західним світом, зокрема з Євросоюзом та НАТО, що змусило багато країн переглянути свою політику відносно Росії. По-третє, російсько-українська війна має важливе геополітичне значення для всього світу, оскільки він став частиною більш посиленої боротьби за вплив у регіоні та у світі в цілому.

В контексті ціннісних вимірів війна підкреслила важливість демократії та прав людини. Україна бореться за своє право на самовизначення та територіальну цілісність, тоді як Росія ставить під сумнів демократичні принципи та захищає свої стратегічні інтереси. По-друге, конфлікт загострив проблему міжнаціонального співжиття та толерантності, поглибив розбіжності між українцями та росіянами, а також між різними етнічними та культурними групами в Україні. Водночас, він підкреслив важливість толерантності та розуміння між різними національностями. По-третє, російсько-українське протистояння поглибило питання економічних цінностей. Війна має серйозний економічний вплив на обидві країни, їхніх громадян та світову економіку в цілому. Вона також відображає різні підходи до економічного розвитку та інтеграції в світову економічну систему.

Тобто, російсько-українська війна виокремлюється не лише військовими діями, але й глибокими цивілізаційними та ціннісними протиріччями, які впливають на обидві країни та міжнародне співтовариство. Ідентичність в умовах російсько-української війни є складним і багатограним явищем, яке охоплює різні аспекти індивідуального та колективного самоусвідомлення. Війна, що почалася у 2014 році з анексії Криму та продовжилася відкритим військовим конфліктом на Донбасі, а надалі - повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року суттєво вплинула на формування ідентичності в Україні та Росії.

Війна підштовхнула українців до переосмислення своєї національної ідентичності. Патріотизм, гордість за країну та її культуру стали більш вираженими. Багато хто відчуває глибоку прив'язаність до своєї країни та готовність захищати її незалежність. Використання української мови набуло нової ваги, ставши символом національної єдності та спротиву російській агресії, відмінності від Росії. Звернення до історичної пам'яті, її відродження з акцентом на історичних подіях та постатях, які символізують боротьбу українського народу за власну державність, незалежність України стає важливим елементом національної ідентичності. Російська ж влада використовує війну для зміцнення імперських настроїв і підтримки ідеї «руського мира», який розглядає Україну як частину своєї культурної та історичної спадщини. А також підсилені війною націоналістичні настрої російського суспільства для його консолідації навколо ідеї великої Росії.

Щодо політичної ідентичності, війна сприяла консолідації політичних сил навколо ідеї суверенітету і європейської інтеграції. Політичні партії та лідери,

які підтримують незалежність та проєвропейський курс, здобули більшу підтримку. Прагнення до демократичних реформ і побудови правової держави стає визначальною частиною політичної ідентичності. Для Росії війна стала інструментом для зміцнення влади та підтримки політичного режиму, створення образу зовнішнього ворога і відволікання уваги від внутрішніх проблем.

В розрізі проблеми культурної ідентичності в Україні спостерігається культурне відродження, зростання інтересу до української культури, мистецтва, літератури та історії, збільшення кількості культурних проєктів, які підкреслюють українську ідентичність і спрямовані на збереження національної культури. З поміж них виділяється освітній проєкт «У пошуках ідентичності», який реалізує громадська організація «Культурний Проєкт» за підтримки проєкту Агентства США з міжнародного розвитку USAID «Зміцнення громадської довіри» (UCBI). Дискусійна платформа містить короткі відео про національну ідентичність, історичну і культурну пам'ять та деколонізацію і стала можливою для перегляду завдяки партнерству з міжнародним медіасервісом MEGOGO. На сьогодні освітній серіал «У пошуках ідентичності» складається із 128 серій, перші з них вже відкриті для перегляду у додатку MEGOGO в розділі «Освіта» або на вебсайті MEGOGO [1].

Культурна дипломатія використовує культуру як засіб для підвищення міжнародної підтримки та розуміння українських реалій. Обидві сторони використовують медіа для формування та зміцнення своєї культурної ідентичності. В Україні – через підкреслення унікальності української культури, в Росії – через просування ідеї спільної культурної спадщини.

Проблема регіональної ідентичності в першу чергу пов'язана з Донбасом та Кримом. Жителі цих регіонів часто стикаються з питаннями подвійної ідентичності, деякі відчують себе частиною України, інші – Росії. Цей конфлікт ідентичностей часто призводить до соціальної напруги та конфліктів.

В умовах війни формується нова соціальна ідентичність. Учасники бойових дій виділяються в окрему соціальну групу з унікальною ідентичністю, що базується на військовому досвіді та патріотизмі. Вимушені переселенці формують нову ідентичність у нових соціальних і культурних умовах на новому місці.

Значну роль в українській державі та державній політиці незалежної України завжди відігравала релігійна ідентичність. Стаття 35 Конституції України гарантує кожному громадянину право на свободу світогляду і віросповідання, відправлення релігійних культів та обрядів, релігійну діяльність [2, с.39]. В умовах російсько-української війни релігійна ідентичність є важливим аспектом суспільного життя, який впливає на взаємовідносини між людьми, формування національної ідентичності та політичні процеси, проходить свій шлях становлення. По-перше, змінюється і трансформується релігійний ландшафт України. Українська православна церква (УПЦ) Московського патріархату поступово втрачає своє домінування. Засновується (2018р.) Православна церква України (ПЦУ), яка отримує Томос про автокефалію від Вселенського патріарха, що стало значним кроком у відокремленні українського

православ'я від російського впливу. Важливим релігійним та культурним фактором у західних регіонах України є Українська греко-католицька церква. Присутність інших конфесій, таких як римо-католики, протестанти, мусульмани та юдеї, також важливі для релігійної ідентичності України.

Безумовно, ми маємо вплив на релігійну ідентичність війни, що загострила розкол між УПЦ (Московського патріархату) та ПЦУ. Частина віруючих і священників обирає ПЦУ через патріотичні мотиви та бажання незалежності від Московського патріархату. ПЦУ відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності, підтримуючи українських військових та громадян у боротьбі за незалежність. Московський патріархат активно підтримує політику російської влади, що викликає негативне ставлення до УПЦ (МП) серед багатьох українців.

ПЦУ отримує підтримку від української влади, що зміцнює її позиції та вплив у суспільстві. На окупованих територіях релігійні громади, які не підпорядковуються Московському патріархату, стикаються з переслідуваннями та обмеженнями.

Релігійні організації відіграють важливу роль у наданні гуманітарної допомоги, підтримці біженців та постраждалих від війни. Церкви надають моральну та психологічну підтримку людям, які страждають від наслідків війни, включаючи ветеранів, біженців та сім'ї загиблих.

У міжнародному вимірі автокефалії ПЦУ іншими православними церквами є важливим міжнародним аспектом, який впливає на релігійну ідентичність та міжцерковні відносини. Вселенський патріархат відіграє ключову роль у наданні автокефалії ПЦУ та підтримці українського православ'я на міжнародному рівні.

Отже, релігійна ідентичність в умовах російсько-української війни є важливим фактором, що впливає на національну, політичну та соціальну сфери життя. Війна загострила релігійні розколи та підняла питання незалежності українського православ'я від Московського патріархату, що стало важливим кроком у формуванні національної ідентичності України. Релігійні організації також відіграють важливу роль у підтримці постраждалих від війни та наданні гуманітарної допомоги, що підкреслює їхню соціальну значущість.

Формування міжнародної ідентичності слід розглядати через призму європейської інтеграції, коли українці все більше асоціюють себе з європейськими цінностями та прагнуть до інтеграції з ЄС. Підтримка з боку Заходу у боротьбі з російською агресією також впливає на міжнародну ідентичність українців.

Таким чином, російсько-українська війна глибоко вплинула на ідентичність обох націй. Для України це стало потужним каталізатором для формування та зміцнення національної, політичної, культурної, релігійної та соціальної ідентичності. Для Росії війна стала інструментом для зміцнення внутрішньої стабільності, націоналістичних та імперських настроїв. У контексті російсько-української війни ідентичність набуває особливого значення, визначаючи, як окремі люди, так і нації сприймають себе, свої цінності, культуру та політичні орієнтири, є динамічним і складним явищем, що відображає глибокі соціальні,

політичні та культурні, релігійні зміни. Війна значно вплинула на процеси самоусвідомлення як на рівні індивідів, так і на національному рівні, формуючи нові форми ідентичності та зміцнюючи старі.

Література:

1. Відеолекції «Про ідентичність» від «Культурний проєкт». URL: https://megogo.net/ua/collection/videolection_education

2. Конституція України: подарункове видання. Упорядники Л. І. Бірюк, Н. І. Адамчик, Є. Г. Кудлай [та ін.]. Київ: ВАІТЕ, 2021. 324 с.

*Крайнікова Тетяна Степанівна,
доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)*

ВІЗІЯ МАЙБУТНЬОГО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ КНИЖКИ ЕСЕЇВ «ДЕНЬ ПІСЛЯ ВІЙНИ»)

Актуальність дослідження. 25 квітня 2024 р. студенти, викладачі та випускники Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, громадські діячі створили книжку есеїв «День після війни». Весь процес – від написання текстів до друку накладу – здійснено за 8 год. 39 хв., що було зафіксовано представниками Книги рекордів України як видавничий рекорд. До проєкту долучилося понад 270 осіб: авторів, редакторів, дизайнерів-верстальників, просувальників акції.

Книжка есеїв «День після війни» виявляє стан і становище українців під час війни – йдеться про документ часу, джерело правди, історичне свідчення. Тому книжка заслуговує на професійне прочитання соціологів, психологів, істориків, філософів, культурологів, фахівці інших спеціальностей. Зокрема, з комунікативного погляду, цікавими є її футуристичні концепти.

Мета дослідження – проаналізувати основні концепти книжки «День після війни» та з'ясувати візію майбутнього, яку артикулювали її автори.

Об'єкт дослідження – книжка есеїв «День після війни» (2024).

Предмет дослідження – комунікативні особливості, футуристичні концепти книжки «День після війни» (2024).

Основні методи дослідження: контент-аналіз, дискурс-аналіз, класифікація.

Основні результати. В есеях книжки «День після війни» (2024) автори виявили те, що вони відчувають в умовах війни – їхні надії, плани, бачення майбутнього, рефлексії з приводу пережитого. На підставі сукупності текстів постає багатоаспектний феномен «людини під час війни», яка не тільки долає свої психотравми, а й накреслює своє майбутнє, вірить у нього.

По-перше, всі автори книжки висловили впевненість у здатності України вистояти у війні, щоправда, сумніви щодо «абсолютної перемоги» все-таки є. Серед авторів є і ті, котрі вбачають збереження неокупованих територій,

державності й суверенітету як достатню мету, і ті, що вірять у повернення Криму та Донбасу.

По-друге, день після війни практично в усіх есеях позначений болем, шаною полеглим, образами поховань та руйнувань, власним гірким досвідом. Автори демонструють посттравматичний синдром, подолання якого може потребувати тривалого часу та професійної психологічної допомоги.

По-третє, день після війни практично в усіх есеях пов'язаний із медійністю. Соцмережі, інтернет-медіа, ЗМІ, телефонний зв'язок – автори уявляють інформаційний вибух та лавиноподібну комунікацію.

По-четверте, автори демонструють класичні родинні архетипи. У багатьох есеях є образи рідної домівки, родини й родинного столу, рідної землі і тактильного контакту з нею.

Окрема група концептів – «біженці», «шлях додому» – йдеться про повернення в Україну, в рідне місто чи село, з якого людину й родину вирвала війна. Автори висловлюють упевненість, що українці (принаймні багато з них) захочуть повернутися.

По-п'яте, в книжці постає візія великої відбудови, відродження. Автори уявляють, що відбудована країна стане ще кращою, інноваційнішою, ніж була. Причому вони чітко наголошують на національній ідентичності. Відчувається, що для певних авторів війна стала моментом істини, вибору, в тому числі мовного.

По-шосте, в книжці багато важать «прості радості» – виспатися, зустрітися з товаришкою, відсвяткувати з класом випускний, який не відбувся, бо його зірвала війна, а підготовлена сукня досі чекає в шафі. Автори смакують ці деталі, змінюючи оптику свого бачення майбутнього – від національного масштабу до приватного, від стратегічного до профанного.

По-сьоме, впадає в око, що далеко не всі автори пишуть про відплату й покарання воєнним злочинцям, встановлення справедливості через міжнародний суд. Чому ця потреба не є загостреною – питання потребує подальших досліджень. Водночас трапляються тексти, в яких автори ставлять питання про відповідальність тих, хто не став на захист Батьківщини й «пересидів» цей час.

Висновки. Есеї збірки «День після війни» накреслюють багатогранну картину українського суспільства, яке прагне не тільки пережити трагедію, а й збудувати успішне майбутнє.

Виявлення футуристичних концептів книжки есеїв «День після війни» (2024) допомагає усвідомити сьогодення. Аналізуючи можливі сценарії майбутнього, осягаємо потенційні виклики й тренди, можемо підготуватися до них і вжити заходів для пом'якшення негативних наслідків і максимізації позитивних.

Коляда Ігор Анатолійович,
доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)
Шубер Олексій Анатолійович,
вчитель, Литовсько-Український ліцей №1
(Україна, м. Бородянка)

ІГРИ XXXIII ОЛІМПІАДИ У ПАРИЖІ 2024 Р. В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.

Олімпійські ігри мають особливе місце в історії людства, починаючи з їх витоків в античній Греції до сучасних змагань, що відновилися у 1896 році. Ця спортивна подія є символом міжнародного єднання, культурного обміну та миру. Олімпіада збирає спортсменів з усього світу, даючи можливість країнам демонструвати не лише спортивні досягнення, але й національну гордість і культурну спадщину. Проте сучасні Олімпійські ігри не можуть існувати ізольовано від політичних реалій світу. Ігри XXXIII Олімпіади у Парижі у 2024 році відбуватимуться на тлі складної міжнародної обстановки, зокрема повномасштабної відкритої агресії РФ проти України. «Правило країни-господарки – йти, так би мовити, в ногу з олімпійським рухом. Це меседж миру, і ми слідуємо рішенню Олімпійського комітету. Ці інстанції вирішили, що РФ як держава не може брати участь у цих іграх, але атлети можуть виступати під білим прапором лише як спортсмени і брати участь у змаганнях. Звичайно, ми будемо колективно і ретельно відстежувати їхні виступи, щоб ніхто не скористався зі спортсменів цією ситуацією», – французький лідер Е. Макрон додав, що прагне, аби «світ почув меседж миру й толерантності» [4].

Україна різко критикувала МОК за рішення щодо РФ та Білорусі. Минулого року уряд навіть розглядав бойкот Олімпіади та сформував для цього коаліцію, до якої долучилися 34 країни.

У процесі підготовки до Олімпіади в Парижі Міжнародний олімпійський комітет (МОК) висловлював неоднозначну позицію щодо участі спортсменів РФ та Республіки Білорусь у спортивних змаганнях. Зокрема президент МОК Томас Бах підтримав допуск Росії та Білорусі до літньої Олімпіади 2024 у нейтральному статусі. Своє рішення він пояснив тим, що «окремих спортсменів не можна карати за дії їхніх урядів». Т. Бах висловлював думку, що війна в Україні – це лише «одна війна серед 28 війн і конфліктів, які відбуваються у світі, і всі інші спортсмени мирно змагаються один з одним» [2].

Така позиція деяких чиновників міжнародних спортивних інституцій про повернення російських спортсменів на Олімпіаду в Парижі під нейтральним прапором під гаслами єднання, миру, спорт поза політикою, на думку багатьох експертів, є цілком не виправданою. Авторитарні режими часто використовують спорт, як інструмент для демонстрації своєї сили та впливу, що допомагає їм

зміцнювати свою легітимність, як у власних громадян, так і на міжнародній арені, включаючи демократичні країни. Міжнародна спільнота не може собі дозволити таку легковажність, щоб спорт не перетворився на засіб виправдання агресивних дій Кремля. Допущення російських та білоруських спортсменів до змагань в умовах російсько-української війни створить хибний сигнал, який можна інтерпретувати як підтримка російського мілітаризму та інших авторитарних режимів – творіть, що забажаєте, ми вам пробачимо. Протягом останніх 15 років путінський режим у сучасній РФ тричі розпочинав військові дії проти сусідніх держав під час Олімпійських ігор. Це стало своєрідним «олімпійським рекордом». Зокрема, напад на Грузію відбувся в день відкриття Олімпіади 2008 року. Окупація українського Криму готувалася під час зимових Олімпійських ігор у Сочі, до того ж війська, що забезпечували безпеку змагань, були залучені під час вторгнення до АРК. Повномасштабна війна проти України розпочалася невдовзі після завершення зимової Олімпіади 2022 року.

Російські політики та пропагандистські медіа залякують світ ядерною війною та стверджують, що вони ведуть боротьбу з «сатанинським режимом». Разом тим, заявляють про свою готовність взяти участь в Олімпіаді 2024. Їх участь у олімпійських змаганнях на думку більшості аналітиків стане виправданням війни в Україні та російської пропагандистської риторики – «з нами мають справу та поважають». Російські олімпійці, які у більшості є офіцерами РЗС, підкоряються наказам свого злочинного командування, які для них важливіші за олімпійські принципи. Так, про свою підтримку так званої «СВО», як офіційно називає Кремль свою агресію проти суверенної України, Узаявили такі спортсмени-олімпійці: лижник Большунов, художні гімнастки сестри Аверіни, плавець Рілов, гімнастка Листунова та інші. Вони вийшли на сцену під час мітингу 18 березня 2022 року на стадіоні «Лужники», де виступав Президент РФ В. Путін, фактично, з нагоди агресії проти України, який відбувався за кілька тижнів до цього. Показово, що ведучим цього шовіністичного заходу був ніхто інший як спортивний російський телеведучий Губернієв, який кілька десятиліть працював коментатором Олімпійських ігор [1].

Валерій Борзов, член МОК, розглянув ситуацію за іншим підходом: «З погляду не політичного, а саме людського, чи зможуть наші українські спортсмени стояти на п'єдесталі разом із росіянами, тиснути їм руки, обідати за одним столом в Олімпійському селищі, а після цього повернутися в Бучу, Ірпінь чи будь-яке інше місто, зруйноване росіянами? Що нам скажуть? Безумовно, нас проклянуть. Ще один момент. Якщо росіяни в Олімпійському селищі чи будь-де почнуть ображати українських спортсменів, що станеться? Буде бійка. На що перетвориться олімпійський символ об'єднання? Яким є Олімпійські ігри, якщо в селищі або під час церемоній нагородження чи будь-де виникатимуть постійні конфлікти? Виходить так, що МОК допускає дві країни, а страждає фактично вся інша олімпійська братія» [3].

Отже, російський олімпійський рух не тільки політизований і мілітаризований. Російські спортсмени стали інструментом, який підтримує

агресивну та шовіністичну політику путінського режиму, який сприяє розпалюванню конфліктів у різних частинах світу. Міжнародна спільнота, включаючи МОК, не може ігнорувати ці реалії та обмежуватися лише зміною прапора для таких спортсменів. Агресивний режим Путіна не зупиниться сам, і для його стримування необхідні рішучі дії. Врешті Олімпійській комітет розробив правила для представників «країн-агресорок», за якими заборонена участь спортсменів, які підтримують війну, росіян та білорусів не буде у командних змаганнях і на офіційних церемоніях [3].

Література:

1. Ukrinform. Чому російські спортсмени не мають брати участь в Олімпійських іграх / Укрінформ - актуальні новини України та світу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3667995-comu-rosijski-sportsmeni-ne-maut-brati-ucast-v-olimpijskih-igrah.html>
2. Березіна А. Олімпіада на тлі війни: чи будуть РФ та Білорусь на Іграх-2024 у Парижі / РБК-Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/olimpiada-tli-viyni-chi-bude-rf-ta-bilorus-1718276849.html>
3. Гудкова С. Ця війна струснула весь світ. Росія не має права на участь в Олімпіаді-2024 – член МОК Борзов / Radio France internationale. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/updwh>.
4. Слово і Діло. Макрон запропонує росії припинити вогонь на час Олімпійських ігор / Слово і Діло. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2024/03/16/novyna/suspilstvo/makron-zaproponuye-rosiyi-pryynyty-vohon-chas-olimpijskyx-ihor>

Борчук Степан Миколайович,
*доктор історичних наук, професор,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, (м. Івано – Франківськ, Україна)*
Ільницький Ігор Васильович,
*кандидат історичних наук,
Калузький політехнічний фаховий коледж
(м. Калуш, Івано-Франківська обл., Україна)*

ЛІТНІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ 2024 і ОЛІМПІЙСЬКЕ ПЕРЕМИР'Я В УМОВАХ ВІЙНИ: ІНІЦІАТИВИ ПРЕЗИДЕНТА ФРАНЦІЇ Е. МАКРОНА І ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Традиція укладати тимчасове перемир'я в період Олімпіади зародилася в Греції ще в VIII столітті до н.е. Воно починається за тиждень до ігор і закінчується через тиждень після їх закриття. У 1992 р. Міжнародний олімпійський комітет відновив цю традицію, закликавши всі країни дотримуватись перемир'я під час сучасних Ігор. Перемир'я було відновлено резолюцією ООН від 25 жовтня 1993 р., а також Декларацією тисячоліття ООН щодо миру та безпеки у всьому світі. Згідно з нею, країни-члени ООН зобов'язуються припинити бойові дії за тиждень до початку Олімпійських ігор і протягом семи днів після закінчення Паралімпійських ігор [1].

З початку 1990-х, кожні два роки, країна-господарка майбутніх всесвітніх змагань – літніх і зимових – має вносити відповідну резолюцію в ООН, яка, зазвичай, приймається одноставним голосуванням. Таке перемир'я має на меті гарантувати безпечний проїзд для спортсменів під час Ігор, а в перспективі – просувати ідею миру в усьому світі. «Олімпійське перемир'я чи олімпійське замирення, *olympic truce* – це традиція. І десь на початку 1990-х ООН прийняла резолюцію, яку повторюють у документах перед кожними Олімпійськими іграми: введення «олімпійського перемир'я». Ясно, що у давнину, в античній Греції, все було зовсім за інших обставин. І тому так виходить, що цього в новітній період, коли олімпійське перемир'я поновили, його уже три рази порушили. Причому, всі три рази це зробила саме Росія», – розповідає посол України у США у 2015–2019 роках Валерій Чалий. – перемир'я – це не тільки дні Олімпіади, це сім днів до відкриття Олімпіади, вся Олімпіада, Паралімпійські ігри, які проходять у тій же країні, і сім днів після їх закриття. Тож, якщо говорити про літо 2024 року, олімпійське перемир'я мало б тривати десь до 15 вересня, а починатися не 26-го, а 19-го липня» [2]

З 26 липня по 11 серпня 2024 р. у Парижі пройде Олімпіади-2024. 15 квітня 2024 р. з ініціативою про «глобальне перемир'я» виступив президент Франції Емманюель Макрон. Перемир'я теоретично має тривати майже два місяці: починається за сім днів до початку кожних Олімпійських ігор і закінчується через сім днів після завершення Паралімпіади. президент Франції Емманюель Макрон вважає, що на час літніх Олімпійських ігор світова спільнота має домовитися про припинення вогню в основних конфліктах, які зараз тривають, включно з Україною. Макрон зазначив, що спробує докласти максимум зусиль для «олімпійського перемир'я», уточнивши, що має на увазі і війну між Ізраїлем і ХАМАС, і війну Росії проти України, і війну в Судані. Щоб втілити план у життя, він розраховує на підтримку у цьому питанні різних партнерів, наприклад, лідера Китаю Сі Цзіньпіна [3].

На думку багатьох експертів, така ініціатива Президента Франції обумовлена, по-перше, знову намаганням показати своє лідерство; по-друге, як очільник країни – господарки Олімпіади, він має демонструвати світу миролюбність Франції; по-третє, не отримавши підтримки в ініціативі відправити війська НАТО в Україну, він усіляко намагається зберегти обличчя. «Французький президент просто не зміг залишитися осторонь гостро конкурентної боротьби за роль миротворця в російсько-українській війні... Не виключено також, що таким чином Макрон намагається зробити свій внесок у гарячі дискусії стосовно участі/неучасті Росії у різного роду «мирних планах», – зазначає експертка Інституту демократії ім. Пилипа Орлика Наталя Беліцер [2].

Проте РФ РФ тричі порушувала олімпійське перемир'я в новітній історії Ігор: 2008 року вдерлася в Грузію, 2014-го – в український Крим, на Донеччину та Луганщину, а 2022 р. розпочала повномасштабне вторгнення в Україну [2].

Понад 200 українських атлетів підписали відкритий лист до президента Франції Емманюеля Макрона, пані мера Парижа Анн Ідальго, міністерки спорту Франції Амелі Удеа-Кастері та до голови Оргкомітету Олімпійських та

Паралімпійських ігор 2024 Тоні Естанге. Спортсмени просять заблокувати можливість росіянам, які підтримують війну, брати участь в Олімпійських іграх у Парижі [1].

Отже, незважаючи на те, що будь-яка пауза дасть можливість ворогу краще підготуватися, поповнити боєзапаси, провести перегрупування військ, покращити логістику, відновити зруйновані об'єкти критичної інфраструктури, українське керівництво у цілому підтримуючи ідею президента Е. Макрона, наголошує, що коротка пауза у війні – це не вихід, що Україні потрібне повне відновлення територіальної цілісності, виведення усіх військ РФ.

Література:

1. Капля А. Олімпійське перемир'я у 2024 році буде, попри протести Росії. URL: <https://zoloto.city/articles/350982/olimpijske-peremirya-u-2024-roci-bude-popri-protesti-rosii>
2. Ліскович М. Олімпійське перемир'я-2024: чи може сучасний світ дотриматися античної традиції? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3855306-olimpijske-peremira2024-ci-moze-sucasnij-svit-dotrimatisa-anticnoi-tradicii.html>
3. Порошук Н. Макрон запропонував світове перемир'я на період Олімпійських ігор: Кремль відповів URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/makron-zaproponuvav-svitove-peremirja-na-period-olimpijskikh-ihor-kreml-vidpoviv-996457.html>

*Махінько Анна Іванівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
ім. І. Сікорського», (м. Київ, Україна)*

СТАТУС КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Збройні конфлікти тотальні за своєю руйнівною силою: численні людські втрати, руйнування житла, об'єктів промислової й транспортної інфраструктури. Не уникають втрат і культурно-історичні пам'ятки, що почасти за своїм значенням і цінністю є не лише національним, а й світовим надбанням. У певних моментах втрати для культури та історії є безповоротними. Відтак, метою даного повідомлення є огляд та аналіз нормативно-правової бази щодо збереження та захисту культурно-історичних пам'яток у ході воєнних дій.

Варто зазначити, що перші спроби визначення правового статусу і гарантій збереження культурно-історичних пам'яток були зроблені ще перед двома світовими війнами. Так, у Конвенції про закони та звичаї війни, ухваленої 1907 р. державами-учасниками Гаазької конференції, вперше з'являється норма, що передбачала захист пам'яток культури. Суттєвим кроком стало ухвалення з ініціативи комітету Миколи Реріха 21 країною двох американських континентів 1935 р. у Вашингтоні пакту щодо захисту культурних надбань під час військових конфліктів. Саме у цьому документі вперше запропоновано механізм їх захисту, зокрема, реєстрацію у тогочасних міжнародних інститутах списку об'єктів, що у подальшому помічаються відповідним прапором (три червоних кола на білому

тлі у червоному обрамленні), створення міжнародних комісій щодо розслідування пошкоджень та оприлюднення результатів їх роботи. Підставою позбавлення імунітету було використання об'єктів культури у військових цілях [1, с. 51 – 52]. Звичайно механізм захисту був недосконалим, оскільки не передбачалася процедура притягнення до відповідальності та відшкодування за пошкодження культурних та історичних пам'яток. Дотримання даного документу було актом доброї волі країн-підписантів або країн, які узяли на себе зобов'язання дотримуватися його. Подальші історичні події в цілому засвідчили декларативність положень цього документу.

Досвід Другої світової війни під час якої було втрачено сотні тисяч культурних об'єктів та пам'яток, більшість з яких мали всесвітнє значення, що стало наслідком неповаги до культурних надбань під виглядом військової необхідності або права на захоплення трофеїв. Це обумовлювало перегляд міжнародної правової бази щодо правового статусу і механізму захисту культурного надбання під час імовірних військових конфліктів. Відтак 1954 р. ООН ухвалює Конвенцію про захист культурних цінностей у випадку збройних конфліктів, де вперше дано визначення понять культурні цінності та наведено перелік об'єктів, що такими вважаються [2].

У 1972 р. до міжнародного законодавства додано Конвенцію про захист культурної та природної спадщини, що у свою чергу розширює поняття цінностей. Об'єкти культурної та природної спадщини у документі об'єднано у групи: археологічні, архітектурні, скульптурні та живописні пам'ятники, архітектурні комплекси, природні та археологічні місця і території [3].

Зазначимо, що поза юридичними захистом опинилися нематеріальні культурні об'єкти (традиції, звичаї, фольклор тощо) про які у вище наведених документах немає згадки. Припустимо, що це обумовлено тим фактом, що розслідування шкоди, заподіяної матеріальним об'єктам, не зіштовхується зі значними труднощами.

1977 р. міжнародне гуманітарне право доповнено нормами Додаткового протоколу до Женевських конвенцій 1949 р. про захист жертв військових конфліктів. Зокрема, статтею 53 заборонялися будь-які ворожі акти щодо історичних пам'яток, культових місць та творів мистецтва, використання їх у воєнних цілях та інші неправомірні дії [4]. За своїм статусом вони порівнювалися до цивільних об'єктів.

Безпосереднє правове регулювання захисту культурних цінностей розширено 1999 р. положеннями Додаткового протоколу до відповідної конвенції 1954 р. Відповідно його норм культурним цінностям гарантувався захист та імунітет за винятком їх безпосереднього використання у якості військового об'єкту та пошкодження спричиненого воєнною необхідністю. Поняття останньої у документі не міститься, залишаючи місце для вільного тлумачення, а, відтак, уникнення відповідальності, яка передбачена даним Протоколом [5]. Зазначимо, що норми вище згаданих міжнародних актів встановлюють механізм захисту культурних цінностей лише у міждержавних конфліктах. Внутрішні конфлікти на території певної країни та інші

застосування військових сил, якими б не були їх руйнівні наслідки, не є підставою застосування їх норм до сторін-учасниць. Проте саме міждержавні зіткнення становлять меншу частину у конфліктах даного періоду, особливо кінця ХХ – першого десятиліття ХХІ ст. За цей час було пошкоджено або втрачено культурні пам'ятки, частина з яких є світовим надбанням, зокрема, у Ємені, Малі, Афганістані, Іраку, Сирії та на Балканах.

У сучасних непростих реаліях військового стану ЮНЕСКО, керуючись нормами міжнародного гуманітарного права, оголосила про посилений захист 20 культурних об'єктів України серед яких Софійський собор і Києво-Печерська лавра, історичні центри Одеси та Львову, дендрологічний парк «Софіївка». Загалом відповідно даних ЮНЕСКО з лютого 2022 р. зазнали ушкоджень 287 культурних об'єктів [6]. Їх реставрація і відновлення відтермінуються до припинення бойових дій. Також для цього необхідне достатнє фінансування.

Зважаючи на потенційні загрози культурно-історичній спадщині ЮНЕСКО ініціювало впровадження нових заходів щодо їх захисту: підготовка фахівців судової системи та створення відповідних підрозділів з питань захисту культурних цінностей, застосування новітніх інформаційних технологій для моніторингу та збереження культурних об'єктів [7].

Отже, захист культурно-історичних пам'яток є частиною міжнародного гуманітарного права. Відповідно це підвищує статус культурного об'єкту до рівня загальносвітового надбання, а не тільки країни, яка потерпає від бойових дій. Це гарантує увагу світового співтовариства до долі певної пам'ятки та вживання заходів для її збереження. Одночасно фахівцям потрібно удосконалити механізм захисту культурної спадщини, що вимагає внесення змін і доповнень у нормативні акти на міжнародному рівні та законодавства країн, які ратифікували Конвенції.

Література:

1. Пакт Рериха и Знамя Мира / редкол.: Е.Г. Петренко и др. Одесса: Одесский Дом-музей им. Н.К. Рериха, 2005. 95 с. URL: <https://odessa-roerich-house.od.ua/ru/publikatsii/pakt-rerikha-i-znamya-mira>.

2. Конвенция о защите культурных ценностей в случае вооруженного конфликта. Гаага, 14 мая 1954 г. Веб-сайт Университета Миннесоты. URL: <http://humanrts.umn.edu/instree/R1954b.html>.

3. Конвенція про захист культурної та природної спадщини, Париж, 16 листопада, 1977 р. Сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text.

4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), Женева, 8 червня 1977 р. Сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

5. Второй протокол к Гаагской Конвенции о защите культурных ценностей в случае вооруженного конфликта 1954 г., Гаага, 26 марта 1999 г. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/hague_conv_2nd_prot.shtml.

6. Ukraine: les sites de Kyïv et Lviv inscrits sur la Liste du patrimoine mondial en péril par l'UNESCO. Site Web de l'ONU. URL: <https://news.un.org/fr/story/2023/09/1138612>.

7. 70 ans de la Convention de La Haye: de nouvelles initiatives de l'UNESCO pour protéger les biens culturels. Site Web de l'UNESCO. URL: https://articles.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2024/05/UNESCO%20CP_70%20ans%20de%20la%20Convention%20de%20La%20Haye

*Лановюк Людмила Петрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

МУЗЕЙНА СКАРБНИЦЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Росія століттями заперечувала та нищила ідентичність України, зокрема її прояв через власну культуру. Славетна минувшина, що знайшла своє місце в музеях України, зробила останні мішенями для ворога як у прямому, так і переносному сенсі. Українські музеї зазнають обстрілів, їх розграбовують. Безцінні експонати вивозяться ворогом як трофеї, трошаться російськими солдатами та горять у вогні. Трагедія періоду Другої світової повторюється знову. Рашисти вбивають не лише українців, а й наше культурне та історичне надбання. Вони навмисне ціляться в унікальні споруди й символи нашої держави, чітко йдучи до своєї цілі – стерти Україну та будь-які прояви української ідентичності з лиця землі. Щоправда, ціль у них залишається примарною.

Сьогодні гостро стоїть питання: намагатися зберегти все, що вціліло. Убезпечувати найцінніші пам'ятки від можливих ворожих ракетних ударів або бомбардувань. Фіксувати кожний епізод, документувати всі злочини, скоєні терористичною державою. Світ має розуміти – Україна веде боротьбу із варварами, для яких не існує ціннісних орієнтирів.

Міністерство культури разом із Центром стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки збирає інформацію щодо пошкоджень та руйнувань об'єктів культурної спадщини, вчинених російськими окупаційними військами на території України. Для належного документування воєнних злочинів, злочинів проти людяності та об'єктів культурної спадщини, скоєних армією росії, створено окремий ресурс. Усі, хто мають докази злочинів, можуть надіслати фото та відео. Зусиллями Міністерства докази будуть передані до Міжнародного кримінального суду в Гаазі.

В умовах повномасштабної війни, розпочатої РФ проти України, лише у перші місяці зафіксовано 242 випадки знищення росіянами культурної спадщини українського народу. Так, окупанти повністю знищили або пошкодили щонайменше 92 релігійні споруди, 35 пам'яток історії, архітектури та містобудування, 29 меморіальних пам'ятників на честь історичних особистостей та подій XIX – початку XXI ст., 19 будівель та комплексів музеїв і заповідників. Окрім цього, під ворожі обстріли потрапили 33 будинки культури, театри, бібліотеки та інші об'єкти цінної історичної забудови. Найбільше руйнувань зазнали об'єкти культурної спадщини в Харківській, Донецькій, Київській,

Чернігівській, Луганській, Сумській областях – там, де велися або продовжуються бойові дії. Скласти повний список зруйнованих та пошкоджених об'єктів культурної інфраструктури наразі складно, адже частина територій України зараз перебувають під окупацією армії РФ.

Хочемо згадати лише незначну частку втрат, яку відчують музеї України. У селі Іванків, що на Київщині, російські окупанти знищили місцевий історико-краєзнавчий музей. У цьому музеї зберігалося близько двох із половиною десятків робіт всесвітньо відомої художниці Марії Примаченко. Музей відкрили в 1981 р., хоча сам будинок має набагато більш давню історію: це панський маєток ХІХ ст. В будівлю музею влучив російський снаряд. Унаслідок цього сталася пожежа, обвалився дах, полум'я охопило весь маєток. Будівля згоріла повністю, однак місцеві жителі, коли почалася пожежа, встигли врятувати частину колекції. Співробітники музею під обстрілами виносили картини Марії Примаченко, рушники Ганни Верес, фотоальбоми та предмети побуту. Усе, що не встигли винести, згоріло вщент. Завдяки мужності музейних працівників вдалося врятувати близько 10 робіт Примаченко.

Внаслідок російських обстрілів було частково зруйновано Музей Українських старожитностей – дім Василя Тарновського. Ця оригінальна споруда, розташована в центрі Чернігова, була збудована наприкінці ХІХ ст. У різні часи тут розміщувалися ремісничі класи для дітей-сиріт, Музей старожитностей з унікальною колекцією художніх творів, експозиція Чернігівського історичного музею, а з 80-х років ХХ ст – бібліотека для юнацтва. Будинок Василя Тарновського пережив обстріли більшовиками на початку ХХ ст., вцілів у Другу світову війну під бомбами німецьких нацистів. Але московська орда понівечила пам'ятку історії місцевого значення.

У Василівці Запорізької області російські окупанти пограбували музей-заповідник «Садибу Попова». Перед тим, як винести із садиби найцінніше, рашисти обстріляли заклад культури з артилерії. Садиба Попова — єдина в регіоні замкова споруда. Палац було збудовано в 1894 р., він нагадував за архітектурою середньовічні європейські замки. До наших часів збереглися зубчасті стіни з брамою, кілька флігелів, Західний флігель (Англійський замок), цегляна оглядова вежа (донжон) та стайня (кінний двір). За радянської влади на території садиби розташували свинарник, замок зруйнували, аби з цих матеріалів побудувати будинок культури, у стайнях садиби розмістили школу для дітей із ментальними захворюваннями. У 80-х роках почалася робота зі збереження комплексу. В 1993-ому р. в Північному флігелі відкрили музей. Просто перед самим вторгненням Росії, у січні 2022 р. Садиба Попова вперше відкрила для гостей усі будівлі комплексу.

Рашистські бомби знищили й Державний художній музей Маріуполя. Він розташовувався в гарному будинку в стилі модерн. Його побудували на початку ХХ ст. й у різні періоди там були приватна оселя, бібліотека, архів, аптечний склад. У 2000-х роках будівлю реконструювали, а у 2010 р. тут відкрили Художній музей імені Куїнджі. Фонд музею налічував приблизно 2 тисячі експонатів, враховуючи твори живопису, декоративно-ужиткового мистецтва,

графіки та скульптури. Навесні 2022 р. прямим попаданням авіабомби будівлю музею було зруйновано. За попередньою інформацією, оригіналів робіт Архіпа Куїнджі в музеї не було, але в музеї зберігалися оригінали робіт інших українських художників — Івана Айвазовського, Миколи Глуценка, Тетяни Яблонської, Миколи Дубовського, Михайла Дерегуса та інших. Російські окупанти підтвердили викрадення та вивезення в окупований Донецьк більш як дві тисячі унікальних експонатів із музеїв Маріуполя. Їхня доля наразі невідома. Перелік можна довго продовжувати. Знати про жахливі злочини та варварство російських окупантів має уся громадянська спільнота. Щоби розповісти про них, Український інститут започаткував діджитал-проект «Листівки з України». Проект має на меті зафіксувати збитки, завдані російськими окупантами українській культурі внаслідок бомбардувань. Ділитися листівками в соцмережах може кожний українець.

*Проданюк Федір Миколайович,
кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет
технологій та дизайну (м. Київ, Україна)*

ВТРАТИ КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК УКРАЇНИ В НАСЛІДОК ШИРОКОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

У прагненнях Російської Федерації (РФ) знищити воєнним шляхом державність України прийнято виділяти декілька етапів. Перший (2014-2022 рр.) – збройна агресія Російської Федерації проти нашої держави. Її головною метою були спроби демонтажу незалежності України, згортання її курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію, загарбання частини українських територій, формування псевдодержавних утворень, зниження економічного та науково-технологічного потенціалу, дестабілізація політичної та суспільної ситуації тощо. Початком даного етапу прийнято вважати 20 лютого 2014 р. – початок військової операції РФ з окупації Криму [1].

Другий етап – це повномасштабна війна РФ проти України. Він розпочався 24 лютого 2022 р. і продовжується до наших днів. Збройна агресія та війна завдали Україні значних людських втрат, спричинила масштабні руйнування промислових підприємств, аграрного сектору, торгівлі, сфери послуг, вартість збитків зростає з кожним днем, відчутне падіння ВВП.

Значних втрат зазнала й культурна спадщина України. Її руйнування та знищення РФ розпочала ще в 2014 р. в анексованому Криму. Російська влада провела цілеспрямовані дії не законне перевезення з Криму до Росії великої кількості артефактів, масового характеру набули незаконні археологічні розкопки, знищено велику кількість пам'яток культури кримських татар. Україна втратила можливість контролю за станом двох важливих об'єктів всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО – «Стародавнім містом Херсонесом

Таврійським і його Хорою» та Бахчисарайським ханським палацом у окупованому Криму [2]. Значна частина культурної спадщини України вивезена в Росію з окупованої Донецької та Луганської областей. З початком війни Росії проти України дана політика щодо української культурної спадщини була не лише продовжена, але набула масового характеру. Її головна мета знищити культурну спадщину України.

З метою залучення світової спільноти до збереження на території України пам'яток всесвітньої спадщини в умовах тривалої війни РФ проти нашої держави, за поданням української влади ЮНЕСКО надало кільком історичним об'єктам України статус «під загрозою». Такий статус отримали: Софійський собор у Києві та пов'язані з ним монастирські будівлі; Києво-Печерська лавра; ансамбль історичного центру Львова; історичний центр Одеси тощо [3]. Це рішення Комітету ЮНЕСКО має важливе значення для збереження культурної спадщини України. Воно по-перше, звертає увагу країн-членів ООН про їхню відповідальність в наданні допомоги для захисту цих унікальних споруд всесвітньої спадщини. Воно також надає Україні додаткові можливості для отримання фінансової й технічної допомоги у збереженні від можливих руйнувань важливих об'єктів національної культурної спадщини [3].

В умовах війни нависла загроза й над рядом культурних об'єктів, які ще до російсько-української війни були внесені до Попереднього списку претендентів на визнання всесвітньою спадщиною (Tentative List). На території України – це сімнадцять таких об'єктів [4]. Серед них «Історичний центр Чернігова, IX-XIII століття». Ряд його споруд зазнали руйнувань під час бойових дій та російських обстрілів міста. Зокрема, пошкоджень зазнала Іллінська церква в Чернігові. Значних руйнувань, втрат та пожеж зазнав Національний степовий біосферний заповідник «Асканія Нова». Російські окупаційні війська замінували Археологічний об'єкт «Камяна могила» - відому пам'ятку геології та археології у Запорізькій області. Пошкоджено «Греблю Дніпрогесу». Загарбники пограбували унікальну колекцію скіфського золота, під загрозою знищення опинилися музеї Мелітополя, Бердянська та Приморська та інших окупованих міст.

Масових руйнувань зазнає й Харків. Щоденно під загрозою життя жителів міста, споруди, установи та житлові будинки. Серед них і знаменита будівля Держпром (Державний промисловий будинок). На січень 2024 р. лише на території Харківщини було зруйновано понад 200 об'єктів культурної спадщини. З серйозною загрозою руйнувань стикається щоденно й Миколаїв, його астрономічна обсерваторія та інші установи культурної спадщини.

Важливим завданням керівництва держави та всього українського народу є збереження національної культурної спадщини. Адже, з 24 лютого 2022 р. по 25 січня 2024 р. загарбниками зруйновано чи пошкоджено понад 900 об'єктів культурної спадщини. З них понад 120 – це пам'ятки національного значення.

Література:

1. Головка В.В. Збройна агресія Російської Федерації проти України [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Довідковий том. - Кн. 1. А-Я. К. 2021. 773 с.

URL:http://www.history.org.ua/?termin=zbrojna_agresija_rosijskoji_federatsiji_proty_ukraji
пу (останній перегляд: 30.06.2024)

2. Пасіковська М. Війна Росії проти культурної спадщини України.
URL:https://ukraine.europarl.europa.eu/cmsdata/250651/0133_1258078_EPRS-AaG-729377-Russias-war-Ukraine-cultural-heritage-FINAL-ForTrad.pdf

3. Кілька об'єктів України внесено до списку спадщини ЮНЕСКО, що перебуває під загрозою: що це означає? URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2607/several-sites-in-ukraine-are-on-unescos-list-of-heritage-in-danger-what-does-it-mean>

4. Конвенція про спадщину. URL: <https://wownature.in.ua/pro-nas/nasha-diialnist/mizhnarodna-diialnist/konventsiiia-pro-spadshchyn>

Березовський Олег Миколайович,
*кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
Український науково-дослідний інститут
архівної справи та документознавства (м. Київ, Україна)*

Березовська Вікторія Олегівна,
*учениця 10 класу школи I-III ступенів
№ 132 міста Києва (м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧОГО ПОВСЯКДЕННЯ ТА ДОЗВІЛЛЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2022-2024 рр.)

У лютому 2014 р., російська федерація розв'язала війну проти України. Окуповано Автономну Республіку Крим і Севастополь, окремі райони Донецької та Луганської областей. До 24 лютого 2022 року основні події сучасної російсько-української війни з різною інтенсивністю бойових дій точилися на сході нашої країни. Хоча протистояння російській гібридній агресії та впливу в різних сферах відбувалося не тільки на лінії фронту, а й на всій території України. 24 лютого 2022 р. війська путінської Росії вторглися на більшість території України, що обернулося для українців величезною гуманітарною катастрофою. Перед нашою державою та її громадянами постали безпрецедентні виклики щодо налагодження ефективного військового опору агресору, збереження життя та здоров'я людей, облаштування їхнього життєзабезпечення в умовах воєнних загроз (блокади, окупації, бойових дій).

Із початком широкомасштабного вторгнення військ російської федерації на територію України 24 лютого 2022 р. перед українськими вченими постали нові виклики щодо фіксування подій та осмислення різних аспектів війни. Серед них – питання дитячого повсякдення в умовах загроз, що склалися. Тому дослідження особливостей дитячого повсякдення за умов російсько-української війни, зокрема під час повномасштабного вторгнення росії 2022 року, з'ясування специфіки облаштування побуту, проживання, харчування та дозвілля дітей в умовах блокади й окупації населених пунктів Київщини та Чернігівщини, характеристика координації зусиль батьків та закладів освіти щодо безпеки дітей після деокупації вказаних місцевостей – є дуже актуальними.

Важливим етапом виживання в умовах повномасштабного російського вторгнення 2022 р. було задоволення базових потреб дитячої життєдіяльності. Війна змінила дитячий повсякденний уклад. Прості традиційні бажання дітей навчатися, гратися, відпочивати, харчуватися, спілкуватися, дружити, любити і розвиватися зазнали кардинальних змін. Серед основних особливостей дитячого повсякдення та дозвілля в умовах війни, слід виділити окремі аспекти: організація дитячого харчування в умовах бойових дій та окупації; відзначення дитячих свят в умовах війни; облаштування дитячого побуту в укриттях; трансформація дитячих ігор під час війни; комунікація шкіл та дитячих садочків з дітьми та батьками в умовах війни.

За умов екстремальних обставин весни 2022 р. перед жителями усієї України, і зокрема мешканцями Київщини та Чернігівщини, постало нагальне питання із пошуку оптимальних стратегій виживання. Дотримання повсякденних безпекових заходів, організація батьками харчування дітей були основними завданнями. Життєзабезпечення залежало від наявних харчових запасів, оскільки додаткових українські родини не мали змоги зробити. За понад місяць окупації, блокади чи активних бойових дій батькам і дітям цих місцевостей довелося виживати, звертаючись до народних традицій – перевірених століттями приладів, засобів та рецептури для приготування їжі. Важливим аспектом було обладнання більш-менш надійних сховів від обстрілів, забезпечення їхнього обігріву в холодну пору. Проживання в укриттях змінювало повсякденні моделі поведінки дітей, змушувало їх пристосовуватися до нових змінних умов.

Попри всі виклики складного часу батьки намагалися забезпечити для своїх дітей хоча б мінімальні сімейні урочистості, присвячені, наприклад, відзначенню днів народження. Часто дозуючи мінімальні харчові запаси, дорослі подекуди все ж виділяли їхню частину для приготування святкових страв, зокрема тортів як солодких уособлень дитячих народин.

Потреба у постійній активності та іграх під час перебування дітей у небезпеці не зникла, а навпаки збільшувалася, набувала нових форм. В укриттях дорослі прагнули відволікти своїх дітей від воєнних лихоліть, навчаючи їх тих забав, якими вони захоплювалися у дитинстві. З'являлися і нові ігри, що виникли на основі пережитого, в яких діти ніби повторювали небезпечні моменти життя, однак уже з певною терапевтичною метою. Після деокупації місцевостей, порівняної безпекової стабілізації у побут увійшли нові ігри патріотичного спрямування, в яких діти символічно відтворювали досвід українських захисників.

Значну роль у дитячому повсякденні відігравали заклади освіти, що ставали своєрідними організаційними майданчиками для навчання, гуманітарної допомоги, волонтерства дітей. Координаційна робота шкіл та дитячих садочків на початку повномасштабного російського вторгнення 2022 р. в Україну була обмеженою, спрямованою лише на інформування батьків щодо початку війни; після деокупації та певної стабілізації безпеки на Київщині та Чернігівщині – була пов'язаною із допомогою у поверненні дітей до освіти й виховання, хоча б

формального закінчення навчального року. Надалі діяльність закладів освіти виявлялася у формах забезпечення належного початку нового навчального сезону, обладнання надійних укриттів, «Пунктів незламності» за умов ракетних обстрілів ворогом цивільної інфраструктури і спровокованих цим «блекаутів», а також постійної підтримки дітей, комунікації із батьками, залучення школярів до благодійної діяльності для підтримки Збройних сил України, навчальних закладів, що постраждали під час війни, та людей, які того потребували. Отже, в загрозованих умовах воєнного часу навчальні заклади стали своєрідним координаційним пунктом підтримки для дітей. Школа стала вагомим комунікативним майданчиком, що об'єднувала дітей, реагуючи на їхні потреби.

Набок Світлана Валеріївна

кандидат історичних наук,

*Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)*

ПРИГОДИ ОДНІЄЇ ОДИ: ВПЛИВ ДЕРУСИФІКАЦІЇ НА ІНТЕГРАЦІЮ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Досліджуючи динаміку репрезентації образу пам'ятників Александрю Пушкіну в українському науковому дискурсі на базі репрезентованих в «Google Scholar» я мусила відкинути частину результатів як таких, що не стосуються власне пам'ятників Пушкіну – в цих дослідженнях згадують чи то Пушкіна чи то пам'ятники в якомусь іншому контексті. Попри те, що деякі результати не можуть бути включеними в основне дослідження, серед них траплялися вельми цікаві знахідки, про одну з яких і йтиметься далі.

Серед результатів натрапляємо на згадку книги Бориса Антоненко-Давидовича «Як ми говоримо». Вперше опублікована на теренах підрадянської України в 1970 році, вона перевидавалася і поза Україною і після здобуття незалежності. В книзі автор неодноразово згадує Пушкіна, проте не всі ці згадки наведені відкритим текстом. Так, серед підрозділів книги є частина «Пам'ятник та пам'ятка», в якій Антоненко-Давидович зазначає: «Пам'ятник на могилі звичайно зветься «надгробник»: «Я спорудив собі надгробник вікопомний" (М. Старицький)» [1, С. 46].

Ця цитата з Михайла Старицького є першою строфою його перекладу українською виробленого одним з найперших «трубадурів імперії» Александром Пушкіним російською вірша, більш відомого україномовним читачам в перекладах Миколи Зерова або Максима Рильського. Натомість про, імовірно, найдавніший з перекладів авторства Михайла Старицького згадують не часто.

Пушкінській «Пам'ятник», своєю чергою, є переспівом писаного латиною твору «Eхegi monumentum» (відомого також як ода «До Мельпомени») Квінта Горація Флакка, поета «золотої доби» давньоримської літератури. Його

спадщину вивчали по всій Європі. Студіювали Горація і українські школярі. Про це свідчить, зокрема, і той самий Антоненко-Давидович в іншому своєму, цього разу літературно-автобіографічному, творі «Криса» і М'яло», де, описуючи уроки латини, зазначає: «Це були перші слова відомого латинського вірша «Пам'ятник», що його наслідував Пушкін у своєму вірші «Я памятник воздвиг себе нерукотворный» і що його переклав на українську мову М. Старицький: «Я спорудив собі надгробок вікопомний». Вивчити цього вірша напам'ять нам задано було ще раніш, і всі ми визудили його добре» [2, с. 337].

Після поразки у визвольних змаганнях та постання нової, радянської, реінкарнації імперії вивчення латини в шкільному курсі скасували. Ряди тих, хто міг вправлятися в перекладах та переспівах творів давньоримської літератури (кожен на свій лад та розсуд), чимдалі ріділи. Та й впізнати переспів, не будучи знайомим з оригіналом, хоча б в перекладі, стало не ординарною шкільною задачею.

Замість горацієвої оди на довгі десятиліття в програмах українських шкіл оселився її переспів Пушкіним. Тепер вже його українські школярі «зудили» напам'ять. Цей вірш вивчали в межах обов'язкового курсу російської літератури. Основу якого, цілком логічно, становили твори російськомовних літераторів. Щоправда, додатково, в межах цього ж курсу, школярів знайомили і з творами декого з іншомовних письменників. Доволі скромно знайомили. Звісно, в перекладах російською. Місця для Горація в радянській шкільній програмі не було.

Після здобуття Україною незалежності пояснювати, чому школярі окрім літератури української, вивчають окремим курсом літературу російську, та й зі світовою літературою знайомляться російською мовою, ставало все складніше. В 1992 році програму було переглянуто – місце російської займає курс літератури зарубіжної. І хоч цей курс більш ніж наполовину продовжує складатися з російськомовних авторів, проте вже в 1990-х роках до вивчення починають пропонувати також і переклади українською. Тож учні знайомляться не лише з оригіналом пушкінської інтерпретації, але й з перекладом її українською мовою.

В 2000-х роках в межах цього ж курсу до українських школярів повернувся і оригінальний твір в перекладі українською. Програма курсу сміливо твердила, що в результаті опанування матеріалу українські школярі здобувають можливість порівняння оригіналів, художніх переказів та переспівів, хоч на практиці вони продовжували знайомитися в оригіналі лише з переспівом Пушкіна. Так тривало аж до 2022 року, коли після початку повномасштабного вторгнення Пушкіна вилучили з програми. Тепер школярі знайомляться в межах обов'язкового курсу лише з власне твором Квінта Горація Флакка.

Дискусії щодо оновленої програми тривають, тож, можливо, колись учні довідуватимуться про розвиток теми горацієвого «пам'ятника» у світовій та українській культурній спадщині, вивчаючи її за оригіналами, перекладами та переспівами Григорія Сковороди і Вільяма Шекспіра, Тараса Шевченка і Джона Мільтона, Богдана-Ігоря Антонича і Роберта Бернса, Адама Міцкевича і

Максима Рильського, Михайла Старицького і Миколи Зерова. Творчість всіх цих письменників вже представлена в шкільній програмі, проте досі наскрізьність деяких тем (як от теми пам'ятника) в літературному каноні учням пояснювали на зразках російської літератури. З'явилася надія, що це нарешті зміниться і зразками стануть твори українських класиків, що розглядатимуться в контексті світового літературного канону.

Література:

1. Антоненко-Давидович, Б. Д. Як ми говоримо. Київ: Радянський письменник, 1970. 182 с.
2. Антоненко-Давидович Б. «Криса» і М'яло. Смерть. Сибірські новели. Харків: Фоліо, 2021. С. 336–342.

*Шмарко Наталія Сергіївна,
аспірантка, спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ, ЯК СКЛАДОВА ЇХ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В умовах сьогодення в Україні набуває особливої значущості та нагальності національно-патріотичне виховання особистості в усіх інституціях, котре має «...сприяти єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави» [1].

Очевидно, що складовою частиною цього процесу, який в часи воєнної загрози набуває державницької пріоритетності, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту України, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби [1].

Саме тому військово-патріотичне виховання студентської молоді є однією з ключових складових в розбудові сильної, самодостатньої та громадянсько-відповідальної нації. Це не лише набір знань про військову справу, але й глибоке усвідомлення індивідуальної та колективної відповідальності перед Батьківщиною. В контексті сучасних викликів та загроз, військово-патріотичне виховання стає запорукою не лише безпеки держави, але й розвитку її громадянськості та моральності. Це процес, який заснований на плеканні патріотичних почуттів, любові до своєї країни та поваги до історії й традицій. систему цінностей, зокрема справедливості, відданості й наслідуванні в діях та вчинках національній ідеї, сприяючи становленню суспільства гідних і самодостатніх громадян-патріотів, готових служити своїй державі й здатних захищати і відстоювати право на самовизначення та незалежність.

Важливим аспектом військово-патріотичного виховання є розвиток фізичних та ментальних якостей, необхідних для забезпечення обороноздатності нації. Цей процес сприяє формуванню сильної, дисциплінованої та відданої своїй державі молоді, здатної взяти на себе відповідальність за свою безпеку та майбутнє. Військово-патріотичне виховання стає не лише стратегічним

інвестуванням у національну безпеку, але й важливим кроком у формуванні покоління, яке прагне до гідності, миру та єдності. Це невід'ємна складова будь-якої успішної та стійкої країни, яка має вибороти своє місце в сучасному світі.

Як зазначає Н. Бондаренко – «патріотичне виховання студентів в умовах війни є надзвичайно важливим і багатограним процесом, що відіграє ключову роль у формуванні їхньої особистості та світогляду» [2, с. 4]. Це виховання не лише підтримує і розвиває почуття національної гідності та гордості за свою країну, а й сприяє формуванню відповідального громадянина, готового захищати та відстоювати інтереси своєї Батьківщини.

У свою чергу В. Іваненко наголошує, що патріотичне виховання в умовах війни є невід'ємною складовою естетичної культури, адже воно впливає на розвиток моральних та етичних цінностей, які є основою будь-якої культури. У часи війни, коли життя країни зазнає серйозних змін і випробувань, естетична культура набуває особливого значення [3, с. 240]. Можемо відзначити, що вона стає тим фундаментом, який допомагає зберігати моральну стійкість, гідність і віру в перемогу.

Як зазначає М. Мартиненко – «одним з головних аспектів патріотичного виховання є формування історичної пам'яті. Студенти мають усвідомлювати історичний контекст подій, розуміти причини і наслідки війни, а також знати про героїчні вчинки своїх співвітчизників» [4, с. 250]. Цього можна досягти через вивчення історії, літератури, а також через участь у різноманітних культурних заходах, таких як виставки, кінопокази, лекції, присвячені історичним подіям та видатним постатям.

Важливою складовою є також розвиток національної самосвідомості, яка проявляється через мову, традиції та звичаї. В умовах війни студенти мають особливу потребу в підтримці національної ідентичності. Це включає вивчення та популяризацію української мови, народних пісень, танців, декоративно-прикладного мистецтва. На думку О. Остапенко – саме естетична культура, як частина патріотичного виховання, допомагає молоді зрозуміти й цінувати багатство національної спадщини, відчувати зв'язок із рідною землею [5, с. 17].

Патріотичне виховання також сприяє розвитку громадянської активності. В умовах війни студенти мають можливість брати участь у волонтерських рухах, допомагати постраждалим, організовувати благодійні акції. Це не лише допомагає тим, хто потребує підтримки, а й слугує інструментом активної виховуючої самореалізації, що спонукає до появи в молоді почуття відповідальності, співчуття та солідарності. Крім того, в таких процесах завжди важливим є розвиток критичного мислення та здатності до аналізу інформації з опертям на громадянсько-свідоме, національно-патріотичне підґрунтя в інтересах країни, Батьківщини. В умовах інформаційної війни, яка є невід'ємним супроводжуючим елементом російсько-української війни, студенти повинні навчитися розрізняти правдиву інформацію від пропаганди, розуміти механізми маніпуляції та вміти формувати власну обґрунтовану думку й відстоювати її. Такі завдання можуть бути вирішені через імплементацію в освітній процес

навчальних програм із медіаграмотності, участь у дискусіях, залучення до аналітичних клубів і гуртків та інших інтерактивних майданчиків.

Отже, на нашу думку, естетична культура входить до системи національно-патріотичних цінностей, що є результатом цілеспрямованого патріотичного виховання особистості. Звідси важливо зазначити, що естетична культура, як складова патріотичного виховання, також охоплює розвиток творчих здібностей студентів. В умовах війни творчість стає потужним засобом вираження емоцій, переживань, патріотичних почуттів. Музика, поезія, живопис, театр – всі ці форми мистецтва допомагають молоді осмислити реалії війни в аспекті особливої діяльності, трансформувати їх у творчій активності, що сприяє знайти дієвому пошуку моральної підтримки, генеруванню й висловленню своєї критично осмисленій позиції й здатністю надихнути інших.

Відтак, можемо підсумувати, що патріотичне виховання студентів в умовах війни є комплексним процесом, який включає в себе історичне, культурне, моральне та громадянське виховання. Воно сприяє формуванню цілісної особистості, яка відчуває відповідальність за свою країну, розуміє її історію та культуру, готова захищати її інтереси та брати активну участь у суспільному житті. Естетична культура в цьому контексті відіграє ключову роль, адже через мистецтво, творчість та культурну спадщину патріотичне виховання набуває глибшого сенсу і впливу на формування національної самосвідомості молоді.

Література:

1. Наказ МОН України № 527 «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України»
2. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
3. Іваненко В. С. Національно-патріотичне виховання молоді як складова побудови незалежної держави. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів. Вінниця, 2023. С. 239-242
4. Мартиненко М. С. Національно-патріотичний компонент як обов'язкова складова освіти в умовах війни в Україні. Протидія дезінформації в умовах російської агресії проти України: виклики і перспективи. Харків, 2023. С. 249-251
5. Остапенко О. І. Військово-патріотичне виховання учнів в умовах ідейно-світоглядної конфронтації: навчально-методичний посібник. Київ, 2022. 165 с.

*Ніколаєв Олександр Андрійович,
аспірант, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ІСТОРИЧНІ ВІХИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ЯК ЛІДЕРА БУРЯКІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Інститут цукрових буряків, як Науковий інститут селекції було засновано 1 квітня 1922 р. Рішення про створення цієї великої сільськогосподарської

наукової установи, однієї з перших після революції, було прийнято на другому з'їзді селекціонерів України в 1921 р. для розробки наукових і практичних питань селекції. До новоствореного інституту приєдналися численні дослідно-селекційні станції, пункти та сортоучастки, які мали у своєму складі фахівців з фітопатології, ентомології, мікології, вірусології, гербології та інших спеціальностей. Таким чином, інститут швидко перетворився на велику наукову установу, яка проводила значний обсяг досліджень з питань селекції та агротехніки вирощування цукрових буряків.

На початку організації та становлення інституту стояли начальник Сортоводно-насіницького управління А.К. Запорожець, відомі вчені професор В.В. Колкунов, який став першим директором, академік Є.П. Вотчал, С.Л. Франкфурт, професор М.К. Малюшицький, професор О.О. Табенцький, професор Г.А. Левитський, а також науковий секретар Вченого сільгоспкомітету України П.Є. Ярошевський.

У статусі Наукового інституту селекції (НІС) інститут існував до 1930 р. З 1930 до 1934 рр. він називався Український науково-дослідний інститут цукрової промисловості (УНІЦ). У цей період інститут закладав стаціонарні досліди для вивчення системи бурякових сівозмін, обробітку ґрунту, застосування добрив для цукрових буряків та визначення оптимального співвідношення елементів живлення на різних типах ґрунтів.

З 1934 до 1945 рр. інститут функціонував як Всесоюзний науково-дослідний інститут цукрової промисловості (ВНДІЦП). Під час Другої світової війни основний склад науковців був евакуйований до Киргизії, де продовжував науково-дослідні роботи, зберіг і розмножив основний генофонд культури. Це дозволило одразу після звільнення України від нацистів засіяти всі площі під цукровими буряками.

З 1945 до 1992 рр. інститут функціонував як Всесоюзний науково-дослідний інститут цукрових буряків (ВНІЦ). У 1978 р. при ньому було організовано Селекційний центр ВНІЦ, прийнято програму селекційних робіт на гетерозис під керівництвом професора Балкова І.Я., а також здійснено спеціалізацію селекційних установ і концентрацію спільних зусиль на формуванні комбінаційно-цінних ліній О-типу, простих ЧС гібридів і багатонасінних запилювачів.

Масштабні дослідження в інституті та його мережі розпочалися зі створення поліплоїдних, точніше анізоплоїдних гібридів у 1960-1970-х роках (М.О. Неговський, С.Т. Бережко, З.О. Болелова, Л.М. Чемерис, М.С. Грицик, Г.М. Макогон). Ці дослідження завершилися створенням одного багатонасінного та шести однонасінних анізоплоїдів, які широко використовувалися до середини 80-х років. Пік використання полігібридів припав на 1978-1980 роки, коли вони висівалися на площі понад мільйон гектарів.

Слід також згадати суттєвий вклад академіка А.Л. Мазлумова, селекціонерів О.Ф. Гельмера, Б.М. Лебединського, а також професора В.П. Зосимовича (1899-1981), який, хоч і не займався безпосередньо селекцією, залишив вагомий слід у біологічній науці завдяки своїм дослідженням в галузі еволюції, систематики,

міжвидової гібридизації та поліплоїдії цукрових буряків. Також слід відзначити О.І. Харечко-Савицьку, В.Ф. Савицького та М.Г. Бордонос, яка однією з перших виявила рецесивний характер роздільноплідності, виклала принципи селекції на однонасінність і, незважаючи на тиск з боку «лисенківців», зберегла і розвинула генетичні дослідження цукрових буряків. Селекціонери «другого й третього покоління» інституту, такі як В.Н. Булін, В.І. Власюк, М.С. Грицик, Л.Н. Дідик, О.Г. Кулік, О.К. Лободин, А.С. Лейбович, М.В. Роїк, В.О. Рибак та інші, продовжили роботу, розпочату їх попередниками.

У 1992 р. Всесоюзний науково-дослідний інститут цукрових буряків (ВНІЦ) було реорганізовано в Інститут цукрових буряків (ІЦБ УААН). З метою підвищення ефективності селекції в системі ІЦБ була розроблена програма «Бетаінтеркрос», що охоплює всі селекційні установи України, пов'язані з цукровими буряками, і передбачає участь західних фірм у створенні спільних гібридів на основі чоловічої стерильності. Ця програма, удосконалена під керівництвом М.В. Роїка і О.Г. Куліка, триває й досі.

У 2011 р. Інститут цукрових буряків було реформовано в Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків Національної академії аграрних наук України (ІБКіЦБ НААН України), який став провідним науковим центром у галузі біоенергетичних культур і буряківництва. Ці програми обґрунтували стратегію і тактику подальших фундаментальних і прикладних досліджень, що дозволяють вийти на новий рівень теоретичного обґрунтування шляхів одержання та переробки високоякісної сировини для виробництва цукру або ж рідкого і твердого палива та біогазу, а також розробити конкретні рекомендації для практичного виробництва альтернативних видів палива.

*Юрійчук Василь Іванович,
студент, спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Рахманіна Аліна Сергіївна,
асистент, Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЕПОХУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

На сучасному етапі розвитку суспільства, в епоху швидкого технологічного прогресу, інноваційні технології перетворюють спосіб, яким ми сприймаємо світ та себе в ньому. За останні десятиліття ці зміни вплинули на всі сфери життя, включаючи культуру, економіку, та зокрема національну ідентичність. Здійснивши аналіз наукових джерел, у ході нашого дослідження, було виявлено,

як сучасні інноваційні технології впливають на формування та розвиток національної ідентичності [1].

Відтак, слід зазначити, що з появою інтернету, соціальних медіа, віртуальної реальності та інших технологічних засобів комунікації, люди отримали безпрецедентну можливість обмінюватися ідеями, думками та культурними впливами з усього світу. Це створює унікальну ситуацію, де національні ідентичності стикаються, переплітаються та переосмислюються у відкритому цифровому просторі. Проте, разом із можливостями, які принесли іноваційні технології, виникають і виклики.

У контексті нашого дослідження, глобалізація може призвести до зменшення унікальності та самобутності національних культур, а також до втрати зв'язку з власною історією та традиціями. Також важливо розглянути питання цифрового нерівноправ'я та доступу до технологій, які можуть впливати на формування національної ідентичності в різних групах населення.

Одним із ключових аспектів формування національної ідентичності в епоху іноваційних технологій є вплив цифрової культури на сприйняття національної самосвідомості. За останні десятиліття цифрові технології стали не тільки засобом комунікації, але і простором для створення та поширення культурних контентів. Соціальні медіа, відеохостинги, стрімінгові платформи та інші онлайн-ресурси забезпечують людям можливість спілкуватися, висловлювати свої ідеї та поділитися культурними враженнями.

Однак, в контексті формування національної ідентичності, цей процес може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, інтернет дозволяє українцям у будь-якій точці світу залишатися зв'язаними зі своєю культурою, мовою та традиціями. Вони можуть вивчати українську історію, читати літературу, слухати музику та дивитися фільми, що сприяє збереженню та поширенню української національної ідентичності.

Згідно із дослідженнями науковців, які мають напрацювання у контексті теми нашого дослідження, слід зазначити, що цифрові технології можуть призвести до гомогенізації культур та втрати унікальності національної ідентичності. Завдяки глобальному доступу до контенту, українська культура конкурує з іншими культурами, що може призвести до асиміляції та розпльвання національної ідентичності серед молодого покоління [2].

Крім того, інформаційне нерівноправ'я та цифрова неграмотність, можуть створювати бар'єри для доступу до онлайн-ресурсів для деяких груп населення. Відтак це може призвести до збільшення відстані між різними соціокультурними групами та сприяти утворенню цифрового розриву зокрема у розрізі формування національної ідентичності в умовах стрімкого технологічного розвитку суспільства [3].

Таким чином, формування національної ідентичності в епоху іноваційних технологій потребує уважного вивчення та аналізу впливу цифрових технологій на культурні процеси та ідентичність суспільства. Тільки шляхом розуміння цих процесів можна розробити ефективні стратегії збереження та підтримки національної самосвідомості в умовах сучасного цифрового світу.

Література:

1. Рахманіна А. С. (2022) STEM-підхід, до роботи зі словом, як носієм та знаряддям свідомого ставлення до світу. Духовний код української ідентичності у вимірі міжкультурної комунікації (до 300-річчя від дня народження Г. С. Сковороди) зб. матеріалів міжнародної наук.-практ. конф., Київ, с. 52-57

2. Рацул О. А., Завітренко Д. Г. Кучай О.В. Особливості вербальних уявлень про навколишній світ у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку // Science and Education. – 10`2017/CLXIII. – 2017. – р. 34-40. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-10-21>

3. Рахманіна А. С. (2024). Розвиток особистості майбутнього педагога через формування STEM-компетентностей. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія», 15(1).

*Романенко Владислав Романович,
студент, Український державний університет
імені Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Коляда Ігор Анатолійович,
доктор історичних наук, професор, з
аслужений працівник освіти України,
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова (м. Київ, Україна)*

УЧАСТЬ УКРАЇНИ У ЛІТНІЙ ОЛІМПІАДІ 2024 У ПАРИЖІ: ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ТА ВИКЛИКИ

Спорт є запорукою найважливішої цінності – здоров'я, а для багатьох професійних спортсменів він стає сенсом життя та основною діяльністю, без якої вони не можуть уявити свого існування. Незважаючи на величезну важливість спорту для держави та суспільства, часто він залишається у тіні політики. Жодна значуща політична подія в будь-якій країні не обходиться без прямої чи непрямої участі спорту. Світова практика показує, що великі спортивні змагання часто використовуються як засіб політичних маніпуляцій, тиску та демонстрації відношення до країни, яку представляють спортсмени на міжнародній арені. Найвизначнішою подією у світі спорту, без сумніву, є Олімпійські ігри, що об'єднують спортсменів усього світу [1, с. 384].

Традиція їх проведення тягнеться ще в часи Античності. І так само як нині тоді Олімпійські ігри були мультахарактерними. Вони одночасно сприяли фізичному вихованню, прославленню переможців та власне спільнот, полісів звідки ті походили, мали релігійний контекст, тісно переплетений з системою вірувань давніх греків. У часи християнізації Риму Олімпійські ігри були заборонені, оскільки були частиною язичницького ритуалу. А відновлення їх проведення було вже наприкінці ХІХ ст. – 1896 р. [2].

Україна як модерна національна держава зі здобуттям державної незалежності також щорічно бере участь у Олімпійських іграх. Що не тільки дає змогу прославити її спортсменів, а й досягнути певних політичних цілей на міжнародній арені.

Особливо актуальними Олімпійські ігри як засіб донесення послів до міжнародної спільноти стали в умовах російсько-української війни, спричиненої агресією РФ.

Участь України в літній Олімпіаді 2024 р. у Парижі є важливою подією, яка має продемонструвати не лише спортивні досягнення нашої країни, але й акцентувати увагу міжнародної спільноти на ті виклики, які постали перед українським спортом в умовах відкритої повномасштабної агресії. Серед них можна виділити такі: підвищення рівня національної гордості (участь українських спортсменів на Олімпійських іграх є джерелом національної гордості. Це можливість представити країну на міжнародному рівні та показати світові силу і дух українського народу); популяризація спорту посеред українців (Олімпійські ігри стимулюватимуть розвиток спорту в Україні. Вони спонукатимуть молодь займатися спортом, вести здоровий спосіб життя і прагнути досягати нових вершин); національну єдність та патріотизм через спорт (Олімпіада об'єднує українців, підтримуючи почуття національної єдності та патріотизму. Спільні вболівання за національну збірну зміцнює почуття національної ідентичності, а також прославляє нас як націю. Що особливо актуально в умовах російсько-української війни) [1].

«Ці ігри мають особливе значення для України, – зазначає у своїй заяві Міністерство спорту України, – адже це можливість показати світові нашу волю та силу духу. Гасло України на Олімпійських іграх: The Will to Win. Цього разу для України Олімпіада – це в першу чергу великий екран до світу. Ми маємо нагадати, що Україна є, бореться і здатна перемагати. Сам факт, що у Парижі виступають під українським прапором є великим проявом сили волі» [1].

Отже, літня Олімпіада 2024 р. у Парижі є важливим етапом у розвитку українського спорту, і успішна участь української олімпійської команди має посприяти подальшому формуванню національної самосвідомості та зміцненню міжнародного становища України, повернути увагу міжнародної спільноти до російсько-української війни, посприяти встановленню миру на теренах Європи.

Література:

1. Гордон Д. Цього разу Олімпіада – великий екран до світу. Україна братиме участь в Олімпійських іграх у Парижі. URL <https://gordonua.com/ukr/news/politics/tsoho-razu-olimpiada-velikij-ekran-do-svitu-ukrajina-bratime-uchast-v-olimpijskikh-ihrakh-v-parizhi-1707707.html> (Відвідано 25.06.2024 р.)

2. Григорчук П. З історії Олімпійських ігор. URL <https://kosivart.if.ua/2021/08/26/10785/> (Відвідано 24.06.2024 р.)

Сергієнко В., Корж С. Спорт і політика сучасний аспект взаємозв'язку. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Випуск 3. К. 2020.

*Вебер Вероніка Валеріївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

*Сушко Ірина Аркадіївна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

*Науковий керівник: Асатуров Сергій Константинович,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

М'ЯКА СИЛА УКРАЇНИ: ПРОСУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У СВІТІ

Сучасна Україна як держава звернула увагу на важливість культурної дипломатії порівняно нещодавно – майже одразу після Революції Гідності. У 2017 р. при МЗС створили профільний Український інститут. Україна подарувала світові багатьох талановитих митців, внесок яких у світову культуру неможливо переоцінити. Від Казимира Малевича, який вважається засновником супрематизму, до Олександра Архіпенка – визнаного майстра кубістичного скульптурного живопису, знаного в світі як «Пікассо скульптури». Таких яскравих прикладів можна навести дуже багато.

Культурна дипломатія є ідеальною формою «м'якої сили», яка є важливим інструментом у міжнародних відносинах. Як зазначав Джозеф Най, автор концепції м'якої сили: «М'яка сила – це здатність формувати переваги через приваблення та переконання». Крім того, культурна дипломатія стає дедалі важливішим інструментом презентації країн на міжнародній арені засобами культури й через міжкультурні зв'язки [1].

Міністр закордонних справ Д. Кулеба зазначав: «Просування України у світі – це абстрактна категорія, бо насправді ми маємо просувати Україну в кожній конкретній країні, яка становить для нас інтерес, де ми хочемо нарощувати свою присутність і свій вплив. Від нас чекають нових сенсів, нових наративів, які ми будемо просувати щодо України в світі. По-друге, втілення нових яскравих проєктів, якими ми дивуємо світ і силою культури впливаємо на ставлення до України в різних країнах» [2].

Перша леді України Олена Зеленська говорить: «Ми визнаємо, що культурна дипломатія є впливовим важелем у формуванні іміджу України. І було б чудово, якби у нас склалася довгострокова, глобальна концепція цього напрямку, щоб були більш зрозумілі цілі всіх залучених – організацій, інституцій, осіб, які мають стосунок до культурної дипломатії. Мені здається, це дуже

допоможе розділити ролі, щоб усі ми працювали як одна команда закоханих в Україну» [2].

Директор із аналітики Brand Finance, керівник дослідження для Global Soft Power Index (Велика Британія) Стів Томсон зауважив, що «М'яка сила відіграє значну роль і має вплив на рішення, які ухвалюють люди, організації чи уряди. Вона визначає, чи хочуть люди мати справу з вами, відвідувати вашу країну, навчатися тут чи провадити економічну діяльність. Цього ефекту м'яка сила досягає без примусу, натомість створюючи прихильне ставлення. М'яка сила може створити переваги і всередині країни, наприклад, заохочуючи внутрішній туризм, споживання місцевих товарів та послуг замість імпортованих. Не менш важливо, щоб люди добре почувалися, коли думають про свою країну. Коли країна процвітає, має високу репутацію за кордоном, це впливає і на внутрішню аудиторію» [2].

До прикладів сучасної української дипломатії можна віднести Ukraine Now. Міністерство інформаційної політики України 2017 р. ініціювало створення Концепції популяризації України у світі, якою було передбачено створення єдиного бренду для просування України назовні. Ukraine Now вважають першою успішною моделлю популяризації України, яку високо оцінюють експерти як в Україні, так і за кордоном. Бренд призначений для використання як онлайн, так і офлайн; як державними та муніципальними установами, так і бізнесом та окремими громадянами. Це, зокрема, друковані матеріали, соціальні мережі, радіо, телебачення, зовнішня реклама, транспорт, сувенірна продукція. Допускається використання логотипа з державною символікою.

До прикладу також можна віднести культурну дипломатію України у Королівстві Нідерланди. Українсько-нідерландське співробітництво у сфері культури активно розвивається та має динамічний характер. Його договірно-правову базу складає Угода між Урядом України та Урядом Королівства Нідерланди про культурне співробітництво від 1 лютого 1996 р.

У 2016 р. кінодистриб'ютор «Артхаус Трафік» провів Дні українського кіно – Ukraine on Film: Way to Freedom у Амстердамі, а у популярному арт-центрі Spui 25 відбулася дискусія з письменницею Катериною Петровською, номінованою на Європейську літературну премію. Цього ж року арт-агенція Ganka Film та громадська організація Stratcom UA провели комунікаційну кампанію Like. U. В рамках кампанії було знято серію відеороликів з відомими нідерландськими діячами культури та українськими студентами, які навчалися у вищих навчальних закладах країни. Вони розповіли про цінності, що вони об'єднують країни, а також охарактеризували креативний та інноваційний потенціал України.

В Нідерландах існує низка місцевих українських музичних та танцювальних колективів, що вони здійснюють популяризацію української музичної традиції в Нідерландах. Зокрема, хор ім. Лисенка, Утрехтський візантійський хор, фольклорний ансамбль «Русалка», «Отрада», хор «Дружба» тощо. З огляду на значний інтерес в Нідерландах до української музики і співу, як народного так і класичного, українські колективи на постійній основі запрошуються на

гастрольні тури в Нідерланди. Серед нідерландських організацій, що вони здійснюють діяльність у сфері промоції української культури, є організація фундація «Українці в Нідерландах», організація «Brand New Ukraine». Вище зазначені організації на постійній основі проводять різноманітні інформаційні та іміджеві заходи, культурно-мистецькі фестивалі, тощо.

В Нідерландах видається двічі на рік часопис «Журнал Україна» (Oekraïne Magazine) голандською мовою, який читають як українці, так і місцеві, які цікавляться життям нашої держави. Журнал випускається на волонтерських засадах і є неприбутковим проектом.[3]

Отже, культурна дипломатія є ідеальною формою м'якої сили, важливим інструментом у міжнародних відносинах України.

Література:

1. Бабенко П. Відтрадицій до інновацій: що потрібно Україні для успішної культурної дипломатії. Kyiv Post Ukraine's Global Voice. 2024. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/28567>
2. Культурна дипломатія в часи невизначеності: як відбувся Міжнародний форум культурної дипломатії. The Ukrainians. 2020. URL: <https://theukrainians.org/kulturna-dyplomatiia/>
3. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Нідерландах. Посольство України в Королівстві Нідерланди. 2020. URL: <https://netherlands.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-niderlandi/144-kulyturno-gumanitarne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-niderlandah>
4. Ukraine Now. URL: [https://www.ukrainenow./](https://www.ukrainenow/)

СЕКЦІЯ 5.

ОСВІТА В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Маценко Леся Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ НАСТАВНИКА ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення росії внесло суттєві корективи в педагогічну діяльність наставника студентської групи. Роки війни принесли нам багато горя, смутку і переживань. Але ми не маємо права опускати руки, тому що на нас лежить відповідальність за підопічних студентів. Серед здобувачів освіти Національного університету біоресурсів і природокористування України (далі НУБіП України) є сміливці, які з перших днів війни стали на захист України. Є, на жаль, болючі втрати. Є студенти, які змушені були жити в окупації, втратили рідних людей та свої домівки. Є й такі, хто, рятуючись від війни, поїхав до іншої країни. Тому підтримка наставника і одногрупників у даній ситуації є вкрай необхідною.

Найважливішими напрямками виховної роботи наставника з групою сьогодні стали такі: психологічна та емоційна підтримка вихованців, навчання правилам поведінки в умовах воєнного стану, підтримка студентів пільгових категорій, у тому числі внутрішньо переміщених осіб, залучення молодих людей до різних видів волонтерства, патріотичне та громадянське виховання, розвиток критичного мислення і медіаграмотності.

У цих надскладних умовах здобувачі освіти найбільше потребують співпереживання, розуміння та підтримки. Наставники повинні постійно підтримувати зв'язок з групою, за потреби вміти надати психологічну допомогу.

Навчаючи здобувачів освіти правилам поведінки в умовах воєнного стану, проводячи інструктажі, потрібно обговорити та узгодити алгоритми дій під час повітряної тривоги за умови перебування в університеті, у гуртожитку, вдома, правила поводження з вибухонебезпечними предметами, надання першої медичної допомоги.

Наставникам необхідно використати усі можливості для підтримки здобувачів освіти пільгових категорій, надавати допомогу в оформленні соціальних стипендій, пільгового проживання у гуртожитках, переведенні на місця державного замовлення.

Слід додати, що здобувачі освіти НУБіП України не тільки отримують допомогу, але і надають її іншим, займаючись волонтерством як в Україні, так і за кордоном.

Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану має певні особливості, про які наставники інформують студентів підопічних груп. Науково-педагогічні працівники у своїй роботі керуються наказами ректора НУБіП України. Освітній процес організовано з урахуванням кількості місць у сховищах університету, студентські групи навчаються очно (дистанційно) згідно із графіком навчання, який затверджено на рівні університету.

Наставники груп підтримують постійний зв'язок із студентами підопічних груп та передають всю необхідну інформацію щодо організації освітнього процесу. На високий рівень організації освітнього процесу в умовах воєнного стану вказує сумлінність та зацікавленість студентів, їх задоволеність педагогічною роботою викладачів. Такі висновки випливають з результатів анонімних анкетувань, які регулярно проводиться в університеті.

В умовах війни наставники активно продовжують виховувати громадянина і патріота України, в університеті проводяться круглі столи, конференції, перегляди патріотичних фільмів, зустрічі з відомими особистостями. Під час занять викладачі і студенти щодня приєднуються до загальнонаціональної хвилини мовчання за всіма загиблими у цій війні.

Наставникам потрібно продовжувати працювати над розвитком критичного мислення студентів. В умовах війни ми бачимо страшні наслідки ворожої пропаганди, поширення фейків. Нажаль, часто ціллю пропаганди стає саме молодь, яка легше піддається впливу.

Для наставників важливим є питання змісту виховної роботи. На нашу думку, наставник має володіти сучасними методиками національно-патріотичного, морального, естетичного, превентивного, економічного, громадянського, гендерного та інших напрямів виховання. Реалізуючи означені напрями, наставникам варто особливу увагу звертати на формування здорового способу життя студентів. Вкрай необхідно спілкуватися зі студентами на теми паління, вживання алкоголю та наркотиків, статевої поведінки, а також дбати про ментальне здоров'я молоді.

В НУБіП України наставники, не зважаючи на свою завантаженість навчальною роботою, продовжують працювати із студентськими групами.

Наставникам знадобляться знання і вміння щодо виховної роботи як із групою студентів так і з окремою особистістю, тому варто оволодіти методиками гуртування групи, вивчення особистості і колективу, організації студентського самоврядування, створення сприятливого психологічного клімату, протидії булінгу серед студентів.

Україна переживає доленосні події – Революція Гідності, подвиг Героїв Небесної Сотні, збройне протистояння на сході країни і повномасштабна війна з Росією. Українці воюють за незалежність, волю, за збереження народу України, який країна-терорист намагається знищити. Нажаль іноді російським спецслужбам вдається залучати українських підлітків, молодь на свою сторону, отримувати від них важливу інформацію. Такі випадки засвідчили життєву необхідність активізації саме національно-патріотичного виховання дітей та молоді, що стало питанням національної безпеки.

Отже, шановні наставники, працюємо на нашому освітянському фронті, підтримуємо молоде покоління і віримо у перемогу. Слава Україні! Героям слава!

*Гурковська Світлана Сергіївна,
кандидат технічних наук, доцент,
Технічний університет «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»,
(м. Запоріжжя, Україна)*

Розвиток web-технологій за останні десятиліття спричинив значні зміни в інформаційному просторі, дозволивши створювати інтерактивні, функціональні та масштабовані інтернет-ресурси. Однією з ключових складових цього прогресу є сучасні web-фреймворки, які спрощують розробку складних додатків та забезпечують високу продуктивність і якість коду. Для підтримання рівня підготовки фахівців зі спеціальності «Комп'ютерна наука», викладачам необхідно володіти сучасною інформацією, в тому числі і про існуючі веб-технології, оскільки у сучасному web-розробленні важливу роль відіграють фреймворки, які надають структуру та інструменти для ефективної роботи. До таких фреймворків належать, зокрема, React, Angular, Vue.js, та Svelte. Тому було проведено стислий огляд кожного з цих фреймворків.

React, розроблений компанією Facebook, є одним з найпопулярніших фреймворків для створення користувацьких інтерфейсів [1]. Його основними перевагами є компонентна архітектура, яка дозволяє створювати повторно використовувані елементи, та віртуальний DOM, що забезпечує високу продуктивність. React активно використовується для створення великих масштабованих додатків завдяки можливості інтеграції з іншими бібліотеками та інструментами. Компонентна архітектура React дозволяє розробникам створювати невеликі, незалежні частини інтерфейсу, які можуть бути легко повторно використані в різних проектах. Це значно спрощує підтримку і масштабування коду. Віртуальний DOM, в свою чергу, мінімізує кількість змін в реальному DOM, що дозволяє зменшити навантаження на браузер і покращити продуктивність додатка.

Angular, розроблений Google [2], є повнофункціональним фреймворком, який пропонує широкий набір інструментів для створення динамічних web-додатків. Основною перевагою Angular є двостороннє зв'язування даних, що дозволяє автоматично синхронізувати модель даних і користувацький інтерфейс. Angular також підтримує модульність, що сприяє зручності в розробці та тестуванні великих проектів. Angular використовує TypeScript, що додає додаткові можливості для статичної типізації і спрощує виявлення помилок на етапі розробки. Завдяки багатому набору вбудованих інструментів та сервісів, цей фреймворк надає розробникам всі необхідні інструменти для створення складних додатків з високим рівнем взаємодії з користувачами.

Vue.js поєднує в собі простоту та гнучкість, що робить його популярним серед розробників [3]. Основні характеристики Vue.js включають реактивність даних і компонентний підхід, що забезпечує високу продуктивність та зручність у використанні. Він легко інтегрується з існуючими проектами, що дозволяє поступово впроваджувати його в процес розробки. Однією з ключових особливостей Vue.js є його реактивна система даних, яка автоматично оновлює користувацький інтерфейс при зміні даних. Це забезпечує високий рівень взаємодії з користувачами та полегшує створення динамічних інтерфейсів. Крім того, Vue.js має низький поріг входження, що робить його ідеальним вибором для новачків в web-розробці.

Svelte відрізняється від інших фреймворків підходом до побудови додатків: замість виконання великого обсягу роботи у браузері, Svelte компілює компоненти в оптимізований JavaScript під час етапу збірки [4]. Це забезпечує менший розмір файлів і швидше завантаження сторінок. Svelte також спрощує код, роблячи його більш зрозумілим і легким для підтримки. Компіляція коду на етапі збірки дозволяє Svelte уникати використання віртуального DOM, що значно підвищує продуктивність додатків. Це також робить код більш компактним та ефективним. Svelte забезпечує високу продуктивність навіть на мобільних пристроях з обмеженими ресурсами, що робить його привабливим вибором для розробки мобільних додатків.

Сучасні web-фреймворки вплинули на всі аспекти розробки додатків, від планування і проектування до реалізації та підтримки. Вони забезпечують інтеграцію з іншими інструментами та сервісами, такими як системи контролю версій, інструменти для тестування та автоматизації, а також платформи для розгортання додатків. Такі фреймворки як React, Angular, Vue.js та Svelte забезпечують інструменти та структуру для ефективної розробки, що дозволяє створювати масштабовані, продуктивні та якісні інтернет-додатки. Вибір фреймворку залежить від специфічних вимог проекту, проте всі вони сприяють підвищенню продуктивності та якості розробки.

Подальший розвиток web-технологій буде залежати від здатності розробників адаптуватися до нових вимог та викликів ринку, використовувати передові інструменти та технології, а також забезпечувати високу якість і надійність своїх продуктів. У цьому контексті сучасні web-фреймворки залишаються важливим інструментом для досягнення цих цілей.

Література:

1. Бібліотека для веб та нативних інтерфейсів користувача. URL: <https://react.dev/>
2. Angular. URL: <https://angular.dev/>
3. The Progressive JavaScript Framework. URL: <https://vuejs.org/>
4. Svelte. URL: <https://svelte.dev/>

*Держевецька Марина Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,
Технічний університет «Метінвест Політехніка»
(м. Запоріжжя, Україна)*

*Гетьман Ірина Анатоліївна,
кандидат технічних наук, доцент,
Технічний університет «Метінвест Політехніка»
(м. Запоріжжя, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ГОТОВИХ ШАБЛОНІВ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ «ПРОДУКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ MS EXCEL»

Використання MS Excel є критично важливим у багатьох професійних сферах, таких як фінанси, аналітика, управління проектами, маркетинг та багатьох інших. Ця програма дозволяє ефективно обробляти великі обсяги даних, виконувати складні розрахунки та створювати різноманітні графіки та діаграми для візуалізації інформації. Забезпечення ефективного використання MS Excel під час навчання є ключовим чинником, що підвищує конкурентоспроможність студентів на ринку праці. Вміння працювати з Excel є однією з основних навичок, що вимагаються у багатьох сучасних професіях, і тому освітні компоненти, які допомагають студентам опанувати цей інструмент, мають велике значення.

У дисципліні «Продуктивність використання MS Excel» для виконання індивідуальних завдань активно використовуються готові шаблони.

Для студентів використання готових шаблонів має кілька вагомих переваг. По-перше, це дозволяє їм зосередитися на вивченні функцій та можливостей MS Excel, замість витрачання часу на створення базової структури з нуля. Також використання готових шаблонів для студентів знижує рівень стресу та забезпечує чіткі вказівки щодо виконання завдань. Готові шаблони містять всі необхідні елементи, такі як завдання, розділи для введення даних та/або базу даних для подальшої обробки, місце для формул, графіків та діаграм та виведення результатів. Це дозволяє студентам швидко розпочати роботу, уникнути плутанини і спрямувати свої зусилля на аналіз даних, та сконцентруватися на виконанні основних завдань. Для зручності засвоєння різних інструментів Excel шаблони містять кілька аркушів, кожен з яких відповідає конкретній темі. Це дозволяє легко перемикатися між різними аспектами завдання і забезпечує структурований підхід до навчання, де кожен аркуш присвячений певному аспекту або етапу виконання завдання. Таким чином, студенти можуть ефективно використовувати час та ресурси, отримуючи повне уявлення про матеріал та практичні навички роботи з Excel.

Для викладачів готові шаблони також є надзвичайно корисними. Вони стандартизують формат робіт, що полегшує перевірку та оцінювання завдань. Викладачі можуть легко порівнювати роботи студентів, оскільки всі вони

виконані за однією структурою. Це дозволяє викладачам зосередитися на аналізі змісту робіт, а не на їх форматуванні. Це не тільки економить час, але й підвищує точність та об'єктивність оцінювання. Крім того, готові шаблони дозволяють викладачам легко оновлювати та адаптувати завдання відповідно до навчальних програм і вимог, що робить навчальний процес більш гнучким та ефективним.

Таким чином можна сказати, що використання готових шаблонів для індивідуальних робіт у дисципліні «Продуктивність використання MS Excel» має безліч переваг як для студентів, так і для викладачів. Їх провадження у навчальний процес дисципліни значно підвищує продуктивність і якість навчання, допомагає студентам краще опанувати необхідні навички та підвищує загальний рівень освіти. Тому, активне використання та постійне вдосконалення готових шаблонів є важливим елементом сучасної освіти, що сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців для різних галузей економіки.

*Рахманіна Аліна Сергіївна,
асистент, Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ВПЛИВ STEM-ОСВІТИ НА СТРАТЕГІЇ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ В ЕПОХУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН

В умовах сучасних викликів міжнародної безпеки, пов'язаних із технологічними змінами, зростає значення STEM-освіти (науки, технології, інженерії, математики) як фундаментальної складової підготовки фахівців для вирішення цих викликів.

Відтак, роль STEM-освіти в розвитку критичного мислення та інновацій є стратегічно важливою у розрізі досліджень міжнародної безпеки.

Аналіз того, як STEM-освіта сприяє розвитку критичного мислення, необхідного для оцінки та реагування на загрози безпеці свідчить про приклади інновацій у сфері кібербезпеки, які стали можливими завдяки високому рівню підготовки у STEM-дисциплінах [1].

У розрізі наукових напрацювань дослідників, вплив STEM-освіти на підготовку фахівців з кібербезпеки, здатних протистояти кібератакам та забезпечувати захист критичної інфраструктури. Крім того, міжнародна співпраця у сфері кібербезпеки та обмін знаннями між країнами знаходить відображення у STEM-освіті і військових технологіях [2].

Роль STEM-освіти у розвитку сучасних військових технологій, включаючи безпілотні літальні апарати, штучний інтелект та роботизовані системи є фундаментальною [3].

Одним із ключових аспектів впливу STEM-освіти на міжнародну безпеку є розвиток критичного мислення та інновацій. Сучасні освітні програми, орієнтовані на STEM, сприяють формуванню навичок аналізу, логічного мислення та творчого підходу до вирішення проблем. Це дозволяє підготувати

фахівців, здатних розробляти та впроваджувати новітні технологічні рішення для захисту від загроз різного характеру [4].

Особлива увага у нашому дослідженні приділяється кібербезпеці, яка є однією з найважливіших складових сучасної безпеки. STEM-освіта забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців з кібербезпеки, які здатні розробляти ефективні методи захисту інформаційних систем, виявляти та запобігати кібератакам, а також забезпечувати безпеку критичної інфраструктури. Міжнародна співпраця у цій сфері сприяє обміну знаннями та досвідом, що дозволяє більш ефективно протидіяти глобальним загрозам [5].

Отже, STEM-освіта відіграє важливу роль у розвитку сучасних військових технологій, а знання та навички, набуті в рамках STEM-освіти, дозволяють створювати передові системи озброєнь, такі як безпілотні літальні апарати, штучний інтелект та інноваційні технології, що забезпечують збереження міжнародної безпеки.

Література:

1. Біда О.А., Шевченко О., Кучай О.В. Інноваційні технології у фізичному вихованні і спорті // Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. № 3(62). Том 2, жовтень 2018. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. С. 19-23. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-62-2018-2-5.pdf>
2. Stratan-Artyshkova, T., Kozak, Kh., Syrotina, O., Lisnevska, N., Sichkar, S., Pertsov, O., & Kuchai, O. (2022). Formation of New Approaches to the Use of Information Technology and Search For Innovative Methods of Training Specialists within the Pan-European Educational Space. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(8), 97-104.
3. Кучай, О., & Дем'янюк, А. (2021). Сучасні технології дистанційного навчання. Гуманітарні студії : історія та педагогіка, 2, 77-85. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45452/1/2-2021-77-85.pdf>
4. Plakhotnik, O., Zlatnikov, V., Strazhnikova, I., Bidyuk, N., Shkodyn, A., & Kuchai, O. (2023). Use of information technologies for quality training of future specialists. *Amazonia Investiga*, 12(65), 49-58. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.5>
5. Oseredchuk, O., Mykhailichenko, M., Rokosovuk, N., Komar, O., Bielikova, V., Plakhotnik, O., Kuchai, O. (2022). Ensuring the Quality of Higher Education in Ukraine. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(12), 146-152. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.12.19>

*Івашківський Андрій Олегович,
аспірант, спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Україна, перебуваючи суверенною і незалежною державою, формує суспільні інституції, місцеве самоврядування, систему національного права. Цей тривалий і багаторічний процес потребує систему освіти, що має бути сформована на правовій культурі майбутніх спеціалістів, пошуку оптимальних шляхів її розвитку на основі Конституції України, положень Закону України

«Про освіту», Указу Президента України «Про національну програму правової освіти населення».

Правова культура та правова освіта мають бути обов'язковими складовими загальної підготовки аграрних закладів вищої освіти. Без знання правових норм, які регулюють сферу діяльності, без сформованої правової відповідальності фахівці аграрного сектору економіки не можуть орієнтуватись у проблемах сучасного соціально-політичного життя в країні, використовувати моделі поведінки, що відповідатимуть чинному законодавству держави, робити свідомий вибір та використовувати правові технології ухвалення індивідуальних та колективних рішень.

Правові знання і правова культура мають стати обов'язковими складниками загальної підготовки випускників закладів вищої освіти. Без знання й усвідомлення правових норм, які регулюють сферу діяльності, без сформованої правової відповідальності фахівці різних галузей не можуть орієнтуватись у проблемах сучасного соціально-політичного життя у країні, використовувати способи діяльності й моделі поведінки, що відповідають чинному законодавству держави, робити свідомий вибір та застосовувати правові технології ухвалення індивідуальних та колективних рішень

Особливо важливу роль в модернізаційних процесах аграрної освіти мають відігравати педагогічні працівники, які здатні в належному правовому полі здійснювати орієнтовану підготовку майбутніх кваліфікованих фахівців.

Проте, досягнення зазначеного поки що гальмується недостатнім розробленням методичних та теоретичних основ розвитку в них правової культури. Слід звернути увагу, що існуюча практика розвитку правової культури педагогічних працівників закладів вищої освіти в більшості випадків лише задовольняє потреби молодих фахівців в загальноправових знаннях, але не зорієнтована на оволодіння професійно спрямованими правовими знаннями, вміннями їх використовувати в умовах освітнього процесу, не враховує можливостей системного розвитку правової культури педагогів.

*Зволінська Наталія Василівна,
студентка, спеціальність «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Кропивко Олена Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ОСВІТНЯ ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ У ПОЛЬЩІ

Освітня інтеграція дітей-біженців є складною, оскільки вони переходять у нову систему освіти, мовне та культурне середовище. Основними проблемами,

з якими вони стикаються, є незнання польської мови, відсутність програм адаптації та психологічна тривога через стресові переїзди.

Згідно з даними Центру громадської освіти країни Польщі, станом на жовтень 2023 року за партами польських шкіл сидять приблизно 185 тисяч учнів з України, 135 тисяч з яких — вимушені мігранти. Ще 150 тисяч українських школярів перебувають поза системою польської освіти. Теоретично вони навчаються онлайн, але на практиці держава Польща не знає, що з ними відбувається та яку якість освіти отримують діти. Як згадувалося раніше, офіційно ця група школярів здобуває обов'язкову шкільну освіту в рамках української дистанційної освіти. Тобто для багатьох з них це може бути вже четвертий рік навчання у форматі онлайн.

Також припускається, що деякі з цих дітей могли взагалі випасти з будь якої системи освіти. Однак досі немає даних, які б дозволили оцінити масштаби цього явища. Але, найбільш проблемною є саме та ситуація, яка склалась із групою дітей, які не навчаються в жодній освітній системі: ані в польській стаціонарній, ані в українській онлайн.

Для Польщі це є проблема і, водночас, можливість заохотити більшу кількість українських дітей приєднатись до польської системи освіти. Тому впродовж усього періоду їх перебування у польських містах, там на державному рівні шукають шляхи поліпшення цієї ситуації.

Згідно зі слів заступниці міністра національної освіти Польщі Йоанни Мухи, з 1 вересня 2024 року для українських дітей-біженців у Польщі запровадять обов'язкове навчання в місцевих закладах освіти. Відповідний законопроект уже готується Міністерством освіти Польщі. Зараз цей процес знаходиться на завершальному етапі. Для українських дітей у польських школах запроваджують спеціальні уроки української мови. Для викладання предмета планують працевлаштовувати вчителів із України. Відповідні фахівці також матимуть можливість пройти процедуру нострифікації дипломів за спрощеною процедурою. Ще одним нововведенням можуть стати заняття, під час яких українських дітей навчатимуть європейської інтеграції. Це, зокрема, зумовлено майбутнім вступом України до Європейського Союзу.

Щоб поліпшити процес освітньої інтеграції від української сторони, необхідно вжити ряд заходів. По-перше, важливо розробити адаптаційні програми для дітей-біженців в Україні, які враховували б їхні потреби та сприяли швидкій адаптації до нового середовища, а також потрібно забезпечити доступ до психологічної підтримки для дітей та їх сімей, щоб вони могли подолати стрес і тривогу, пов'язані з переїздом.

Таким чином, освітня інтеграція українських дітей-біженців в Польщі стикається з серйозними проблемами, але при правильному підході і підтримці всіх зацікавлених сторін обов'язкова мета: надати кожній дитині можливість отримати якісну освіту і відчувати себе в безпеці і комфорті в новому середовищі, а найголовніше відчувати підтримку та захист своєї держави, навіть за кордоном. Що, своєю чергою, призведе до бажання повернутись в Україну, та продовжувати навчання у мирному та спокійному середовищі.

Література:

1. Звіт Фондації Центру Громадянської освіти (Centrum Edukacji Obywatelskiej). URL: <https://ceo.org.pl/dzieci-uchodzcze-w-polskich-szkolach-co-mowia-nowe-dane/>
2. Інтерв'ю заступниці польського міністра освіти Йоанна Муха в інтерв'ю Око.press/ URL: <https://oko.press/wiceministra-mucha-dla-oko-press-beda-w-szkolach-lekcje-ukrainskiego>
3. Заява заступниці міністра національної освіти Польщі Йоанна Муха, про обов'язкове навчання в місцевих закладах освіти. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-polshcha-ukrainski-dity-miscevi-shkoly/32890884.html>

*Дацюк Артем Ілліч,
студент, спеціальність «Професійна освіта»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Науковий керівник: Рахманіна Аліна Сергіївна,
асистент, Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

STEM-ОСВІТА, ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК У ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

У глибинах сучасної STEM-освіти та її безперервного пошуку новаторських підходів до навчання і досліджень, традиційні знання здебільшого залишаються на периферії уваги. Проте, у світлі швидкого технологічного прогресу та глобальних викликів, які стоять перед сучасним суспільством, виникає необхідність переосмислення ролі та значення цих традиційних знань у контексті STEM-освіти.

Згідно з дослідженнями науковців, традиційні знання можуть відігравати ключову роль у збагаченні та розширенні сучасної STEM-освіти, сприяючи розвитку критичного мислення, інновацій та культурного розмаїття у розрізі сучасних змін на міжнародній арені [1].

У віковій сутності людства традиційні знання завжди відігравали важливу роль у формуванні нашого розуміння світу навколо нас. Вони передавалися з покоління в покоління, збагачуючи культуру та розвиваючи способи мислення. За останні десятиліття, у світі STEM-освіти (наука, технології, інженерія та математика), спостерігається позитивний змішаний стародавніх традиційних знань з передовими науковими досягненнями.

Відтак, сучасна STEM-освіта необхідна для розвитку суспільства в умовах швидкого технологічного прогресу. Проте, вона також визнає важливість традиційних знань у формуванні повноцінного розуміння світу. Традиційні знання, які передаються через віки, надають унікальну перспективу на проблеми та вирішення завдань, що доповнює та розширює рамки наукового підходу [2]. Традиційні знання, особливо з урахуванням різноманітності культур і народів, можуть стати цінним доповненням до STEM-освіти. Вони можуть сприяти розвитку критичного мислення, сприйняттю різноманітності та вирішенню

складних проблем. Наприклад, традиційні методи лікування, використання рослинних ресурсів або стародавні погляди на природу можуть стати важливим джерелом інформації та натхнення для досліджень у галузі біології, медицини та екології. Дослідники зазначають, що включення традиційних знань у STEM-освіту сприяє також збереженню культурної спадщини та підтримці різноманітності. Врахування різних підходів до розв'язання проблем може стимулювати інновації та сприяти розвитку нових технологій.

Проаналізувавши ряд досліджень із даної тематики, було визначено, що включення традиційних знань у сучасну STEM-освіту відкриває шлях до більш глибокого та комплексного розуміння світу, сприяючи розвитку креативності, інновацій та різностороннього мислення [3].

Інтеграція традиційних знань у STEM-освіту відкриває перед студентами нові перспективи та сприяє розвитку їхнього критичного мислення. По-перше, вона стимулює студентів аналізувати та порівнювати різні підходи до розв'язання проблем. Вивчення традиційних методів та підходів допомагає студентам розуміти, що не існує єдиного правильного рішення, але може бути багато шляхів до досягнення мети. Крім того, інтеграція традиційних знань сприяє розумінню культурної різноманітності. Студенти, ознайомлені з різноманітними традиціями та підходами різних культур, розвивають більш глибоке розуміння того, як історія, мова, релігія та інші аспекти культури впливають на розробку та використання знань.

Отже, інтеграція традиційних знань у STEM-освіту не лише сприяє розвитку критичного мислення, а й сприяє формуванню більш толерантного та відкритого суспільства, яке цінує різноманіття та різні підходи до розв'язання проблем.

Література:

1. Рахманіна А. С., Кучай О. В. (2023) Організація дистанційного навчання у ЗВО в умовах війни. Трансформація системи міжнародних відносин в умовах російсько-української війни. 23 лютого, 2023, м. Київ, Україна
2. Stratan-Artyshkova, T., Kozak, Kh., Syrotina, O., Lisnevskaya, N., Sichkar, S., Pertsov, O., & Kuchai, O. (2022). Formation of New Approaches to the Use of Information Technology and Search For Innovative Methods of Training Specialists within the Pan-European Educational Space. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(8), 97-104. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.8.13>
3. Рахманіна А.С. (2023) Професійна освіта в умовах війни. Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: мат. Міжн. наук.-практ. конф., секція 4: Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023.

*Лідія Миколаївна Чередник,
кандидат педагогічних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Чжу Цзінькуан,
аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна);
викладач у Політехнічному коледжі Піндіншань (Китай)*

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблему готовності до інноваційної діяльності розглядаємо інновацію як цілеспрямовану зміну системи відносин в організації з метою підвищення якості діяльності. У структурі інноваційної діяльності можна використовувати поряд з традиційними або вже відомими прийомами, навичками, механізмами, їх нові комбінації, в інших умовах і для вирішення зовсім інших завдань, ніж ті, для яких вони були розроблені.

Інновація – процес створення, поширення та використання нової технології, практичного засобу для задоволення актуальних потреб суспільства в цілому та окремих його представників. Вона підпорядкована умовам, що постійно змінюються, і має на меті, перш за все, створення будь-якої ефективної позитивної освіти.

Основною метою інновацій має бути вирішення проблем сучасного суспільства. Такі інновації є результативними, оскільки вони покращують якість життя населення. Крім досягнення основної мети, інновації покликані вирішити такі завдання:

- підвищення ефективності діяльності підприємств та організацій;
- поліпшення якості послуг за рахунок більш повної відповідності мінливим вимогам суспільства;
- зниження соціального нерівноправності шляхом збільшення доступності послуг.

Інновації можна розглядати у двох аспектах: як результат впровадження та як діяльність з реалізації нового. Характерологічним змістом інновацій є інноваційна діяльність, представлена як цілеспрямовані та активні дії щодо організації змін або вирішення будь-якої проблеми (суперечності). Таким чином, інноваційна діяльність – це діяльність, пов'язана з трансформацією знань, результатів наукової діяльності у новий, інноваційний (або, у крайньому випадку, удосконалений) продукт. Інноваційна діяльність обов'язково передбачає комплекс наукових, економічних, технологічних, правових, організаційних, фінансових, юридичних, комерційних чи соціальних заходів, які у всій своїй сукупності призводять до інновацій.

Інновація має певні властивості, які розглядаються як її основні

характеристики.

Перша характеристика – це новизна інновації: наявність у сутності інновації нових концептуальних ідей, підходів до розвитку процесів, а також форм та методів їхньої організації. Новизна – самостійна цінність будь-якої інновації, що відрізняє її від інших явищ.

Можна виділити кілька типів новизни: абсолютна новизна (фіксується за відсутності аналогів цієї інновації); відносна новизна, у якій виділяють місцеву новизну, якщо інновації застосовувалася інших соціальних організаціях; приватна новизна, яка передбачає оновлення одного з елементів діяльності, та умовна новизна, тобто інновація не нова сама по собі, але при освоєнні її іншим фахівцем в інших умовах дає позитивні результати.

Друга характеристика – сумісність інновації з традиційним (існуючим) станом. Інновація легше приймається і реалізується, якщо вона сумісна з цінностями, традиціями, творчим досвідом і т.д.

Інновації виступають як важливий чинник економічного, соціального та культурного прогресу всіх сучасних суспільств, усіх народів світу; як задоволення громадських потреб; служать покращенню організації роботи; сприяють підвищенню ефективності та якості роботи, підвищенню статусу професії у суспільстві, рівня його моральності.

Література:

1. Федорова В.А., Татарчук Ю.І. Теоретичні відомості з питання інновацій. *Економічний простір*. 2015. 100. С. 66-73.
2. Гуторов О.І., Ярута М.Ю., Сисоєва С.І. Економіка та організація інноваційної діяльності. Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва. Х., 2019. 227 с.
3. Поліщук, Н.В. Теоретичні підходи до визначення сутності інновацій. *Галицький економічний вісник*. 2009. 1 (22). С. 20-23.

Лідія Миколаївна Чередник,
кандидат педагогічних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Ці Кунь,
аспірантка, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ЛІДЕРСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасний ринок праці потребує конкурентоспроможного фахівця, який володіє не тільки сформованими професійними знаннями і компетентностями, але і певними лідерськими якостями, що дозволить йому ефективно реалізувати себе у професійній діяльності. Розвиток лідерських якостей здобувачів освіти є

актуальною проблемою для закладів вищої освіти різних рівнів, оскільки саме у студентські роки відбувається активне формування ціннісних орієнтацій, соціальної позиції, визначення життєвих пріоритетів молодого людини.

Сьогодні здобувач вищої освіти може самостійно приймати рішення, висувати нові ідеї, розвиваючи лідерський потенціал. Тому у сьогоднішній набуває актуальності проблема формування лідерських якостей здобувачів освіти бакалаврського рівня в професійній підготовці. Адже коледжі, що діють як центри професійної підготовки майбутніх спеціалістів, мають значні можливості безперервного розвитку особистості, в тому числі і її лідерських якостей. Акумулюючи та транслюючи інноваційний педагогічний досвід, заклади освіти створюють сучасний освітній простір, який може формувати якісних фахівців, які усвідомлено приймають на себе функції управління та ефективного лідерства у різних напрямках професійної діяльності. Саме тому порушена проблема є актуальною в даний час та в перспективі є одним із вирішальних факторів успіху підприємства, галузі, регіону, держави та суспільства в цілому.

Взаємозалежність розвитку освіти та суспільства є очевидною, адже рівень розвитку освіти визначає рівень розвитку суспільства, а зміни у суспільстві ведуть до змін у системі освіти. Поряд з цим сьогодні важливим є переосмислення ролі освіти «не тільки як пасивного виконавця певного «соціального замовлення», але й як реального середовища, що формує образ майбутнього та механізми його досягнення» [1, с. 16].

Автор праці «Суспільство мрій» Єнсен Ролф наголошує, що саме ціннісна (а не знаннева) орієнтація розвитку суспільства, а тому і всієї системи освіти, що формує особистість, має визнаватися та продукуватися суспільством як основа, фундамент прогресивного руху[3].

Успішна особистість, яка наділена лідерським потенціалом, науковцем В. Кременем визначається фактором суспільного розвитку[2]. На його думку, перехід до нового «людиноцентричного» та ціннісно-орієнтованого суспільства можливий лише за умови переосмислення базових засад та орієнтирів побудови, функціонування і розвитку освітньої системи: «...людиноцентризм філософії як умови розвитку національної духовності знаходить своє логічне продовження в освіті. Сьогодні вона може тільки тоді виконувати своє покликання, коли смислом її розвитку, центром всіх інновацій і стратегій стає людина. Саме така спрямованість освіти..., дозволить подолати існуючий перехідний стан у світогляді і духовності» [2, с. 499].

Сучасні освітяни (Г. Драйден, Т. Ємчук, О. Оверчук, В. Огнев'юк та інш.) переконані, що метою сучасної освіти має стати формування в особистості якостей, що сприятимуть її успішній адаптації у суспільстві, у різних колективах, на виробництві. До таких якостей можна віднести: екологічну культуру; інформаційну культуру; творчу активність, толерантність; високу моральність, лідерські якості. Саме ці якості людей повинні забезпечити виживання та подальший сталий розвиток людського суспільства.

Розвиток постіндустріального, інформаційного суспільства, демократизація політичних процесів в Україні, утвердження гуманістичних цінностей

детермінують докорінну зміну парадигми освіти, вектор якої спрямовується на формування у студентської молоді не тільки знань, умінь і навичок, а й необхідних з точки зору соціального замовлення компетентностей, зокрема, активної життєвої позиції, мотивів реалізації власного потенціалу, саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя, лідерських якостей. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність формування в особистості системи лідерських якостей, завдяки яким вона може приймати своєчасні самостійні рішення, переконувати у правильності своєї позиції, вести їх за собою на шляху досягнення поставлених цілей, ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми. Тому сучасна освіта повинна, окрім іншого, орієнтуватися на формування лідера, творчої, духовно-моральної особистості.

Література:

1. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Харківська область : моногр. / І. Ф. Прокопенко, В. П. Андрущенко, В. І. Астахова, В. С. Бакіров, В. Я. Білоцерківський [та ін.]. ; К. : Знання України, 2009. 431 с.
2. Кремень В.Г. Філософія управління / В. Кремень, С. Пазиніч, О. Пономарьов. Харків : НТУ «ХП», 2008. 524 с.
3. Rolf Jensen. The Dream Society: How the Coming Shift from Information to Imagination Will Transform Your Business. 2001.272 p.

Цзінь Тяньтянь,
аспірантка, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)

ЕСТЕТИЧНІ ЦІННОСТІ ТА ЇХ МІСЦЕ В АКсіОЛОГІЧНІЙ СИСТЕМІ

Як відомо, основою людських уявлень про цінності була давня філософська традиція, яка пояснювала їх з точки зору співвідношення цінностей і знання. В античності і середньовіччі була розроблена ціннісна феноменологія, проте ще не відбувся аналіз самої категорії "цінність", її логічного змісту. Філософія раціоналізму гостро поставила проблему природи вихідних визначень буття, тому стала серйозним поштовхом до розвитку теорії цінностей. А от вчення Іммануїла Канта про регулятивні принципи практичного розуму, за яким вищі цінності буття мають не онтологічні, а виключно регулятивні підстави до існування, вже стало поворотним пунктом у розвитку проблеми цінностей.

Сьогодні цінності трактують як « певні загальні норми та принципи, які визначають мотивацію людських вчинків; це все те, що є бажаним та містить в собі кінцеву мету людських прагнень, або, іншими словами – все те, що цінить людина чи певна соціальна група та все те, що є для них важливим» [1, с. 4].

Науковці розрізняють дві групи цінностей: першу складають цінності, пов'язані з вітальними потребами людей, до другої належать так звані абсолютні цінності (добро, краса, справедливість, свобода та ін.). Серед таких цінностей важливими є цінності естетичні – « здатність будь-якого явища, насамперед творів мистецтва, викликати естетичне почуття, давати людині духовно-інтелектуальну насолоду (втіху), збагачувати її внутрішній світ» [1, с. 4].

Естетичні цінності проявляються у межах дихотомії «прекрасне – потворне», «піднесене – низьке», «трагічне – комічне» і належать до явищ із соціальним змістом, бо впливають на чуттєво-емоційний та ціннісно-орієнтаційний досвід людини, формують його.

Категорії прекрасного і потворного, піднесеного і низького, трагічного і комічного і т.ін. здебільшого можна пояснити через результати художньої творчості людини, а сформувати їх через знайомство з творами мистецтва, які є естетично цінними і можуть розкрити цілісність світу, красу і гармонію, яку можна порушити руйнуючими силами, дія котрих може призвести до повного знищення людей і Всесвіту. Саме так людина усвідомлює, що без прекрасного її життя позбавлене сенсу, адже прагнення до прекрасного дозволяє проявляти активність, оздоровлює психіку, формує оптимістичне ставлення до дійсності. З потворним же світ стає дисгармонійним страшним, антиціннісним. Це ж можна сказати і про інші естетичні цінності.

Отже, естетичні цінності є важливою складовою аксіологічної науки, а їх формування сприяє вихованню гармонійно розвиненої щасливої особистості.

Література:

1. Долматова М.П., Ярешко В.І. Формування естетичних ціннісних орієнтацій особистості як суттєвого елементу її духовної культури. Економіка. Управління. Київ, 2014. Випуск № 1(11). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_35.

2. Михайлова Л. М. Естетично ціннісний розвиток особистості в навчально-виховному просторі закладу освіти: теорія і практика: наук.-метод. посіб. для керівників шкіл, педагогів, студ. пед. спец. / автор-уклад. Л.М. Михайлова. Харків: Видавництво «Точка», 2018. 248 с.

*Лу Цзя,
аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Під моделлю організації проєктної діяльності студентів ми розуміємо якийсь ідеальний освітній простір, за допомогою якого має бути досягнутий прогнозований рівень сформованої творчої активності студентів, їх професійних умінь та навичок.

У своєму дослідженні Makgato M., Afeti G. пропонують типовий план створення моделі, що включає десять позицій: формування мети роботи, вибір рівня моделі, формування якісної гіпотези, побудова блок-схеми об'єкта, обмеження числа зв'язків між складовими об'єкта, налагодження моделі, дослідження моделі, порівняння характеристики моделі та об'єкта за однакових умов з метою визначення достовірності моделі та межі її застосування (верифікація моделі) [2]. Вихідними теоретичними підставами побудови

дидактичної моделі розвитку творчої активності студентів під час виконання навчального проєкту є такі положення: (а) творча активність має особистісно-діяльну основу; (б) системоутворюючий елемент творчої активності – мотиваційно-потребує ядро особистості студента; (в) у розвитку творчої активності необхідне посилення акценту як на активізацію мислення, так і на мотивацію-потребує сферу студентів; (г) творча активність студентів пов'язана з усіма сторонами особистості студента, що формується (потребами, інтересами, схильностями, здібностями, вольовими проявами, емоційним відношенням до діяльності); (д) орієнтація на зовнішні умови (зміст навчального матеріалу, форми та методи навчання) без глибокого знання та обліку внутрішніх умов (потреб, інтересів, здібностей тощо) надає негативний вплив на процес та кінцеві результати формування творчої активності студентів; (е) ідея про зону найближчого розвитку – дієвий інструмент стимулювання розвитку творчої активності студентів.

В основі побудови дидактичної моделі закладено такі принципи: мотиваційності – формує потреби та готовність студентів та викладачів працювати над розвитком творчої активності у логіці навчального проєкту; концептуальності – забезпечує розвиток творчої активності на основі тенденції гуманістичної спрямованості професійно-педагогічної діяльності (в умовах фахової освіти це означає відмову від техноцентристських підходів на користь формування культурознавчої компетенції у процесі розвитку творчої активності студента у логіці навчального проєкту); системності – зумовлює розвиток творчої активності логікою навчального проєкту та змістом процесів, а також рівнем співпраці між студентами та викладачами.

У дидактичній моделі виділяють такі структурні компоненти: (а) мотиваційно-ціннісний (система цінностей, орієнтацій та переконань, включених у цілісний процес розвитку творчої активності студентів у логіці навчального проєкту; мотивація на інноваційну творчу діяльність; сучасне педагогічне мислення); (б) інноваційно-технологічний (способи та методи проєктної діяльності; індивідуальний стиль та професійна компетентність як викладача, так і майбутнього фахівця); (в) особистісно-творчий (розкриває креативні механізми організації навчальної проєктної діяльності, втілення результатів творчого акту у життя) [2]. При цьому зміст кожного структурного компонента розкривається через модулі: загальнодидактичний, предметно-методичний та психологодидактичний.

Викладач не пояснює та не демонструє студентам «правильний» спосіб дії, яким вони могли б оволодіти шляхом прямого наслідування. Він не вказує студентам на допущені ними помилки, не показує і тих найвищих досягнень, найкращих результатів, еталонних зразків або прикладів, якими студенти могли б захоплюватися і прагнули б до них наблизитися або навіть їх перевершити (такий ракурс теж дуже важливий і ми теж аж ніяк не заперечуємо це, але зараз про інше). Натомість, необхідні знання та правильні відповіді на поставлені запитання студенти мають добувати власними силами. Саме цьому й слід навчатися насамперед. А найкращий спосіб такого навчання – зайнятися

розробкою та здійсненням того чи іншого навчального проєкту, націленого на пошук вирішення проблеми що криється у завданні.

Зарубіжні автори свідчать, що успішність проєктної діяльності зумовлена переважно етапом постановки проблеми. Проблема, яку має вирішити проєкт, має припускати можливість вироблення стратегії щодо її вирішення, розробки дієвих заходів; проблема має бути надихаючою на творення і такою що мотивує: «якщо проблема реалістична, вона вселяє надії, і якщо вона актуальна, це створює мотивації». Наприклад, у США даний вид навчання будується на підставі п'яти принципів: пріоритетність проєкту як методу навчання, проблемно-орієнтовані проєкти, конструктивність дослідження, автономія учнів та реалістичність проблеми та результату [1].

Отже, проблема має бути такою, яка реально присутня саме в тому полі професійної діяльності, в якому опиниться випускник після завершення курсу навчання. У цьому сенсі слід застосовувати проєкти такого типу, які більшою мірою відповідатимуть професійним завданням випускника. Наприклад, поширений сьогодні проєкт дослідницького типу навряд чи зустрінеться молодим фахівцям у промисловості (якщо тільки вони не працюватимуть у наукоміській галузі).

Отже, в рамках найкращих практик у тематиці проєктів використовуються проблемні ситуації професійної діяльності. З метою побудови освітнього процесу, орієнтованого на формування творчої активності студентів, з урахуванням їх індивідуальних особливостей та здібностей, розроблялися організаційно-педагогічні умови організації проєктної діяльності (реалізація безперервної творчої та дослідницької роботи студентів на основі методу проєктів; особистісно-орієнтована ділова співпраця педагогів та студентів в процесі проєктної діяльності; організація пошукової навчально-дослідницької та експериментальної діяльності).

Література:

1. Condliffe B., Quint J., Visher M.G. et al. Project based learning: a literature review. New York, NY. 2017. 84 p.
2. Makgato M., Afeti G. New models for technical and vocational education and training. Hershey, Pennsylvania, 2020. 305 p.

*Лі Чуанці,
аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ БІЗНЕС-ПАРТНЕРСТВА

Взаємодія з бізнес-спільнотою, яка істотно впливає на якість довузівської професійної освіти, може стати ефективною, якщо буде визначено теоретичні основи цієї взаємодії, а також розроблено форми організаційно-економічних

аспектів взаємодії освітньої установи та бізнес-партнерів. У сучасних умовах економічної та соціальної турбулентності формування системи взаємодії соціальних партнерів із закладами професійної освіти є складним процесом, оскільки соціальні партнери не завжди готові переходити від особистої взаємодії до реального впровадження системи співпраці. Існують певні фактори, які гальмують розвиток взаємодії між закладами професійної освіти та їх соціальними партнерами: економічна нестабільність негативно впливає на роботу підприємств і ускладнює формування майбутнього замовлення на навчання співробітників персоналу; корупційні процеси змушують підприємства нести додаткові витрати та економити на професійному навчанні; недбалість підприємств, які ігнорують кадрові проблеми, призводить до втрати майбутніх вигод; недостатня маневровість системи закладів професійної освіти, її доволі консервативний характер, складнощі у впровадженні інновацій; частина керівників як ЗПО, так і підприємств не готова психологічно працювати в постійно нових, часто турбулентних, економічних умовах; заклади професійної освіти обмежені у можливостях гнучкої та мобільної адаптації стандартів та освітніх програм, які враховують вимоги роботодавців; відсутність швидкого відкриття спеціальностей та курсів навчання на вимогу роботодавців через довгі терміни отримання ліцензії та проблеми з завищеними термінами навчання, які не задовольняють роботодавців; законодавча база не є досконалою; роботодавці мають завищені вимоги до працівників, такі як наявність дипломів за кількома професіями та одразу висока кваліфікація; відсутність повноцінного механізму договірних відносин між усіма суб'єктами взаємодії; учасники процесу не несуть соціальної відповідальності, а також мають обмежені фінансові можливості; позиції щодо реалізації часто є декларативними, а не практично реалізованими етапами.

Ключовим завданням закладів професійної освіти є забезпечення ринку праці необхідними кадрами. Це можливо лише за умови адаптації мережі закладів професійно-технічної освіти та їх професійних списків до потреб сучасної економіки. Якщо професійно-технічні заклади освіти не виконують своєї місії, то систему потрібно оптимізувати.

Сьогодні в Україні професійно-технічна освіта перебуває на перехідному етапі, метою якого є децентралізація професійної освіти та навчання. Однак через небажання і неспроможність місцевих органів влади фінансувати професійно-технічні заклади освіти, цей етап супроводжується негативними наслідками, зокрема закриттям деяких таких закладів у малозабезпечених містах. Проте, в окремих регіонах вже спостерігаються позитивні зрушення у подоланні освітньої кризи. Наприклад, у Луцьку міська рада затвердила пріоритетну програму підготовки фахівців у професійно-технічних закладах освіти, що відповідають реальним потребам регіонального ринку праці, зокрема у сфері корпоративної праці та у сфері побуту. З метою економії коштів місцева влада Луцька планує зменшити фінансування менш з міського бюджету таких напрямків професійної підготовки, які не користуються меншим попитом.

На Тернопільщині залучають приватних підприємців та представників агрохолдингів для вирішення проблеми фінансування ПТУ. Також створюються робочі групи для цієї мети. У Рівненській області громадська організація «Волинський ресурсний центр» отримала грант ЄС у розмірі 800 тис. євро на дослідження місцевого ринку праці та реорганізацію фінансування ПТО. В результаті було визначено найактуальнішу професію в області – «кравець та помічник машиніста електровоза». Плани навчання та розподілу вартості професійно-технічної освіти будуть зосереджені на цих сферах.

Однак усі ці ініціативи відносяться до сфери потрібної взаємодії – державно-приватного (публічно-приватного) партнерства, де держава в особі національних органів чи місцевого самоврядування відіграє вагомий роль ініціатора та координатора. У той же час бізнес-партнерство самих установ професійної освіти перебуває в досить зародковому та хаотичному стані. У вищій освіті таке партнерство має вже доволі системний характер, є теоретичні напрацювання та кращі практики. Однак професійна освіта має свою специфіку, і сліпе копіювання досвіду закладів вищої освіти неможливе і недоцільне – зокрема тому, що у вищій освіті таке партнерство багато в чому побудовано на «платформі» досліджень та розробок (R&D), що не є основним фокусом у закладах професійної освіти.

Крім того, якщо державні органи по відношенню до великих підприємств та організацій з державною часткою власності мають важелі впливу для залучення до такого роду процесів, то для малого та середнього бізнесу такі важелі, а головне – мотиваційні механізми практично відсутні. У результаті малий та середній бізнес, незважаючи на його значну роль у розвитку національної економіки, у процес формування державного замовлення на підготовку кадрів залучений несуттєво. Як результат – значна невідповідність отриманих в установах професійної освіти знань, умінь та первинного досвіду професійної діяльності реальним вимогам цих роботодавців.

Найбільш усталеною та системною є співпраця коледжів ІТ-профілю із бізнес-структурами. Зокрема, яскравим прикладом є партнерство Харківського комп'ютерного фахового коледжу з Kharkiv IT Cluster. Це стратегічне об'єднання двох ключових учасників ІТ-сфери в Харкові фасілізує подальший розвиток та покращення якості регіональної ІТ-освіти. Це відкриває нові можливості для студентів і молодих фахівців. Коледж відомий своєю високоякісною освітою та є визнаним активним учасником в розвитку ІТ-індустрії в регіоні. Обидві сторони спільно працюють над такими ініціативами: актуалізація навчальних програм. ХКФК спільно з Kharkiv IT Cluster має намір оновити навчальні програми, включаючи сучасні технології та практичні навички, що відповідають вимогам сучасної ІТ-індустрії; проведення лекцій і майстер-класів. Kharkiv IT Cluster забезпечує залучення фахівців з ІТ-галузі, які виступають з лекціями та проводять майстер-класи для студентів коледжу. Це сприяє кращому розумінню студентами практичних аспектів роботи в галузі; стажування та робочі місця. Kharkiv IT Cluster сприяє студентам ХКФК у знаходженні стажувань і робочих місць у провідних ІТ-компаніях.

Студенти мають безліч можливостей для навчання, кар'єрного росту та внесення значного вкладу в розвиток ІТ-галузі. Викладачі також мають можливість постійно підвищувати свою кваліфікацію та приєднуватися до всіх ініціатив Kharkiv IT Cluster.

ІТ Коледж Львівської Політехніки також працює у синергії із бізнесом, гнучко відповідає на запити суспільства. Також коледж практикує дуальну освіту. В поточному році Коледж та ІТ-компанія «Sigma Software» (шведсько-українська компанія з розробки програмного забезпечення та ІТ-консалтингу, яка має регіональні офіси у семи країнах на трьох континентах (в Україні, Польщі, США, Швеції, Австрії, Великій Британії, Австралії та Канаді) підписали меморандум про співпрацю.

Втім, певні зусилля і кращі практики спостерігаються і в інших освітніх напрямках. Зокрема, «Бізнес + освіта = партнерство, що веде до успіху» - таким є бачення директора ВСП «Барський фаховий коледж транспорту та будівництва НТУ» Йосипа Кібітлевського щодо налагодження співпраці освітнього закладу з роботодавцями. Тому він постійно працює над розширенням горизонтів взаємовигідного партнерства між БФКТБ та провідними компаніями автомобільної, дорожньо-будівельної галузей, представниками автосервісу [1]. Однак, на превеликий жаль це доволі поодинокі приклади, що не мають системної імплементації.

У багатьох країнах діє навчання на виробництві, зокрема стажування, які вважаються найефективнішою формою такого партнерства. Програми співробітництва закладів професійної освіти та бізнес-середовища спрямовані на те, щоб підприємства й організації розглядалися не лише як роботодавці, а як основні генератори нових знань та інновацій.

Література:

1. Барський фаховий коледж транспорту та будівництва. Офіційна сторінка. 2024. URL: <https://bktbntu.com.ua/article/934> (Дата звернення: 12.04.2024).

*Пей Хао,
аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Викладачі, які володіють цифровими технологіями, можуть використовувати різні доступні програми та інформацію для більш якісного та індивідуалізованого навчання, оскільки, володіючи цифровою грамотністю та використовуючи технології як джерело творчого потенціалу, вони допомагають студентам освоювати нові інструменти для вивчення дисципліни, перетворюючи навчання на захоплюючий процес добування знань. Для того, щоб опанувати цифрову грамотність, педагоги не повинні ставати експертами в галузі

комп'ютерних технологій, однак, щоб розбиратися в цифрових інструментах, нових технологіях та шукати інноваційні рішення, необхідно бути постійно відкритим для навчання з використання ІКТ. Крім цього важливою умовою залишається наявність комунікативних та практичних навичок, які, безперечно, важливі для розкриття творчого навчального потенціалу педагога.

Як Xu J., Jiang T., Wei M., Qing Z слушно зазначають, цифрова трансформація професійно-технічної освіти – це «прогресивна трансформація» від розширення можливостей освіти до реконструкції освіти, «творча трансформація» від зосередження на технології до підкреслення мислення, «перетворення, орієнтоване на людину» від акценту на дизайні до висвітлення досвіду, «трансформація участі» від технологічного застосування до технологічних досліджень і розробок і «трансформація співпраці» від зосередження на одній перспективі до отримання користі в цілому [3]. Цифрова трансформація є фундаментальним процесом для досягнення цифрового управління професійно-технічною освітою, поглиблення реформ освіти та навчання та модернізації професійно-технічної освіти в епоху цифрової економіки, що має важливі наслідки для покращення якості освіти та викладання та сприяння економічному та соціальному розвитку [3].

Відповідно, для вміння орієнтуватися в нових інформаційних та комунікаційних технологіях та цифрових інструментах педагогам необхідні додаткові знання та навички, а для створення цифрового освітнього середовища в освітній установі та успішного здійснення освітньої діяльності педагог має володіти широким спектром нових професійних компетенцій у цій сфері.

В Україні розроблено національний тест на цифрову грамотність Цифрограм для вчителів. Тест містить 63 запитання. Розробниками тесту декларується, що він допоможе вчителю дізнатися свій рівень цифрової грамотності, слабкі та сильні сторони. Цифрограм для вчителів створений на основі рамки професійних компетентностей педагогічного працівника (European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu)).

Запитання тесту покликані оцінити 21 професійну цифрову компетентність, та згруповані в 5 сфер: учитель у цифровому суспільстві; професійний розвиток; використання та аналіз цифрових освітніх ресурсів; навчання та оцінювання учнів із використанням цифрових технологій; розвиток цифрової компетентності учнів.

В Україні Міністерство цифрової трансформації в 2021 р. представило Рамку цифрової компетентності громадян України. «Рамка цифрової компетентності для громадян України – це інструмент, створений для того, щоб покращити рівень цифрових компетентностей українців, допомогти у створенні державної політики та плануванні освітніх ініціатив, спрямованих на підвищення рівня цифрової грамотності та практичного використання засобів і сервісів ІТ-технологій конкретними цільовими групами населення». На виконання Наказу МОН України № 38 від 15 січня 2019 року науковці Н. Морзе, О. Базелюк, І. Воротнікова, Н. Дементієвська, Т. Нанаєва, О. Пасічник,

Л. Чернікова розробили Проєкт «Опису цифрової компетентності педагогічного працівника» [1].

Як стверджується в документі, «опис цифрової компетентності педагогічного працівника розроблено відповідно до Концепції розвитку педагогічної освіти, Європейських рамкових документів про цифрову компетентність - DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use, Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu); Звіту, розробленого учасниками проєкту Erasmus+ Modernization of Pedagogical Higher Education by Innovative Teaching Instruments (MoPED)» [1, с. 4].

Однак на практиці ці ініціативи не досягають очікуваного результату. Пояснення цьому факту – в першу чергу, відсутність системного погляду на парадигму цифрової грамотності та відсутність ефективних механізмів (діагностичного інструментарію) для оцінки реального рівня цифрової грамотності викладачів в професійній освіті.

Зокрема, викликає певне здивування визначення рівнів «Початківець» та «Експерт». В той час як рівень «Початківець» передбачає епізодичне використання цифрових технологій (тобто, по суті, неприпустимо низький рівень цифрової компетентності викладача професійної освіти), рівень «Експерт» описується як «розробка стратегії захисту для різних комунікаційних мереж та електронних баз даних, тестування та виявлення і блокування загроз несанкціонованого доступу до даних, які використовуються в освітньому процесі» [1, с. 20], тобто такий рівень знань та навичок, досягнути якого можливо виключно за наявності фахової підготовки з ІТ.

Окрім того, в Проєкті вищезгаданої Концептуально-референтної Рамки цифрової компетентності [2019, с. 15] стверджується, що «враховуючи трансформаційні процеси в українській освіті та провідну роль педагога у впровадженні інновацій в навчанні, пропонується впроваджувати єдину рамку для всіх рівнів освіти». На наш погляд, такий підхід не є доцільним – зокрема, наприклад, цифрова компетентність викладача в системі професійної освіти та вищої освіти в сегменті STEM повинна передбачати вміння використовувати цифрові інструменти для досліджень і розробок (R&D) – як власних, так і таких що здійснюються в рамках студентських проєктів, в той час як для вчителя школи першого та другого ступеню такі компетентності не є потрібними. Про це, зокрема, свідчить дослідження Ghomi and Redecker (2019) [2]. У рамках їх дослідження, заснованого на Європейській структурі цифрової компетентності педагогів (DigCompEdu), було розроблено інструмент самооцінки для вимірювання цифрової компетентності вчителів. З 24 вересня по 29 листопада 2018 року дані 335 вчителів були зібрані онлайн за допомогою EUSurvey. Автори виявили суттєву різницю між учителями STEM порівняно з учителями інших предметів. Вчителі STEM та інформатики мали значно вищий загальний бал у тесті, що свідчить про суттєвий недолік в парадигмі оцінювання.

Література:

1. Морзе Н., Базелюк О., Воротникова І., Дементієвська Н., Захар О., Нанаєва Т., Пасічник О., Чернікова Л. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника (проект). Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. Вип. спецвип. 2019. С. 1-53.

2. Ghomi M., Redecker Ch. Digital Competence of Educators (DigCompEdu): development and evaluation of a self-assessment instrument for teachers' digital competence. *Proceedings of the 11th International Conference on Computer Supported Education (CSEDU)*. 2019. P. 541-548.

3. Xu J., Jiang T., Wei M., Qing Z. The digital transformation of vocational education: Experience and reflections of Shenzhen Polytechnic University. *Vocation, Technology, Education*. 2024. Iss. 1. URL: doi:10.54844/vte.2024.0522

Цуй Сяоке,
*аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Формування проєктувальної компетентності набуває особливої актуальності у процесі підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю, що зумовлено низкою чинників. Так, розвиток сучасної аграрної освіти у світі пов'язаний з переходом до високоякісної освіти та підготовкою майбутнього фахівця до нових умов сучасного виробництва. Україна взяла курс на цифровізацію. Зростає попит не лише на програмістів, а й на веб-дизайнерів, веб-аналітиків, веб-інженерів, розробників ресурсів із використанням можливостей штучного інтелекту в аграрній сфері.

Через повномасштабне вторгнення Росії Україна втратила четверту частину своїх орних земель у південних та східних областях. Після звільнення окупованих територій обов'язково постане питання відродження сільського господарства. А екологічні лиха, спричинені війною, вимагатимуть рекультивації земельних, лісових та водних ресурсів.

Зміна клімату у бік глобального потепління зробить актуальними технології вирощування нових культур. Тому агрономи, агротехніки, гідротехніки, іригатори, ґрунтознавці, тваринники, рослинники, екологи, техніки лісового господарства будуть дуже й дуже затребувані.

Функціональність фахівця аграрного виробництва багатогранна, а саме: раціональне використання посівних територій; вибір найбільш ефективних сортів рослин, враховуючи кліматичні та інші умови; ретельна перевірка стану насіння, контроль підготовки до посіву; огляд поля на предмет наявності хвороб і шкідників; планування боротьби зі шкідниками, безпечним для рослин і ґрунту способом; вибір добрива і способу його внесення, визначення дозування; контроль якості продуктів, їх первинної обробки; контроль польових робіт та їх коригування.

Одним із елементів компетентності фахівця аграрного профілю є здатність до систематичного проєктування технологічних процесів із чітко визначених проблем аграрного виробництва. Доцільно враховувати і те, що в умовах сучасного аграрного виробництва змінюються поняття і сутність технологічного процесу.

Відтак, враховуючи сучасні особливості й специфіку аграрного виробництва, до складу технологічного процесу входять транспортні, складські, контрольні операції, операції прибирання відходів, планове обслуговування робочих позицій, а також операції, що управляють всім виробничим комплексом (планування, організація, мотивація, контроль). Це вимагає сьогодні від майбутніх фахівців аграрного виробництва знань і вмінь використання методів проєктування технологічних процесів, пов'язаних з інформаційними та цифровими технологіями, робототехнікою, що забезпечують можливості оперативно вирішувати будь-які виробничо-технологічні операції.

Отже, проєктувальна компетентність – це інтегративне особистісно-професійне утворення, що включає цінності наукового світогляду в аграрній сфері, знання, вміння, навички використання відповідних методів і здатність до діяльності.

Проєктувальна компетентність фахівця-аграрія включає також формування управлінських умінь, адже в процесі роботи слід постійно контролювати і регулювати виконання завдань іншими людьми; складати план на рік, отже, розвивати навик планування та вміння проєктувати всі етапи цієї діяльності від посіву до збору врожаю.

При цьому формування проєктувальної компетентності це – складний психолого-педагогічний процес, вивчення досвіду якого буде актуальним на теренах освітнього простору України. Формування проєктувальних умінь і навичок, та, загалом проєктувальна діяльність відіграє провідну роль всього процесу підготовки, адже, може виступати сучасним засобом підвищення якості освіти, встановлення межпредметних зв'язків різного рівня, а відтак, створює інноваційне підґрунтя модернізації освітнього процесу в аграрних закладах фахової передвищої освіти. Крім цього, розвиток особистісних якостей і вмінь виконувати роботу в установленні терміни, налагоджувати зв'язки з підлеглими, колегами, клієнтами, економити фізичні й емоційні сили. Таким чином, дослідження сприятиме розвитку аграрної педагогіки, адже, вивчення досвіду формування проєктувальної компетентності студентів аграрних закладів фахової передвищої освіти, сприятиме розвитку наукових досліджень у цій галузі як в Україні, так і в Китаї.

*Лю Цін,
аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Васюк Оксана Вікторівна,
доктор педагогічних наук, професор;
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Проблема формування у підростаючого покоління естетичних умінь і навичок, розвиток відчуття прекрасного і ціннісного ставлення до дійсності та

мистецтва, оволодіння механізмами збереження і примноження власних талантів і кращих зразків соціально-культурного досвіду залишається актуальною і відкритою для наукових пошуків у світовій і вітчизняній педагогічній думці. З моменту здобуття незалежності України її освітня система перебуває у постійному реформуванні й розширенні наукового бачення подальшого розвитку соціокультурної сфери людської діяльності.

Естетична компетентність є важливою складовою особистісного та професійного розвитку студентів університетів. Ця компетентність охоплює здатність сприймати, розуміти та оцінювати естетичні явища, а також творчо виражати себе в різних сферах діяльності. Формування естетичної компетентності студентів є складним психолого-педагогічним процесом, що вимагає комплексного підходу, враховуючи як культурні традиції, так і сучасні освітні технології.

Українські дослідники підкреслюють важливість естетичної освіти як засобу гармонійного розвитку особистості. На думку Л. Гриньової, естетична компетентність сприяє формуванню у студентів чуття прекрасного, що є необхідним для їхньої професійної діяльності та особистісного зростання [1]. Дослідження І. Сухомлинської вказують на те, що естетичне виховання повинно бути інтегрованим в усі аспекти освітнього процесу, включаючи як академічні предмети, так і позаурочну діяльність [2].

Зарубіжні вчені також приділяють значну увагу розвитку естетичної компетентності в освітньому процесі. Наприклад, Джон Дьюї у своїх роботах наголошував на важливості естетичного досвіду в освіті, стверджуючи, що естетика сприяє розвитку критичного мислення та емоційної інтелігентності студентів [3].

Кен Робінсон, відомий фахівець у галузі освіти, підкреслював необхідність розвитку творчих здібностей студентів, що є ключовим елементом естетичної компетентності [4].

Китайські дослідники також акцентують увагу на важливості естетичного виховання. На думку Лі Цзіньхуа, естетична компетентність допомагає студентам не лише в культурному, але й в емоційному розвитку, сприяючи формуванню гармонійної особистості [5]. Інші китайські дослідники вказують на роль традиційного китайського мистецтва та культури в формуванні естетичних смаків та цінностей студентів, що є важливим для їхнього особистісного розвитку та професійної підготовки [0].

Саме тому формування естетичної компетентності студентів потребує врахування як психолого-педагогічних аспектів, так і культурних особливостей етносу. На нашу думку, цей процес включає:

1. Інтеграцію естетичного виховання в навчальні програми. Естетичне виховання має бути частиною всіх освітніх компонентів, що сприяє всебічному розвитку студентів.

2. Розвиток критичного мислення. Викладачі повинні стимулювати студентів до аналізу та оцінки естетичних явищ, що допомагає розвивати їхнє критичне мислення.

3. Стимулювання творчості. Надання студентам можливостей для творчого самовираження через різні форми мистецтва сприяє розвитку їхньої естетичної компетентності.

4. Забезпечення культурного контексту. Врахування культурних традицій та цінностей є важливим аспектом формування естетичної компетентності, що допомагає студентам зрозуміти та оцінити різноманітність культурних явищ.

Отже, формування естетичної компетентності студентів університетів є складним, але вкрай необхідним завданням сучасної української освіти. Це вимагає комплексного підходу, що включає інтеграцію естетичного виховання в освітній процес, розвиток критичного мислення та творчих здібностей студентів, а також врахування їх культурних особливостей. Досвід українських, зарубіжних та китайських дослідників показує, що естетична компетентність є важливою складовою гармонійного розвитку особистості, яка сприяє не лише професійному успіху, але й особистісному зростанню студентів. Формування естетичної компетентності сприяє розвитку творчого потенціалу, адаптивності та конкурентоспроможності молодих фахівців на ринку праці. Естетична освіта має стати невід'ємним складником професійної підготовки, забезпечуючи гармонійний розвиток особистості та сприяючи інтеграції України у світовий освітній простір.

Інноваційний підхід цього процесу вимагає перегляду існуючих педагогічних методів та впровадження інноваційних практик, що відповідають сучасним вимогам і сприяють задоволенню естетичних потреб студентів.

Література:

1. Гриньова Л. Естетичне виховання як засіб гармонійного розвитку особистості. Київ: Освіта, 2015. 234 с.
2. Сухомлинська І. Інтеграція естетичного виховання в освітній процес. Харків: Ранок, 2012. 198 с.
3. Dewey J. Art as Experience. New York: Perigee Books, 1934. 371 p.
4. Robinson K. Out of Our Minds: Learning to be Creative. Oxford: Capstone Publishing, 2011. 296 p.
5. Li Jinghua. The Importance of Aesthetic Education for Students' Emotional Development). Beijing: China Education Press, 2019. 275 p.
6. Wang Ming. The Role of Traditional Chinese Art in Aesthetic Education of University Students. Shanghai: East China Normal University Press, 2020. 312 p.

Ван Цян,
*аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

Васюк Оксана Вікторівна,
*доктор педагогічних наук, професор;
Національний університет біоресурсів
і природокористування України (м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ КНР

Професійна підготовка фахівців інженерних спеціальностей є ключовим елементом розвитку сучасного суспільства, оскільки вона визначає якість і конкурентоспроможність національної економіки. Китайська Народна Республіка (КНР) протягом останніх десятиліть зробила значний прорив у розвитку освітньої системи, зокрема в галузі інженерних спеціальностей. Китайські університети та науково-дослідні інститути активно впроваджують інноваційні технології та методики навчання, що дозволяє готувати висококваліфікованих фахівців, здатних вирішувати складні інженерні завдання.

На сьогоднішній день існує значна кількість наукових праць, присвячених проблемам професійної підготовки інженерів у різних країнах світу, зокрема і в КНР. У дослідженнях Дж. Ванга, Л. Хуан та В. Лі акцентується увага на важливості інтеграції теоретичної та практичної підготовки інженерів [4]. Дослідження Л. Чена та Ю. Чжао присвячені аналізу інноваційних методик навчання, таких як проблемно-орієнтоване навчання та використання цифрових технологій у освітньому процесі [1]. У роботах Х. Сунь та М. Жанга розглядаються питання розвитку науково-дослідницької діяльності студентів інженерних спеціальностей та її вплив на формування професійних компетенцій [3].

Система вищої освіти КНР складається з бакалаврату, магістратури та докторантури. Для інженерних спеціальностей характерна висока ступінь інтеграції освітнього процесу з науково-дослідницькою діяльністю. Бакалаврська програма зазвичай триває чотири роки і включає як теоретичну, так і практичну підготовку. Магістерська програма триває два-три роки і передбачає глибше вивчення спеціалізованих дисциплін та активну участь у наукових дослідженнях. Докторська програма може тривати від трьох до п'яти років і зосереджена на проведенні самостійних наукових досліджень [0].

У китайських університетах широко використовуються сучасні методики викладання, такі як проблемно-орієнтоване навчання, проєктне навчання, кейс-стаді та ін. Ці методики дозволяють студентам активно залучатися до освітнього процесу, розвивати аналітичне мислення та здатність до вирішення складних задач. Особлива увага приділяється використанню цифрових технологій, таких як віртуальні лабораторії, симулятори та онлайн-платформи для навчання [3].

Практична підготовка є невід'ємною складовою освітнього процесу для інженерних спеціальностей у КНР. Студенти проходять практику на підприємствах, у науково-дослідних інститутах та лабораторіях, що дозволяє їм отримати реальний досвід роботи в інженерній галузі. Багато університетів співпрацюють з провідними компаніями та організаціями, що сприяє підвищенню якості практичної підготовки та забезпечує студентам можливості для працевлаштування після закінчення навчання [2].

Науково-дослідницька діяльність є важливою складовою підготовки інженерів у КНР. Студенти залучаються до проведення наукових досліджень ще на етапі бакалаврату, що сприяє розвитку їхнього наукового потенціалу та

підвищує якість навчання. Участь у науково-дослідницьких проєктах дозволяє студентам не лише отримати нові знання, але й розвинути навички роботи в команді, управління проєктами та вирішення реальних інженерних проблем [1].

Серед основних викликів, з якими стикається система підготовки інженерних кадрів у КНР, можна виділити швидкі темпи технологічного прогресу, необхідність адаптації навчальних програм до сучасних вимог ринку праці та забезпечення високої якості освіти на всіх етапах навчання. Проте, завдяки активному впровадженню інноваційних технологій, розвитку міжнародного співробітництва та підвищенню рівня фінансування освітньої сфери, КНР має всі передумови для подальшого успішного розвитку системи підготовки інженерних кадрів [0].

Отже, професійна підготовка фахівців інженерних спеціальностей у КНР характеризується високим рівнем інтеграції теоретичної та практичної підготовки, широким використанням сучасних методик викладання та активною участю студентів у науково-дослідницькій діяльності. Це дозволяє готувати висококваліфікованих інженерів, здатних до вирішення складних технічних задач та адаптації до швидких змін на ринку праці. Подальший розвиток системи підготовки інженерних кадрів у КНР буде залежати від здатності освітніх установ до інновацій та ефективного використання наявних ресурсів для забезпечення високої якості навчання.

Саме тому дослідження особливостей професійної підготовки фахівців інженерних спеціальностей в освітній системі КНР, аналіз структури освітньої системи, методик викладання, значущості практичної підготовки та науково-дослідницької діяльності у формуванні компетенцій інженерів є перспективним в контексті сучасних викликів та перспектив розвитку інженерної освіти в КНР в умовах глобалізації та цифровізації світової економіки.

Література:

1. Chen L., Zhao Y. Innovative Teaching Methods in Chinese Engineering Education. Higher Education Research & Development, 2020, № 39(5), P. 943–957.
2. Liu Q. Practical Training in Chinese Engineering Education: Challenges and Solutions. Journal of Technical Education and Training, 2021, № 13(1), P. 12–25.
3. Sun H., Zhang M. The Role of Research in Engineering Education in China. International Journal of Engineering Education, 2018, № 34(2), P. 568–580.
4. Wang J., Huang L., Li W.. Engineering Education in China: Current Status and Future Perspectives. Journal of Engineering Education, 2019, № 108(3), P. 375–390.
5. Zhao X., Li Q. Digital Technologies in Engineering Education: The Case of China. Journal of Educational Technology, 2017. № 46(6), P. 1123-1138.

Шао Чао,
*аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

**УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВИКЛАДАЧА
ТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ**

Міністерство освіти Китайської народної республіки (КНР) розробило «Посібник з професійної компетентності викладачів», покликаний допомогти викладачам на різних етапах кар'єри здійснювати безперервний та стійкий професійний розвиток. Отже, Міністерство освіти прагне підвищувати професійні якості викладачів для забезпечення якісних освітніх послуг. Конкретні вимоги до викладацьких посад у технічних коледжах та університетах встановлюються Державною радою, які кожного року оновлюються. Це змушує професійні технічні коледжі КНР проводити комплексне оновлення змісту курсів, навчальних ресурси і відповідно підвищувати професійний розвиток викладачів.

Професійний розвиток передбачає постійне навчання та кар'єрну підготовку, що допоможе їй набути нових навичок, залишатися в курсі тенденцій галузі та просуватися кар'єрними сходами. В основу моделі покладено комплексний підхід до управління професійним розвитком педагогів технічних коледжів. Виділяючи основні компоненти професійного розвитку (когнітивний, діяльнісний, мотиваційний і рефлексивний), в КНР вирішують наступні завдання:

1. Сприяти набуттю педагогами знань у професійної сфери.
2. Створювати умови для придбання освітянами професійних компетенцій, обміну досвідом, ведення інноваційної діяльності.
3. Стимулювати педагогів до професійного розвитку та саморозвитку.

Наприклад, в коледжі технічних фахівців промисловості та торгівлі Гуанчжоу створено нові спеціальності у нових галузях, таких як промислові роботи, комп'ютерне проектування та обслуговування транспортних засобів на нових джерелах енергії. Щоб познайомити викладачів із передовим міжнародним досвідом, проект профінансував ознайомчі поїздки та навчальні програми у Сінгапурі та Австралії, а також залучив національних та міжнародних експертів для професійного розвитку викладачів, розробки навчальних програм та педагогічної реформи. Це розширило можливості викладачів коледжу та сприяло їх професійному розвитку [1].

В Звіті про розвиток професійної освіти у Китаї за 2012-2022 роки зазначено, що основним завданням професійного розвитку викладачів професійно-технічної освіти є створення викладацької команди подвійної кваліфікації. З 2012 року центральний уряд інвестував загалом 5,3 мільярда юанів в підвищення кваліфікації викладачів ТПО. У 2019 році Міністерство освіти оголосило 102 компанії національними базами практики для викладачів професійної технічної освіти. Більше 20000 викладачів прийняли участь у проходженні цих практик [1]. Викладачі технологічних коледжів в КНР зобов'язані провести один місяць на виробництві протягом року чи два місяці кожні два роки.

Також в процесі професійного розвитку велику увагу приділяють. Так відповідно до Наказу № 46 від 16.01.2020 р. Міністерства освіти Китайської Народної Республіки «Положення про формування викладацьких колективів курсів ідеологічної та політичної теорії у вузах та університетах у нову епоху»:

«Коледжі та університети повинні посилити підготовку ідеологічних та політичних викладачів, включити підготовку ідеологічних та політичних вчителів до загального плану розвитку освіти та формування кадрів та талантів, віддати пріоритет розвитку педагогів та віддавати пріоритет фінансуванню інвестицій, яким надається пріоритет при розподілі ресурсів» [2].

У своїх пропозиціях щодо професійного розвитку викладачів ТПО сучасні китайські науковці пропонують практичні варіанти, такі як внутрішнє наставництво зі студентами-викладачами, співробітництво, спілкування через міністерства освіти та веб-сайти викладачів, онлайн-курси та партнерство з бізнесом, а також коучинг, наставництво, рефлексивні семінари та спільні робочі групи, бенчмаркінг, конференції, консультації тощо.

Література:

1. TVET System Reform and Development in the PRC URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-15-7018-6_18

2. Provisions on the Construction of Teacher Teams for Ideological and Political Theory Courses in Colleges and Universities in the New Era URL: <http://www.zyedu.org/szjxbx/info/1008/1105.htm>

Гао Чжен,
*аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОЗВИТОК ДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ В КИТАЇ

Акцент на технічній та професійній освіті став ключовим моментом у вирішенні проблеми рівня безробіття у всьому світі. Китай використовує аналогічну стратегію, як видно з «Рішення про розвиток технічної та професійної освіти в Китаї», ухваленого Державною радою Китайської Народної Республіки у 2005 році. У цьому документі розглядається розвиток професійної освіти в Китаї за дуального підходу. Дуальна освіта, також відома як дуальна професійна освіта, являє собою систему, яка поєднує в собі навчання в класі з практичним навчанням на робочому місці у різних галузях. Таким чином, за дуальним підходом до освіти основна увага приділяється професійній підготовці студентів, а вивчення теорії слугує лише розвитку навичок.

У 2011 році Ченду, мегаполіс з населенням 14 мільйонів чоловік, об'єднав шість технічних середніх шкіл та створив Чендуське промислове професійно-технічне училище, в якому викладають 1200 викладачів? навчаються 20 000 студентів денного відділення [2]. Прийом студентів у шести південно-західних провінціях допоміг задовольнити зростаючий попит на кваліфікованих робітників для промислового розвитку південного заходу Китаю. Тут здобувають професійну освіту в різних галузях. Після двох років навчання на третьому курсі студенти проходять стажування у великих компаніях. З цією метою Чендуське промислове професійно-технічне училище співпрацює з більш

ніж 200 компаніями [2]. Укладено 124 договори на навчання із відповідними підприємствами, у тому числі закордонними. Вищезазначене свідчить, що Китай використовує підхід до дуальної освіти Німеччини [2].

Зазначена форма навчання набула стрімкого розвитку в Китаї з 2014 року, коли країна перебувала на етапі індустріалізації, яка вимагала великої кількості висококваліфікованих спеціалістів. Відповіддю на дану проблему стала відмова від традиційних підходів до професійної освіти та впровадження інноваційного підходу, який заснований на виробничій практиці в організаціях. Урядом Китаю вкладаються значні кошти у професійні школи та заохочення партнерства з бізнесом. Ці програми спрямовані на задоволення зростаючого попиту країни на кваліфіковану робочу силу.

У «Білій книзі про розвиток професійної освіти Китаю», опублікованій Міністерством освіти у 2022 році, показано, що станом на 2021 рік у країні налічується 8812 середніх та вищих професійних шкіл [1]. За останні десять років у системі професійної освіти Китаю пройшли навчання загалом 61 мільйон висококваліфікованих робітників та технічних фахівців. Їх робочі місця розподілені за високотехнологічними галузями [1]. У сферах сучасного виробництва, сфери послуг і галузей, що стратегічно розвиваються, понад 70% нових рядових співробітників мають професійну освіту. Китай створив найбільшу у світі систему професійної освіти. Але, з іншого боку, як і раніше, існує величезний дефіцит кваліфікованих фахівців у відповідних ключових галузях, що обмежує економічний та соціальний розвиток Китаю, а також наукові та технологічні інновації.

Країна навчається в Німеччині вирішити дану проблему. Китайський уряд планує створити нову установу професійного навчання для підтримки переходу китайської економіки від промислового виробництва, орієнтованого на сировину, до економічного виробництва з високим змістом знань та навичок.

Національний план реалізації реформи професійної освіти в Китаї вимагає розвитку середньої професійної освіти як важливої основи для побудови системи професійної освіти з китайською специфікою, а ключем до дуальної системи є етап середньої освіти. Ядро середньої професійної освіти лежить у технічних навичках, тобто воно забезпечує базову освіту у галузі технічних навичок у сучасній системі професійної освіти.

Окрім того, інтеграція промисловості та освіти, а також співпраця школи та підприємства є найважливішими вимогами та основними характеристиками професійної освіти Китаю. У контексті інтеграції промисловості та освіти підприємства в Китаї повністю беруть участь у професійній освіті у різних аспектах, таких як будівництво шкіл, планування навчального плану та підготовка талантів. Це сприяє результатам навчання у професійній освіті, воно стає більш орієнтованим на ринок.

Дуальна освіта в Китаї розвивається як інструмент соціалізації здобувачів професійної освіти: учні набувають практичний досвід, що дозволяє наблизити їх до реальних умов праці; взаємодіють з професіоналами, набуваючи професійних навичок; адаптуються до реального робочого середовища.

Література:

1. Офіційний сайт Міністерства освіти Китаю URL: <http://www.moe.gov.cn/>
2. German dual-track vocational education and Chinese skilled worker training URL: https://www.jdonline.com.hk/content_32000.html

*Хань Цзяє,
аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СВІТОГЛЯДУ У СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ МИСТЕЦТВ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Китайське мистецтво є невід'ємною частиною світового культурного простору, яке виконує функції культурної рефлексії, займаючи важливе місце у розвитку культурної ідентичності держави. В умовах глобалізації надзвичайно важливо вивчати не лише китайське, а й сучасне світове мистецтво, а також особливості його викладання в навчальних закладах КНР в рамках руху мультикультуралізму. Розвиток у Китаї культурного плюралізму, політики рівності всіх членів суспільства, незалежно від етнічних, расових, статевих та релігійних відмінностей, стало основою виникнення в країні мультикультурного суспільства. Така політика змінила завдання формування ціннісного світогляду у студентів коледжів мистецтв в КНР в сторону стирання соціальних кордонів, викорінення забобонів у суспільстві по відношенню до представників інших культур та етносів, необхідності розвивати критичне мислення та пошуку нестандартних, новаторських підходів до мистецтва [1].

На відміну від традиційної освіти в коледжах мистецтв, орієнтованої на успішність та ігнорування системи цінностей та соціального розвитку особистості, сучасний підхід до коледжів та школах мистецтв в КНР спрямований, перш за все, на формування моральної, гуманної та творчої особистості, що має широкі знання та здатність їх застосовувати на практиці.

Сучасне мистецтво в Китаї виявляється у балансі між естетичною спадщиною та модернізаційними метаморфозами, існуючи при цьому в постсоціалістичному контексті та посттрадиційних рамках. Воно демонструє зіткнення індивідуальної творчої свободи з політикою китайського уряду, китайських традицій з модернізацією, китайської ідентичності зі світом мистецтва в рамках глобалізму. На основі класичних дисциплін в коледжах мистецтв в Китаї розроблено нові професійні галузі, у тому числі теорію художньої творчості, дослідження візуальної культури, управління мистецтвом та планування тощо. Ці професійні області є першими, створеними в Китаї. Нові дисципліни покликані сформувати ціннісні орієнтири у студентів коледжів мистецтв, які будуть відповідати сучасним вимогам глобального світу. Що стосується інновацій у моделях навчання талантів, коледжі мистецтв спираються на переваги дисциплін гуманітарних та соціальних наук Китайського університету мистецтв Женьмін, закріплюючи спільну мету навчання талантів у нову епоху «стовпів омолодження та піонерів зміцнення». Країна реалізує

фундаментальне завдання виховання людей з моральною цілісністю та поступово формує художню теорію та естетику [1]. Окрім цього, в коледжах мистецтв КНР, для вирішення завдання формування ціннісного світогляду студентів, здійснюється міждисциплінарна інтеграція у багатьох галузях, орієнтована на закладання міцної основи для покращення всебічних якостей студентів та створення нової ери, щоб взяти на себе провідну роль у галузі мистецтва. Висококваліфіковані таланти, які мають глибокий досвід у галузі гуманітарних та соціальних наук, а також навички національного мистецтва, широке міжнародне бачення, хорошу соціальну етику та почуття відповідальності, а також здатні як до художньої творчості, так і теоретичних досліджень є головним завданням мистецьких коледжів КНР.

Одним із основних чинників, що забезпечують ефективний процес формування ціннісного світогляду студентів коледжів мистецтв в КНР, є високий рівень методичної підготовки педагога, здатного гармонійно організувати навчальний процес для виявлення та розвитку талантів учнів, у результаті реалізуються їх творчі здібності творчі ідеї, вдосконалення особистості, формування відповідальності у соціокультурному середовищі, а також творчого осмислення та перетворення різноманіття реального світу.

Література:

1. Chinese contemporary art teachers' professional development within the multicultural framework URL:<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles>

*Чжан Лі,
аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ІТ-ОСВІТИ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ В КІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

У контексті глобалізації та стрімкого технологічного прогресу, що визначали кінець ХХ століття, особливого значення набуває аналіз розвитку професійної ІТ-освіти. Китайська Народна Республіка (КНР), яка протягом десятиліть перебувала у стані інтенсивної економічної та технологічної трансформації, стала одним із лідерів у сфері інформаційних технологій. Метою даного дослідження є висвітлення ключових аспектів та етапів розвитку професійної ІТ-освіти в КНР з кінця ХХ століття до початку ХХІ століття, а також оцінка впливу цих процесів на формування інформаційного суспільства в країні.

На ранніх етапах розвитку ІТ-освіти в Китаї початкові моделі навчання та методи були значною мірою запозичені з західних країн, зокрема США та Європи. У 1980-х роках, коли Китай почав відкриватися для зовнішнього світу, уряд активно сприяв впровадженню нових технологій та методів навчання [1, с. 125]. Основними моделями навчання стали лекційні курси, лабораторні роботи

та практичні заняття, що дозволяли студентам отримувати як теоретичні знання, так і практичні навички. Методи навчання включали використання комп'ютерних симуляцій, програмування на різних мовах, а також роботу з базами даних та мережевими технологіями.

Під дамокловим мечем нагальної потреби в модернізації національної економіки, 1978 р. КНР розпочала період реформ, що відкрив для країни двері у світ технологічних інновацій. Саме тоді вперше було задіяно значні ресурси для створення освітньої інфраструктури, призначеної для виховання нового покоління ІТ-фахівців. Освітня система почала активно інтегрувати інформаційні технології, розвиваючи первинну технічну базу і методи навчання. Важко недооцінити вагомість нового етапу в історії Китаю, що розпочався в 1978 році із прийняттям рішення про соціально-економічні реформи, спрямовані на створення основ для «ринкової економіки з китайською специфікою» [2, с. 12]. Це рішення задало курс на відкритість та модернізацію, що стало вирішальним фактором для швидкого розвитку ІТ-освіти. Початкові моделі навчання вирізнялися традиціоналізмом, але з часом, відповідаючи на виклики модернізації, вони почали трансформуватися в бік прагнення до глобальних стандартів і трендів. Рання технічна інфраструктура, хоч і була незначною, але заклала основи для розвитку освітніх інституцій, спрямованих на вирішення технологічних завдань нової епохи.

Наприкінці ХХ століття Китайська Народна Республіка зіткнулася з важливими викликами, що вимагали глибинних змін в ІТ-освіті [2, с. 182]. Державна політика акцентувала увагу на необхідності в адаптації до сучасних ринкових умов. Прискорений розвиток інформаційних технологій спонукав до змін у навчальних програмах, які вимагали суттєвого оновлення з метою відповідності до новітніх стандартів і технологій. В центрі цих змін була ідея інтеграції освіти з практичним застосуванням ІТ-інструментів в реальних умовах. У відповідь на це, освітні інституції, такі як Пекінський університет, Університет Цінхуа, Чжуншань та Шанхайський університет Цзяо Тун, внесли істотні зміни до своїх курсів та програм, щоб випускати фахівців, які б володіли не тільки теоретичними знаннями, але й практичними навичками для ефективної роботи у швидко змінюваному технологічному середовищі. Залучення студентів до наукових досліджень та інноваційних проєктів стало невід'ємною частиною навчального процесу. Новостворені технопарки і ділові інкубатори, такі як Чжунгуаньцунь в Пекіні, стали майданчиками для розумової діяльності, надаючи студентам та молодим вченим простір для перевірки своїх ідей та розробок. Ці ініціативи не тільки стимулювали передачу знань між університетами та промисловістю але й сприяли комерціалізації наукових досліджень.

Початок ХХІ століття відзначився подальшою інтернаціоналізацією та цифровізацією освітньої сфери в Китаї. Урядові програми почали підкреслювати важливість формування глобально конкурентоспроможних ІТ-спеціалістів, здатних оперувати в умовах всесвітньої інтеграції науково-технічного потенціалу. Освіта стає більш студентоцентричною, з акцентом на розвиток

критичного мислення та творчого підходу до розв'язання проблем, що є ключовими аспектами у формуванні інноваційної економіки.

В контексті міжнародної діяльності багато китайських університетів увійшли в інтернаціональні освітні мережі та партнерства, розширюючи можливості для обміну студентами та викладачами, сприяючи тим самим крос-культурній взаємодії та обміну досвідом у сфері ІТ-освіти [3, с. 891]. Цьому також сприяли численні міжнародні конференції та семінари, що стали майданчиками для дискусії новітніх досягнень в галузі технологій та їхнього застосування в освітньому процесі. З активним розвитком дистанційної освіти та онлайн-курсів, що стало можливим завдяки стрімкому розвитку цифрових технологій, ІТ-освіта в Китаї змогла значно розширити свою доступність та гнучкість. Відкриті онлайн-курси, що стали популярні по всьому світу, знайшли широке застосування і в китайській освітній системі, дозволяючи студентам оволодіти новими знаннями та вміннями у мінливих умовах цифрової економіки.

Сукупність цих зусиль і ініціатив відображає прагнення Китаю до вирішення одного з найважливіших завдань сучасності – формування конкурентоспроможного, адаптивного та інноваційного освітнього середовища, яке може виховувати фахівців, готових відповідати вимогам швидкозмінної глобальної ІТ-індустрії. Ця стратегія сприяє еволюції Китаю в одного зі світових лідерів в сфері ІТ-освіти та технологічних інновацій. Завдяки активній державній політиці, значним інвестиціям у розвиток освітньої інфраструктури та впровадженню сучасних методик навчання, Китай зміг створити потужну систему ІТ-освіти, яка відповідає найвищим міжнародним стандартам.

Література:

1. S. Yun-Lin, Computer Science education in China, *Education & Computing*. – 1988. – V. 4. – P. 125-133.
2. Н.В. Пазюра, Особливості розвитку професійно-технічної освіти в Китаї (остання чверть ХХ століття) //К.: Альфа-ПіК. – 2009. – 206 с.
3. J. Shen, T. Li, M. Wu, The new engineering education in China, *Procedia computer Science*. – 2020. – V. 172. – P. 886-895.

Сюй Пей,
*аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Сьогодні актуальним залишається питання підвищення ефективності та якості навчання іноземних мов майбутніх фахівців немовних спеціальностей. Іншомовна підготовка коледжах має орієнтувати майбутніх спеціалістів на творчий характер майбутньої діяльності, уміння вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, володіння методологією пізнання, саморозвитку та ефективного спілкування, у тому числі на міжкультурному рівні. Професійна

міжкультурна комунікація залежить від того, наскільки фахівець володіє іноземною мовою. Нові вимоги до мовної підготовки фахівця означають необхідність удосконалення мовних здібностей студентів та підвищення мотивації до вивчення мов.

У сучасній освіті реалізується компетентнісний підхід. Іншомовна компетентність виступає складовою соціальних компетентностей. До неї відносяться: усне та письмове спілкування, діалог, монолог, породження та сприйняття тексту, крос-культурне спілкування, ділове листування, іншомовне спілкування, вирішення різних комунікативних завдань.

Курс іноземної мови у технічному коледжі передбачає професійно орієнтоване навчання, вивчення спеціальності. Інтегративною метою навчання іноземної мови студентами технічних коледжів є формування іншомовної компетентності. При цьому, найпоширенішим підходом сьогодні є комунікативний, що передбачає навчання іноземної мови через спілкування та в ситуаціях спілкування. На заняттях нерідко превалує традиційний граматико-перекладний метод, недостатньо уваги приділяється говорінню. Комунікативне викладання застосовується недостатньо ще й тому, що дуже мало навчальних посібників, особливо для технічних коледжів.

Відтак, слід враховувати дані особливості при виборі стратегії та їх поєднання для формування іншомовної компетентності студентів технічних коледжів. Стратегії, що використовуються в галузі навчання іноземної мови, поділяються на власне когнітивні стратегії, метакогнітивні, афективні, соціальні та компенсаторні. Ці групи виділяються за типом участі студента у процесі навчання.

Для процесу становлення активного та самостійного суб'єкта вчення вирішальними є метакогнітивні навички, які дозволяють ефективно навчатися. Ці ж навички необхідні для формування іншомовної компетентності студентів. Відтак, із найперспективніших підходів до формування іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей є метакогнітивний. Метакогнітивні стратегії відносяться до галузі планування, оцінювання та контролю, що здійснюється людиною над її власним навчанням. Усередині них організовано когнітивні стратегії – техніки, які безпосередньо використовуються студентами.

Тому нагальним завданням у сучасній освіті стає навчання студентів технічних коледжів метакогнітивним стратегіям, а у вивченні іноземної мови – це спрямованість на метакогнітивні стратегії оволодіння та іноземною мовою.

*У Сяоя,
аспірантка, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Лідія Миколаївна Чередник,
кандидат педагогічних наук,*

ПОТОЧНА СИТУАЦІЯ ТА ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В КНР

Перед військово-політичними, соціально-економічними та гуманітарними викликами сьогодення, невизначеністю й складністю майбутнього світу, а також реаліями нового витка швидкого прогресу науково-технічних революцій, міжнародна спільнота стала надавати все більшої значущості професійній освіті. Саме тому з метою якісної підготовки висококомпетентних майстрів професійної галузі і необхідністю побудувати суспільство, засноване на практичних навичках і здатностях їх доцільно-ефективного застосування Китайська народна республіка вперше розробила й надала нормативного супроводу «професійній початковій освіті» на законодавчому рівні.

Зокрема, в 2017 році Державна рада Китаю вперше запропонувала в 13-му п'ятирічному плані розвитку національної освітньої програми запровадити початкову професійну освіту в початкових і середніх школах, а в січні 2019 року видала Циркуляр про визначення навчальних дисциплін задля реалізації національної реформи професійної освіти, який прямо передбачив включення практичних занять у навчальні програми цих рівнів шкіл з обов'язковим моніторингом якості підготовки учнів за системно-комплексним підходом.

Своєю чергою, в 2021 році Національна конференція з питань професійної освіти висунула бачення побудови «суспільства, заснованого на навичках», підкресливши важливість професійної освіти в соціально-економічному розвитку країни як в стратегічному так і в тактичному вимірах.

В цьому ж році Генеральним офісом Центрального комітету Комуністичної партії Китаю (КПК) та Генеральним офісом Державної ради були підведені і опубліковані висновки щодо сприяння якісному розвитку сучасної професійної освіти КНР в котрих було запропоновано впроваджувати професійну просвітницьку освіту загалом в систему освіти, зокрема в професійно-технічну освіту, а також в початкову та середню школу. Як невід'ємна частина системи освіти в Китаї, професійна початкова освіта безпосередньо визначає професійний світогляд, трудову ціннісну орієнтацію та рівень професійної майстерності будівельників соціалізму та їхніх наступників [1 - 3].

Логічним продовженням вищезазначеного стало оновлення і набуття чинності 1 травня 2022 року Закону про професійну освіту Китайської Народної Республіки, що офіційно підтвердило значущість професійної освіти в побудові успішної держави й визнання місця і ролі всієї системи освіти в КНР.

Варто зазначити, що академічні дослідження в галузі професійної освіти в основному зосереджені на таких аспектах, а саме: концепція і значення, в яких дослідники виявляють, конкретизують та вивчають роль і місію професійної освіти з позиції освітньої мети, освітньої функції й освітнього процесу; базова методологія, в якій вчені обґрунтовують загальну теорію професійної освіти з

опертям на різні теоретичні засади. Наприклад, Хуан Яньпей в своїй праці «Великий погляд на професійну освіту» підкреслює, що професійна просвітницька освіта є ключем до сучасної професійної освіти, і що вона є її найважливішою частиною [3].

Також основну теорію професійної просвітницької освіти науковець обґрунтував з позиції пріоритетної складової сучасної системи професійної освіти про що виклав у «Велика концепція професійної освіти». Дослідження дозволило зацентувати наступні позиції в процесах педагогічного викладання в закладах вищої професійно-технічної освіти в КНР: зосередження на об'єктах викладання, окреслення чітких цілей викладання, розроблення нових навчальних планів та вдосконалення (фундаменталізації, модернізації, модифікації) чинних планів і програм, добір і впровадження дієвих форм викладання та практико зорієнтованого контенту навчальних дисциплін і тощо.

В площині вищезазначеного вважається, що навчальна програма на рівні професійної освіти має охоплювати базові професійні знання, базові професійні навички, здатність управління (планування, організації, мотивації, контролю) професійного самовизначення і спрямованості, а також професійну мораль та етику. Загалом все викладене становить такий феномен, як професійний досвід, який є важливим способом досягнення ключової мети реалізації сучасної професійної освіти в КНР.

В контексті порушеної проблеми для нас є цінною ідеї давньокитайської філософії як основоположної парадигми розвитку сучасного Китаю. У той час як давньокитайська концепція просвітництва наголошувала на просвіті та індоктринації невігласів, західна концепція просвітництва зосереджується на раціональному пробудженні та самозвільненні особистості. Ідеї Тао Сінчжі та Дьюї про професійну освіту відображають її практичний і гуманістичний характер. Ще за часів династії Сун у Китаї вже існували зародки «професійного бізнесу» в освітній царині і не тільки, наприклад, у вірші «Навчання та досконалість» висвітлено роль сімейного виховання у професійному самовизначенні особистості.

Також цікавою є вперше сформульована концепція «професійного бізнесу» в 1998 року Барбарою Мозес в якій підкреслюється взаємозв'язок і взаємозумовленість між якістю професійної підготовки та професійним успіхом [4].

Отже, професійна освіта має важливе значення для адаптації до розвитку науки і техніки та промислових змін в Китаї, а також для вдосконалення професійних навичок і здатностей здобувачів освіти та підвищення їхньої обізнаності щодо успішної розбудови власної кар'єри.

Література:

1. Ван Цзінцзе (王敬杰.中小幼) 一体化职业启蒙教育：内涵解构、运作机理和实践路径. 中国职业技术教育, 2023(16).
2. Чен Пен (陈鹏) 职业启蒙教育的价值意义. 教育研究, 2020(5).
3. Хуан Яньпей (黄炎培) 大职教观. 北京:教育科学出版社2017.
4. Barbara Moses. Career Intelligence: The 12 New Rules for Success. Futurist, 1999.

*Чжан Бо,
аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Буцик Ігор Михайлович,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТЕХНІЧНОГО СЕРВІСУ ТА ПРОДАЖУ АВТОМОБІЛІВ У ВИЩИХ ПРОФЕСІЙНИХ КОЛЕДЖАХ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасні соціально-економічні процеси у різних державах світу стають в основі сталих змін, спрямованих на задоволення людських потреб, покращення матеріального становища, розвитку виробництва, економіки та соціальних послуг. Нині автомобільний транспорт, як засіб перевезення та пересування, дуже широко застосовується у різноманітних сферах людської діяльності, що потребує широкого залучення різних фахівців у сфери продажів автотранспорту, їх складових, організації технічного обслуговування та утилізації. Саме така ситуація стає в основі розвитку та розширення підготовки професійних кадрів для обслуговування, впровадження та застосування різних видів та моделей автомобільного транспорту у Китайській Народній Республіці (далі КНР).

Наразі в країні налічується більше трьох тисяч коледжів та університетів, у тому числі майже 1,5 тисячі професійно-технічних коледжів, у багатьох з яких здійснюється підготовка професійних кадрів з технічного сервісу автомобілів, що стало підставою для проведення широкого спектру досліджень даної проблеми. На даному етапі роботи нами була використана теоретико-методологічна база робіт, в яких розкрито: освітня система в КНР (Н. Наливайко, О. Наливайко, А. Харченко, О. Мкртчян, О. Жерновникова, І. Стражнікова, Т. Завгородня та ін.); освітня реформа в КНР та зміна навчальних програм (Z. Nanzhao, Z. Muju, Y. Baohua, G. Xia, W. Wenjing, Z. Li, H. Song, N. Zhou, M. Zhu та ін.); організація вищої професійної освіти в КНР та її реформування (U. Brandenburg, K. Mohrman, Y. Ling, S. Chung, L. Wang, Я. Величко, С. Гала, А. Мирончук, Н. Пазюра, П. Чжиюн, Ї. Чу, К. Цицюра Ц. Шен, Ц. Лі та ін.), організація освітніх процесів у професійно-технічних навчальних закладах (Х. Го, Г. Ван, Ю. Ван та ін.), серед яких і для організації освітніх процесів щодо впровадження системи «Академічний сертифікат плюс сертифікати певного рівня професійної підготовки» в коледжах та університетах (Г. Лю, Р. Ван, А. Вей, К. Янг, Х. Юе, Х. Ван, В. Чжан, Ц. Не, Х. Сян, Ж. Не, Ч. Ван. та ін.).

Проведений аналіз вказаних праць дозволив встановити, що нинішня економічна ситуація у КНР та наявний робітничий потенціал змусив освітні системи розвиватися та адаптуватися до сучасних змін. Однією із характерних

особливостей перебудови у професійній підготовці в державі стала уведення нових видів робіт у різних сферах діяльності на основі врахування наслідків пандемії COVID-19, широкого впровадження у різних сферах цифрових технологій та спеціальних засобів комунікацій і управління. Це сформувало необхідність осучаснення професійної підготовки з орієнтирами розширення можливостей підготовки професійних кадрів, що й стало причиною для запровадження урядом КНР відповідних змін в освіті [1].

Основні завдання таких змін було викладено у «Плані реалізації національної реформи професійно-технічної освіти» [2]. З 2019 року Міністерство освіти КНР оголосило про реалізацію пілотного плану в освіті системи «Академічний сертифікат + сертифікати певного рівня професійної підготовки» в коледжах та університетах [2]. У цьому пілотному плані було висвітлено такі основні положення [2]: загальні вимоги; основні напрями експериментальної роботи; обсяг експериментального впровадження та розвитку проєкту; організація впровадження проєкту.

Впровадження такої освітньої реформи поставило завдання перед урядом країни вдосконалити систему професійно-технічної освіти, урізноманітнити системи навчання з орієнтирами на цілеспрямований їх розвиток та засобів оцінювання освітніх результатів, дотримуватися вимог студентоцентрованого підходу, сприяти та розширювати можливості працевлаштування випускників та розвивати їх підприємницькі здатності [2]. Саме таких змін зазнала і професійна підготовка майбутніх фахівців з технічного сервісу та продажу автомобілів як актуальна сфера затребуваних професій.

На основі проведеного аналізу існуючої практики професійної підготовки майбутніх фахівців з технічного сервісу та продажу автомобілів у вищих професійних коледжах КНР та наявних на сьогодні у цьому напрямі теоретико-методологічних досліджень було встановлено, що на сучасному етапі розвиток системи професійної підготовки має відбутися на основі: удосконалення стандартів професійної кваліфікації та змісту професійної підготовки; обґрунтування організаційно-педагогічних умов професійної підготовки та визначення шляхів їх реалізації; розроблення відповідних методичних систем організації ефективного навчання; розроблення засобів діагностики навчальних досягнень та механізмів контролю, управління та ефективного забезпечення професійної підготовки.

Література:

1. Liu, G., & Wang, R. (2020). Study on “1 plus X certificate” in Higher Vocational Colleges. *Conference on Education Studies: Experience and Innovation*. 245-248. URL : https://www.researchgate.net/publication/347401301_Study_on_1_Plus_X_Certificate_in_Higher_Vocational_Colleges
2. The Ministry of Education and other four departments issued «Notice on the implementation of the «academic certificate + vocational skill-level certificates» system pilot program in colleges and universities [EB/OL]. [2019-04-16]. <https://www.tech.net.cn/news/show-70170.html>

*Рень Гоюань,
аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)
Лідія Миколаївна Чередник,
кандидат педагогічних наук,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ КИТАЮ В НЕВИЗНАЧЕНИХ УМОВАХ

Процес розвитку вищих професійних коледжів у Китайській народній республіці віддзеркалює еволюцію країни на шляху до індустріалізації та модернізації. Ці освітні інституції були покликані забезпечити потребу країни в кваліфікованій професійній робочій силі задля зростання економіки. Усвідомлення місії і ролі закладів цього типу в розвитку Китаю на державному рівні зумовило формування урядом «ландшафту вищої освіти» шляхом цілеспрямованої політики щодо розширення доступу громадян до здобуття кваліфікованої професії, покращення якості освіти та приведення у відповідність прогнозованих результатів освіти до сучасних вимог ринку праці.

Загально визнано, що пандемія COVID-19 та післяковідний періоди суттєво негативно відбилися на всіх сферах життя китайців зокрема і життя країни вцілому. Тож нині ці освітні інституції повинні реагувати й вирішувати соціально-економічні виклики, з якими стикається Китай, такі як технологічні кризи, демографічні зміни та перехід до інноваційно-орієнтованої ринкової економічної системи.

Таким чином, з одного боку – хиткий соціально-економічний стан, а з іншого – кореляція змісту освіти з ринковою ситуацією призводять до необхідності переосмислення традиційного досвіду з управління закладами освіти, зокрема щодо того, що стабілізації поточного функціонування установи недостатньо для ефективної освітньої діяльності, а потрібно впроваджувати нові управлінські технології в напрямі розвитку закладу в невизначених умовах.

Управління є сукупністю мистецтва і науки, завдання яких, по-перше, стимулювати людей і скеровувати їх, щоби вони провадили свою діяльність у межах дорученої їм справи так само, як вони чинили б з власної ініціативи за умови розуміння ними всіх взаємозв'язків, причин і наслідків кожної конкретної ситуації; і, по-друге, об'єднувати діяльність усіх людей усередині організації [1, с. 17].

Своєю чергою, управління закладом освіти – це цілеспрямована система забезпечення стабілізації та розвитку головної системи, до якої воно належить (заклад освіти) на основі мети, завдань [1, с. 23].

Слід зазначити, що в сутнісно-змістовій характеристиці стратегічного управління закладом освіти нема одностайності проте об'єднуючим у

трактуваннях є його розуміння як такого, що представляє собою певний комплекс перспективно значущих напрямків управлінських дій, зорієнтованих на перспективний розвиток закладу.

Вихідною ідеєю, що транлює сутність стратегічного управління, є положення про необхідність опертя в цьому процесі на взаємозумовленість зовнішнього та внутрішнього середовища особливо на етапі цілепокладання суб'єкта управління.

Здійснений теоретичний аналіз наукових поглядів на питання функціонування та розвитку вищих професійних коледжів у Китайській Народній Республіці в невизначених умовах дозволив сформулювати кілька ключових положень.

З огляду на вищезазначене на часі є важливим і дієвим саме стратегічне управління як модель, комплексний план за напрямом довгострокового та перспективного розвитку закладу освіти. Невизначені умови полягають у постійних змінах, які, водночас, є головною умовою реалізації стратегії управління функціонуванням закладу та чинником і фактором його розвитку.

До невизначених умов ми відносимо: фінансову нерівність громадян, бідність, безробіття та обмежений доступ до якісної освіти та охорони здоров'я; демографічні зміни, урбанізація та вплив технологічного прогресу на робочу силу тощо. Розв'язання таких проблем вимагає стратегічного комплексного і системного підходів, які безпосередньо та дотично стосуються функціонування та розвитку закладів освіти.

Загалом йдеться про управління освітньою діяльністю в умовах соціально-економічних викликів і ризиків, а саме з охопленням усіх етапів від планування, організації, мотивації до контролю та кореляції результатів з баченням довгострокової перспективи.

Вважаємо, що результатом стратегічного управління закладом освіти в невизначених умовах в широкому розумінні є забезпечення невинного розвитку освітньої установи, а в більш конкретному сенсі – це розроблення програми-стратегії розвитку закладу освіти.

Отже, головні аспекти стратегічного управління закладом освіти:

- розроблення системи стратегічного та адаптивного управління;
- визначення пріоритетів у потребах і видах діяльності закладу;
- кореляція діяльності закладу освіти відповідно до викликів;
- активізація роботи всього колективу;
- перехід від «закритого» до «відкритого» типу організації;
- гнучка реакція на внутрішнє середовище та зовнішні обставини;
- орієнтація на споживачів і замовників освітніх послуг;
- дієве поєднання запланованих і вимушених (незапланованих) дій;
- ефективне використання інтелектуального потенціалу закладу;
- готовність всього колективу до змін і здатність стратегічно діяти;
- оптимальне співвідношення тактично-поточних і стратегічних завдань.

Отже, узагальнимо, що стратегічне управління закладом освіти в невизначених умовах носить ознаки адаптивного як взаємодії керуючої та

керованої підсистем та є комплексом рішень і дій щодо реалізації основних напрямів розвитку освітньої установи.

Література:

1. Управління закладом освіти: Підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С.Г. Немченко, В.В. Крижко, О.С. Боднар, В.В. Радул, О.М. Старокожко, Ю.І. Кондратенко. 2-е вид. перероб. і допов. Бердянськ: БДПУ, 2022. 506 с.

2. Смирнова М.Є. Практика управління загальноосвітнім навчальним закладом: від функціонування до розвитку. Х.: Вид. група «Основа», 2013. 192 с.

3. Управління освітньою діяльністю: Навчальний посібник в 2 частинах. В.Г. Базелюк, Н.І. Гречаник, С.О. Кубицький, І.Ф. Шумілова. К.: Міленіум, 2023. 238 с.

Рень Госі,

аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,

Національний університет біоресурсів і

природокористування України (м. Київ, Україна)

Лідія Миколаївна Чередник,

кандидат педагогічних наук,

Національний університет біоресурсів і

природокористування України (м. Київ, Україна)

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

В сучасних умовах, зумовлених глобальними суспільними зрушеннями, мінливими соціально-економічними викликами, підготовка здобувачів освіти до професійної діяльності набуває особливого сенсу і змісту. Впровадження дуального навчання в контексті формування професійної компетентності майбутніх фахівців конкретизується як наявність в особистості означеної якості, котра свідчить про здатність людини до життєстійкості та продуктивної праці.

Саме тому формування професійної компетентності студентів виходить за межі простої академічного середовища та підготовки. Такий підхід передбачає акцентуалізацію в особистості здатності прогнозувати, досягати успіху в професійному середовищі, оптимально-доцільно адаптуватися до невизначених вимог тощо. Відповідно до зазначеного вище перед закладами вищої освіти постає надскладне завдання – максимально гармонізувати співвідношення теоретичної та практичної освітніх складових, не взаємопідмінюючи їхні сутність та зміст.

З метою підвищення якості формування професійної компетентності впровадження дуальної форми навчання покликано поєднати особистісно зорієнтований підхід із професіографічно-діяльнісним безпосередньо у фаховому середовищі з метою набуття кваліфікації, комплексу компетентностей на робочих місцях. Звідси, передбачається опертя всіх компонентів освітнього процесу на специфічні потреби ринку праці.

Задля досягнення означеної мети потрібно конкретизувати завдання, котрі на концептуально-цільовому рівні ґрунтуються на методології формування професійної компетентності, що охоплює культурологічний, системно-комплексний, діяльнісний, етнорегіональний, аксіологічний, акмеологічний, професіографічний, компетентнісний, синергетичний підходи й узгоджуються з соціально-економічним, культурним, національно-громадянським, освітнім контекстом конкретної країни.

Дослідження окремих аспектів порушеної проблеми в науковому середовищі відбувається за низкою напрямів: засадничі та практико зорієнтовані проблеми професійної освіти (В. Андрущенко, О. Баран, А. Гуржій, С. Зінченко, І. Зязюн, О. Іонова, В. Кремень, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, С. Огієнко, Н. Пазюра, В. Радкевич, Р. Черновол-Ткаченко та ін.); формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти (С. Гончаренко, М. Лазарев, П. Лузан, О. Падалка, В. Свистун, А. Сиротенко, Л. Суценцева, О. Щербак та ін.).

Розв'язанню проблеми професійно зорієнтованого навчання в площині дуальної форми освіти приділили увагу зарубіжні дослідники: S. Krone, K.-H. Minks, N. Netz, D. Völk, K. Хюфнера, S. Trenholm, A. Juan, J. Simosa, A. Oliveira та ін. Хоча висвітлення ефективності дуальної системи освіти у вітчизняному науковому дискурсі поки носить нестійкий характер, проте відчутно набирає обертів. Зокрема, низка дослідників (Н. Абашкіна, С. Амеліна, М. Басюк, І. Бойчевська, Л. Гриневич, М. Лещенко, К. Кудря, Б. Мокін, К. Мирошніченко, Н. Осипчук та ін.) обґрунтовують переваги такого досвіду в процесах підвищення ефективності освітнього процесу в сучасних ЗВО.

За результатом опрацювання наукових джерел й опертя на власний досвід з'ясовано, що дуальна форма навчання – це спосіб організації навчального процесу, за яким теоретичний контент студенти опановують у закладі освіти під педагогічним супроводом, а практична частина є, водночас, і продовженням попередньої та її практичним закріпленням, яке відбувається в установі, підприємстві, організації, виробництві з наставниками, майстрами своєї справи.

У світлі вищезазначеного стає важливим, щоб заклади освіти впроваджували дуальну форму навчання на основі комплексного моніторингу ринку праці, що зумовлює вдосконалення та розроблення тих освітньо-професійних програм, за якими здобуття освіти є доцільним, актуальним і запитуваним [1 - 3].

Поряд із цим, учасники дуальної форми навчання повинні бути обізнані з особливостями організації освітньої діяльності, а отже розуміти власні права, обов'язки, функції. Варто зазначити, що ці аспекти стосуються не тільки здобувачів, а й усіх суб'єктів, задіяних в освітньому процесі. Загалом, йдеться про специфіку управління освітньою діяльністю в умовах дуального навчання, зокрема з охопленням усіх етапів від планування, організації, мотивації до контролю та кореляції.

Зокрема варто зазначити, що адміністративне управління дуальним навчанням відрізняється від педагогічного, котре вимагає актуалізації безпосередньо ціннісної складової освітнього процесу та включення всіх

учасників до системи взаємоуправління освітньою діяльністю на суб'єкт-суб'єктних засадах [3].

Відтак, МОН України визначило низку переваг навчання за дуальною освітою: співпраця політики, бізнесу, соціальних партнерів; розробка законодавчого супроводу для визнання національних стандартів якості професійної освіти; невідривне навчання під час трудової діяльності; залучення кваліфікованих викладачів з виробництва до освітнього процесу; врахування запитів у громадах щодо кадрових потреб [1; 3].

Загалом, організація освітнього процесу корелюється принципом «працюючи навчаєтесь». Таке навчання відрізняється підсиленою практичною складовою, а студенти в результаті вже мають фаховий досвід, вміють працювати з технікою та обладнанням і часто залишаються працювати на тих виробництвах, де працюючи навчались [3].

Таким чином, основними завданнями у формуванні професійної компетентності студентів в умовах дуального навчання є: підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, які є основою інноваційного розвитку економіки країни, відповідно до сучасних вимог ринку праці і запитів роботодавців; модернізація, модифікація змісту та способів реалізації практичної складової освітнього процесу; підвищення фахово зорієнтованої мотивації здобувачів освіти до навчання; підсилення ролі роботодавців у системі підготовки майбутніх фахівців на всіх етапах - від участі у формуванні та вдосконаленні змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання; підвищення конкурентоздатності випускників закладів освіти; скорочення періоду адаптації випускників до професійної діяльності; сприяння інтеграції освіти, науки, економіки та бізнесу.

Література:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» № 660-р від 19 вересня 2018 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti>
2. Терещенкова Є.В. Дуальна система освіти як основа підготовки фахівців. URL: <http://e-koncept.ru/2014/14087.htm>.
3. <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php>

ВАН ХУНМІН,
*аспірант, спеціальність «Освітні, педагогічні науки»,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ, Україна)*

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ В КОЛЕДЖАХ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЯК СКЛАДНИКА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ

Професійна підготовка сільської молоді є актуальною педагогічною проблемою у світі, яка потребує уваги та дієвих заходів з боку урядів, освітніх установ, громадських організацій та інших зацікавлених сторін.

Професійно-технічна освіта – це вид освіти, спрямований на навчання конкретних професійних навичок та здібностей, необхідних для виконання певних робіт або професій. Професійно-технічна освіта може включати практичні заняття, стажування в підприємствах та підготовку до конкретних професій або галузей [3, С. 390].

Професійна орієнтація сільської молоді – це процес допомоги молоді з сільських районів у визначенні їхніх професійних цілей, виборі навчальних шляхів та розвитку необхідних навичок для успішної кар'єри в аграрному секторі або інших галузях, доступних у сільській місцевості. Професійна орієнтація може включати консультації, тренінги, практичні заняття та підтримку у виборі професійного шляху [4, С. 9].

Професійна підготовка сільської молоді є актуальною темою як педагогічної проблеми у світі з наступних причин:

1. Демографічні та економічні виклики. У багатьох країнах світу сільське господарство є важливим сектором економіки. Проте, зменшення чисельності сільського населення та відтік молоді до міст може призвести до дефіциту робочої сили в сільському господарстві. Професійна підготовка сільської молоді є ключовим чинником для забезпечення сталого розвитку сільських територій.

2. Технологічний прогрес. Сучасні сільськогосподарські підприємства потребують кваліфікованих працівників, які володіють знаннями у галузі сільського господарства, агротехнологій та управління фермерськими господарствами.

3. Соціальна справедливість. Забезпечення доступу до якісної професійної підготовки для сільської молоді є важливим аспектом соціальної справедливості. Це допомагає зменшити рівень безробіття в сільських районах, підвищує якість життя молоді та сприяє розвитку сільських громад [4, С. 14-21].

Політехнічний коледж – це навчальний заклад, який надає професійно-технічну освіту в різних галузях, таких як техніка, технології, бізнес, інформаційні технології тощо. Політехнічні коледжі зазвичай поєднують теоретичні знання з практичними навичками, що дозволяє випускникам успішно вступати на ринок праці [3, С. 390].

У Китаї політехнічні коледжі грають важливу роль у системі професійної підготовки. Ці коледжі спеціалізуються на наданні практичних навичок та знань у галузі техніки, інженерії, комп'ютерних технологій, будівництва та інших технічних спеціальностей.

Студенти політехнічних коледжів у Китаї отримують широкий спектр практичних навичок, які дозволяють їм відразу після закінчення навчання вступати на ринок праці. Крім теоретичних знань, студенти отримують можливість проходити стажування в провідних компаніях та підприємствах, що допомагає їм отримати цінний досвід роботи в реальних умовах.

Політехнічні коледжі у Китаї також активно співпрацюють з промисловими підприємствами та урядовими органами для забезпечення актуальності навчальних програм та підготовки кваліфікованих фахівців, які відповідають потребам сучасного ринку праці [1, С. 3-8].

Дослідження та практика професійної підготовки сільської молоді в технічних коледжах Китайської Народної Республіки для подолання бідності в сільських районах включають такі стратегії:

– професійна орієнтація – розвиток професійної орієнтації сільської молоді, допомагаючи їм обирати галузі, які є важливими для розвитку сільського господарства та сільських громад. Надання доступу до практичних навичок і знань у галузі сільського господарства може підвищити їх шанси на успішну кар'єру в цій сфері.

– підтримка підприємництва – сприяння розвитку підприємництва серед сільської молоді, надаючи їм необхідні навички управління бізнесом та підприємницькі знання. Це може стимулювати розвиток малих сільських підприємств та сприяти зменшенню бідності в сільських районах.

– підвищення кваліфікації – можливості для підвищення кваліфікації сільської молоді через курси підвищення кваліфікації та професійну перепідготовку. Це допоможе їм знайти кращі робочі місця та підвищити свій рівень доходів.

Практика професійної підготовки сільської молоді є важливою складовою стратегії подолання бідності. Ця практика допомагає молодим людям з сільських районів отримати необхідні навички та знання для успішної кар'єри. Коледжі в Китаї надають студентам можливість отримати практичний досвід роботи на сільськогосподарських підприємствах, щоб сприяти підвищенню економічного розвитку сільських районів та зменшенню рівня бідності серед молоді. Заохочення молоді обирати професійну підготовку в сільському господарстві сприятиме сталому розвитку сільських територій в Китаї.

Література:

1. Іщенко Р. Вища технічна освіта в Китаї на сучасному етапі. Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти. 2016. Вип. 1. С. 3-8
2. Наливайко Н., Наливайко О., Харченко А. Рівні освіти у Китайській Народній Республіці. Scientific notes of the pedagogical department. 2023. Вип. 51. С. 47-53
3. Чиж Б. І. Поняття та особливості професійної освіти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 389-391
4. Flynn P. *Challenges Associated with Formal Education in Rural Areas*. Belgium: COST, 2022. 61 p.